

8803

భారతి

[సాహిత్య మాసపత్రిక]

అంశాదినకు
శివరాత్రి శతమన్నపాద

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యము
మదరాసు

సంపుటము 20

మార్చి 1953

సంచిక 8

విద్యుత్తు నెల పత్రికాసంపుటి

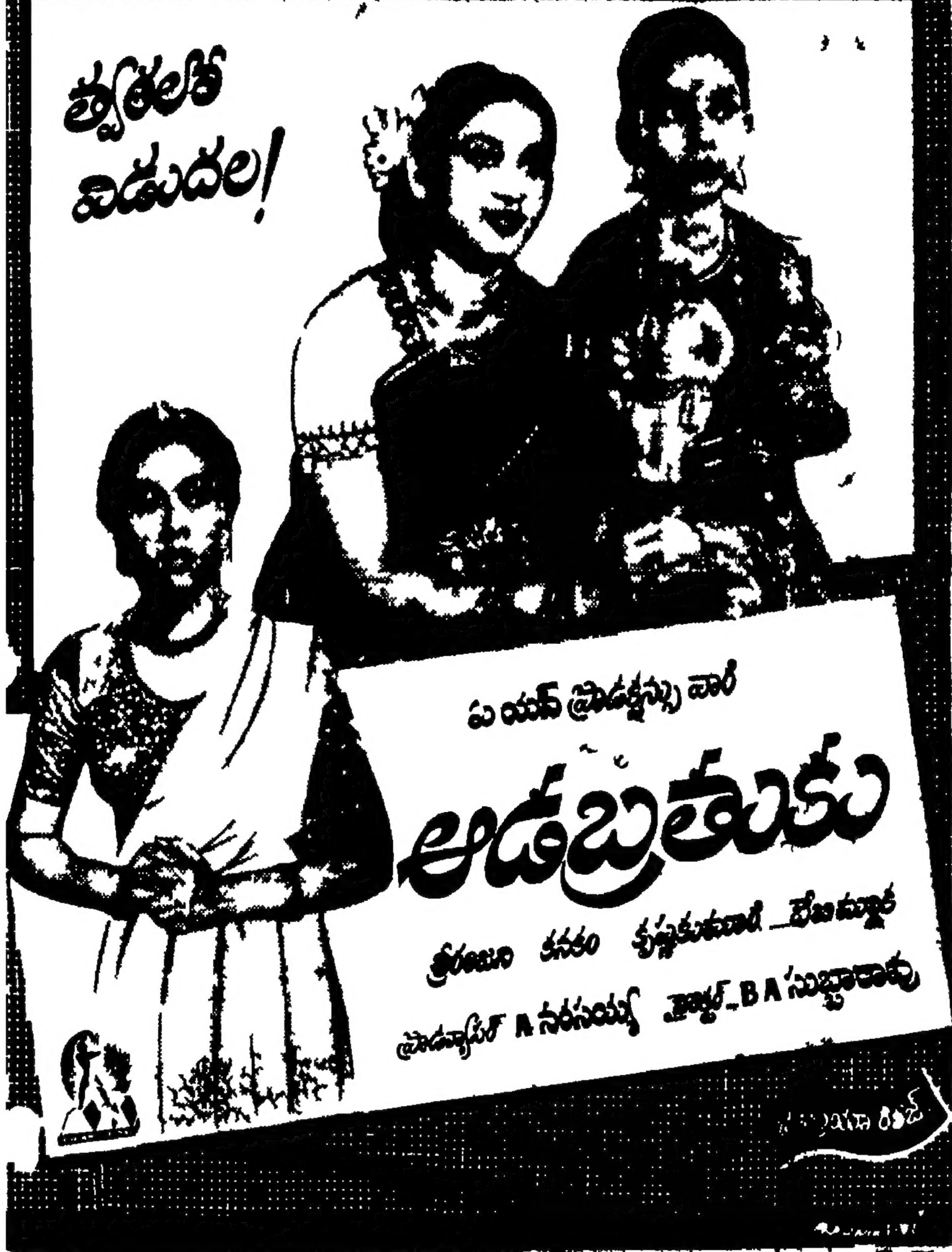

విషయానుక్రమణిక మార్చి - 1952

కృంగారకందము—అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	... 195
శాస్త్రపరిశోధనా సమీక్ష—విప్సా అప్పారావుగారు	. 197
కవిత్వ—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	.. 204
టైసికీల్ దొంగ—	... 205
జి. జి. జి. యస్. వెంకటరమణి—	.. 210
నవయుగోదయము—దండిపల్లి వేంకటసుబ్బాశాస్త్రిగారు	. 211
మహాభినిష్క్రమణం—బొడ్డు రావీరాజుగారు	.. 213
నా ప్రభూ!—బెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు	. 218
స్థాయిభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	... 219
తెప్పరిరునాళ్లు—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	... 226
యజ్ఞఫలము—భానమహాకవి	. 227
“మహాప్రస్థానము”—పొట్లపల్లి సీతారామారావుగారు	... 248
భారతనారి—శ్రీమతి వట్టికొండ వికలాక్షిగారు	... 252
దెందుకూరి శిథిల శిల్పసంపద—కొ. రాఘవాచారిగారు	... 260
జోయినపుటలు—అంగర వెంకటకృష్ణారావుగారు	... 265
నాళరిహిత గ్రంథులు—బి. వి. వి. యస్. మూర్తిగారు	... 274
శాశ్వతగంప—	... 279
గంధవిమర్శనము	... 285
ప్రతివర్త చిత్రము—‘గాలం’ చిత్రకారుడు : బేప్పినాద్ రాయచౌదరిగారు	

త్వరలో
విడుదల!

ఎ యన్ ప్రొడక్షన్స్ పాఠ

ఆడబ్రతుకు

త్రుజుని కనకం కృష్ణకుమారి - బేబిబుల్
ప్రొడ్యూసర్ A నరసయ్య థియేటర్ - BA సుబ్బారావు

విడుదల తేదీ

రాజావు జనున బల్లము

ముఠురు
కొడుకులు

అయితే, ముగ్గురి జీవితాలు, ప్రవర్తనలు
మాడు విధాలు
మాతృ ప్రేమచూక్క మధుర తంతులను
స్పందింపజేస్తున్నవి

త్యారలో వచ్చుచున్నది

కాకతి,

‘గా అం’—శ్రీ జనప్రసాదరావు భాష:

మార్చి 1952

ఖర
సాల్గునము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 3

శృంగారకందము

★

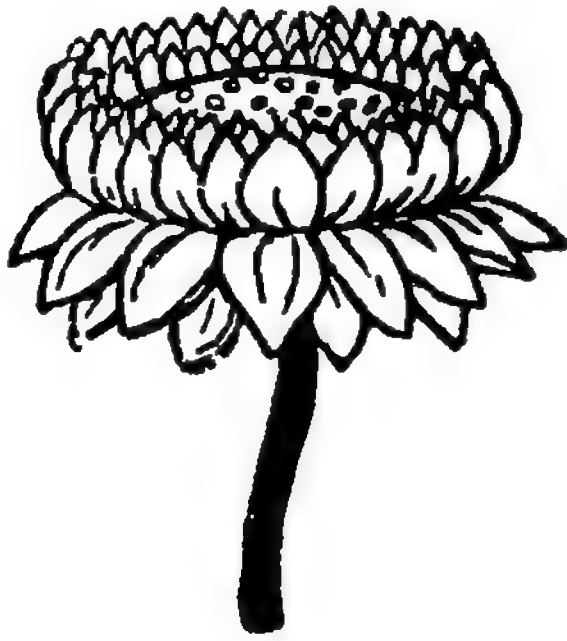
శ్రీ ఆయాచిరుల హనుమద్వాప్తి

[యాతన ప్ర రంభమున హాత కేళుము కురిసిన సంగారల చిటపాటి చినుకులు]

ఇది వెన్నె , యత్ర దీ మధురాంభః పూరనిభము మదనోత్సవదో
హసము వియత్త సురభి తదుదారకవోష్ణ దుగ్ధధారాసమముగా
ఓం! త్రపావల్లరి! రావోసి సుమమరంద హృదయ! జ్యోత్సాన్నిస్సిగ్ధాం
గీ సితదరహానరుచివి భాసిత మృదుహృదయ భవ్యభావునిఁ జేయఁ
కారదవిమృ జ్యోత్సాన్ని సారశుక్ల, ప్రావృషేణ్య సంఘాతవేళా
ధారాధర విద్యుద్రేఖారమకీయములు దంతకాంతులు చెల్లు
సుశితములు చంలములు ఘనరాగ ధురీధురీణ క్రమమురుగా
రుణకాంతి స్ఫూరకములు మనోజ్ఞములు భవ దుదారమంజుల దృక్కుల
రసనిమ్నగా కృతిని సొం పెనలారెడు చిన్నదాన! యేదీచెల్చుమా!
వినవివ లాడెడు నాహృది నిషమంత ప్రమాదరసము నింపుదుగాదే!
ప్రణయము, కరుణయగు త్వద్వి యగుగా ప్లావితమయ, విస్తృతధునియై
నక, తద్ధగీవిలోలా త్మనిగా నొనరించివైచి ముగ్ధునిఁ జేయఁ

ఇది పొలయలుకయె యగుఁగా వృద్ధయాష్టోదకము, వికృద్ధ సృష్టా
 నృదమనోన్యస్య ప్రణయ శ్రాద్ధోపరిచరత్సంఖమృదులానిల నమముక
 నటమూర్తి శివుమ సంధ్యా నటన క్రమమునను డస్సినవసినవసి త్రో
 క్కిటఁ బడునట నేర్చికొనెను నటనీ కొనువలన నటనాచారములక
 అని తెచ్చినవీ కలురుక త్రిణయనచూచా నిబద్ధ దివ్యా భరతరం
 గిణి పవనాంకు రమ్ములు ఘనసార సుగంధవహన కార్యాశ్మకముక
 సుందర మందిరములు గిరి కందరములు, చందన తరుగంధా భూణం
 బిందిందిర ధుంకారము సుందరి మనయిరువురకును శోభన ప్రదముల్
 గిరిమల్లీ సుమవాసన శరదెందురుది ప్రసార సారమ్ము, నశో
 వరనిర్మల జలకేళీ తరుణమ్మును మదనదోహద ప్రాయమ్ముల్
 పలుకుండే నలఁ గురిపించు లకాలలితాంగి, మృదుల సుమనః కోదం
 డలన జ్యోవల్లీమణి కలన్వన నదృశములు శుభకార్య కరణముల్
 తొలకరి మెరపుల నొఁగులు గల కలకంఠి భవదమృత కంఠస్వనముల్,
 జల జల రాల్చెడు పలుచని పలుకుంజనుకుల నెడంద పంటకు దిరుగుక
 దందన చర్పలు, క్రీడా మందిర చర్పలు, సుగంధమాల్య ద్రవ్యా
 నందము, మనకందమ్మట కందమ్మున కవిమయూర కమ్మాడి కొడుక

శాస్త్రపరిశోధనా సమీక్ష*

శ్రీ విస్వా అస్పరావు

శాస్త్రపరిశోధన మనగా సత్యాన్వేషణ అందు విమర్శనలైన శాస్త్రజ్ఞులు ఇతరమును మరచి తపించుచుండురు. ఇందు రెండు మార్గములు గలవు I విమర్శము, II సత్యము అని ఏ ప్రయోజనమును బాంధింపక సత్యగ్రహణ పారవశ్యమున గలుగు ఆనందమునకై చేయు పరిశోధన విమర్శము (Pure Research) ఇట్టి పరిశోధనలవలన కొలం తరమున క్షేమలాభములు కలిగిన కలుగవచ్చును. రేడియో, టెలిఫోను, డైనమో, మోటారు మొదలైన విట్టి ఫలితములే సద్యఃఫలితము నపేక్షించి, ఒక ప్రయోజనము నుద్దేశించి, కలుపు పరిశోధనలు సత్యములు—(Applied Research) ఆటంకాంబు, హైడ్రో జన్ పాంబు, కృత్రిమ రబ్బరు, సురించిన పరిశోధన రిట్టికే.

ఈ రెండు మార్గములకు చెందిన నేటి పరిశోధనలు కొన్ని క్రింద వివరింపబడినవి.

I. విమర్శాత్మక పరిశోధన

(1) మీజను (Mason) పరమాణువుల (atoms) వాణిభాగమున ఒక కేంద్రకము (nucleus) దాని చుట్టూ కలయములలో (orbits) కొన్ని ఎలక్ట్రాన్లు ఉండును, ఈ ఎలక్ట్రాన్లు సురించి చాలా విషయములు తెలిసికొనబడినవి కాని, కేంద్రకముయొక్క నిర్మాణము సురించి అంతగా తెలియదు కేంద్రకమే పరమాణువుయొక్క ఆయువుపట్టు పరమాణువు యొక్క బరువంతయు అందు చేరియుండును. సవవిద్యుదావేశము గల ప్రోటానులు, విద్యుదావేశము లేనిన్యూట్రానులు అను నూన్యూణువులతో కేంద్రకము నిర్మింపబడినది బంగారు పరమాణు కేంద్రకములో 79 ప్రోటానులు 118 న్యూట్రానులు చేరియుండును. ఒక సెంటి మీటరులో సుమారు లక్షకొటి భాగము (12/100m

అష్టకొలదిగల కలయములో ఇవి కుదించబడి యుండును ప్రోటానులకు, న్యూట్రానులకు మధ్య అంతరము సెంటిమీటరులో లక్షకొటిభాగముకంటె ఎంతో తక్కువగా ఉండవలెనుగా అంత నూన్యూట్రానులకు స్థలములో 79 ప్రోటానులు చేరియుండుట అత్యాశ్చర్యమును విషయము

ఒక విధమైన విద్యుదావేశముగల రెండుపదార్థములు దగ్గరకు వచ్చినచో ఒకదానినొకటి దూరముగా గంటివేసుట—వికర్షణ (repulsion) స్వభావముని విద్యుచ్ఛాస్త్రము చెప్పుచున్నది ఈ వికర్షణశక్తి రెండింటి మధ్య గల దూరము తగ్గినకొలది విపరీతముగా పెరిగిపోవు స్వభావము కలది అట్టిచో 79 విద్యుత్కణములు అంత దగ్గరగా చేరినప్పుడు విపరీతము వికర్షణశక్తులు (repelling forces) పుట్టికణములన్నియు వెళ్ళివెడలె ఎగిరిపోవలసి యున్నది కాని అట్లు జరుగుటలేదు సరిగదా, శీత్రములోనికేల్లవకొలది పెరిగేటట్లుకంటె ఆకర్షణశక్తివలన (attracting force) ఈ కణములు గట్టిగా బంధింపబడియుంటున్నవని పరిశోధనలు తెలియజేయుచున్నవి అందుచేత వికర్షణశక్తిని మించిన ఆకర్షణశక్తి శీత్రమందలి కణములమధ్య ఉండి తీరవలెనని, నిశ్చయింపవలసివచ్చినది ఈ ఆకర్షణ శక్తులయొక్క ప్రమాణము ఇంతియని ప్రయోగములవలన తెలియవచ్చినది అంతప్రమాణముగల ఆకర్షణశక్తి ఎట్లు కలుగుచున్నది దాని స్వభావ మెట్టిది. అది జపాను విజ్ఞానవేత్తయగు యుకావా (Yukawa) తర్కించుకొని ఇట్లుపించినాడు

ప్రోటానులమధ్య, న్యూట్రానులమధ్య ఒక నిలకైన ఆకర్షణ శక్తి యుండివలెను. వాటినుండి నూన్యూట్రానులకు వివో కణములు బయలుపడితే, ప్రోటానునుండి న్యూట్రానుకు, న్యూట్రానునుండి ప్రోటానుకు, మారుచుండవలెను ఈ నూన్యూట్రా కణములనే బంతులతో ప్రోటాను న్యూట్రానులు బంతులాటను జరుపుకొనుచుండవలెను. పూరిండు

* విజయవాడి రేడియో శీత్రములో చేసిన ప్రసంగమును సెంచి చూసినది

లాట లాడుటవలన పెండ్లికొడుకు, పెండ్లికూతురు, ఒకరినొకరు ఎట్లు ఆకర్షణ చేసికొందురో అట్లే ఈ విలక్షణముగు పెండ్లాటవలన న్యూట్రాను ప్రోటానుల మధ్య ఆకర్షణ శక్తులు వెలరేనునది భావించవచ్చును! దగ్గరగా వచ్చినకొలది యీ యాకర్షణ శక్తులు బృద్ధి పొందును.

ఈ నూతనకర కణములయొక్క భారము, విద్యుదావేశము, ఎంత యుండవలెనని యుక్తావారెక్కించివాడు ఎలక్ట్రాను బరువుకంటె 200 రెట్లు బరువు, ఎలక్ట్రానుకున్నంత విద్యుదావేశము, ఉండవలెనన్నాడు ఈ కణములకు మీజాను లవి 1938 లో పేరుపెట్టినాడు

ఇట్లుహించిన మూడేండ్ల తరువాత విశ్వకిరణముల (Cosmic rays) యందు, మీజాను లన్నవని గుర్తించబడింది (విశ్వకిరణములు విశ్వాంతరాలమునుండి, భూమిపై నిరంతరము పడుచుండును ఇవి మన మెరిగిన అన్ని కిరణములకంటె—గామా కిరణములకంటె—మిక్కిలి శక్తివంతములు)

మీజాను కణమునుండి, ఒక్కొక్కసారి, (1) ఎలక్ట్రాను, (11) విద్యుదావేశములేనట్టి ఎలక్ట్రానుతో సమానముగు బరువుకలిగినట్టి న్యూట్రాను అను కణమున్ను, విడిపోవుచుండునని 1940 లో కనిపెట్టిరి భవవిద్యుదావేశము, యుగ విద్యుదావేశము కలిగి, ఎలక్ట్రానుకంటె 200, 300 రెట్లు బరువుకల రెండురకముల మీజానులు కలవని పరిశోధనలవలన తెలియబచ్చినది మరియు, విశ్వకిరణములు అతిశక్తివంతములగు, ప్రోటానులరి, భూమి నాకరించి యున్న గాలిలో చొరబడి భూమిపై పడటలో, గాలిలోని పరమాణు కేంద్రకములను దీక్షించి, భేదించుటవలన మీజానులు పుట్టుచున్నవని తెలియబచ్చినది మీజానులయొక్క బరువు, విద్యుదావేశము, అవి చెందుకూర్పులు ఆ మార్పులకు పట్టుకొలములు, విశేషముగా తెలివీకోవలసిన విషయములు విశ్వకిరణములయందు మీజానులు సక్రమంగా గోచరించుట వలన ఈవిషయములను విశేషముగా తెలివీకో వలసి కలుగలేదు

మీజానులను పరిశోధనాశాలలలో సృష్టించిన యుద్ధల, వాటితో ఇహుడ పారముగా, ప్రయోగములను చేసి, విషయములన్నియు విశేషముగా తెలివీకోన

వచ్చునది విజ్ఞానశక్తి లాహింది సాధించిరి. ఈసాధనలోముఖ్యముగ తోడ్పడిన యంత్రమునకు సింక్రో ట్రోన్ (Synchro - cyclotron) అని పేరు వలయాకారముగు విద్యుదయ స్కాంత మోకటి (Electro - magnet) ఇంచుండును ఆ వలయము యొక్క అడ్డకొలత 15 అడుగుల 4 అంగుళములు దీనిశక్తి బ్రహ్మాండమైనది దీని నిర్మాణము ఒక యజ్ఞమువంటిది

సింక్రో ట్రోన్ ప్రామలో ఆల్ఫా కణముల (alpha particles) ను ప్రవేశ పెట్టుదురు అది ఆ యంత్రములో గిరిగిరి తిరుగును తిరిగినకొలది వాటి గమన శక్తి పెరుగును ఆ శక్తిపొద్దు ఇట్లు తిరిగి, మిక్కిలి శక్తివంతములై, ఆల్ఫా కణములు, యంత్రమునుండి బయటికి గ్రాఫైటు అను మెత్తటి బొగ్గును దీక్షింపబడి బొగ్గుపరమాణుకేంద్రకములు భేదించబడి వాటినుండి మీజానులు సృష్టియగును ఈ మీజాను లయొక్క వివిధ గుణముల పరిశోధన తీవ్రము సాగుచున్నది కొంతనిశ్చయజ్ఞానము సంపాదితమైనది

ఎలక్ట్రానులకంటె 200 రెట్లు బరువుగల మీజానులు, రేడియో ఎక్టివిటీ చేత, వాటంతటవే 200 రెట్లు బరువుగల మీజానులుగా మారునని, ఎలక్ట్రాను కంటె 700—1,000 రెట్లవరకు బరువుగల మీజానులు కూడ కలవేమాయని తెలియబచ్చినది ఈ వివిధములు మీజానుల గుణములన్నియు బాగా గుర్తించి, వాటిని సమన్వయపరచినచో పరమాణుకేంద్రక నిర్మాణ రహస్యము—సృష్టిరహస్యము—తెలియగలదని కాప్రొఫెసర్ లాశించుచున్నారు ప్రస్తుత మిట్టి ప్రయోగములను భూమిపై 60,000, 70,000 అడుగుల ఎత్తున బరువుచున్నాడు అవసరమైన పనిముట్లు (Instrument) అమర్చిన పెద్దపెద్ద గాలిబుట్టలను (Balloons) పైకి వదులుచున్నాడు భారతదేశముందు (Tata Institute of Fundamental Research) వారి యాజమాన్యముననిట్టిపరిశోధనలు జరుగుచున్నవి

విశ్వకిరణములలోని కణములు శేతలము ప్రోటానులే కావని, ప్రోటానుకంటె బరువైన పరమాణు కేంద్రకములకూడ విశ్వకిరణములలో ఉన్నవని, సక్రమశక్తిములయందుండు వివిధపరమాణుకేంద్రకములు, విశ్వకిరణములయందుండియుండునని, త్రిందిరి రామరాను బరువైన కేంద్రకములు అంత

రించుచుండునది, ఈనాటి గాలిబుట్టల ప్రయోగముల వలన గోచరించుచున్నది

మరియు పైకి పల్లినకొంది విశ్వవిజయముల మీమాంసలు విరివిగాను, బహువైవిధ్యముగాను పుట్టుచుండునది ఈ ప్రయోగములు తెలుపుచున్నవి ఈ పరిశోధన ఒక మరొకరైన నిష్కామమైన, పత్యాశ్చేదన.

I (2) నేంద్రియప్రాణులు, (Living Organisms)—పరమాణువులు

కుటుంబనిర్మాణమును పోలి, పరమాణు నిర్మాణముండును పరమాణు నిర్మాణాధియందుగల కేంద్రకమును చుట్టి, సూర్యునిచుట్ట తిరుగు గ్రహములవలె, ఎలక్ట్రాన్లు తమతమ కక్ష్యలలో తిరుగుచుండును ఈ పోలికయే జీవకణములయందు (Cells) కూడా గోచరించుచున్నది జీవకణమునకు వాక్ ప్రదేశముండు ఒక కేంద్రకముండును దానిని చుట్టి సూక్ష్మకణములు తిరుగుచుండును చూచుట, వినుట, ఆనందించుట, మొదలగు ఇంద్రియానుభవములు తీవ్రముగా ఉన్నకొద్దీ సూక్ష్మకణములు తీవ్రముగా సంక్రమించుచుండును జీవకణములు, జీవముకల పరమాణువులవంటివని జీవాశ్రయేత్తలు పరిశోధన వలన గ్రహించుచున్నారు లక్షోల్లోని కింగ్ బార్న్ పెడికల్ కాలేజీ ప్రధానాచార్యుడు, వారి సహాయులు ఈ పరిశోధనలు చేయువారిలో ముఖ్యులు

హైడ్రోజను మొదలు యురేనియము వరకుగల పరమాణువులయొక్క బరువు, నిర్మాణ పైచిత్రము, క్రమముగా పెరిగినట్లే, జీవకణములలోకూడ క్రమాధివృద్ధి కలదని తెలిసికొనిరి జీవకణములలో ఎదకు జీవకణము (Brain Cell) పరమాణువులలో యురేనియము వంటిది

రేడియమువంటి రేడియో విశ్లిష్టపదార్థములలోను, పరమాణుబాంబులోను ద్రవ్యశక్తిములు పోలిక క్తి పుట్టుచుండునట్లే, కండరములు (Muscles) పనిచేయునప్పుడు అందలి కణములు (Muscular cells) నశించి, పనిచేయుటకు కావలసినకత్తి కలుగుచుండును

ఇట్టి పరిశోధనలవలన, ప్రాణముయొక్క స్వరూప మెట్టిది, ఇంద్రియానుభవము తీవ్రమై

నపుడూ, అనాలోగ్యము కలిగినపుడూ, ప్రాణమున శరీరిని సంచలనము, సంక్షోభము కలుగును, అను జీవ శాస్త్ర యూలసమన్వయకు సమాధానము దొరకగలదని, శాస్త్రజ్ఞులు భావించుచున్నారు

I (3) రేడియో భగోళశాస్త్రము Radio Astronomy

భగోళశాస్త్ర పరిశోధనలు దూరదర్శిని (Telescope) వర్ణమాలదర్శిని (Spectroscope) యంత్రముల సహాయమున జరుగుచున్నవి సూర్యుడు మొదలగు నక్షత్రములు ప్రసారము చేయు వెలుగును దూరదర్శినిచే గ్రహించి, వర్ణమాల దర్శినిచే ఆ వెలుగులోని వివిధరంగులను, వాటి ధాతుతీవ్రత (Colour-intensity)లను కొలిచి, వాటినిబట్టి నక్షత్రములయొక్క స్వరూపము, బరువు, దూరము మొదలగునవి కనుగొనుచున్నారు నక్షత్ర కాంతిలయొక్క వర్ణమాలను (Spectrum) ఛాప్లీ గ్రాఫుతీవ్రతతో కంటికి గోచరించు రంగులకంటె ఎక్కువ రంగులను, సూక్ష్మదర్శిముగా గుర్తించవచ్చును ఛాప్లీ గ్రాఫు ప్లేటువలనకూడ గుర్తించఁబడునని కాంతి తరంగములు ఉండవచ్చును వాటిని తెలిసికొనుట యవసరము అట్టి ప్రయత్నము లీ ముఖ్య కొన్ని సంవత్సరములనుండి రేడియోమాల కముగా పొగుచున్నది

లతెరుతరంగములు కొన్ని పొట్టిగాను, కొన్ని పొడుగుగాను ఉండును వేడివస్తువులు కంటికి గోచరముకాని తరంగములను ప్రసారము చేయుచుండును అవి కంటికి కనపడే తరంగముల కంటె చాల పెద్దది అంతకంటె చాల పెద్దది రేడియోలో ఉపయోగపడు తరంగములు (Radio waves) వీటిలో మిక్కిలి పొట్టివి పదిమొట్టల పొడుగుండను

మనకు నావరించుచున్న గాలియొక్క పై భాగములయందు (Upper atmosphere), విద్యుదాదేశముల సైట్రోజను, ప్రాణవాయువుల, పరమాణు దొంతరలు (Layers of ions of nitrogen and oxygen of atmospheric ionized layers) ధూమి చుట్టూ ఉండును ఇవి రేడియో తరంగముల వద్ద గించి, ఆకాశములోనికి పోనియక, వాటిని ధూమి

ప్రభుత్వ తీర్మానములను అందువల్లనే ఒక చోటనుండి చేయబడిన రేడియో ప్రసారము భూమి యంశంతటను వినిపించుచున్నది ఈ అయాను దౌంతరలను భేదించుటని పోగలిగిన, మిక్కిలి పొట్టి యైన, రేడియోతరంగములు రేడారు యంత్రముచేత ఈమధ్యనే సృష్టింపబడినవి అవి 1-10 సెంటిమీటర్ల మధ్యగల పొడుగుగలవి ఈ రేడారు తరంగములు గాలి ప్రభాగమునకల అయాను దౌంతరలను భేదించు కొని చంద్రగోళమువరకు పోయి పరావర్తమై తిరిగి వచ్చుచున్నవి ఈ రాకపోకలకుపట్టి కాలమునుబట్టి చంద్రగోళముయొక్క దూరము ఏ తీగమున కా తీగమున వికతముగా లెక్కగట్టగలుగుచున్నాము

ఉల్ట్రాపర్లములు సాధారణముగా నవంబరు మాసమున అధికముగా ఉండును ఈ ఉల్లలు నూర్చునిచుట్టి తిరుగుచుండును వీటి కక్ష్యలు భూమికి సమాంతరములు ఇవి మరీ దగ్గరైనప్పుడు భూమిచే ఆకర్షింపబడి ఉల్ట్రాపర్లముగను ఈ ఉల్లలగురించిన పరిశోధనలు దూరదర్శనిమూలమున ముప్పులేని రాత్రులయందు మాత్రము జరుగుచుండును పగటి యందు, ముప్పుగల రాత్రులందు ఉల్లలను రేడారు సహాయమున ఇప్పుడు గుర్తింప వీలుగా ఉన్నది వాటి గురించిన నూతనవిషయములు పేకరింపబడుచున్నవి భూమికి దగ్గరగాఉన్న చంద్రగోళము, ఉల్లలు, గురించి మాత్రమే రేడారు యంత్రసహాయమున పరిశోధనలు సాధ్యము కాని నూర్చుకు, ఇతర నక్షత్రములు పంపి రేడియోతరంగము లేమైన ఉన్నచో వాటిద్వారావచ్చు ఆయా నక్షత్రముల సంబంధములను తెలిసికొనుటకు రేడారు అంతగా ఉపయో పడినది

ఇందులపై నూతనముగా రేడియో దూరదర్శని (Radio-telescope) అనుదానిని నిర్మాణము చేసిరి ఆస్ట్రేలియాలోని సిడ్నీకడగల నక్షత్ర పరిశోధనాశాల (Observatory) మొదలగుచోట్ల ఈ యంత్రము లుపయోగింపబడుచున్నవి

పదిహేను ఇరవై సంవత్సరములనుండి ఖగోళ మందుండి వచ్చునట్టి హేసుమను వింతకల్పములను (Cosmic noise) రేడియో పరిశోధకులు గుర్తించు చున్నారు వాటి వివరములు, ఇదివరలో తెలియలేదు కాని నేడు వీటిఉత్పత్తి స్థానమును రేడియోదూరదర్శనివలన కనుగొన్నారు కొన్ని కల్పములు నూర్చునికడ

నుండి వచ్చుచున్నవని (Solar noise) అని, ఒక సెంటిమీటరునుండి 150 సెంటిమీటర్లవరకు పొడుగుగల రేడియో తరంగములని తేలినది

మనకు కనబడు నూర్చునిబమును ఫోటో స్పియర్ అందురు దీనివేడి 6,000 సెంటిగ్రేడు డిగ్రీలు దీనిపైన కంటికి కనపడని, వాతావరణ ముండును నూర్చునిబముపైన 6,000 డిగ్రీల ఎక్కువరకు మిట్టా ఉండును దాని ఉష్ణోగ్రత (Temperature) 30,000 సెంటి గ్రేడు డిగ్రీలు దీనికి క్రోమోస్పియర్ అని పేరు. దీనినుండి గాలి మంటలు వాలు కలవర అప్పుడప్పుడు చైలుదేరుచుండును వీటిని ప్రొమినెన్స్ అందురు ఇవి కొన్ని లక్షల మైళ్ల ఎక్కువరకు ఎగిసిపోవుచుండును మరీతీవ్రమైన మంటలు నూర్చునిబముపైన 10,00,000 మైళ్లవరకు ఎగయుచుండును ఈ ప్రాంతమునకు కరోనా కిరీటము— అని పేరు నూర్చునిబముయొక్క అవరణకు ప్రైరా గమై, కిరీటమువలె ఉండునట్టిదని భావము దీనివేడి 80,000,°c అనే ఇదివరకు భవంపబడేది కాని రేడియోదూరదర్శనివలన దీనివేడి ఇంత కంటే చాల ఎక్కువ అని కొన్ని భాగములయందు పది లక్షల డిగ్రీలవరకు ఉండునని తెలిసినది 150 సెంటిమీటర్ల పొడుగు ల రేడియోతరంగములు కరోనా నుండివచ్చుచున్నవని, పొట్టతరంగములు క్రోమో స్పియరునుండివచ్చుచున్నవని తెలిసినది నూర్చుని చుట్టియున్న వాతావరణములో వింబమువద్దనుండి కరోనావరకుగల వివిధ అంతరములలో వాతావరణముయొక్క సాంద్రత (Density) ఉష్ణోగ్రత, ఈ నూతన పరిశోధనలవలన వెల్లడైనవి నూర్చుని వాతావరణముయొక్క వేడి క్రమముగాతిగ్గి, తిరిగి యథాస్థితికివచ్చుచు కోల్పోయేకొకసారి హెచ్చుచు తిగ్గుచున్న దేమో యను సంబంధములు కలుగుచున్నవి మరియు నూర్చునిబమంతయు సమానకాంతివంత మైనది కాదేమో, అంచులనుండి మధ్యభాగమునకు జల్లినకొలది కాంతి తిగ్గుచున్న దేమోయని కూడా పరిశోధనలు సూచించుచున్నవి

నూర్చునిబమందు 11½ సంవత్సరములకొక సారి మచ్చలు పుట్టుచుండును అవి పెరిగి, వికారములై క్రమముగా క్షీణించుచుండును. పెరిగుడల సమయములలో పుట్టు నూర్చునిబంధమును ధ్వని

తీవ్రముగా ఉండును. మధ్యలు తగ్గినకొలది తీవ్రత తగ్గును మధ్యలులేని పాదారణ్యితిలో కూడ కొద్ది పొటి శబ్దము ఎప్పుడునూ ఉంటూనే ఉండును ఈ కొద్దిపొటిశబ్దము పొటిరేడియో తరంగములవలన (4-5 Cms)ను తీవ్రమును శబ్దము 20 సెంటిమీటర్ల పొడుగుగల తరంగములవల్లను కలుగును అని తెలియ వచ్చినది ఈ తరంగములకీ అతి తీవ్రముగా ఉన్న పృథువు కొన్ని గంటలవరకు మన రేడియోలు పని చేయవు ఏ ప్రసారమును గ్రహించజాలవు దీనిని రేడియో షేడౌటు అందురు ఇట్టి సమయముల యందు, సూర్యచింబమందలి మచ్చలప్రాంతమున— మేఘములయందు పుట్టు తీవ్రమైన పెలుపుకంటే తీవ్ర లిమమైన ఒక పెలుపుకంటి కాంతి (flare) పుట్టుచుండునని దాని కారణముననే ఈ షేడౌటు కలుగునని, ఈ సమయములయందే భూమియొక్క ఉత్తర దక్షిణ ధృవముల ప్రాంతములయందు అలౌరా (aurora) లను వింత వెలుగురు పుట్టుచుండునని, భూమియొక్క అయస్కాంత శక్తిములో తీవ్ర మును మాడ్చులు (magnetic storms) కలుగుచుండు నని నిర్ధారణయైనది సూర్యచింబమునందు కలిగిన ఈ విపరీత సంఘటనము కారణముగా అమిత వేగము, విద్యుదా వేగముగల గాలి అయానులు (high speed ionised particles) సూర్యవాతావరణమునుండి మన వాతావరణములో ప్రవేశించుటచేతనే ఇతన్నియును కలుగుచున్నట్లు ఈ రేడియో ఖగోళశాస్త్ర పరిశోధనలవలన నిశ్చయింపవలసి వచ్చినది

సూర్యమండలమునుండి వచ్చు శబ్దములే కాకుండా, అంతకంటే శక్తివంతములగు శబ్దములు ఆకాశగంగ, నక్షత్రపథము (Milky way) అని మనము వాడుటనే గలక్సీనుండి పుట్టుచున్నవి వీటి నే 20 ఏండ్లక్రిందట మొట్టమొదట రేడియో పరిశోధకులు కనిపెట్టివారు ఈ విశ్వశబ్దము (Cosmic noise) వివిధ దిక్కులనుండి వచ్చునని, దాని తీవ్రత దిక్కునిపట్టి మారుచున్నదని రేడియో ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు తెలిసి పున్నారు. నక్షత్రపథము దెచ్చట నక్షత్ర సంఖ్య హెచ్చుగానుండునో అచ్చటనుండి శబ్దము తీవ్రముగాను, సంఖ్య తక్కువగాఉన్న దిక్కునుండి శబ్దము బలహీనముగాను వచ్చుచున్నది దీనినిబట్టి నక్షత్రపథముయొక్క ఆకారమును ఇదివరకుంటే విశిష్టముగా నిర్ణయింపగలుగుచున్నారు. ఇతర

బ్రహ్మాండ ద్వీపములగు (Island universes) నెబ్యూలాలవలె (Nebulae) — దూదిపింజలవలె దూరదర్శినిలో అగపడే వ్యోమిర్మండలములవలె— గలక్సీ (నక్షత్రపథము) కూడ స్పర్శలాకారము (spiral) కలదని చెప్పటకు తగిన యాధారములు కనబడినవి

మరియు నక్షత్రపథమునుండి వచ్చు శబ్దములకు సంబంధము లేనట్టి బలహీనముగు శబ్దము లున్నట్లు తెలియవచ్చినది ఇవి రేడియో నక్షత్రములనుండి (radio stars) కలుగుచున్నట్లు ఈ పరిశోధనలవలన కనిపెట్టివారు ఇదివర కరిగిన ఏ నక్షత్రములకు సంబంధము లేనట్టి 40-50 రేడియోనక్షత్రములు గోచరించినవి వీటి జన్మ తీగట్టివో, ఇట్టి వింకా ఎన్ని యున్నవో అను అనేక విషయములగురించి రేడియో ఖగోళశాస్త్రజేర్తలు పరిశోధనలు చేయుచున్నారు

చంద్రమండలమును కప్పియున్న ఒకధూళి తెర గురించి లూర్తిమ అమావాస్యల సుగ్రహ చంద్రమండలముయొక్క వేడిగోని మాన్యులుగురించి పరిశోధనలు సాగుచున్నవి

సూర్యకుటుంబమందలి గ్రహము లన్నియు వాతావరణ లేనట్టి వైతన్యము లేని, గోళములు వాటి నుండి వచ్చే రేడియో తరంగములు అతి బలహీనములు గనుక రేడియో దూరదర్శిమలను ఇంకను శక్తివంతములుగా చేసి గ్రహము గురించిన పరిశోధనలు జరుపప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి తక్కిన గ్రహములవలె కాక శక్రగ్రహమును చుట్టి కొంత వాతావరణ మున్నదని తెలియుటచేత శక్రగ్రహ పరిశీలనకై ప్రథమ ప్రయత్నములు సాగగలవు

ఈ రేడియో ఖగోళశాస్త్ర మింకను బహు బాల్యదశలో యున్నది ఇది పెరిగిన కొలది మనా త్తరముగు ఖగోళరహస్యములు వెల్లడి కాగలవి అనించకలియున్నది

II. నకామ పరిశోధన .

(1) ట్రేసరు విధానము (Tracer - method) ప్రకాశము.

న్యూట్రాను, ప్రోటాను మొదలగు కణముల చేత పరమాణు శీలద్రవములను శుద్ధింపించి

కొట్టగా, కేంద్రకములు తాదానూచీ పీరిఫేరలుచేత ప్రోత్తపదమాణు కేంద్రకములు సృష్టియగుచున్నవి ప్రోటానుచేత రితియము కేంద్రకమును కొట్టగా రెండు సీరియము కేంద్రకములు సృష్టియగుచున్నవి ఇట్లే ఆ తేక ప్రయోగములు జరుపవలసివి సృష్టింప బడిన కేంద్రకములలో కొన్ని స్థిరకేంద్రకములందును, అవి మార్పుచెందక అట్లే ఉండిపోవును పై నదహరించిన సీరియము కేంద్రకమట్టిదే సృష్టియైన కేంద్రకములు కొన్ని అస్థిరము లగుటచేత రేడియో ఎక్టివిటీని చూపి, ఎలక్ట్రానులను వదిలి సుస్థిర కేంద్రకములుగా మారుచుండును స్థిరమైన సోడియము కేంద్రకమును న్యూక్లీయతో కొట్టగా, అస్థిరమైన సోడియము కేంద్రకము సృష్టియగును అది రేడియో ఎక్టివి నీ చూపి, ఎలక్ట్రానును విసర్జించి మెగ్నీషియము సుస్థిర కేంద్రకముగా మారుచుండును ఈ రేడియో ఎక్టివు సోడియము కొన్ని గంటలవరకు సజీవమై ఎలక్ట్రానులను విసర్జించుచుండును ఇట్లే రేడియో ఖాస్మరము, బొగ్గు మొదలగువని మా అవి సజీవములుగా ఉండు కాలములు ఒకదాని కొక తీర మామూలు ఉష్ణ (Sodium Chloride) తో కించిత్తు రేడియో సోడియము ఉష్ణ (Sodium Chloride) కలిపి తిని నచో రేడియో ఉష్ణ కూడ మామూలు ఉష్ణవలెనే తీర్ణమగును తీర్ణమగుచుండుగా రేడియో ఉష్ణ దేహములో ఎక్కడ, ఎప్పుడు ఉండేది నేనామ పై భాగమున అమర్చిన యంత్రసహాయమున గుర్తించవచ్చును ఈ పద్ధతిని ప్రేసరు విధాన మందురు ఉష్ణ దేహములో ప్రవేశించినది మొదలు తీర్ణమైపోయేవరకు ఎట్టి మార్పులు, ఎలా జెందుచున్నది ప్రేసు చేయవచ్చును గాన —కనిపెట్టవచ్చును గాన—ఆ కేరు పెట్టబడినది రేడియో సోడియమును సోడియముయొక్క రేడియో ఏకస్థానీయ మందురు (Radio isotope of Sodium) ఇట్లే రేడియో ఖాస్మరము, బొగ్గు మొదలగువాటిని వాటివాట రేడియో ఏకస్థానీయము లందురు. ఈ ఖాస్మరమును, సోడియమును ఉపయోగించి జంతువులయందు, మొక్కలయందు జరుగు అనేక విషయములను గుర్తించుచున్నారు. మానవ శాస్త్రంలో కేమమును కలుగజేయుటకై బైద్య శాస్త్రజ్ఞులు, జీవశాస్త్రజ్ఞులు, ఈ ప్రేసరు విధానము చేత పరిశోధనలు జరుపుచున్నారు.

కావ్య పదార్థములు (Fats), కిండి పదార్థములు (Carbo-hydrates), మాంసకృత్తులు (Proteins), దేహములో పొందే మార్పులను, ఈ విధానముచేత తెలిసికొని జీవశాస్త్ర రహస్యములను శోధించుచున్నాడు విటమిన్లు, హార్మోనులు, ఎన్జైములు, దేహక్రియలలో ఏ విధమున ఉపయోగపడుచున్నవి, తెలిసికొనుచున్నాడు మధుమేహము కలవారికి ఇన్సులిన్ ఇచ్చినచో వారు తిన్న కిండిపదార్థములు చక్కెరగా మారకుండునట్లు ఇన్సులిన్ ఎట్లు చేయగలుగుచున్నది తెలిసికొనుచున్నాడు ఔషధములలోని విషము, రక్తపుష్టి ఎట్లు చేయుచున్నదో, తిండిపదార్థములలోని భాస్వరము ఎముకలకు, పండ్లకు, ఎట్లు బలము నిచ్చుచున్నదో, ఈ భాస్వరము మొదలగువి దేహములో ఎంత భాగ ముపయోగపడి, ఎంత విసర్జింపబడుచున్నదో మొదలగు అనేక విషయములు తెలియుచున్నవి మరియు మందులకలన వ్యాధు లెట్లు నివారణచున్నది, మందులు, రోగక్రిములను ఎట్లు రూపుమాపుచున్నది తెలిసికొనుచున్నాడు.

రసాయన ప్రయోగములలో కొన్ని వస్తువులను సంప్రటి చేసి అవి ఏ పదార్థములుగా చివరకు మారుచున్నది కనుగొనుచుండుము కొని ఆరంభమునకు—అంత్యమునకు మధ్య జరిగే మార్పు లేదో తెలిసికొలేక పోవుచున్నాము ఈ ప్రేసరు విధానము వచ్చిన తరువాత మధ్య జరిగే మార్పులను కూడ గ్రహించగలుగుచున్నాము దీనివలన రసాయనశాస్త్రజ్ఞులను ముఖ్యపెంచుచున్నది పరమాణుసంఖ్య 92 లయైనరేనియము కంటే బరువైన పరమాణువు రిడియంలో సృష్టిలో అగ పడుటలేదు ఒక వేళ పూర్వమెప్పుడో ఉండినది రేడియో ఎక్టివిటీచేత అది క్రమముగా అంతరించి పోయియుండును అట్టివాటిని తిరిగి సృష్టించ గలుగుచున్నాము. వాటిని ప్రేసరువిధానముచేత గుర్తించగలుగుచున్నాడు పరమాణుసంఖ్యలు 92 నుండి 98 వరకు గల నెప్ట్యూనియము, ప్లాంకోనియము, అమెరిసినియము, క్యూరియము, బెర్క్లియము, కేలిఫోర్నియము అనునాతన రేడియో ఎక్టివుపరమాణువులనే కాక, ఇంకా కేరు పెట్టని 99,100 పరమాణుసంఖ్యలుగల రేడియో ఎక్టివు పదార్థములనుకూడ ఈపద్ధతే కనిపెట్టెదరు ఈ ప్రేసరు విధానముచేత

రసాయన, శీత, వైద్యకాస్త్రములు ఎంతో అభివృద్ధి పొందుచున్నది. ఎన్నో మందులకు నూతనోపయోగములు కనిపెట్టుచున్నది. ప్రక్రియలయందు, యంత్ర విద్యయందు కూడ తుదిధానముతో ఉపయోగపడుచున్నది.

అన్ని ప్రక్రియలకంటె వ్యవసాయపరిక్రమ ప్రాచీనమైనది. ప్రజామితవనమున కాదారమైనది కొన్ని దేశములలో ఆహారపదార్థములు కొంతగా శుభ్రములు చేత విపరీత సంబోధము కలుగుచున్నది. ఇంకొకటంటి దేశములలో శేతుకూడ ప్రాతపద్ధతులతోనే వ్యవసాయము పాగుచున్నది. అమెరికా మొదలగు దేశములలో గుమ్మట, విత్తనములు జల్లుట, ఎరువులు వేయుట మొదలగు కార్యములన్నీ, నూతన విధానములతో పాగుచున్నవి. ఎకరమునకు పంట పంట బాగా ఎక్కువగా పండుచున్నది. ఈ అభివృద్ధికి ముఖ్యపాదము ఎరువులు. వీటి మపయోగించిపంట నభివృద్ధిచేయుచున్నది కాని, పంటకు ఎంత ఎరువుపయోగపడుచున్నదో, ఎంత వృధాగా శేలపాలగుచున్నదో తెలియుటలేదు. అందుచేత నాగరకరిగల దేశములలోకూడ వ్యవసాయము కొంత సుద్ధితయుగానే పాగుచున్నది. ఇట్టి సందర్భములో మార్గా శ్వేదన విధానము విపయోగించి పరిశోధనలు జరిపి చాలా సంగతులు తెలిసికొన్నాము.

అమ్యూనియము ఫాస్ఫేటును ఎరువుగా స్వయం ప్రకాశమును (Radio-active) భాస్వరమును స్వల్పముగా చేర్చి వాడినచో ఎరువులోని భాస్వరములో ఎంతపాలుపయోగపడుచున్నది తెలియుచున్నది మరియు, కొన్ని పంటలకు ఆరంభముండగాని, చివరవరకు ఎగువవరకులేదని, బంగారాదుంపంటవానికి ఎరువులు చివరలకా కావాలని, ప్రత్తిపంటమొదలైనవాటికి, ఎరువు ధూమిని పట్టి ఇంతియని, ఎరువు మపయోగించేవిధానముపట్టి ఎరువుయొక్క మొత్తము కొన్ని పంటలకు నాగమందునని, తెలియజేసినది వ్యవసాయపరిశోధనా కేంద్రములలో (Experimental Agricultural Research Station) ఈ మార్గా శ్వేదన విధాన సహాయముతో పరిశోధనలు చాలా దేశములలో జరుగుచున్నవి.

ఎరువులలో ఉపయోగించుటకై కావలసిన స్వయంప్రకాశమును ఏకస్థానీయములు—బొగ్గుగంధకము, భాస్వరము, కాల్షియము, పొటాషియము మొదలగునవి—వివిధ దేశములయందంతట మపయోగించుటకు కావలసినవంతి. విరివిగా అమెరికా ఇంగ్లాండు దేశములలో తయారగుచున్నది. భారతదేశముందు కూడ ప్రయత్నములు ప్రారంభమైనవి. రాగి,

ఇనుము మొదలగు లోహములు పంట శీతవరకు పయోగమగుచున్నాయు, పరిశోధన జరుగుచున్నది. పంటలకు కరిశీ చీకలయొక్క, పట్టె పుగురులయొక్క, ఇతరవ్యానులయొక్క స్వరూపమును తెలిసికొని వాటిని గూఢనూపుటకై ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. రేడియో ఏకస్థానీయములను కొన్నిటిని మైలులమై, పంటలపై విల్లినయ్యెను, నాగాకు మొదలగు పంటలకు పట్టిన చీకలు గుల్మిహాగలవను విషయము తెన్నో చల్లబెడుచున్నది.

ఈ వివిధోపయోగములను తెలిసికొంటూ ప్రేమనిధానము—మార్గా శ్వేదన విధానము—అంత్యోపయోగముగా ఉన్నది.

II (2) భూతకాల నిర్ణయము— రేడియో బొగ్గు

విశ్వకిరణములు మన వాతావరణమునుండ ప్రసరించుచున్నవి. వాటి తాకుడుచేత స్క్రీజను పరమాణు కేంద్రకము రేడియోబొగ్గు కేంద్రకముగా పరివర్తన మగుచుండును. అందుచేత వాతావరణములో 12 పరమాణు భారముగల సాధారణబొగ్గు, 14 భారముగల రేడియోబొగ్గు కలసియుండును. మొత్తము బొగ్గులోని లక్షకొటి (10¹²) పరమాణువులయందు రేడియోబొగ్గు పరమాణువు ఒక్కటి మాత్రమే యుండును. అన్ని రేడియో ఏకస్థానీయములకీ రేడియోబొగ్గు కూడ కిరణప్రసారము చేయుచు, హరించు స్వభావము కలది. ఎంత రేటుతో రేడియోబొగ్గు హరించునో అంతే రేటుతో వాతావరణమును రేడియోబొగ్గు విశ్వకిరణముల కారణమున సృష్టియగుచుండును. అందుచేత మొత్తము బొగ్గులో రేడియోబొగ్గుయొక్క భాగము ఎల్లప్పుడు ఒకటిగానే ఉండుచుండును. వాతావరణముందుకల బొగ్గుపులుసు గాలి (Carbon dioxide) లో ఇమిడి ఈ బొగ్గుంతయు ఉండును కాని వేరుగా ఉండదు. బొగ్గుపులుసు గాలి మపయోగించుకుని చెట్లు, మొక్కలు పెరుగుచుండును. అందుచేత చెట్లలోని బొగ్గు పదార్థములో రేడియోబొగ్గు ఒక లక్షకొటి భాగము ఉండును. చెట్లు ప్రతికియున్నంతవరకు రేడియోబొగ్గుయొక్క భాగము ఈ రీతిని ఉండును. చెట్టును కొట్టినచో అది గాలిలోని బొగ్గును గ్రహించలేదు. కొట్టిన చెట్టులోఉన్న సాధారణబొగ్గు అట్లే ఉండిపోవును, రేడియోబొగ్గు క్రమముగా హరించి, హరి భాగము తగ్గిపోవును. రేడియోబొగ్గులో సగముభాగము ఇట్లు హరించుటకు 5,700 ఏండ్లు పట్టును. మిగిలిన సగభాగములో సగము హరించుటకు అనగా ఆరంభమందలి చాలిలో నాల్గవంతు మాత్రమే మిగిలియుండుటకు

ఇంకొక 8,700 ఏండ్లు వట్టును మొత్తము 11,400 ఏండ్లు. రేడియోబాగ్న థాగము తగ్గినకొలది దాని కిరణప్రసారముయొక్క రేటు-తీవ్రత-మాడ తగ్గును ఈ కిరణప్రసారపు రేటు కొలిచి ఎలవముగాఁగొన్న చెట్టులోని పూర్వప్రసారపు రేటుతో దానిని పోల్చి చూచినచో, ఎంతవరకు రేడియోబాగ్న తగ్గినదో తెలియును దానినిబట్టి చెట్టు కొట్టి ఎన్నేండ్లయినది తెలిసికొన వీలగుచున్నది ఈజిప్టులోని భూగర్భమందిరి ప్రాతగోరీలలోని ముక్కలను, అదివాసులు (Primitive Cave men) నివసించు సుహలలోని కట్టముక్కలను తీసి, వాటి కిరణప్రసారపు రేటును కొలిచి ఆ కట్టలయొక్క కాలనిర్ణయము చేసిరి చరిత్రకలన నిర్ణయమైన కాలములతో ఈ కాల నిర్ణయములు రమరమిగా సరిపోయినది దీనివిబట్టి భూతకాలనిర్ణయమును రేడియోబాగ్న ఎహాయముతో చేయవచ్చునని నిర్ణయమైనది భూగర్భకాస్త్ర పరిశోధనలకు (Geological researches) పురాతన వస్తుకాస్త్ర పరిశోధనలకు (Archaeological rese-

arches) ఈ విధాన మునుమొగవడుచున్నది. 1951 లో ఇరాన్ దేశముందు ఒక అతి పురాతన పట్టణమును త్రవ్వకముగొన్నారు అది కుమారు 7,000 ఏండ్ల వాటిదని ఈ రేడియోబాగ్న విధానము చేత నే నిర్ణయించివారు

విజ్ఞానకాస్త్రపరిశోధన ము మహావృక్షము వంటిది కాభోపకాఖలు కలిగి ఫలముల నొసగుదు విరంతరము విస్తరించుచుండును వివిధదేశముల యందలి పరిశోధకులు ఎడతెగని పూరికతో సత్యా శ్రేష్ఠములు చేయుచున్నారు సూతన విషయములను కనుగొనుచు, ప్రాతవిషయములను తరచి విస్తరింప జేయుచు, ఒక కాస్త్రమునకు, మరియొక కాస్త్రమున కును గల సంబంధములను గుర్తించి సమన్వయించు, సత్యముయొక్క వైకల్యమును, ఏకత్వమును, నిరూపించుచున్నారు తెలిపికొరిగిన సత్య ముగాధమైనది. దాని విశ్వీకరించు పరిశోధనా మార్గము అసంత మైనది

క వి త్ర

శ్రీ మొక్కసాటి కృష్ణమూర్తి

చివురుంజొంపము తేటి ఝాంకృతులతోఁ జెన్నార, క్రొంబూల నే
కువ గారాబుఁ బసింది వెల్లువల దట్కుండుఁ గుటుయ్యాలలన్
నవచానంత విలాసలాలన లనన్మందార, చాంపేయ, మా
ధవ సు శ్రీనవకంబు వెల్లివిరియన్ దావచ్చె; పూదావియై!

కొలఁకుల సాంధ్యరాగ విని గూహనమోహన పాడురద్యుతుల్
దలకొని మేచకప్రభల, లాన్యదళం గుర భంగమాలికా
వలి విలనన్నవోదయ విభానముదమ్ము కనుగవన్ జగా
కలుచలు బూయ నాయత వికాస సుపక్మల నార్పివచ్చినన్

పలుకుం దొయ్యలి భృంగలాలిత విభా భాన్యత్కటాక్షాంచ లో
చ్చల మాధ్వీక మరంద మాఘరులు నాస్వాంతంబు నిండార, దా
గల హంసాకృతి కాంతిపూర మదుమః కాసారసారంబులో
జలభేలాయ తమర్త వృత్తయగుతున్ నంచారముల్ నేయుతన్

దృశ్య కావ్యము :

వైసికిల్ దొంగ

ఇటలీలో..

ఇట్టిదా తిరిగి ఉద్యోగా లడిగే రోజులు పోయాయి ఎంప్లాయ్మెంటు ఏజన్సీలు పరిపాాయి ఒకసారి అక్కడ పేరు రిజిష్టర్ చేసుకోవం, ఇక అక్కడినుంచి ఆ చుట్టుపక్కలేపడిగావులు గాను కొంటూ కూర్చోటం స్వయంకృషితో ఉద్యోగం చేసి న్యాయమార్గాన్ని కుటుంబపోషణ చేసుకొందా మనుకొన్న వ్యక్తులు వందలకు వందలు అక్కడే గూఢకూంటారు.

“అంఫోనియా! అంఫోనియా!”

ఎంప్లాయ్మెంటు ఏజంటు కోర్టు అమీనా లాగా ఆపేరు కేక వేస్తున్నాడు ఉద్యోగానికి మూగిన వాళ్ళు ఆపేరందుకొని “అంఫోనియా అంఫోనియా” అంటూ అంచలమిద ఆ పిలుపు ఆ చుట్టు పట్లంతా 3దజల్లుతున్నారు ఏజన్సీదగ్గర కూర్చో ఆక్రంతో ముందు మల్చున్న వాళ్ళకు ఈ ఉద్యోగ లక్ష్యంలేని వ్యక్తికి రాకపోలే ఆ ఉద్యోగం తమ కవరికన్నా రాకూడదా అని ఈర్ష్య పుడుకూంది ఒక మిథ్యకు అంఫోనియాని బదులుకూ బయలు దేరాడు

అంఫోనియా క్యూదగ్గర పడిగావుల గాయ టంతో విసుగెత్తి మందిరం పక్కనున్న మట్టికుప్ప లలో వెన్నుకాల్చి, మోసులోని వైరాళ్యంతో యుద్ధంచేయలేక నిర్ముచుడై గుడ్లు మిటకరిస్తు న్నాడు. మిక్రూడిచ్చిన ఉత్సాహంతో ఒక్క పరు గున యాక చీల్చుకొని ఏజంటుదగ్గర పడ్డాడు.

“నీవికూ పోస్టరంటించే ఉద్యోగం. రేపు ప్రాధ్దాన్న ఏడుగంటలకు ఫలానా కంపెనీదగ్గర హాజ రవు. ఈ ఉద్యోగానికి నైతికత ఉంది. నీకు నైతి కత ఉందా?”

అంఫోనియాగొంతుకలో ఉండే 1దిలకసురక వైటికొస్తుంది “లేదు ఉంది” వసుగుతున్నాడు.

“ఏం చెప్పి రేకపోలే ఉద్యోగం లేదు” ఏజెంటు వత్తిడిచేస్తున్నాడు

“నాకు నైతికత ఉంది, నాకు నైతికత ఉంది, నాకు యిప్పించండి ఉద్యోగం, నాకిప్పించండి ఉద్యోగం” అంటూ వందకంతాలు అరుస్తున్నాయి. ఏజెంటు వాళ్ళవందరిగి నిశ్శబ్దపరచ చూస్తున్నాడు అతివ్రత త్నంమీద అంఫోనియా గొంతు పెగుల్చుకొని “ఉంది” అని నాలుకమడత పెట్టి అణియగలిగాడు.

“రేపు పాద్దున్నే పెళ్ళి చేయ.”

అక్కడ్నుంచి తప్పించుకొని వైటపడ్డాడు. దిక్కులోపటం లేదు ఈ ఉద్యోగం చెయ్యాదన్న కొంటే మళ్ళీ ఇంకో రెండేళ్ళదాకా మట్టిదిబ్బల మీద పడుకొని అంతరాత్మతో నిర్ణయయుద్ధంలో నీరసించవలసిందే తమకేట చేరుకొన్నాడు దిధి కొళాయిదగ్గర చాల్చీల సమ్మర్లంలో నిలబడి భార్య నీళ్ళు పట్టుకొంటూంది ఎల్లాగో ఒక చాల్చీడు పట్టింది. త్రోపులాటలో రెండవ చాల్చీ పంపుదగ్గి రకు చేర్చింది అంఫోనియా పిలిచాడు అసలే చిరా కులోఉండి ఏదీ కాని వేళ ఉద్యోగప్రయత్నాలు కూడా మానుకొని ధర్త ఇల్లా ఎందుకొచ్చాడా అన్నట్టు చికాకుగా గొణుగుతూంది ఇంటికి పోతు న్నానన్నాడు కేక వేసి ఆపింది. రెండు చాల్చీలతో వైటపడింది “ఎంగ లేమిటి?”

తన జీవితాన్ని తల్చుకొని నీస్సపడుకూలే చెప్పాడు ఉద్యోగం ఉంది. కాని నైతికత ఉందాది. రేకపోలే ఉద్యోగం లేదు

పెల్లవోయింది. గదదిన రెండేళ్ళ వైటాద్యో గంలో నైతికత కాకట్టుపెట్టుకొని వాళ్ళోను. 2000 ప్రాంకులుంటేగాని కాకట్టు వాళ్ళట్టుగోను.

అతని మనస్సు పనిచేసే స్థితిలోనే లేదు ఎంతయినా అది తీరికగా ఉన్నప్పుడు గరిగి విత్త కృత్యాలు బాగుకొంటూ ముందు నాకకు సాగినట్లు ముగివాడు ఎదుర్కొనే పదివిధ కృత్యమునీ పని విత్తము భర్తగా ఇందరినీ సామకొంటూ వచ్చింది ఎల్లాగో ఆ నిస్పృహనితేరి కాలగు మెకుమలు కలిగించింది పడకగదిలోకి, (ఒకే మామంట్లో భాగాలుగా విచ్చుకున్న సరంబీ) వచ్చింది పక్కదుప్పట్లు, బొంతలు, కాలవలు అన్ని తీసింది ఆయింట నిద్రా దేవి: పూసంలేదేమో, అవన్నీ చాచావు కొత్తగానే ఉన్నాయి పిల్లాడిని పసిబిడ్డకు కాపలా పెట్టింది భర్తతో చైలుకురింది

“ఎక్కడికి” — తెల్లబోతున్నాడు

“ఇన్ని దుప్పట్లెంగుతు మనకు తాళ్ళూ, అవుకమా - పెట్టి వచ్చిన దుప్పట్లో నైకిలు విడిపించుకోవచ్చు—”

అక్షరాని తెగింపుకూ, త్యాగానికి విద్రు మంతో నూగిపోయి ఎంట వకిచాడు

అమె లేదం చేసింది అయిగువల ప్రాంతలకు మూట వదలుకొంది ఆ మాపులో అట్లాంటి భద్ర గృహాచిహ్నం లేన తాళ్ళూ వస్త్రపుల వసుమెట్టలూ, వైకప్పు నందుకొంటూ బగువుకు పెల్లులను కృంగ దీస్తున్నాయి

ఏ నిశుమని కానిముడంలోనే | బరకవలసిన పరిస్థితి సంతోషంతో నైకిలు విడిపించుకోవ్వచ్చు నైకిలు బుజాన తిగిరించుకొని మహానిధానంగా మాను కొంటూ శీల అననముకుండా తెచ్చుకొంటున్నాడు దావలో అంకరలు తెచ్చే ఎటుకపాని ఇల్లు ఉంది ఈ కాస్త భిక్షానంతో భార్యకు భవిష్యత్తు తెలు సుకోవాలని ఆకాశం జరించింది ఇక్కడే ఉండ మని లోపలికి పోయింది ఎంతదేవటికీ రాను నైకిలు నుకూర్చున్నా కౌపన కౌస్తున్నాడు పనిలేనివల్లయాయెమకులూ గోగీకామ లాకకున్నాడు భార్య ఎంత దేవటికీ రాదు “అబ్బాయి నైకిలు మానుకొంటామని పురగాయించి ఆ అబ్బాయి రివలేషన్లవా గమనించి ఉండాలోపలికి పోయాడు భార్య మృగం నిర్భారి ఉంది ఏమిటి మాధనమృగంలని మందలించ మాకాదు చివరికి చైలుపడ్డాడు పుణ్యవకాస నైకిలు బోలెడు భార్యన మంగు మాన్పెట్టుకొని నైకిలు తొక్కుకుంటూ సంతోషంతో ఇల్లుచేరుకొన్నాడు

తెల్లవారింది పదివిధకృత్యము ప్రాబోధితులు కుడిచి నీటుగా అట్టిపెట్టాడు. అంభోవియూ పని లోకి పోవటానికి చుప్తాబోతున్నాడు భార్యవల్ల కృతజ్ఞతతో కాగిరించుకోవోయాడు ప్రకృతి సహజ మైన పరసంతో విడిపించుకొని, ఒక్కడున్న దాని చేసి ప్రయాణంచేసింది పెల్లులు బంకులో పని చేస్తూ ఇంటికి ఉద్యోగిగా ఉన్న పదివిధ పని కాలకు ప్రాబోధాదా పని! బహుమెరాడు బహుప్రాంతదగ్గర మృగం కొడుకుని దింపి అంభో నియో ఉద్యోగం మానుకోవటానికి వచ్చాడు ప్రాబో పెల్లులు బంకుదగ్గర పనిలో రీసమైపోయాడు

అంభోనియో పని నినిమాపోస్తూ, వీధి గోడల వైభాగాల్లో అంటించటం ఒకవిచ్చెన, గోడుతొట్టి, పొద్దుగుకాగితాలు ఇన్నిపుచ్చుకొని నైకిలుమీద తిర గాలి నినిమా తారల ముగాలు ముకురిలుపడకుండా పోస్తూ ఎల్లా అంటించాలో, వాళ్ళు కాస్త ముసి లిగా కనపడితే పొద్దుగంటించే ఉద్యోగాని కంత భంగకరమో, అన్నీ అంభో నియోకు నేర్చి, పెద్ద పనివాడు రీస పనిలో తాను పోవోయాడు

అం 'నియో ఒక గోడమీద భామి అంటిస్తు న్నాడు నైకిలొక్కన గోడకానించి విచ్చెనమీద కూర్చుని పొద్దుగులోని హెడ్లీమాన్ యావనానికి భంగం రాకుండా తింటాలుపడుతూ మగ్గి మగ్గి నైకిలుకేసిమాడున్నాడు

అలావుగా ఒక దొంగ నైకిలొక్క ఉదా యించాడు అంభోనియో ఆ మనిషిని గుర్తుగానే చూకాడు క్రింది కొక్క ఉరుకురికి “దొంగ, దొంగ అపండి” అంటూ దొంగదనక పడ్డాడు జనం తెల్ల పోయి చూస్తుండగా నే దొంగ విప్రులేకుండా మాయ మయ్యాడు

అంభోనియో కార్మికులొంటూ పోస్తూదగ్గ రకు వచ్చాడు ఎంతెయ్యటానికి తోచలేదు పోలీసు స్టేషను కళ్ళకు నైకిలొంటు, వివరాలు అన్నీ యిచ్చాడు. “నైకిలొదొంగ కలిసి కనబడితే దగ్గ రన్న పోలీసుని పిలు ప్రయోజనం ఉండవచ్చు”నని ఇక స్పెక్టరు తాళిగా సలహాఇచ్చాడు మరీ పోలీసు రిహార్డువల్ల ప్రయోజనమేమిటి? దొంగను నింటనే పట్టుకోలేరా!

నీ సైనికోసం యాత్రలుంటే ఇటలీలో ఉన్న పోలీసు బలంతో చాళిడు. సైనికా కోంగా దొరికితే, రిపోర్టు ప్రయోజనం అవ్వదుంటే ఉండవచ్చును అన్నాడు ఇన్స్ పెక్టరు

బస్సెక్కి ఇంటిదగ్గర స్టాండులో బ్రూనోను కలుసుకున్నాడు

“నాన్నా సైనిక ఏదీ?”

మొగం తిప్పేసుకొన్నాడు ఇంటి కళ్ళటానికీ మొగం చెల్లటంతే కొడుకడిగే అమాయక శ్రేష్ట లకు జవాబు చెప్పలేకపోతున్నాడు ఇంటి చాయలకు వచ్చాక ఇంట్లో కళ్ళటం మరీ కష్టమరిపించింది. “నువ్వుంటే కళ్ళు నేను ఇప్పుడే వస్తా” అని కొడుకుని పంపించి తన ఆప్తమిత్రుడిదగ్గరకు వెళ్ళాడు

“అబ్బాయి లాభ ముండదు సైనికోసం ఈపాటి కష్టమే తైల్లకు తైల్లు చక్రాలకు చక్రాలు తెల్, పీటూ అన్నీ మార్చుకోంటాడు శ్రేష్టకు కొత్తరంగు వేసిఉంటాడు లేని కవి సెకండుహాండ్ బజారుకు ఇల్లిపోయింటాయి అయినా శేపు ఆడి వారం నల్లరం పల్లిచూద్దాం—”

మర్నాడు పిల్లాడు బ్రూనోను ఎంటర్టెన్మెంట్ సీనియరులను ముగ్గురను కలుపుకొని వెళుతుంటాడు బజారుకు బయలుదేరాడు

“ఒరేయి సువ్వు సైరులు చూస్తూఉండు— ఫలానా సైర్ తెలిసిందా—అబ్బాయి సువ్వు చక్రాలు చూడు అంథోనియో నీకు శ్రేష్ట నంబరు తెలుసుగా వాళ్ళు తెలిపేసి ఉంటారు గాని అయినా ప్రతి శ్రేష్టా చూడు ఒరేయ్ బ్రూనో నీకు గంట తెలుసుగా గంటలన్నీ గూడు నేను నీట్లు చూస్తాను దొరకటం కష్టంగాని—అయినా నీకోసం చూస్తాం పద—”

తండ్రికి కొడుకులా ఉన్న ఆదుర్దా తక్కిన వాళ్ళ కల్లా ఉంటుంది! నిష్కలం అనుకొనే స్నేహిత ధర్మం పోటిస్తున్నారు అక్కడ అన్నీ గంటలే, అన్నీ పీట్లే, అన్నీ చక్రాలే, అన్నీ సైర్లే, అన్నీ శ్రేష్టలే—నిండు సైక్లిస్టు కూడా పరీక్ష చేసుకొంటూ చూస్తున్నారు బ్రూనో గంటలన్నీ పరీక్షగా చూస్తున్నాడు

అంథోనియో కొక శ్రేష్ట, షాపులో కాగు చేసున్నది, తన దినిపించింది. నెంబరు చూచుకున్నాడు

న్నాడు ఆ షాపుఅతనికి నుండుకొచ్చింది. చూపించడు పొమ్మన్నాడు అన్నకొద్దీ అడుమానం. స్నేహితులు విచారించమంటున్నా ఇల్లి పోలీసును తీసుకొచ్చాడు పోలీసు నెంబరు చూసేటట్లు చేరాడు తనదికాదు మొగం చాల్చుకున్నాడు. షాపువాడూ పెల్లామూ కలిసి చెబామడా తిట్టారు. స్నేహితు రీ థోరణి కాగుండలేదని అంథోనియోను మరలించారు ఇంతలో ఫోయన వర్షం స్నేహితులు ఇళ్ళకు తప్పుకున్నారు బజారువాళ్ళు కొట్లు మూసేసుకొని తరలిపోతున్నారు

వాన కొరుగా వరుస్తోంది అంథోనియో ఒక మారుపంచకు చేరుకున్నాడు బ్రూనో పరుగెత్తుతో పడి లేచి అక్కడకు చేరుకున్నాడు తండ్రి గమనించటం లేదు “నాన్నా! నేను పడ్డాను” చెప్పినా గ్రహించేస్తేతిలో లేకు అంథోనియో. వాన కాస్త నలువగానే మళ్ళీ బజారు చేరుకున్నారు ఒక ముసిలివాడు షాపుదగ్గరకు ఒక వ్యక్తి సైనికాలెచ్చి, వేరంపెడుతూ అంథోనియోని చూసి దొడుతీరాడు అంథోనియో అతనికోసం పరుగెత్తాడు బ్రూనో కూడా పరుగెత్తాడు ఆ ముసిలి అందలేదు ముసిలి వాడ్ని కలుసు కొందామని ఓసత్తువచ్చాడు. వృద్ధుడు షాపు మూసేస్తున్నాడు ఆ ముసిలి నెరుగనన్నాడు అక్కడ చూడండిలో అంథోనియోను తప్పించు కొన్నాడు

అంథోనియో బ్రూనోతోకలిసి ముసిలివాడిని వెదకపాగాడు వానలో తక్కువూ తారుకూ ముసిలివాడు ప్రభుత్వ ధర్మపత్రంలో దూరాడు. అంథోనియో నెంటబడ్డాడు ముసిలివాడు మంగలి షాపులో దూరాడు. అక్కడినుంచి ధర్మపత్రంలో నుంచి, వాళ్ళ ప్రార్థనచర్చిలో దూరాడు—అంథోనియో నెంటబడి చర్చిలో ముసిలివాడి పక్కనే చేరాడు—“ఆ ముసిలివాడున్నాడో చెప్ప”, అని గొంతుక విగబట్టి గదమాయిస్తున్నాడు. ముసిలివాడొక దొంగఅప్రెసు చెప్పాడు అంథోనియో వాడిని తన వెంటరవ్వున్నాడు ముసిలి ముండికేరాడు ఈ అల్లరికి ఫాదరీ గదమాయిస్తున్నాడు. అంథోనియోకి ఉద్రేకం ఆగటంలేదు. అక్కడ గల్లంకులో ముసిలివాడు చల్లగా వారాడు చర్చిలో ఒక వల్ల తెర వెనుక నక్కాడు—అంథోనియోని తెటికి పంపిస్తున్నాడు. బ్రూనో తెరదీసి ముసిలివాడిని చూశాడు. ముసిలి

పిల్లడినెత్తి ఒక్క చెప్పుకేకాదు — బ్రూనో చెప్పగా అటు పరుగెత్తాడు అంధోనియో. తెర వెనుక కా? చర్చిలో అల్లరి చేస్తున్నందుకు అంధోనియోని చర్చివాళ్ళు నిపెల వదిపారు.

దొంగలపట్టే దొంగ! దొంగలవాడ చెయివారి పోతోంది. బ్రూనోకు విసుగ్గా ఉంది కండ్రిని చికాకు పెట్టూ మొరాయిస్తున్నాడు అంధోనియో ఆ చిరాకులో విడ్డూరి ఒక్క రెంపకాయ కొట్టాడు బ్రూనోకు కోపం ఏడుపూటాడా తలమున్నులుగా వచ్చాయి తను వానలో రదిసి, ఉచ్చపోసుకోటానికన్నా తీరికలేకుండా సైకిల్ కోసం ఇంతకష్టపడి వెతుకుతున్నా, వాన్నకు చీమతలకాయంత విశ్వాసమైనా లేదనుకున్నాడు “అమ్మతో చెప్తామందు” అంటూ కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకొని ఏడుస్తున్నాడు అంధోనియో పశ్చాత్తాపపడి సమదాయించాడు, కాని బ్రూనో కోపంతో దూరంగానే నడుస్తున్నాడు.

ఆ చర్చి జనకదోత వదిలెత్తుకు చెరుకుంది వదిలెత్తుకు వదిలిలే ముసలాడు దొరుకుతామో! “బ్రూనో ఆ విడ్డూరివాడ కూర్చుంటు ఉన్నాడే వస్తా ఎక్కడికీ కదలకు” అని చెప్పి వదిలెత్తుకుకుట్టలన్నీ చూపు సారించి వెదుకుతున్నాడు విడ్డూరి దిగుతు కల్లోలం వినిపించింది “నీళ్ళలో పడిపోయాడు” అని అరుస్తున్నారని అంధోనియోనుండే, ఆగిపోయింది అటు పరుగెత్తాడు విడ్డూరికి కనుమాత్రం అందలేదు ఇనం తూగిన చోటికి పరుగెత్తాడు బ్రూనో కాదు! ఎవరో యీతగాడు నీళ్ళలో మునుగుతుంటే తీకారు నిట్టూర్పు విడిచి వెనక్కివచ్చి విడ్డూరిగగరు వచ్చాడు — బ్రూనో బుంగమొహం పెట్టుకొని వెట్లు దిగుతున్నాడు.

ఇక విడ్డూరి కష్టపెట్టలేకు తను కష్టపడలేకు ఒకటే వైవాగ్యం. జేబులో తాకట్టు బాపకు డబ్బు కొంత మిగిలిఉంది జీరితం ఏక్షణాని కాక్షణం జీవించవలసిందే లేపటి నిషయం ఆలోచించటం — మృగతృప్తలను పెంటాడటం — “నాయనా ఆకలేస్తోందా?” — పిల్లడికి ఆకలేస్తోంది.

పెద్ద హాటలు ప్రవేశించాడు అక్కడివృత్తి గీతం ఆనందిలో మునిగిపోదలిచాడు. దూరంగా ధవిమల పిల్లడు ఖరీదైన తిరుగుదారా లన్నీ తింటున్నాడు. బ్రూనో అటు చూస్తున్నాడు “అని తెప్పించనా బాబూ”

అన్నీ తెప్పించాడు.

ఆ పిల్లలు చాలా మౌనంగా తింటున్నారు.

బ్రూనో కది చేతకావటంలేదు అటు చూడకుండా, తన ప్లేటుతో యెద్దం చేయసాగాడో బ్రూనో అంధోనియో కొడుక్కి వేదాంతం జోధిస్తున్నాడు ఉన్నప్పటి, తినాలి ఆనందించాలి శత్రు సైకిల్ లేదని ఉద్యోగం ఉండదు అనిషయం ఈవాటి ఆనందాన్ని పాడుచేయటాడను. పిల్లడికి కాదు చెప్తాన్నది! ఈకాస్త సాఖ్యానికి ఈపడిస్తాన్న తన అంతరాత్మక జవాబు

దోవలో మునుపటి “ఎరుకపాది” భవనం కనపడింది ఆకళ భార్యని నీకు ఈ మామమృతాలున్నాయా అని వేళాకోళం చేశాడు ఏమో! సహేతుకంగా సాగిద్దామనుకొంటే సంఘటనలన్నీ ఇంత సుక్రమంగా ఏడుస్తున్నాయి లోపలికి వెళ్లి, ఎరుక వదిలి తెలుసుకొన్నాడు “సైకిల్ ఇవ్వకు దొరికితే దొరుకుతుంది లేకుంటే అసలు దొరకదు” — అంతకు మించి కేవలం చెప్పరు

వైలపటి ఆశ్వేషణ సాక్షున్నాడు దొంగ కనబడ్డాడు ఎరుక నిజమే — తన్ను చూసి తచ్చాడుకూపోతున్నాడు ఎరుక నిజమే! ఎటు బడ్డాడు ఆ మనిషి ఓయింట్లో దూరాడు తనూ వెంటనే దూరాడు

“నా సైకిలు ఏదీ?”

“నాకు తెలియదు ఫో!”

పట్టు చిక్కించుకునేందుకు కిల్లి ఎలకను విడిలిట్టాన్నట్టు ఆ దొంగ యింటిముందే దొంగను బుజాలుపట్టుకు విడిలిస్తున్నాడు — పేటలో ఆడా మొగా అంతా తూగారు — ఓహో! అక్కడెంత సంఘభావం! ఆ పిల్లడిని వదలమంటే వదలమన్నార — కావలెస్తే పోలిసును తెచ్చుకోమన్నార. పోలిసుని పిలుచుకొచ్చాడు — దొంగ ఇంట్లో చేరి ఇల్లంతా తదికారు — దొంగ కిల్లి మహా నిరసనతో తూస్కరించికేస్తోంది పాతపైర్లున్నాయి. అవేవో వాడి మామయ్య తెచ్చాడు గాబోలు అంది కిల్లి — సైకిలుమాత్రం లేదు పోలిసు వీరు సాక్ష్యమందా అని అడిగాడు దొంగను చూసుకోనా సాక్ష్యం చూసుకోనా! మనిషి తనకు గుర్రే — తన ఇంద్రియాల తన్ను మోసంచెయ్యవు. తను తన

అత్తుకు మోసంచెయ్యడు. కాని ఆ విజయితీ ప్రయోజనం పోలీసుకు కనబడలేదు—అబ్బాయి లాభంలేదు చెప్పుకున్నాడు. “వేటవేట అంతా, “పోలీసుల తొత్తు” అంటూ అంగోనియోను క్లిరిస్తూ వేటనుంచి వలసడిపారు.

బ్రూనో కార్లరిగిపోతున్నాయి ఆదివారం పైరో పంచాలు అటలు జరిగేచోటుకి వచ్చారు ఏ పైకిలని గుర్తుపట్టటం—అక్కపైకిళ్లు వరుసతీర్చినట్లు కళ్లలో ఆడుకున్నాయి ఆ చోటు విడిచి కడిగారు.

ఒక భవనముందు తలుపువరకు పైకిలు ఆవించి ఉండి కాపలా ఎవరూ కనబడటంలేదు—ఆ నిప్పిహలో కలిమిరుపుకు మనస్సులో ప్రవేశించాడు. దీపిరాజక అటూ ఇటూ అక్కడే పచాడు చేస్తున్నాడు బ్రూనో కార్ల గీక్కుపోయి వేవ మెంటుమీద కూలబడి తండ్రి మొగంకంకే చూస్తున్నాడు.

అంతరాత్మకన్నా విశేషంగా ఉంది ఆ పసి చూపు తను వేటకు వచ్చే ట్రాం వస్తుంది “కాబూ, ట్రాం ఎక్కి మువ్వు ఇంటికిపడ నేను ఇప్పుడే వస్తున్నాను” అని పంపించాడు బ్రూనో వచ్చేటప్పటికి ట్రాం నిండిపోయి కదిలిపోయింది బ్రూనో అక్కడే కూలబడ్డాడు.

“దొంగ, పైరో దొంగ!” అంటూ శేకలూ

జనం మూకగా పరుచూ చూశాడు బ్రూనో. అటు మూకలేసి కదిలాడు తను పైకిలేనా—జనం దొంగని పట్టుకొన్నారని తంతున్నారని బ్రూనో చూశాడు. దొంగ తండ్రి అంగోనియో / తండ్రి మోకాళ్లను కాగలిండుకొని “నాన్నా నాన్నా” అడి ఏడుస్తున్నాడు.

అంగోనియో మొగంకం కదలిక లేదు—తం జనంకాదు తన్ను తంకూంది విధి! విధి కాకపోలే కొడుకు నక్కడకు లేదు—నిర్జీవంగా తిట్లు తిమ్మలూ భరిస్తున్నాడు.

“పిల్లాడికి మంచిపాపం నేర్చుకున్నావే! భలే తండ్రివే! పిల్లడినిమానీ వదులుకున్నాం ఫో!” అంటూ నిక్కడంగా తను నక్కడవదిలి పైరో తీసుకొని జనం తొంగిపోయారు.

తంతుకు ముందుకు పొగాడు—తండ్రి కొటుపట్టుకుని వేళ్లాడుతూ గుడ్ల నీరు కుక్కుమంటూ, తండ్రి కాలు కాగలిండుకొని వస్తున్నాడు బ్రూనో—ఎంత పైకి చూసివా తండ్రి అక్కడ లోకి చూస్తున్నాడు తప్ప తన మొగంలోకి చూడటం లేదు.

తండ్రి బాధ కొడుకూ, కొడుకుబాధ తండ్రి అర్థంచేసికొంటూ బాధపడుతూ—ఆ సందర్భాటి మూకలో కలిసిపోయారు.

[ప్రసిద్ధ ఇటాలియన్ చిత్రం “బైసికల్ థీఫ్” అన్న చిత్రంలో చూచాయగా తెలిసేకథ ఇది. వాస్తవికతను బాదావు నేటి ఉత్తమచిత్రాలన్నీ పాటిస్తున్నాయి కాని నిత్య జీవిత సామాన్యత్వాన్ని అందులోని జీవిత విషాదాన్ని, ధ్వనివిశేషమాత్రంచేత గాఢంగా హృదయస్థం చేయగల ప్రతిభావంతమైన చిత్రాలు ప్రపంచచిత్రాల ముత్తంమీదే బహుకొద్దీ కనిపిస్తాయి. ఆ ఉత్తమ శ్రేణి చెందిన చిత్రం ఇది. భాష తెలియకుండా బొమ్మలు చూసి గ్రహించినంతమాత్రంగామాత్రమే ఇక్కడ కథగా చెప్పటానికి ప్రయత్నం జరిగింది. చిత్రం చూస్తేనేగాని, ఆ దృశ్యకావ్యంలోని ప్రతిభ గోచరం అవటం శక్యం.]

కీ. శే. కె. యస్. వెంకటరమణి

ప్రసిద్ధ తమిళ రచయిత శ్రీ కె యస్ వెంకటరమణి తన 61 వ ఏట, దీర్ఘవ్యాధి పీడితుడయి యీ భీష్మవర శివ జిరి వ తిరువు చాలించాడు. గాంధీయుగాన్ని గీతాలతో సుప్రసిద్ధ తమిళ కవి "భారతి", ఇతిహాస వ్యాసాలలో "కె యస్ వెంకటరమణి, తమిళ సాహిత్యంలో ఉజ్జ్వలంగా ప్రతిస్పందించేవారు వెంకటరమణి ఆంగ్ల రచయితగా ముందు ప్రసిద్ధిలోకి వచ్చి, టాగూర్ వంటి ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి రచయితల అదరగాను మారగాని వాటి జాత్య భావాలని తమిళ నాట ప్రకాశికి వచ్చాడు తరవాత మార్క్సభాషలోనే తన సాహిత్యవ్యాసంగం సాగించాలన్న జాతీయోత్సాహంతో తమిళంలో ప్రతికలు నడిపి, మార్క్సభాషలో గూడ ప్రఖ్యాతి రచయితగా పేరుపొందాడు.

భారత ఆర్థికరాక్షాసం, భారతీయ సంస్కృతి, ఇచటి ఆధ్యాత్మిక దృక్పథం, ధర్మచోదితమైన అన్యకామ సాధనతో-మోక్షగమ్యాన్ని చేరుకోవటం ఈ భావనలన్నీ ఇతినిలో పురా పరంపరంగా జీర్ణితమై పోయి, మహాత్ముని బోధావిధానానికి ఇతిన్ని కైవసం చేసుకొన్నాయి. భారతసంస్కృతి దృక్పథంతో గ్రామ పునర్నిర్మాణం, వికేంద్రీకృత ఆర్థిక, పంచాయితీపాలక పునర్నిర్మాణం, అహింసా విధానంతో సంఘ విజయము, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము, వ్యక్తి గౌరవము, మానుష న్యాయాలను గౌరవించే సంఘ ఆదర్శము, ఇత్యాది గాంధీయ భావాలు "కైకు మురుగన్", "దేశభక్త కందన్" మొదలైన ఉజ్జ్వలమైన పదాల పృష్టికి ఇతిన్ని ప్రార్థనహించాయి. బోధ మాత్రమే కాకుండా ఆచరణ కూడా అలవికాకాని కావరీ తీరంలో ఆశ్రమం కట్టి పోషించిన కవి, యస్ వి. వెంకటరమణి.

1891 లో మాయవరంలో జన్మించాడు బాల్యపు చదువంతా ఆ ఊళ్ళోనే గడిచింది ఉన్నత విద్యకై మద్రాసు వచ్చి క్రిస్టియన్ కాలేజీలో చేరాడు ఇంగ్లీషు లిటరేచర్ లో ఆసక్తు పొసయాడు 'లా' పరీక్ష పాస్ అయి సర్ సి సి రామ స్వామి అయ్యర్ గారివద్ద జూనియర్ లాయర్ గా చేరాడు.

కాలేజీ లోకాలలోనే ఆంగ్లభాషా వ్యాసం

గంలో ప్రఖ్యాతి గడించాడు 1921 లో "పేపరు బోటు" (కాగితపు పడవలు) అన్న ఆంగ్ల వ్యాస సంపుటి ప్రచురించాడు యు.ఎన్.డి.టిల్లర్ అనే నవలతో గ్రామపురిర్నిర్మాణ సమస్యలను అద్భుతంగా ఆకళించుకొన్న నవల రచయితగా మంచి పేరు తెచ్చుకొన్నాడ కండన్ డి కే.ట్రెయిల్ (దేశభక్త కందన్) లో గాంధీ ఉద్యమాలను ప్రతిబింబించాడు 1937 లో "జటాసర, తదితర కథలు" అన్న కాల సంపుటి ప్రచురించాడు.

1920, 30 ల మధ్య "తమిళ ఉర్రు" అన్న తమిళ పత్రికను, 1930, 40 ల మధ్య భారతివాణి అన్న తమిళ వారపత్రికను (తిర్వూరి మాసపత్రిక అయింది) ప్రారంభించాడు ఆయన భాష చక్కని పాకంలో ఉండి, మంచి ధార, శబ్ద చతుర్మూర్తి, గళ వి హృదయము, భావాలగిరి, ఆతి ఆస్వాదనీయమైన ప్రసాదగుణమూ కలిగిఉంటుందని తమిళ సారస్వతులు మెచ్చుకొంటారు యంతకపుడూ రచయితలను ప్రార్థనహించడంలోనూ చాలా ఉదాహరించి, ఆయన సంభాషణ, గునిగిరిమైన హాస్యంతో జన్మత కుల్యంగా ఉండేదని ఆయన్ను గిరిన సాహిత్యపరులంతా, గత ఆగష్టులో ఆయనపట్టి లూర్తి సదవర్సంలో జరిగిన ఉత్సవంలో, తమిళుడు ఉప వ్యాసాలలో వెల్లడించారు.

1945-47 దాకా అల్వూర్ సంస్థానంలో, విద్యాభ్యాస సలహాదారుగా ఉద్యోగం చేశాడు. విద్యార్థిమయంలో యునెస్కోలాంటి ప్రపంచ సమితులుకూడా ఈయన సలహాలను పాటించేవి మద్రాసు యూనివర్సిటీ సెనేటులో మూడేళ్లు, అన్నామలై యూనివర్సిటీ సెనేటులో తొమ్మిదేళ్లు సభ్యుడుగా పనిచేశాడు ప్రఖ్యాతి భారతవిశ్వవిద్యాలయాలన్నీ ఈయనచే ఉప వ్యాసా లిప్పించాయి ఆయన తన పక్షిలూర్తి సందర్భంలో తిరుగుగూర్చి చెప్పకొన్నట్లు "ధృతి, నియమ, రక్షితమైన ధర్మం ప్రాతిపదికగా, భారతదేశం యావత్ప్రపంచమూ కూడా పురోగమించగల ఆశయంతో ఒక మాత్మపని నిర్మాణం కోసం జీవితంతో కృషిచేసిన" ఆ యాతికుడు తన భార్య, ఏకపుత్రులను వివాదంలో మంచి ప్రపంచ పథం బిడిపోయాడు ఆ కుటుంబానికి సామర్థ్యంతో ఈయన ఆత్మకు కాంతి కలుగుగారిమని ప్రార్థిస్తున్నాడు.

నవయుగోదయము

శ్రీ దండిపల్లి వేంకటసుబ్బాస్వామి

౧

నీవేరాజపు నేటినుండి,—మన పున్నెంబుల్ ఫలింపంగ, నే
నేవానూత్రము లామహాత్ము డువదేశించె, ప్రజాస్వామ్యరా
జ్యావిహ్మరకునాడు, వాని స్మరణ సాగించి, దేశము ర
క్షావైయక్తిని నేలుమా భరతవత్సా! నీకు శ్రేయంబగు

౨

వదలె భారత దాస్యబంధము, ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వము న
భ్యుదయోత్కర్షముగా లభించినది తెమ్మాయీ! స్వతంత్రంపు నం
నద లింపారిన జాతీయనము, నీ పాండిత్య, మీ సంస్కృతి
విదితం బయ్యెడు విశ్వమంతటికి నీ విజ్ఞానమూలమున

౩

ఒకనా డుండిన చక్రవర్తులు, ప్రభుత్వోద్యమహా గర్వ రా
జకులాలంకృతు, లాత్మ వంచకులు సంస్థానాధిపుల్ లేరు; నే
టికి స్వాధీనము చేసికొన్న జయపెట్టె మూడులోకంబు, లం
లికు వెల్లింపుము భారతమున స్వతంత్రజ్యోతి వీరవ్రతా!

౪

నీ తేజమును జూచి జాతు లిక మన్నింపరావలె, కాంతి సం
శేతమైన ఏతాక విభవములై శేలోద్భు విశ్వంబు, సం
పూతమయ్యెడి నీయమోఘచరితముగా, నూత్నరాజ్యాంగ వి
ఖ్యాతి నిల్పుము భారతా! నవయుగాద్యాదర్శ రాజ్యముచే.

౫

శాశ్వత నాందర్య గహన నీమలు విజే
తపు యాత్రికుల నివాసములు కాగ,

జీవనదు లఖండ సేతువృత్తము లౌట
 బంగారు పండు భూవనతికాగ,
 పైజ్ఞానిక మహత్వ వర్ధిత విద్యలు
 అఖల జాత్యభ్యుదయములు కాగ,
 రాజ్యశాస్త్రము నర్చింపవా మానవ
 శాంతి సందేశ ప్రసారి కాగ,
 సంస్కృతీ విభవమ్ము నసంఖ్యములగు
 నాగరికతల దిద్ది మన్ననల బొంద—
 పాలనము జేయు మింక నో భరతవీర!
 ప్రజలకొరకు! ప్రజలకొరకు!! ప్రజలకొరకు!!!

E

ప్రజయే నీకు శరణ్యమంచు మదిలోధావించి, వ్యర్థోర సా
 ఖ్యజయప్రోజ్జ్వల నైతికప్రవణ బుద్ధాశోక చక్రాంకిత
 ధ్వజ సందేశ విరాజమానమగు తగ్విమ్మాని, సాగింపుమా,
 విజయ మ్మాగద నీకు భారత! శుభావిష్కార మైయుంట చక్క

2

ఇది ప్రజాస్వామ్య నవయుగ మ్ముదయ మైన
 పాడు నాందిగీతములను ఖరభృతములు
 ప్రకృతి వర్షించె హిమకణప్రవణకుసుమ
 వివరముల భారతా! నీకు విజయ మింక.

మహాభినిష్ఠమణం

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

(అంతఃపురంలో హంసకూలికా తల్పంపైన గౌతముడు, ప్రక్కన కువ్చపీకంపై యశోధర రాజ వంది కైవారం చేస్తుంటాడు)

వంది "సకలాకా వనవిధి తారక
లుదంచ ద్యామి నీ వల్లికా
ముకుళముల్ విరబూసె, నెల్ల జగముల్
మంచెలె నిద్రామహు
లిక, నిశ్చబ్ద పతంగి పక్షములు
సారించెన్, వహూహస్య లా
స్యకళావ్యాస చలద్దలంఘులు
నిద్రాంతించె నంతఃపురిన్ "

గౌత దేవీ యశోధరా!

యశో ప్రభూ!

గౌత (మానం)

యశో ప్రియం ప్రభూ!

గౌత (పరధ్యానంలో) వినున్నావ్?

యశో మీ మనస్సు కలతపడినట్లుంది రాజ వంది కైవారంచేసి నల్ల చాలాసేపయింది యిది మీ నిద్రవేళ (అనునయంగా) యేవో సామాన్య విషయాల కెందు కింతారటం ప్రభూ!

గౌత (సాభిప్రాయంగా) యిది సామాన్య విషయాలే నంటావా దేవీ?

యశో జీవిత జరా మరణాలు సమాజ నిర్మాతల కదా

గౌత అయినప్పుడు వాటికంత భయపడ్డం దేవీ? యౌవనానికి జన్మకు భయపడితేం మరి? వీటి పరిణామాలేగా అది యిక్కడ లేని భయం దుఃఖం అక్కడెందు కుందాటి?

యశోఃః! అరుణోదయంలా కేల్కొరిన జీవితాన్ని కలిగితే ఆకాభ్యుదయలేఖ తిద్ది — అవి అస్తమయంలాగా విశ్వవి నీలాంధకారంలో కలిసి పోయే నిరాకా నిప్పుకాచ్చాయెలు—

గౌత (చిరువవ్వుతో) అంతా నీ పలుకుల గారడీ! నిజాని కుభియనిండ్రిలా సమావరమణీయాలు జననమరణాలల్లా కాదు—అస్తమయానికి పుడయానికి మ్యానున్న వ్యతిధి మనకొక ప్రత్యాకా ఆభయం కలిగిస్తూ వుంది కాని, మృత్యువుకూ జన్మకూ మధ్యవున్న అభారంమాత్రం భయ పెడుతూ వుంది అందుకే జరామరణాలంటే భీతి, నిప్పుహా వీటిని ఒయిస్తేకాని లోకం నిర్భయంకాదు

యశో (ఆశ్చర్యంగా) ఏమంటున్నాడు ప్రభూ! జరామరణాల్ని జయించడమా? అది సాధ్యమే?

గౌత ఎందుక్కా గూడగు? యేనాడు వాటికి భయపడతూ ఆనాడు వాటిని జయించిస్తే మర్రా మార్గా న్న నేర్వేషించి జగత్తును నడిపించే బోధా, తపశ్శాసన, కౌవారి

యశో (శంకిస్తూ) యీ చరణదాసిని అన్యాయంచేయకండి ప్రభూ! నా మృదయానికి దీప్తి మీదూ, నా కన్నులకు వెన్నెల రావాలిదూ

గౌత పిరికిదానా! ఎందుకలా భయపడతావ్!

యశో నా మనస్సే నన్ను భయపెడుతూ వుంది యిక మీరే ఆలోచిస్తూ మాని విక్రమించాలి. రాత్రి తిరిగిపోతూ వుంది

గౌత నే నూరుకున్నా ఆలోచన లనే నన్ను నంటాడి నేటాడి నేధిస్తున్నాయ్

యశో యింక చాలు. యీ తియ్యని చాక్షురం త్రాగి ప్రకాంతంగా నిద్రపొండి

గౌత దేవీ—

యశో (అర్ధోత్థిలో) వద్దు! మీరిక మాట్లాడ వద్దు! నిద్రించేవరకూ మీ ప్రక్కనే వుంటా. మా కోసంఆయినా మీరు నిద్రాంతి తీసుకోవాలి. కన్నుని నిద్రాకుఖంలో మీ కలవరాలన్నీ కరిగిపోతాయ్. సుమిత్రా! ప్రియ పరికించేవరకూ తొక కమ్మని పాట పలికించే

సుమ చిత్రంబే! (బాహుళ్యతో పాడు
కుంది)

అరించి నాకే నీ పలుకు నాధుడు నేను
పారింప విచ్చేయునే చెరి ||అరిం||

కటి! చిరజీవులు కరగిపోయిన వింక
ఉదయాద్రి నిభవాల కదలె కమ్మని పలు

అరుదెంచు చంద్రుడు
స్తరళ ముక్త రథము
అమృత కాంచనశత
నాందిల చల చలత్పర || ||అరిం||

శిథిలవాండా దుఃఖ శిశిరమ్ము గతియించె
మధురీనోద్యానముమె చల్లనిగాలి

అరుదెంచు వడంత
పరిమళాంధోళికలు
సరసశైలిక పిక
స్వరిత మా మా స్వనుల || అరిం ||

కలవరపు నీలదుకు కడలిలో నమృతింపు
సానరెత్తి నెత్తెది ననబాటలమరించు

తెనుకొన్నది ప్రేమ
జేవత మందిరపు
టాకా కవాటముల్
ఆకురు పెట్టనె చెరి || అరిం ||

యో! స్వామి కయలించినా రిక పాట
మాలలే—(తనలో) విస్తరంగ పయోరాళిలా
పున్నాదు కరవీరపు ముగ్ధుల పెదవులలా కదుల్తు
న్నాయో! కలలోని జేవకవ్యలతో కబుర్లు చెబు
కున్నట్లున్నాయి ఏ సమద్రమనం సావకూపులందో
స్వామి మృద గూం త రాం తరాల్లో—తెలియని
భయమేదో నన్నా వేళిస్తావుంది లోకాల్ని వెలిగిం
చబోయే జేవతామణి న్నా చిన్ని రుప్పెలో నిలుపు
కోవాలనుకుంటున్నా స్వామిని విడిచి వెళ్ళడానికి
కాల్గొడవందేదు రాత్రికి రాత్రి యీ సుప్తసౌందర్యా
వ్వలలోకిస్తూ గడపగలిగితే! నాప్రభువును, నా
స్వామిని నావద్దనుంచి వేరు చేసేవారు—

చెరికత్తె! (అత్తోక్తిలో—నెలుపర్చించి) వస్తు
న్నోరు వస్తున్నోరు జేరి!

యో! (తలవేరేతో) ఎవరది?

చెరి చిన్నిప్రభువులు లేచి మీకోం నిల
పిస్తావుంటే వస్తున్నారంటున్నా జేరి!

యో! వస్తున్నా పద

2

(అహోహా వనోహాలతో పాట స్వనం—
నాతముడు కలలు కంటూవుంటాడు కలలో)

నిదరి ప్రభు!

కాత ఎవర్నువ్వు? నాదరి జీరాడే కురులూ,
కర్మశ్చారకలు కట్టిన చెక్కినా, దుమ్మున వోళ
కాళేయం, కృశించిన తమవూ, గుఱుదేవత వన్న
నైవ ర్నువ్వు?

మరచిపోయాం స్వామి! (దీనంగా)
యుగయుగాలుగా మీకోం కామకుసున్న యీ
దీనురల్ని పోల్చుకోనే లేదా ప్రభు! నాప్రభువు
లవతిరిస్తారు నన్నునుగ్రహిస్తారు యీ మొయ్యలేని
గాండ్లించి నాకు విసుక్కి ప్రపాదిస్తూ రన్న ఆకా
మాత్రమే అలంబనంగా యిన్నాల్లా యీ దుఃఖాలూ
బాధలూ ఫరిస్తూపోచ్చా న నిగ్గికా లర్తించలేదా
ప్రభు? నిన్ను ఏవే మరచిపోయావా ప్రభు?

కా! (జుప్తి తెచ్చుకుంటూ) నన్ను నేనే
మరిచిపోయావా?—యేవో పూర్వస్మృతులు నాలో
మేల్కొంటున్నాయో!—ఆ! సర్తించా నువు
సూర్యవతివు కావూ! ఆయ్యో పాపం! నీ రూపే
మారిపోయింది! నిత్యకర్మగణం పచ్చని తోరణంగా
వుండే ఆనువ్వా!

ఘా (అత్తోక్తిలో) ఏం చెప్పను స్వామి!
ఆకా లోభాలూ కామక్రోధాలూ నామీద స్వారి
చేస్తున్నాయో—విడ్డలో అసహనం స్వార్థం వల్ల
పాకుకపోయావో పాత్యలూ యుద్ధాలూ—యెక్కడ
చూచినా యాకుం వ్యాధులూ వొకటేమిటి బ్రదుకే
భయంకరమైపోయింది మహాన్నతిమైన అర్జునులూ
కపాలాలు కల్పిస్తున్నారు యజ్ఞయాగాల జేరుతో
నిర్దయాగా జేవహింసలు పొగిస్తున్నారు ప్రపంచంలో
యే ప్రాణికి గుఱం కాంతి లేదు యీ నమయంలో
యిక నీ అభయహస్తా న్నందిస్తే కాని, యీ భారం
తగ్గించుకోలేదు ప్రభు!

కాత కున్నెంచు జేరి! ప్రాణక వ్యాధి

హం లో యిప్పుటికి యెక్కేళ్ళో తృదా చేశా
యిం గానం చెయ్యమ—కోక ముండ్లూనుభి
మైన యీ మహాసంసారశాగరాన్ని చిరిగి నీకానంద
వననీతా న్నందిస్తాను భయపడకు బేబీ!

ధూ : (నిట్టూర్చి) అమ్మయ్య! అమ్మతంకన్నా
చల్లవి నీ అభయవచనంతో నా ముఖం తీరినట్లయింది
యీ దీమరాల్ని విస్మరించకు ప్రభూ! చంద్రుని
కోసం చకోరిగా మీ కోసం నిరీక్షిస్తూ వుంటాను
నిత్యోపన్నురా లోకాల మీరాక కడుపు చూస్తూ
వుంటుందన్న కారుణ్యం యీ వికాల హృదయం
యేమాలనువా చాలును ప్రభూలు, చా

(ధూడేని వెళ్లిపోతుంది)

గౌత (జాలిగా) వెళ్లి పోయింది ప్రావృ
హ్మలనీలాంబురం వలే కన్నులవిండైన దేవీ సస్య
శ్యామలమూర్తి దీవంగా యెలా తేలిపోతూ వుంటో!
(నిట్టూర్చి) ముందీ రాజభవనాల్లోంచి బయట
పకిలేగాని గాలి పీల్చుకోలేను—సాలీడుగుల్లలా
తామట్టా సంసారబంధనా లెలా అల్లుకున్నాయో!
యిది రేంచరాకుండా యెంత గట్టిగా వున్నాయో!
అనురాగాలూ, యాభోగాలూ, ఆనందాలూ,
అనుభవాలూ అన్నీ సంకల్పేనన్న కాలుకదిల్నిచ్చి
ట్టు లేడే! ఎలా వెళ్లగలను?

రాజ్యలక్ష్మి (ప్రవేశిస్తూ) ఎక్కడికి యెవ
రాజా?

గౌత ఎవరమ్మా నువ్వో నిన్ను చూస్తూ
వుంటే మాతల్లి గౌతమీవరే నీపాదాలకు ప్రణమిల్ల
లనిపిస్తావుంది ఎవరు తల్లి నువ్వో?

రాజ్య నేను మీరాజ్యలక్ష్మి న్నాయనా!
నేటివరకూ నీపూర్వులు కాక్యరాజులు వారి భుజ
స్కంధాలమీదగా చిక్కని ముత్యాల గొడుగు
రీడల్లో నీ బసకుని దాకా వడిపించుకొచ్చారు
యీ పరాలు రెండూ సాధించుకున్నాను మ
తండ్రిగారు : రాభారావి? తోడు నిత్యప్రవృద్ధ
మైన రాజ్యభారాన్ని కూడా భరించలేకుండా
వున్నాను. వారిని వానప్రస్థం పిలుస్తావుంది యిక
నువ్వాయనకు విక్రాంతి నివ్వారి బలయావన సంప
న్నమైన నీ భుజపీఠావనన్ను ప్రతిష్ఠించు!—

గౌత లేదు తల్లీలేదు! యీ బంగారపుం

జరంలో నన్ను బంధించుకోలేదు. రాచరికపు తోడు
నువించి తెరిపికోసం నా ఆత్మ లహరీకూలాడుతూ
వుంది

రాజ్య (ఆశ్చర్యంగా) ఏమంటున్నావో?
(అనునయిస్తూ) నువ్వనేజేమిటో నీకే తెలియడం
లేదు నిర్మాన్ని త్యజిస్తానంటున్నావే పిచ్చి
తండ్రి! రాజ్యబంధం విచ్ఛింకంకాదు నాయనా!
అనుభూతికమైన మహత్తర విధివిర్యహీనం! అయ్య
కుడా! యీపూలతోట నీకు ముళ్ళపాటయిందా?
యిది కాదని విరాకరించి యింతకన్నా మృత పాధించే
జేమిటి?

గౌత ప్రపంచ కళ్యాణం తల్లీ

రాజ్య (వక్కిరింపుగా) ఏమిటయ్యా అ
ప్రపంచ కళ్యాణం! ఓరువులా ఉచ్చరాత్రి గృహ
త్యాగం చెయ్యిపోవా? ఎర్రవాడా! మనువు
మొదలు నీ వరకూ వచ్చిన రాజమార్గంలో ముల్ల
కంచెలు వేస్తున్నావా?—సర్కార్ని నిలిపి—
దేశాన్ని సుభిక్షంగా—ప్రజల్ని కన్నతండ్రిలా
పాలిస్తూ, శాంతిజ్ఞానదీపికలు వెలిగించి నన్నాగా
ధిస్తూ నీ కోర్కెలు పండించుకోరదటయ్యా! నీ
ప్రపంచాన్ని నేనుకానూ? యింతకన్నా శ్రీయ
జీవితపరమార్థనే ఎన్నది?

గౌత వున్నదిమ్మా! వున్నది ప్రపంచమంటే
అప్పు యీ కపిలవస్తు నగరవీణా తల్లీ?—కాదు
వొక్కసారి నీ మాపు త్రిప్పిమాడమ్మా! ఆధ్యాత్మిక
ంగా లోకం యెంత దిగజారిపోతూవుంటో!
ప్రజల్ని పాలించే రాజాకా దిప్పుడు కావలసింది
వారి ఆత్మల్ని పాలించే ఆచార్యుడు కావాలి
దుఃఖాంధకారాన్నించీ అవిద్యాగర్భాలు దాటిస్తూ
అహింసాజ్యోతితో శాంతిమార్గాన్నవడికే మార్గ
దర్శి కావాలి! అందుకే నన్నీ బంధనాల్నించి
విముక్తుణ్ణి చెయ్యితల్లీ! అంత పురాణోల్లభ్యంకాదా
ఆత్మసాక్షాత్కారం నా తపస్సు పండితే మొదట
నీ నేతలే వస్తావిమ్మా!

రాజ్య వననీతసుకుమారమైన యీ లెనువూ
తాదగ్ధం, రాజసుఖాల కలహటుపష్టి యీ ప్రాణం
నీకు వశమై నీ కళారవిధ్య కనుకూరిస్తాయా అని—
అయ్యాపాపం! నీమీద ప్రాణాలుపెట్టుకున్న ఆ

వృద్ధధూపతి పాల్గొని కామన్నాయా! నీ కాగిళ్ళ
కడుగుమాస్తున్న కీర్తి, ప్రాధవం, జయక్రి—అన్నీ
వృధా! వృధా!!

గౌత తల్లీ! నీకు నమస్కారం నన్ను
ప్రలోభపెట్టకు నాలో రగిల యీ మహాత్మ్య
మందాశీసందర్శనంతోకాక యంత ఆంత
తీరది కాదు నన్ను పోనియే నా ఆత్మకు బలం
విశ్వాసం ప్రసాదించు అదిగో భూదేరిపిలుపులు
వినిపిస్తున్నాయే మా కులపతులైన కాశ్యరాజులవలే
నిన్ను పేవించుకోలేని నా దుర్బలత్వాన్ని క్షమించి
నన్ను దీలించిపంపు తల్లీ!

రాజ్య భం తండ్రీ కుభం! నీ పాదసల
నీకు జయం కలుగుతుంది పోయినా నాయనా! ప్రపం
చాన్నంతా పుత్రంచేసి దివ్యతాహినిని ప్రమదా
ననంలో క్రిడాసరస్సుకు మలపాలమకున్నా—తెలుసు
కున్నా—గోకంగ్రహణార్థం అవతరించిన మహా
మూర్తిని నువ్వు! జరామరణాదికితమై హింసా శోక
న్యాకులమైన ప్రపంచాన్ని త్వరగా పుద్ధరించు
ప్రభా! యిక నాకు లభు (నల్లీపోతుంది)

గౌత కన్నతల్లీ దీవనల్లా రాజ్యలక్ష్మణులు
కులు నాలో విమాత్మకత్తు బద్ధిపింప చేస్తున్నాయే

(దూరాన్నుంచి గడ్డెల ఘోషలు మువ్వల
మోతలూ వినిపిస్తాయి)

గౌత (ఆలోచిస్తూ) యక్కడినీ కరకంకణ
ప్రతులతో చరణమండర ఘులంఘులు! సరి క్రొత్త
మవ్వలలాగా యంత మగ్ధరంగా మత్తెక్కిస్తూ
వున్నా! అంతఃపురానికి యశోధర విచ్చేసిన ఆ
తియ్యది కోజుల్ని పురుకు రెస్తున్నాయా ధ్వనులు—
ఎవ రక్క?

యవ్వనక్రి నేనే రిలోవున్న యవ్వనక్రిని.
యా సంభాషణంత విన్నా యక్కడికి అంతెయగని
ప్రయాణం—యెందు కింత నైరాశ్యం? యేమిటలా
కృశించి తపించి సాధించేది? అందు క్కాలనీన
వయసు ముందున్నది యిప్పట్నించీ యీ తపన చేని
కోయ! వెన్నెన్నో నిర్వి చీకట్లని పిలిచే నిద్రవాడి వపు
కున్నావే! యీ యవ్వనం కాస్తా జారికే—మధు
వారికి పాత్రెవరి క్కాలి? పూలు పూచే యీ
వయస్సులో యేమిటి ముళ్ళేరుకోడం? యీ జన్మా

యీ సౌందర్యం, యీ యవ్వనం, యే మహత్తర
తపస్సు చేస్తే లభించాయో పూహించావా? యీ
నైవప్రసాదాల్ని భగ్నం చెయ్యడానికి నీకేం అధి
కారం వుందో వసంతాన్ని శిశిరంగా మారుస్తావా?
యేవరు నీ కీ దుర్మార్గా మ్మ పడేసింది? అనుభవ
హీనమైన తపితం అడివిలో పువ్వులా రాలిపోతుంది
ఓయే విపరీతిబద్ధ! ప్రతిక్షు చంద్రికను పరిత్యజించి
కవచంని కాంకులకోసం పరిగెత్తి పడతా నంటు
న్నావే! నా మాట విను హాయిగా సుఖించు

గౌత (కఠినంగా) ఆగు! యిక నీ ఊహగానం
నిలుపు! క్షణికమైన యవ్వనాని కిన్ని రంగులు పులిమి
యింద్రుడుచేసి మాపిస్తున్నావే యెంతసేపు దీని
భవం? చాలో చాలు నీ ఆనందపు లోతు తే నెర
గనివి కావు యే దారిలో యెందుమాపులు!
పృథ్వీ వ్యోమమంబవాయి—న ని్కి భ్రమపెట్ట
లేవు పో పో!

యవ్వ ఓరి మూన్మదా! ఏప్పి చెప్పినా
తెలుసుకోలేకపోతున్నావే పోనీ కాని, యీ గడియ
వరకూ నిన్నే నమ్మి నీగోరిన విశ్వాసాన్ని భద్ర
పరుచుకున్న దిరణదానీ హృదయరాజ్ఞి యశోధర
కన్నా యీ జన్మలో నీకు లభ్యమయ్యే పరమార్థ
మేమిందిరా? ను వివరిత విశ్వాసభూతుకున వసు
కున్నదా ఆ ఆమాయకురాలు? అప్పుడే మరిచి
పోయావా వకజాము క్రితం యశోధర యేమన్నదీ—
గుర్తు రెచ్చుకో—

(—లోపల్నించీ వినిపిస్తున్నట్లు—)

యశో ప్రభూ! యీచరణదానీని ఆన్యాయం
చేయకండి యీ హృదయానికి దీప్తి మీయా, యీ
కన్నులకు వన్నెల రావాలిదా—

గౌత (పుణ్యంతో) అన్యాయ దేవ! నీ
కన్యాయం చేస్తున్నావా?—ఆదిగో (వింటూ
వున్నట్లు) బల్లీ యెవరిదా ఆకందనం—

(మల్లీ లోపల్నించీ వినిపిస్తున్నట్లు—)

భూదేవి యీ దీకురాల్ని విస్మరించకండి
ప్రభూ! చంద్రుని కోసం చికోరిలా విరిగిస్తూ
వుంటా—

గౌత (దృఢస్వరంతో) వస్తున్నా భూదేవి!
వస్తున్నా (కోపంగా) ఓనీ యవ్వనక్రి! నీదుస్తంత్రా

రిక చారిండు గౌతము దంత చంచలుడు కాదు
హా హా!!

యవ్య వోరి అవిచే! కడసారిగా కాలు
గున్నావను యీ కాషాయంతో నువ్వు సాధించే
దేవుండోయో? కల వోస్తే కలవులు వోడవు
తాయా? మాడు, వు భ య భ ఘ డ వు కాకు,
కొదంటావా నీకర్మ పోనీ యీవిశ్వయాశ్చేయతో
సరతో చెప్పి పో అని మంచిమార్గం—మాడరా, అటు
మాడు—

అదిగో నీప్రణయాధి నేత్రి సతి
స్వప్నానంద సంది పై ను
ద్వదనాంతమ్ముల హాసరేఖల
యాహ్వనించునో నిన్ను - ఓ
తి దయాహిమ్యుతి! మాకు మే యొక
రహః క్రీడాసమాలోచనా
భృదితప్రీతి కలనంబో కాంజవులు
మాయున్ చెక్కుటదాలపై
మాకు మాకు—

ముద్దుల మూటగట్టు వల మోగున
తిల్లిపయంబు ద్రోయుచున్
సద్గుడారంగి కొమ్మువకు చల్లని
చేతులు సాచుచున్న మీ
నిద్దపుక్రేమ, కాళ్యకుల నీల
సభిశ్శిరేఖ అచ్చువం
ప్రదివయట్టి నీకు ప్రతిరూపము
విష్టనివంక మాడరా!

నీ కంటి విరసపాపాణ మూర్తులతో నాకు పని
లేదులే—(గడ్డల గలగలలతో నల్లపోతుంది)

గౌత (నిట్టూగి) అబ్బ! యిప్పటికీ అవాంక
రాలు తీసినట్లే వారిధికి నీకుపు కట్టినట్లయింది నా
భ్రతులే నన్నింతగా పుటం పెట్టి పరిసృష్టణి చేశాయ్
(తల్పింపించి లేస్తాను వక్కసారిగా వాకాలు
మోగి నిర్భిరోతాయ)

3

“నోనో! దేవతల్లారా!”

దేవ అదిగో అశరీరవాణి యేమో చెబుకూ
లేన్నది వివండి వివండి

అశరీరవాణి (అశవంతో) ఓహో! దేవత
ల్లారా! స్వామి లేచారు విశ్వకర్మాగంగానం

స్వామి బయల్దేరారు ఓ నిద్రాధిదేవతా! నీ వెచ్చని
కాగిళ్లలో అంతఃపురాన్ని బోలెటి నిద్రపుచ్చారి.
స్వామి నిర్లమించేవరకూ యే ప్రాణి మేలుకోరాదు
ఓయోయ్ విశ్వదేవతల్లారా! స్వామి మార్గాన్నంతా
బాగులతీరి నిలవండి విఘ్నరాక్షసులు పొంచండి
మీ ప్రయత్నాలు భగ్నం చేస్తానో మాస్తాడు
బాగ్రత్త! మీ సన్నని నిట్టూర్పుగాలులతో విశ్వ
బ్రంహ అంతఃపురద్వారాలన్నీ తెరిచివుంచండి
అదిగో స్వామి బయల్దేరుతున్నాను మొదట మీ
విరీంకేశపాశాల్లో మార్గమంతా సూర్యక్షం చేసి నిర
టంకం చెయ్యండి వింటున్నారా? స్వామి రత్న
పాదుకల గ్వమలు కూడా వినిపించబడతాయి పువ్వుల
కన్నా మెత్తని మీ అరచేతుల్ని కారిపాడుకునా
అరుణాంబుజ మాలికల్లాగా పరచండి స్వామి మీ
పాణిపల్లనాలమీదుగా నడిచిరావారి ఓ అద్భుత్య
దేవతల్లారా! ఇతిక్రీడాగంగానం స్వామి బయల్దేరి
వస్తున్నాడు చెన్నుని మేల్కొలుపుండి! కంట గావ్యాన్ని
సుసజ్జితం చేసి సాగద్వారంవద్ద నిలిపించండి ఓ
వాయుదేవతల్లారా! స్వామి నిర్లమించేవరకూ
మీలోపున్న కబ్బిపసారగుణాన్ని స్తంభించుకోండి
యీ నగరపీఠ లలిత్రమించేవరకూ యే ప్రాణికూడా
అశ్వఖురన్యాసరవలి వినకూడదు! నక్షత్రల్లారా!
స్వామిమార్గానుకూలంగా మీ వెలుగులు పట్టండి
(చుక్కానంగా) వచ్చేకారు స్వామి వచ్చేకారు
వచ్చేకారు—

దేయ యామిను లొక్కరేయి తోచినయట్లు
తియ్యనితావులు తెరలివచ్చి,
బోలెదందురు లొక్కచోట వెల్లివయట్లు
విరిసిన కాంతుల నల్లివచ్చి,
ఓతిగుప్తవములొక్క క్రుణిని మోగినయట్లు
అడుగు సవ్యకులల్లనల్ల వచ్చి,
సకలభాగ్యములొక్కసారి కూడినయట్లు
చిరకాంక్షిత స్వప్న వీడ్చివచ్చి
వచ్చివచ్చి విపన్న జగచ్చయంబు
అదుకోను వరదాధియ హస్తముద్ర
స్వామిగా నెట్టయెదుట సాక్షాత్కరించె
కాళ్యవంక పయోరాశి చంద్రవంక

అశరీర ముక్కోటి దేవతల అశందాక్రతులతో
పాటు పరిమళ పారికాత మందార మగరందరిందు

వులు జల్లుజల్లుగా పడుతూ వున్నాయ్ ఆ లూల
వానలో స్వామి అశ్వా న్నధిరోహించిం దాల
స్యంగా గాలిలో లేచి మబ్బులో లేలి పోతన్నాడు
నగరప్రాకారాలపైనించి రోహిణి గుర్రానికి
ముందుగా ఆకాశంలో వెన్నుకు కూడా నడిచిపోతు
న్నాడు నిష్క్రమించాడు స్వామి నిష్క్రమిం
చాడు—

“ఆ సుహాయ మోహా ముఖాంఘ్రియం”

సుడి చుట్టి వెళ్ళి ని

స్కరు పరితరేజ మవికల్పక
కాంతిమాధి విభవ హిం
సామలిన ప్రవిష్ట, లిహ సంసరు
ధన్యు పదమ్మ వట్టి ప్వ
స్మిగుర్రాత్మలై భువి
తొంప సత్వర ముద్ధరించుతిన్!”

నమో రస్య సగతతో అరహతో సమృదం

మిథ్య—

నా ప్రభూ!

★

శ్రీ బెల్లారి శ్రీనివాసమూర్తి

నాదు మనోజ్ఞహర్ష్యులుఖ వాసనలెవ్వియు—జీవితంబులో
తలపునలేని సౌఖ్యములు—త్వత్కరుణామృత వాహినీసము
జ్వల మధురాంబుపానములు నల్పుదు చిన్ని కుటీరసీమ, నీ
చలిమికి నాదుప్రాణమ లు సిద్ధముచేసితిరమ్ము నాప్రభూ!

ప్రేమయొకండె నిన్ను వలపించెడు వస్తువటంచు నాదు హృ
త్సమికు దోచిపోయినది, తియ్యని నాయనుభూతి యెల్ల నీ
ప్రేమకు ధారవోసితిని రెక్కలువిచ్చిన నీ గాగ నా
ధామము చెంతవ్రాలుదు గదా తుణ మాత్రములోన నాప్రభూ!

అల్లిన కంఠమెత్తి ప్రియమారగిలిచ్చిన, నాస్వరంబులో
అల్లవింబుగా మృదుల భావనలన్నియు గుల్తువట్టనా
యిల్లనివట్టు వియ్యోధకు నెయ్యోడకున్ జనవింక, నేను పూ
వల్లరి నీవు వృక్షమపు ప్రాకడ నిమదియెల్ల నాప్రభూ!

నెన్నచునేపులేవోభవి నెందును నేనును లేనుగాన, నా
కున్న నమస్త మీవొకడవో యను జెట్టియె నాదిగాన, నీ
చిన్నిలులేని నాబ్రతుకు చేదయి తోచునుగాన, నన్ను నీ
కిన్నుల కాగిలింతకడగా నొనరింపగరమ్ము నాప్రభూ!

నీ వొక బాటసారివయి నిల్తువు నా గృహసీమచేత సం
ధ్యావిపులాంధకారముల నక్కట—అకలి దప్పి దీర్చి నీ
త్రోవకు చల్లిగట్టి పరితోషమునన్ సయనింపజేతు మ
ద్భావపరీమళంబు దనునన్ తొలి బెల్లారిలోన నాప్రభూ!

స్థాయిభావములు

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకౌత్తి

శ్రీ

గారము మొదలుగాగల రసము తెలిమిది గలవు ఈ రసములకు రతి, హాసము, కోకము, క్రోధము, ఉత్సాహము భయము, జాగుప్స, విస్మయము అను ఎనిమిది స్థాయిభావము లగుచున్నది కాని స్థాయిభావమును నిర్వచించ వలసియున్నది

ఎక్కువ ఆలోచన లేకుండా, బుద్ధిని వినియోగించకుండా, మన మనక పనులను చేయుచున్నాము ఇట్టి కృత్యముల నందఱు చాచా పాశేధిముగా చేయుట గలదు పరిస్థితులు మారినను వీటిలో వెప్ప దగినంత మార్పు కన్పించును అనుకరణగాని, అనుభవముద్వారా తెలిసికొనిచేయుటగాని వీటిలో కన్పించు ఇట్టి కృత్యముల నాంగ్లమున ఇన్ స్టిన్క్టివ్ బిహేవియర్ "(Instinctive behaviour) అంగురు ఈ విధమున ప్రకృతి ప్రతికర్మక్రిలోగల స్థాయిభావముల నాశ్రయించుకొని వచ్చునది పరిసరములలో సమన్వయపరచుకొనుచు వాపు ప్రాణుల ప్రకృతిని స్థాయిభావ ప్రకృతి అంగురు. ప్రాణులకు, సంకల్పద్వితీ వాహదమునగు నీ స్థాయిభావములు ప్రతి కర్మక్రియొక్క మానసముగాని అంగములని యొక వాదము గలదు కాని భావోద్దేశముగాని, జ్ఞానముగాని లేని స్థాయిభావప్రకృతి శేషల ముంపరం పరలోని దగును ఒక ఒక స్థాయిభావప్రకృతిలో వివిధావయవములేల న్యాపృతియు లగుచున్నవి, ఈ వాదము వెప్పలేకున్నది ఈ స్థాయిభావప్రకృతి జ్ఞానహీనమై, సృష్టించినచో ఎనుభవము దీనిని మార్చజాలదు కాని అనుభవ పెక్కువైన కొలది ఈ ప్రకృతిలో మార్పులు కన్పించుచున్నది

స్థాయిభావప్రకృతి మనస్సునకుగల సంబంధము వివేచనీయము అనుభవమున, ప్రకృతిలోను, మనస్సులోని నన్ని వేళముల విభిన్నక్రమరచుచున్నది. ఈ నన్ని వేళములు సామాన్యముగా శాశ్వతమైన కన్పించుటలేక ద్వారా అంతరంగికముగు మనస్సుయొక్క

స్వరూపస్వభావములు మన కవగతము లగుచున్నది. మనస్సు విశ్రమించియున్న వేళలో గూడ నీ స్వరూపస్వభావములు స్థావరముగా నిలచి అభివృద్ధి పండుచున్నది కాగా మనస్సు వివిధభాగములతో సంబంధితమై, ఆ అంగములతో నవనర్మత్వము కలిగి యున్న దనవచ్చును ప్రతి భాగము తన కృత్యమును తాను నిర్వర్తించుటయేగాక, ఇతర భాగములతో సన్నిహిత సంబంధము కలిగియున్నది తిచ్ఛానా ఇతిర భాగములలో దీనివలన మార్పులు రాగలవు. ఈ భాగములే స్థాయిభావములు స్థాయిభావములకంటె విలక్షణమైన మనస్సులేదని వెప్పవచ్చును ప్రకృతి విశ్రాంతియు అంతరంగికములగు స్థాయిభావములు మనస్సుయొక్క వివిధపరిణామములు మానవప్రకృతి కందుచే నివి హేతుభూతము లగుచున్నది.

స్థాయిభావవివిధముల ప్రకృతి ప్రయోజన సహితమైనది ఒక వస్తువు ముద్దేశించగల భావన ఉద్బుద్ధవస్తువును తెలిసికొనగల జ్ఞానము అనునది తెంతును లేనిదే ప్రయోజనము నెరవేరజాలదు, ప్రకృతి ప్యాభావికమై, అయత్నపీడ్మమై, ఉద్దిహృత విషయప్రాప్తివరకు నుంతును విషయప్రాప్తి అంత రాయములు నాటిల్లినచో ప్రకృతిలో భేదములు బయలుదేరును అప్పుడు దీర్ఘవిషయము నెరవేరుచున్నది. అవగా ప్రకృతిలో శాశ్వత అవగావము మాత్రమే కదలటగాక, భౌతికాధ్యాత్మికరూపముల జీవించియు న్యాపృతములకలగు కరీరసంబంధితమైన మనస్సు ప్రకృతిలో ప్రవేశించుటచే స్థాయిభావ ప్రకృతిలో జ్ఞాన ముంపదనుమాటను తృణీకరించవలెను

మనస్సుయొక్క స్వరూప విశ్వాసమున స్థావరముగా నుంతునని స్థాయిభావములు తిరిగి ప్రాణమున్నంతవరకు నీస్థాయిభావము లుండగలవు. ప్రతి స్థాయిభావములోను జ్ఞానాంశ, ప్రకృతిత్వంశ అను రెండింటిలుగలవు వీటిద్వారా స్థాయిభావములోని కృత్తి

స్వేచ్ఛను పొంది సక్రమమార్గమును పొందుచున్నది అనగా స్థాయిభావముల కన్నిటికి మూలభూతమును నాకానాక కత్తితుండి బలముచేయుచున్నది ఈ మూలరాశితుండి కొన్ని స్థాయిభావము లెక్కువకత్తిని గ్రహించవచ్చును మరికొన్ని తక్కువ గ్రహించ వచ్చును కాని ఈ కత్తి ప్రాణియుక్క వైతిన్యము కంటే విలక్షణమైనది కాదు వైతిన్యము సాపేక్ష కమై విషయసంబంధిత మగునపుడు స్థాయిభావములను రూపములగ్వారా ఆ విషయములను భావము ఉద్భవించును కనబడినపుడు అనుభవించు వ్యక్తికి ప్రమేయముతోనే ఆవ్యక్తిసంబంధముకలుగుచున్నది అనగా ప్రవృత్తి ఉభయభివిష్టమై ఉత్పన్న మగుచున్నది కేవలము విషయమునుండిగాని, కేవలము ప్రమాతనుండిగాని, ప్రవృత్తిరాజులదు ఈ ప్రవృత్తిగో క్రియానందము లనినాభావసంబంధము కలిగియున్నది

వ్యక్తులందరి స్థాయిభావ ప్రవృత్తులు ఒకే ఒక రీతిగా నుండువు వంశక్రమానుగతిమగు సన్ని వేశములు, అనుభవములు మొదలగునవి స్థాయిభావ ప్రవృత్తులలో విపరీతమైన మార్పులను తీసికొని రాగలవు ఈ మార్పులను సమనించుచో వీటిలో స్థాయిభావములే కల్పించుటలేదని గూఢ చెప్ప సానా శింపవచ్చును అభిరుచి, జాగ్రత్త, పరిశీలన, ప్రవృత్తిలో మార్పు, అభ్యాసజనితముల జ్ఞానము మొదలగు నవి ప్రవృత్తులలో కల్పించుటలే స్థాయిభావము జ్ఞాన సంబంధితుని చెప్పవలయును

ప్రతివ్యక్తి ఉపయోగించగల మానసిక కత్తి స్థాయిభావ ప్రవృత్తిలో కల్పించును పరిశీలన, జాగ్రత్త మొదలగువానితో కూడియున్న దీక్షిత్తి కాగా కొన్ని ఇంద్రియములు కొన్ని విశిష్టవిషయ ములయందే వ్యాపృతిములు కాగలవు విరీక్షణ, పరిశీలన, అన్వేషణ మొదలగు నవి వ్యాపారముగోకన్పించును వీటి అన్నిటియందును క్రియాశక్తి అను మూలముగా గలను ఈ క్రియాశక్తివ్యాగా ఉద్భిష్టార్థ ప్రాప్తి జరుగ గాస్థాయి భావము సంత్పత్తివందు చున్నది దీనికి అంతరాయములు కల్గినచో ప్రవృత్తి లోగాని, సన్ని వేశములలోగాని, మార్పులు తీసికొని రావలసియున్నది అనగా ప్రతిస్థాయిభావముగోను జ్ఞానాంశ కలది భావము జ్ఞానసంబంధితుగుటలే

స్థాయిభావప్రవృత్తి వివేకముతో మెలగుచు వైశిష్ట్యము సంపగలుచున్నది ఈ జ్ఞానసంబంధిత్వియు ప్రభుప్రవృత్తిలో సహితము కల్పించుచున్నదిని పరిశీలకులనుచున్నాడు ప్రయోజనము జ్ఞానాధీన మగుటచే, ప్రవృత్తిప్రయోజనాన్వితమని చెప్పినచో మొదటి ప్రవృత్తిగో సహితము జ్ఞానము కలదిని చెప్ప వచ్చు యగుచున్నది

క్రిమిశీటకములయందు, పశుపక్షులయందుగల స్థాయిభావము అద్భుతమైన విభావముచే జ్ఞాన రహిత ముగా ప్రవృత్తిములగుచున్నట్లు కల్పించుచున్నది అట్టి ప్రవృత్తులు మానవదశయందు చాల కొద్దిగా మున్నవి కొరుకుట, చప్పట్లు చదచుట, నోటి వద్దకావారమును తీసికొనిపోవుట, స్రాకుగ్రాకుట, భవ్యమలను చేయుట, ఆరదుట, నవ్వుట, కోపగించుట మొదలగునవి మాత్రమే ఇట్టివి వీటిలో ఆలోచనగాని, జ్ఞానముగాని గోచరించుటలేదు. కాని మానవస్థితియందు మానసిక ప్రవృత్తులే అతి ముఖ్యములైనవి ఈ ప్రవృత్తులగో ఆభిరుచి, యత్నము, విరీక్షణ, అన్వేషణ, కార్యపాగన మొదలుగాగల జ్ఞానాకారమే గోచరించును

స్థాయిభావమున రాహ్యవిషయ సందర్భవచే యత్కించుచులవము కలిగిన తర్వాతనే ప్రవృత్తి ఉత్పన్నమగును ఈ కదలిక రాగానే స్థబ్దముగా మున్న స్థాయిభావము వైశి ఉబుకును ప్రతి స్థాయి భావమున విశిష్టమగు సంచారిభావ మొకటి ఉండును ఈ సంచారిభావము సంబంధిత్మమైననే స్థాయిభావము ప్రవృత్తిమాగ్నమునకు దిగును కాగా ప్రవృత్తి సద్యః కారణము సంచారిభావమని తెలియవలెను స్థాయి సంచారి భావములు రెండును సదా జ్ఞానసంబంధిత్వియై యుండును భయము, ఉత్సాహము, నాగుప్ప యను నవి స్థాయిభావములు కావచ్చును, లేదా సంచారి భావములు కావచ్చును స్థాయి సంచారిభావములు విలక్షణములు కావని, సంచారి భావరహిత మైన స్థాయిభావము లేదని వీటివలన నిద్ధమగుచు న్నది సంచారిభావము ద్వారా ప్రవృత్తియుక్క స్వయాప స్వభావములు మన కవగతము లగుచున్నవి కావుననే ధర్మాది క్షేమములు సందర్భానుసారముగా స్థాయి వ్యభిచారార్థిది సూచకము లగుచున్నవని అభి వేదకులై దివిజాదు. అంతరంగికము లగు ముఖ్యములు

స్వభావము లీ స్థాయిభావములని శంకరుడు సహితము వదించెను

ప్రతి స్థాయిభావ ప్రకృతియందు విషయజ్ఞానమున్నది ప్రస్తుత పన్ని వేళమున మాట్లాడు తీసికొని వచ్చి ఉద్దిగ్ధ విషయమును పొందినవలెనను యత్నము సాధ్యమగుగా నిచట కలదు విషయజ్ఞానము సంచారి భావమును మేల్కొలిపి ప్రయత్నించునపుడు చారిత్రయుచున్నది ఇట్లు సంకరానికి చైతన్యమిది ప్రకృతుల ద్వారా బహిష్కృతమై వ్యక్తమగుచున్నది. అనగా స్థాయిభావములను సంవిద్రూపములుగా చెప్పవచ్చును కావుననే స్థాయి యను చిత్తవృత్తి మాత్రమున పొదుగబడి మార్చబడినది సంచారిభావములని అభినవు పనివాడు. స్థాయిసహితముగా సంచారిభావ ముద్భవంతియు కాదు శ్రమ యను భావ మనేక కారణముల ద్వారా గలదు ఈ శ్రమయొక్క స్వరూప స్వభావములు తన్మూలస్థాతిమును స్థాయిద్వారానే తెలియబడగలవు స్థాయిభావము స్థావరముగా నుండు నదియటచే సంచార్యాగులలో ననుకృత్యముగా నుండును, సంచారిభావముల నిందుచే నస్థాయి అని వారు

నునప్పున స్థావరముగా, విశాఖరసహితములై యుండు అంశలు స్థాయిభావములు ప్రమాత్మ ప్రమేయ సంబంధము ననుసరించి స్థాయిభావము లభి వ్యక్తములగును ఉద్దిగ్ధ ప్రమేయము నేరుకొనుటలో స్థాయిభావమే వ్యాప్యతమగుటచే ఏమికోమట సహజమై వున్నతో వచ్చునదగుచున్నది విశిష్టవస్తువులను సమీక్షించుట, పరిశీలించుట, పరీక్షించుట, తెలివీకొనుట అనునవి వస్తువుతో వచ్చు విశిష్టప్రకృతులు కావున విశిష్టవస్తువు గమనింపబడగా సంచారి భావోక్తికము కలుగును, అప్పుడు విషయప్రాప్తికై మన మెవర్పు ఉచితముకాత్తిమే స్థాయిభావము ఇచ్ఛాజ్ఞానానందము లీ స్థాయిభావముగా సంవర్తితములై యుండుటచే ఏటి సముదాయమే స్థాయి యగుచున్నది ఏటిగాని క్కువ తిక్కువల వాధారముగా తీసికొని స్థాయిభావములో కేదము వచ్చుచున్నది విషయప్రతిష్ఠయు సంచారి భావోదేకము అనువాటితో కాదు సంచారి భావముయొక్క బహిః కర్మకామును శాస్త్రీక భావములతో వ్యక్త మగునది స్థాయిభావము.

ఉదాహరణగా కాగుప్ప యను స్థాయిభావమును తీసికొందము. దీనిలో కాగుప్ప యను సంచారి భావము మాదా కలదు దుర్గంధ, తుదిర, మాంస, మేదముల వాంఛనముగా గ్రహించి, కృష్ణకాపాద్యు ద్దీపనములతో నిది సంచరితమగును అప్పుడు మోహము, అజ్ఞానము, ఆవేగము, వ్యాధి మొదలుగాగల కాహ్యసిన్ని వేళములతో సంచారిభావము వ్యక్తమగుచున్నది నిద్దీపనము, ఆస్యవలనము, శేత్రనింశోచనము మొదలగు కృత్రిమల ద్వారా ప్రకృతి కన్పించును ఈ కృత్రిమము లన్నియు సంచారిభావము వాధారముగా చేసికొని వచ్చుటచే స్థాయిభావము సంచారిభావముచే మట్టిరిమగుచున్నదిని యనవలెను అనగా శోక్కోక్క స్థాయిభావములో తత్తద్విశిష్ట సంచారిభావము గలదని భావము స్థాయిసంచలనమున సంచారిభావమును ధూయమానమగును విద్యుదు శ్రేష్ఠమని మేషునవలె స్థాయిమాత్ర మగ్ధమున కనబడును, మాయమగుచు, స్థాయిభావమునకు వైచిత్ర్యము వాపొదించునది సంచారిభావములు

స్థాయిభావముక చిత్తవృత్తి కాని చిత్తవృత్తి ఎక్కువ కాలము మాట్లాడుతుండా ఉండుకాలము, వ్యక్తియొక్క మనస్సు ద్వారా చైతన్యమునుండి ఆవిర్భవించు స్థాయిభావము తిశోహిరిమగునపుడు కొన్ని వాదనల నుంచిపోవును చిత్తవృత్తి బయలుదేగనపుడు సంచారిభావము లనేకము లుద్భిన్నములైనను, అవి స్థాయిని నశింపజేయుకాలపు ఉత్పత్తి అన్నిపదార్థముల తన రుచిలోనికి పరిగమింపజేయున్నది, సంచారిభావములను తనలోనికి పరిగమింపజేయుకాలనది స్థాయిభావమని దేశరూపకకాదు ఎన్నాక సంచారిభావములు స్థాయికి విరుద్ధములైనను, అవిగుడ్డులులైనను, స్థాయిని తిశోగమింపజేయలేవు కరకాలము చిత్రించనలచి, అనుబంధములతో సంబంధమును పెంపొందించుచు, రసత్వమును పొందునది స్థాయిభావములని సర్వోత్తమకాధిరగకాదక గూఢచేవక ప్రజలకు రాజునకు గల సంబంధ పెట్టిదో, శిష్యులకు గురువునకుగల సంబంధ పెట్టిదో, అట్టి సంబంధమే సంచార్యాది భావములకు స్థాయిభావమునకు గలదని భరతుని వాడు ఈ స్థాయిభావమే రసముగా పరిగమించునది.

స్థాయిభావము సంచారిభావ మగుట, సంచారి భావము స్థాయిగా పరిణమించుట, కన్పించుటచే స్థాయిసంచారిభావములకు వైలక్షణ్యము నాపాదించుట దుర్లభమని కొందరు విమర్శకు లనిచారు. సంచారిభావస్వరూపమును విమర్శించుచు ఈ విషయ మును తేల్చితిమి ఇచట విచారించవలసిన విషయ మింకొకటి గలదు దుద్దట, లొల్లట, నమిపాడు, భోజనము సంచారిభావములగుట రసములుగా పరిణ మించగలవని సిద్ధాంతించివారు ఈ విమర్శకుల ననుసరించినచో సాత్త్వికభావములు, విభావానుభావ ములు గూడ స్థాయిభావములు కాగలవని చెప్పవలసి యుండును

విభావములు రెండు రకములుగా నున్నవి మొదటిది ఆలంబన విభావము రసమును ఆరికల్పించి ప జేయు కర్మ కిగాని, విషయముగాని ఆలంబనవిభావ మును ఈ విభావము చిత్తవృత్తి కాదు రెండవది ఉద్దీపనవిభావము పరివరములలో భావము నుద్దీపింప జేయు ఎన్ని వేళ ముద్దీపన విభావము ఇది కూడ చిత్త వృత్తికాదు చిత్తవృత్తికానిది స్థాయిభావము కావలగు అనగా విభావములు స్థాయిభావములు కావలవు

సంచారిభావములను మన మనుభవించునపుడు భావ్యముగా కిరీడును కన్పించు చునములకు సాత్త్వికభావములు సంచారిభావ జనితములు చిత్త వృత్తి రసముగా పరిణమించుటకు సంచారిభావ సహాయము విశేషించును కాని సాత్త్వికభావములు సంచారిభావములవలన జన్మించునటచే నీటిని స్థాయిభావములుగా స్వీకరింప నలులేరు సాత్త్విక భావ మవ్యానుభూయి యుటచే అనుభావాదులతో సంబంధమును వ్యతిరేకించి గ్రహించలేదు కావున ముకుతూల్యాది విభావములు, బాహ్యదిభావ్యనుభావ ములు స్థాయిభావములు కావని నిశ్చయింపవలెను స్థాయి సంచారిభావముల కతి ఎన్నిహితీ సంబంధ ముండుటచే నొకవారి ప్రవృత్తిని మరియొకటి గ్రహించితిదభిప్రాయముగా కన్పించవచ్చును భావ్యను భావముగవార సంచారి భావమభి వ్యక్తమగుటచే, భావ్యనుభావములు లేనపుడు సంచారిభావము లేనట్లే మనము భావించవలెను ఈ భావ్యనుభావ ములద్వారా అంతర్లీనముగానున్న సంచారిభావ

స్వరూప ముపకల్పమగును. కావున స్థాయిభావము, సంచారిభావము, భావ్యనుభావములు సాత్త్విక భావము అనుమూటికి సన్నిహితమైన అవ్యోన్య సంబంధము కలదని సిద్ధాంతము.

విభావానుభావ కర్మ చారి సంయోగమునరసము నిష్పన్నమగునను భరితినూత్రిమున స్థాయిభావము కన్పించదు వైగా రతిహాదీ స్థాయి భావములను చెప్పినందన్యమున స్థాయిభావము రెన్నిగలవో చాటి సంఖ్యనుగూడ భంతుకు చెప్పలేదు స్థాయి భావము లసంఖ్యాకములగుటచేతను, ప్రతి ప్రవృత్తిని ఏదో ఒక స్థాయిభావముతో సమన్వయపరుచువలెను గనుకను, సంఖ్యావిర్ణయ మిచట గావించబడలేదని ఆనపురికన్న ప్రాచీనులైన సాహిత్యసమీక్షకులు వ్యాఖ్యానించిరి సహృదయావర్ణకర్త్య ప్రాచుర్యము వలన, పార్శ్వ ప్రసీద్ధివనుననించి, ఎనిమిది స్థాయిభావ ములే చెప్పబడినవి గాని ఇవి అసంఖ్యాకములని లొల్లటాదుల ఆభిప్రాయము మనస్తత్వ కాస్త్ర తేత్తలు గతించిన నూతన్లలో అ నే క స్థాయిభావ ములను లెక్కించుచున్నారు నీరి లెక్కలో బేటా డట, రిగట, జీర్ణించుకొనుట గూడ స్థాయిభావము లైనవి కాని ఇవి ఆహార శ్వేషణరూపమును మృగ యాభావములోనివేగాని వేర గాదు స్థాయిభావము చిత్తవృత్తియగుటచే కారీకవృత్తులను, ఇంద్రియవ్యా పారములను స్థాయిభావము లనిరాదు

కాస్త్రజ్ఞులు, సాహిత్యసమీక్షకులు అనేక స్థాయిభావములను గూర్చి పరికినారు నీటిలో నెన్ని సాహిత్యమున కుపకరించుననో విచారించవలసి యున్నది ప్రధానాలంకారిక సంప్రదాయము ననుసరించి రతి, హాసము, కోకము, క్రోధము, ఉత్సాహము, భయము, జాగుప్ప, విస్మయము అను ఎనిమిదిస్థాయిభావములే గలవు ఈ ఎనిమిదింటి కోలాటు వార్షిల్యము, స్నేహము, ఆసక్తి, సంతోషము, అఱి, గర్భ, మృగయా, ఆక్ష, చృప్త, ప్రీడనకము, మాయ, క్రద్ధ, భక్తి అను స్థాయిభావ ములను కొందరు గ్రహించిరి మరికొందరు కొనము, ప్రవాసము, నిద్ర, నిర్మాణము మొదలగు వానిని గూడ చెప్పివారు ఈ ఇరువదియైదింటిని పర్వ కరించి, నీటిలో నెన్నిస్థాయిభావములు కాగలవో నిశ్చయింపవలసియున్నది. స్థాయిభావముల కంత

క్షీణముగా విశిష్టముగు సంచారిభావము స్పష్టముగా నుండునదిని జ్ఞప్తియందుంచుకొని, తద్విలక్షణము లైనది స్థాయిభావములు కావాలనది లేల్పవలెను.

స్పృహజానబడు భావ మాహారవిషయక ప్రవృత్తిలోనిది. ఈరెండును, ఆత్మరక్షణ, వంశ వృద్ధియను ప్రాథమిక ప్రవృత్తులలో నుంట్లిననులై యున్నవి. పైగా భయశ్రోధాదులద్వారా స్పృహ జన్మించును స్పృహ, మృగయాభావములద్వారా ఆత్మశరీరకామున అభివ్యక్తమగుచున్నది సంతాన విషయక ప్రవృత్తిలోను, పిల్లలను రక్షించుప్రవృత్తి లోను ఇవి ముఖ్యాంగములు ఈ ప్రవృత్తులద్వారా గృహాది నిర్మాణము ఒరుగుచున్నది కాగాపైన చెప్పబడినభావము లన్నియు రతియను స్థాయిభావ మున నుంట్లిననులైయున్నవని నిశ్చయించవచ్చును వాత్సల్య, స్నేహాది సుకుమార భావములు కూడ రతి స్థాయిభావరూపములే యగుచున్నవి

ఆశ్రోక యన కన్పించు నిస్సహాయత శోకము లోనిఅంగము ఇదిశ్రోధ, భయములద్వారా నిష్పన్న మగును శోకముద్వారా జన్మించు ఆర్తాశ్రమ భూతి వలన నొకతెగకు నొందిన వ్యక్తులకు నన్నిహిత సంబంధము కలుగుచున్నది కాగా శోకజనితముగు చిత్తినందాదమున స్నేహ మంత యృత్తమగుక తద్వారా సాంఘిక జీవనము పోషింపబడు. అనగా శోకవర్గమునకు నొందినభావములలో శోక మొక్కటే స్థాయిభావముగా కన్పించగలదు

అరతి, సంతోషము అననది ప్రతి అనుభూతి లోను అనుభూతిముగా వచ్చుచు వేదనారూపమున నున్నది యగుటచే ఓటిని స్థాయిభావము లనరాదు అక్ష, అనకరణ, విఘాతాది భావము లుత్సాహ స్థాయిభావము నాక్రియించుకొని యుండునది శౌతిక పరిస్థితులవలన, వాతావరణము వలన ఉత్పన్నములగు స్థితులగుటచే విశ్రాంతి, నిద్ర, ప్రవాసము అనునవి స్థాయిభావములు కావు కౌచము, ఆసహ్యము అను నవి మనము ఉద్దేశించు స్థితులే గాని చిత్తవృత్తి రూపములు కావు ఇట్లే ఇచ్చాకీర్తిలోని వోషిము నాక్రియించుకొని యుండునది నర్తభావము

అవ్యర్థమునకు సాధనగా గాక, నిరుపేక్ష భావముతో ననుభవించబడు నిర్మాణ వృత్తి స్థాయి భావమి యగునది అలెగ్నాండర్ నిర్వచించినాడు

కాని రసప్రపంచమున అనుభూయమానములగు భావ ముల కన్నిటికి ఈ లక్షణము వర్తింపగలదు గనుక ఈ వాక్యమును స్థాయిశబ్ద విర్యవనముగా గ్రహించ వలెను జ్ఞానము, భావన అనునవి స్వేచ్ఛగా విహారిం చగా వచ్చు స్థితులు నిర్మాణము, మృగయ, శ్రద్ధ, భక్తి యనునవి అనగా ఇవి స్థాయిభావములు కావు

భక్తి వలన గాని, వాత్సల్యము వలన గాని, జన్మించు ప్రీయతరా భాగ్యవనుగు ప్రీతిస్థాయి భావము కావాలను ప్రేయస్ అనునది భావముకావ్యమందలి గుణముమాత్రమే అని ఉద్భవించినవాడు సంచారి భావజనితములై, అత్యంతము విలువగల స్థితులగు స్నేహ, వాత్సల్యములు చిత్తవృత్తులవలన ఉద్భవించునవే గాని స్థాయిభావములు కావు స్నేహస్థాయి ఆర్తాశ్రమ యని చెప్పి సమీక్షకులు రక్తులెన్నపములలో ఆర్తాశ్రమ అంతిర్యామిమనిమరచుచున్నారే స్నేహము, భక్తి, వాత్సల్యము అనునవి రతియొక్క విశేష రూప ములని హేమచంద్రుడు గూడ వచించినాడు

ప్రాణుల జీవితములో రతిస్థాయిభావ మతి ముఖ్యమైనది సర్వప్రవృత్తి, జ్ఞానవికాసము ఈ స్థాయిభావమునుండియే యులుదేరుచున్నవని పెళ్లా గల్ యొక్క సిద్ధాంతము పాలు కుడుచుట, ఆహార మును తెచ్చుట, ఇంటిని కట్టుట, శిశువును రక్షిం చుట, శత్రువుల నెదుర్కొనుట మొదలగు క్రియ లన్నియు రతిద్వారా వచ్చునని ప్రేయస్, వాత్స ల్యములు గూడ రతియండియే వచ్చుచున్నవి శిశువు యొక్క ఆక్రందనము నాత్మీర్వమును, పితృత్వమును అభివ్యక్తము చేయుగల్గుచున్నది అనగా రతిస్థాయి భావ మనేక భావములకు ప్రధాన కారణముగా కన్పిం చుచున్నది

రతిని సాంప్రయోగికి ప్రీతి, మైత్రి, సహా ర్థియ, భావము అని నాలుగు విధములుగా కవికర్తపూర్వ గోప్యము విభజించినాడు సాంప్రయోగికి ప్రీతి యనునది సంభోగాత్మికముగు ప్రవృత్తి. దీనిని పశు పక్ష్యాదులలో ఘనస్థాయిభావముగా గ్రహించినను, మానవస్థితియం దిది రతిలోని అంతిర్యామముగనే కన్పించుచున్నది భక్తిశ్రద్ధలలో జ్ఞానము, భావన, ఉత్సాహము కలవు ఈ మూడును రసప్రతీతిలో విశిష్టముగా కన్పించుటచే ఓటితో కూడిన భక్తిశ్రద్ధలను స్థాయిభావములుగా గ్రహింపవలెనని స్పష్టమి,

మతి, ధృతి, ఉత్సాహములతో సంకల్పములైన భక్తి శ్రద్ధలు కాంతరసముయొక్క అంగము లగుటచే ఏటికి స్థాయిభావము లేదని అభిప్రాయము పట్టించుకొనినాడు. ప్రీతి భక్తియై భావములు, మృగయాహ్లాది రసములు హాసోత్సాహములలో సంతోషాన్నియు లగుచున్నవని దశరూపకకారుడు వచించినాడు. సమాన స్థితిగలు లలోనున్నవారల మధ్య పరస్పరముగాగల రతిని స్నేహమని, అనుత్తమున కుత్తమునియందుగల రతి ప్రసక్తిని భక్తియని, ఉత్తమున కనుత్తమునియందుగల రతిని వాత్సల్యమని పేరుబిందుడు ప్రపంచించినాడు.

శోపములన సంభవించు బాహ్యసభావము లలో శ్రోగస్థాయి భావము కలదు ఈ శ్రోగము స్థాయిభావము, సంచారిభావము కూడ నగుటచే దీని స్వరూపమును నిర్ణయించుట కష్టము స్థాయిభావము యొక్క స్వాభావికప్రవృత్తి ఆటంకములు కలుగగా ఉద్దిష్టార్థ విషయప్రాప్తి కుర్చుభమైనట్లు కన్పించినపుడు ఉత్పన్నమగు శ్రోగమును స్థాయిభావముగా గ్రహించవలెను ఆటంకము, అంతరాయములను వారద్రోలుటకు చేయుటకు యత్నిము, అనువాని ద్వారా నభ్యర్థకముల ప్రవృత్తితో శ్రోగము ప్రధానమైనది ఇదిట విషయము కన్న ప్రవృత్తియే ముఖ్యమగుచున్నది ఆటంకమున భయము, యత్నిమున ఉత్సాహము వచ్చుచున్నది భయముద్వారా భయానకము, ఉత్సాహముద్వారా పీడము వీడ్పించుటలను పీడభయానకములు శ్రోగము నాశ్రయించుకొని వచ్చుటచే ఏటికి రాద్రము మూల భూతిమగుచున్నది అనగా ఉత్సాహ, భయ, శ్రోగముల కలిసి పనిపీటసంబంధము కలదని భావము పరుగెత్తుట, పారిపోవుట, మీదకు దురుకుట, న్నబ్బుగా నుండట, వణకుచు కూలిపోవుట, మొదలగునవి భయ వర్ణమునకు చెందినవి వీటితో సంబంధమైనవి శ్రోగము ఉద్దిష్టార్థమును సాధించుటకు శ్రోగము వ్యతిరేకమగుచుండగా, విషయమునుండి వెనుకకు మరలుట కాగుప్పలో గలదు బాగరూకతి, కంపము, తొట్టుకొటు మొదలగునవి ఉభయైక కలవు. ఏటి నన్నిటిని ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా స్థాయిభావములన విలువలేదు.

శ్రోగ, భయ, కాగుప్పలద్వారా శోకము రాగలదు ఈ శోకము దీర్ఘియైనది సంబంధించిన

దగుటచే కాగుప్పవహించును కాని భయమునుగొల్పు వస్తువు మిక్కిలి ఆకర్షణీయమైన విషయములేకత్తుకు విషయము సర్వసాధారణమై అన్ని ప్రవృత్తులలోను కన్పించును అన్ని ప్రవృత్తులకు కొంతవర కాధార భూతిమైనది విషయము అసమగ్రచరీతినిగాని, జ్ఞానముగాని ఆధారము చేసికొని బయలుదేరు విషయముద్వారా విషయముగాని, సన్నివేశముగాని ఆతి స్పష్టమగును పరిశీలన, అన్వేషణ, జ్ఞానము మొదలగువానికి విషయ మధారభూతిము. దీనిని చేతోవిప్పార మందురు ఈ విషయమున చిత్త వికాస విస్తృతులు కన్పించుటలను అనగా ఆశేక స్థాయిభావములకు విషయమే పట్టుకొమ్మవంటిది విషయముద్వారా ప్రధానముగా స్వీయవిషయకమున కాగుప్ప కలుగును కావున ద్రివిధకాది శిబ్దములచే తెలియఁజూచినవిధియంతలు స్వతంత్రముగా స్థాయి భావములు కాబాలవు విషయ మశేక ప్రవృత్తుల కాశ్రయమైనవ, కొన్ని ప్రవృత్తులలో విషయమే ప్రధానముగా గోచరించును లోకోత్తరవిషయములను దర్శించునపుడు విషయ మొక్కటే కన్పించును.

కావున రతి, శ్రోగము, భయము, ఉత్సాహము, విషయము అనువివిధమానవజీవితములో నతి ముఖ్యమైన స్థాయిభావములు కరుణాంతర్గతమగు శోకముతోప, హాసముతోను కలసి ఈ మొత్తము ఏడు స్థాయిభావములు మృగయార్థ (Values) సాధకము లగుచున్నవి మానవజీవితమున కరుణాంతర్గతమగు శోకము స్థాయిభావముగాను, సంచారిభావము గాను కూడ అనుభూయమానమగుచున్నది బాధలో గాని, గుఱువులో గాని ఉన్నవారియెడల మన మనుభవించు కరుణ లాటిత్వముతో గూడి చిత్తమును ద్రవంపజేయునది విపత్తులొగల విషయములపై ప్రేమ యున్న నే చిత్తము ద్రవించును అనగా కరుణ రతి స్నేహవాత్సల్యములతో సంబంధమై యున్నది చిత్తద్రవీకరణ ద్వారా ఇతిరుల బాధను భవనాయాసమున అనుభవించుటయే హాస్యమందలి ప్రధాన విషయము కాగా రతి హాసోకములను పరస్పరము పన్ని పీట సంబంధము కలదని, మిగిలినవాటికి ఇట్టి అన్యోన్య సంబంధమే కలదని నిర్ణయమగుచున్నది.

ఈవిధముగా నతి ముఖ్యమైన స్థాయిభావముల కాగుప్పతో కలసి ఎదిమిది యగుచున్నవి ఇది శేక

లము చిత్తవృత్తులు మనస్సునకు అనుకూలమైన యములై కలుగు ప్రవర్తనలును రతి వైకల్యమును చిత్తవృత్తినిశేషము శోకము చేసి వికాసము పోనము ప్రజ్వలన మనబడు చిత్తవృత్తియే శ్రోధము బొడ్డుతొట్టవృత్తి చిత్తవృత్తిని ఉత్సాహ మంగుదు. భయమున చిత్తవైకల్యము కలదు గమక భయశోకము లను రెండు భిన్నస్థాయిభావములుగా పరిగణింప వలసరములేదు చిత్తివిస్ఫార రూపమున విస్మయము జాగుస్సగులకు హేతువు కాగా ఆత ప్రధాన స్థాయిభావము లగుచున్నవి

ఈ స్థాయిభావముల కన్యోన్య సంబంధ మతి సన్నిహితము ఒకే సమయమున ననేకచిత్తవృత్తులు వైకల్యముకలదును ఒకేవిషయము మదికించి అనేక మందికి ఒకే ఒక విధమైన చిత్తవృత్తి కలుగవచ్చును. ప్రతిస్థాయిభావము ప్రవృత్తి పరిమళుటకు తిత్తిద్వైష్ణవముల ఉద్దీపనములు గలవు ఇతరుల చిత్తవృత్తుల కలన కలుగు భావోన్మేషములను చూచినపుడుగూడ ఈ స్థాయిభావములు వైకల్యము భయజనితమున శోకమును వినగానే ఆనే వర్గమునకు చెందిన ఇతర వృత్తులకు దుఃఖమెఱుఁగింపబడును అట్టిసమయములలో మనస్సు కంపించి, ఇతిరులమనస్సులలో ననన్యత్వమును పొంగుచున్నది దీనినే చిత్తసంవాద రూపమున ఆర్ద్రరీ యందురు ఈ సంవాదములము ద్రవికరణ మానసికము దీనివలన ఒకేవర్గమునకుఁగల వృత్తులకందరకు నొకేవిధమైన మనస్సు, మనః ప్రవృత్తులు లభించి నెప్పటిలగుచున్నది ఈ తాదాత్మ్యము లేనితో స్థాయిభావములకు ప్రవృత్తి ఉంప జాలదు అనగా స్థాయిభావములన్నియు నొకేయొక మూలకీనండి ఆవిర్భవించుచు, ఆ కీర్తియొక్క రూపములుగా బహిర్గతములగు చిత్తవృత్తులనిభావము కావున నొకేయొక ప్రవృత్తిలో ననేక స్థాయిభావములు కల్పించి వీలున్నది కాని వీటిలో నొక్క స్థాయిభావమే ప్రధానమునకు మిగిలినవి వీనికి అంగములు కావలవు ఒక స్థాయిభావమున కంగములగు మిగిలినస్థాయిభావములు సంచారి భావములవలె ప్రవర్తించగలవు అనగా సందర్భవశమున నొకేయొక చిత్తవృత్తి స్థాయిభావముగాన, సంచారిభావముగాను కూడా కన్పడును సజాతీయ విజాతీయ భావాంతరములచే తిరస్కృతియుగాక ఉపవిభక్తి మానములగు రత్యయలే స్థాయిభావములని అవలోకనమును నిర్వచించియున్నాడు

శ్రోధ, శోక, భయ, జాగుత్వము తమంతిల కామే పనిని ఉత్పన్నములు చేయజాలనివగుటచే నీకీర్తి వీనిని సంక్రమించునదేగాని, వీటినుండి ఉత్పన్నమునది కాదని స్పష్టము రతి, ఉత్సాహ, విస్మయములతో సర్వదా మెలగునది పోనము

ఇది ప్రతిప్రవృత్తిలోను కల్పించు భావములు చిత్త ద్రవికరణలేనితో నీనాల్గుభావములు అర్థరహితములు, ప్రయోజనరహితములు కావలవు స్థాయిభావజనితములగు అనుభావము లవగతిములైనపుడే చిత్తసంవాదము కలుగును సాంఘికజీవనమున కీచిత్తసంవాద రూపమున ఆవగతి లేక వ్యంజన ప్రమాఖాధారము తిద్దావ్వరా వృత్తులందరు అన్యోన్యసంబంధమును కలిగి మెలగుదురు ప్రమాత్వప్రమేయములకు సమగ్రమున అనన్యత్వము సిద్ధించుటయే ఈ చిత్తసంవాదము ఈ అనన్యత్వము రసప్రతీతిలో నతిప్రధానమైనది కాగా చిత్తసంవాదమున కే యే భావము జవకరించుచున్నచో వాటినే సాహిత్యమున మనము ప్రధానముగా స్వీకరించవలెను అప్రధానమున కున్నపు ఎవనిచిత్తమునకును విశ్రాంతి నీయజాలకు ఆ ప్రధానమున భావము ప్రధానభావమున పర్యవసరమునకు, అన్యముఖ ప్రేక్షియునచున్నది ప్రధానమై, ఇతర భావముల కంగముగాక, స్వయం సిద్ధమై, సమగ్రమై, సంపూర్ణమైనది స్థాయిభావము పరిమళములలో కలుగు మధులకు లోబడక, చిత్తవృత్తి తైత్తిత్వములైనవి స్థాయిభావములు ఈచిత్తవృత్తులు ప్రవృత్తి దోహదము లొసరుచున్నను ముఖ్యముగా నివి హానాకారములే యని చెప్పవలెను

కాలవశమున స్థాయిభావములలో విశిష్టములగు మార్పులు కచ్చుచున్నవి పశుపక్ష్యగులలో కల్పించు స్థాయిభావములు క్లిష్టములు కావు మానవులలో నివి యనేకభావములతో క్లిష్టములై కల్పించుటచే వీనిని వివిధ భావములలోనికి విశేషించవచ్చును ఈ భావము లన్నియు ఉద్దిష్టార్థ ప్రాప్తికి గాని, విషయమునుండి పరాజ్ఞాభిమతికు గాని వ్యాపృతియు లగుచున్నవి అనగా ఇచ్చి వాక్రయించుకొని ప్రవృత్తియులగు నీ భావములు, ఉద్దిష్టార్థప్రాప్తితో ప్రయోజనవంతములగును ప్రవృత్తి హేతుభూతియులగు శోరికలద్వారా ప్రవృత్తి సుఖదుఃఖముల నొసగజాలించున్నది కాని ప్రతి ప్రవృత్తిలోను సుఖదుఃఖములు సంవర్తించులైయుండునని మరచరాదు స్థాయిభావముల వాధారముగా చేసికొనియున్న రసప్రతీతి మానసికానుభూతిని, అత్యనుభూతిని ఇచ్చునది చిత్తవృత్తి తైత్తిత్వమై దలచుచే స్థాయిభావ ప్రవృత్తి ప్రయోజన సహితము ఈ ప్రయోజన మితిర భావములద్వారా, ప్రవృత్తుల ద్వారా, అవగతి ముగుచున్నది ఈ అవగతిచైత్త్య ప్రతీతి వైగా అవగతి అర్థరహితము కాదు అర్థము జ్ఞానాకారము అనగా చైత్త్యము, జ్ఞానము అనునవి పర్యాయపదములు అనుభూతిలో విషయములన్నియు జ్ఞానమున లీనమగుచున్నవి ఈ అనుభూతి చేతిమీదకు వృత్తి కలుగునది

తెప్పతిరునాళ్లు

★

శ్రీ కంచుకూరి రామభద్రరావు

రండమ్మరండి ! రవలసామ్మలతోడ,
తెలిరారండి ! జ్వేతిరునాళ్లు,
శ్రీస్వసింహస్వామి శ్రీదేవితోగూడి
కార్తిక శోకస్సలో కడలి కరడులైన
ఉయ్యాలూగగా ఊరేగివచ్చెను

రం||

వెన్నెంతా నింగి వెలిగొడుగు విప్పింది
హరితాంకురాలతో అవని పులకించింది
నేయిదివ్వెలతోడ నేచేయుసామికి
హాయిగా సాగు సన్నాయిమేళము రండి.

రం||

వెండితరుకుల చిర వ్రేలాడుకుచ్చెల్లు-
గొప్పిటి ఒయ్యారి నోదావరీగంగ
అదరికి ఈరికి ఒగుగుతూతానచ్చి
నిజనాథుఁజ్జ నే నలిచి ముక్కింది

రం||

సాగురుడు చేఁట్టి చదలంటగాలేచి
ఎనల్లు శ్రోక్కుతూ పాల్కడలితానమై
నోదావరీదేని కొంగు కొంగూ కలిపి
స్వామికడుగుగవచ్చి స్వాగతంబిచ్చెను

రం||

నల్లెఁడుచుల బిగువు పగలబడి నవ్వగా
తెల్లపూదెచ్చవై తేలిపోవునుసామి
జేజేయ నల్లిశలుచేరి మార్కొగేను
శ్రీరసాగరిశయను నేనింప రారండి

రం||

సాగురుడు శయనమై సంతరించెడుశేఖ
జేళాలు తాళాలు మినుబాణనందాలు
కోలాహలమ్ముగా కొలుపుదీర్చుచుసామి
అభయవాస్తవ నత్తి ఆశీర్వాదించెను

రం||

యజ్ఞఫలము

భానమహాకవి సంస్కృతనాటకమునకు ఆంధ్రీకరణము

శ్రీ ఋతుసు వేంకటేశ్వరులు

(గత సంచిక తరువాయి)

విష్కంభము

(పరయూ తీరమున గ్రీశింపు నిరువురు గంభ
ద్వలు ప్రవేశింతురు)

చిత్రకేతువు చిత్రపదా! నీ ది లలముల
స్నానము చేయు మత్సరమున నీ కర్తవ్యమునే
మఱచితిని మన మిటు కేల వచ్చితిమో తెలియునా?

చిత్రపదము! తెలియకమి యంతయు దెలి
యును రావణుడు రామునకే పైన వస్థము చేయుటకు
విగూఢరూప చ్ఛాయతో నయోధ్యా ప్రాసాద సమీ
పమున నిరుచున్నాడు మహేంద్రు! గూఢము
రాముని సంరక్షింప మనశ్చ్యగర్భమున మనమిటుకు
వచ్చివారము కాని

హిమగిరి నీరసాఖ్య మొక

యంతయు పాటికి రాదు, ఆ త్ర

మో త్తరుమును గంగ నీరు మఱి

తక్కిన దివ్యజలంబు లింతయున్

సమములు కొవు చూడగ న

వంతము గా సరయూ జలంబుతో,

సమహిత మిందు స్నాన, మగు

శోద్యము, విడగజాల దీనినిన్.

చిత్రకే హిమాధిక ప్రదేశమునుండియే మన
విభుడు వచ్చినను నిది నిదాఘకాల మగుటచే
స్నానము గుభావహమే కాని, స్వామి నియోగము
మఱచిపో గూడగు గదా!

చిత్రప జౌను కాని,

నిఖిల ఋతువుల బహురమణీయ మగుచు

సకల దేవర్షి మమజ ప్రళంపిరంబు

నయిన సరయూజలంబు పాపాఘ మడచు

గ్రీష్మ శిశిరదువుల సమక్షము మొనగు

ఏమైనను నేను స్వామి నియోగము మఱవలేదు
అవరాహమునకు బూర్వమే రావణు డెట్లయోధ్యున

6

రానిలడు? పుచ్చకమువ వచ్చినను వంత త్వరగా
రాలేకు ఇంతకు నింద్రాడులే తను భార్యలను
రక్షించు కొనుటకైనను నాతని ప్రభుత్వ మంగీకరిం
చిరికదా! ఇక నెవరు రాముని రావణుని బారి పంపి
రక్షింపగలరు? అట్లని ప్రభు నియోగ ముపేక్షింతుమని
కాదు కానిమ్ము గూఢ దేహులమై యా ప్రాసా
దోపవనమున నిరీక్షింతుము.

చిత్రకే అట్లనకుము రావణుడు దళిరగుని
కంటె బలవత్తరుజేయినచో నేల యాతడు గూఢ
ముగా వచ్చును? తన కనిష్టము సంభవింపవచ్చునను
భయము చేతనే యాతడు దళిరగునకు దెలియకుండు
వచ్చుల

చిత్రప కాదు కాదు రావణుడ ద్విత్వీయ
బలవంతుడు

చోరులు కసులును వ్యసనులు

భీరుత్వము గాంచ, రెపుడు భీతిప్రగుల

వ్యారలు, ప్రత్యక్షముగా

గ్రూరములగు పనులు చేయగోరరు మగులన్

చిత్రకే ఏమైనను గలదు కదా! యాయనిష్ట
ప్రతీకారోపాయము

చిత్రప సరే రమ్య బోధము (విష్కంభ
మంతురు)

ఇది విష్కంభము

తృతీయాంకము

రావ (ఆకాశిమార్గమున రావణుడు (ప్రవేశిం
చును)

పుట్టివాడ బులస్త్యర్షిపూతకులము

నందు నందితి శివు గొల్పి యమితబలము

గురలసేవల గొంటి, నగురులు భృక్తు

లపజయ మెఱుంగ నే రావణానుదండ.

అద్వితీయుడ గులబలావంతకౌర్య

ములను కేగియూడుడ వలయుకీర్తి

తెప్పతిరునాళ్లు

★

శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు

రండమ్మరండి ! రవళసాములతోడ,
సెంలిరారండి ! వెప్పతిరునాళ్లు,
శ్రీస్వసింహస్వామి శ్రీదేవితోగూడి
కార్తికే శ్లోకస్సలో కడలి కరకుంపైన
ఉయ్యాలలూగగా ఊరేగివచ్చేను

రం||

సెన్నెంతా నిగి పెలిగొడుగు విప్పింది.
హరితాంకురాలతో అవని పులకించి
నేయిదివ్వెలతోడ నేచేయసామిశై
హాయిగా సాగు సన్నాయిమేళము రండి

రం||

పెండితరుకుల చిర వ్రేలాడుకుచ్చెట్లు.
గొప్పిటి ఒయ్యారి నోదావరీగంగ
అదరికి ఈదరికి ఒగుగతూతానచ్చి
నిజనాథుఁజ్జ నే నిలిచి మొక్కింది

రం||

సాగురుడుచేట్టి చదలంటగాలేచి
సొనల్లు నోక్కుతూ పాల్కడలితానమై
నోదావరీదేవి కొంగు కొంగూ కలిసి
స్వామిశకురుగవచ్చి స్వాగతంబిచ్చేను

రం||

ఁలైఁగుచుల బిగువు పగలబడి నవ్వగా.
తెల్లపూదెప్పపై తేలిపోవునుసామి
తేజీయ నల్లిశలుచేరి మూర్మోగేను
క్షీరసాగరిశయను నేమింప రారండి

రం||

సాగురుడు శయనమై సంతరించెడువేళ
వేళాలు తాళాలు మినుబాణసంచాలు
కోలాహలముగా కొలుపుదీర్చునుసామి
అభయపానైను నెత్తి ఆశీర్వాదించెను

రం||

యజ్ఞఫలము

భానమహాకవి సంస్కృతనాటకమునకు ఆంధ్రీకరణము

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు

(గత సంచిక తరువాయి)

విష్కంభము.

(సరయా తీరమున గ్రీషింపు నిరువురు గంభ
ద్వల ప్రవేశింతురు)

చిత్రకేతువు చిత్రపదా! నీ వీ జలముల
స్నానము చేయు నుత్సాహమున నీ కర్తవ్యమునే
మఱచితిని మన మిటు కల వచ్చితిమో తెలియునా?

చిత్రపదుడు తెలియకేమి యంతయు జలి
యును రావణుడు రాసునకే పైన నవ్వును చేయుటకు
నిగూఢయాప చ్ఛాయతో నయోధ్యా ప్రాసాద సమీ
పమున నిరుచున్నాడు మహేంద్రుని యాజ్ఞను
రాముని సంరక్షింప మనమ్యగర్భమున నుచునుటకు
వచ్చినారము కాని

హిమగిరి నీరసౌఖ్య మొక

యంతయు సాటిక రాదు, ఉత్త

మోత్తచుముగ గంగ నీరు మఱి

తక్కిన దివ్యజలంబు లింతయున్

సముములు కావు చూడగ న

నంతము కా సరయా జలంబుతో,

సమహిత మిందు స్నాన, మరు

జోద్యమ, వీడగజాల దీనినిన్.

చిత్రకే హిమాధిక ప్రదేశమునుండియే మన
మిత్రుడు వచ్చినను నిది నిదానకాల మగుటచే
స్నానము సుఖావహమే కాని, స్వామి నియోగము
మఱచిపో గూడదు గదా!

చిత్రప జ్ఞాను కాని,

నిఖిల ఋతువుల బహురమణీయ మగుచు

సకల దేవర్షి మనుజ ప్రశంసితంబు

నయిన సరయాజలంబు పాపాఘ మవచు

గ్రీష్మ శిశిరర్తువుల ననుక్షేమ మొనగు

ఏమైనను నేను స్వామి నియోగము మఱవలేదు.
అవరాహమునకు బూర్వమే రావణు డెట్లయోధ్యకు

భ

రాగలడు? పుష్పకమున వచ్చినను వంత త్వరగా
రాతడు ఇంతకు నింద్రాడులే తను భార్యలను
రక్షించుకొనుటకైనను నాతని ప్రభుత్వ మంగీకరిం
చిరికదా! ఇక నెవరు రాముని రావణుని వారి నుండి
రక్షింపగలరు? అట్లుని ప్రభు నియోగ ముపేక్షింతుమని
కాదు కానిమ్ము గూడ దేహులమై యా ప్రాసా
దోపవనమున నిరిక్షింతుము.

చిత్రకే! అట్లనకుము రావణుడు దళిరఘని
కంటె బువర్తరుడయినచో నేల యాతడు గూఢ
ముగా వచ్చును? తన కనిష్టము సంభవింపవచ్చునను
భయము చేతనే యాతడు దళిరఘనకు దెలియకుండు
వచ్చుట

చిత్రప కాదు. కాదు రావణుడె ద్వితీయ
బలవంతుడు

చోరులు కగులును వ్యసనులు

భీరుత్వము గాంచ, రెపుడు భీతిప్రదుల

వ్యారలు, ప్రత్యక్షముగా

గ్రూరములగు వసులు చేయగోరరు మడులన్.

చిత్రకే ఏమైనను గలదు కదా! యాయనిష్ట
ప్రతీకాలోపాయము

చిత్రప సరే రమ్మ పోదము (నిష్క్ర)
మింతురు)

ఇది విష్కంభము

తృతీయాంకము

రావ (అకాశమార్గమున రావణుడు (ప్రవేశిం
చును)

పుట్టివాడ బులస్త్యర్షిపూతకులము

నందు నందితి శివు గొల్పి యమితబలము

గురలసేవల గొంటి, నమరులు భృక్తు

లపజయ మెఱుంగ నే రావణామరుండ

అద్వితీయుడగు బలాశంకకార్య

ములను నేగియమానుడ నలఘుకీర్తి

సకలభవనంబులందు నన్మత్సమాన
వీర్యమహితుండు మతోశంకు విలయగలడే ?
దశరథావనిపాలు తనయుడంట ప్రసిద్ధ
రామాభిధానవి భౌతికుడట
శస్త్రాస్త్రవిదుడంట సమరంబునందు
కురాసురగణములనైన లీల
గలుగు శక్తుండట తలపబాలుండైన
మత్తమయోధుడై యుష్వనంట
అని జనంబులు చెప్ప విని యాత డెట్టిదో
చూడంగ వచ్చితి బోధ్యముగను

అట్టిమత్తుడు బలవంతుడైనవాడు
నరులలోపలగలడె యున్నట్టియెవల
నతని జీవంపనిత్తు నే యవనిపయిని,
అందుకొరకైనదే మదీయాగమంబు

మంత్ర ప్రభావమున నిగూఢరూపముతో
నాకాశజల పర్వతకుల్య గతిని జరించు నారభము
నెవ్వరును గనజాలరు దీని నిట నుంచి ప్రాసాదమున
కేగి చూచెదను

(నిష్క్రమించును)

(అంత విశ్వామిత్రుడు ప్రవేశించును)

విశ్వా
మును మోక్షోచిత శేజమంద బరమా
మోక్షాస్త్రసంఘాతముల్
నను విర్జింపగజాలవయ్యె నిపుడుకొ
బ్రహ్మత్వమంగాంచదే
వనికాయాస్త్రము లెల్ల వమ్మెయరు నా
పై నట్టివస్పల్పిరి
హుని దేజస్విని శక్తియుక్తు గననా
నొక్కో జగంబందునన్
భువనంబెల్ల విహారముల్ సలుపనే
పొల్పొందనే యుక్క డే
పదిదన్ మాదృవశక్తియుక్తు అవి చూ
పం గల్గువా డేది మా
నవసంఘంబున జృంభితాస్త్రతరియె
న్నక వశ్యమెవ్వని క
య్యవి యెయక మఱి తీయ శక్తి తలపో
యక గల్గనే యేరిక ?
అరికయివరుడుక దశర
ధాత్మజాడుక రఘురామనాము ధు

న్నతబలశాలి యయ్యును ఘ
నంబుదాంతి గలాడటన్న సం
గతి విని వచ్చినాడ గన
గా నతవిక గని సత్యమేవి స
న్నతముగ శిష్యుగా గొని య
క్షగ్రహియించెద శస్త్రవిద్యలక
ధరణీపతి వృద్ధుండు వ
శరఘరి యాచించి రామచంద్రుని గొని స
బరమున నాశ్రమపదమున
కరిగి మదీస్థితఫలంబు నందెద విదపక

(ముందు మాచి) ఏమి! రావణు డాకాశము
మండి గూమికి దినుచున్నాడు! నాతిరస్కరిణీ విద్య
వలన నిగూఢుడు స్వరఘడు నగు రావణుని గనగం
టిని కాని, యాతిడు పైవారికి గనరాడు కానియు
అతని తిరస్కరిణీవిద్యను నిగూఢ రహమును గన
గల్గుచున్నాను అత డిట నేమి యకార్య మొనరిం
చునో? నారాకవలన నిక నాతిని యాటలు పాగవు

రావణుడు (ప్రవేశించి) ఏమి! విశ్వామిత్రు
డిటకు వచ్చినాడే! ఈతడు బ్రహ్మ శస్త్రశ్రేణో
రాశి నాశోరిక నీతడు పాగనీయడు— నేనును దుర్వ
ర్నుడ నగురావణుడ నగుటచే నీతడు నా కేయనిష్ఠము
చేయ లేడు నానిగూఢరూప మారడు చూడ శక్తుడు
కావున నే నాతిని కంటబుడకుండు నిగూఢుగనే
చరించెదను

విశ్వామిత్ర రావణులు

(ఎవరికి వారే) నేను జూచుచున్నాను కాని
యాతడు నన్ను జూచుట లేదు (ముందు మాచి)
వసిష్ఠునితో గూడ సుమారు లిటకే విచ్చేయు
చున్నారు

(అంత వసిష్ఠుడు నలువురు కుమారులు ప్రవేశిం
తురు)

వసి కుమారులారా! దీర్ఘాయుష్యమగు
కలవీతి నెల్ల విద్యలను గంటిరి
మీరు యథాశ్రమంబుగా
మఱిపాక యంతలేక శ్రుత
మాత్రముచే గ్రహియించి యాత్మలన్
స్థిరపడునట్లు చేసికొని, చెంచు
ధన్యత మదురుత్వమున్;

పరమ సుఖప్రదంబు లగు బ్రాహ్మణుల
శిష్యుడు జ్ఞాన సంపదలో
దీపం చెట్టులు వేరుగు
దీపంబుల వెలుగజేయ జేయము నమమా,
నా పగిదివి నసృద్ధి
ద్యా పరిణతి నా సమానులైతిరి మీరున్
మాద్యుక పావనర్షి ఒన

మాన్యము శ్రేష్ఠము మీరు వంశ ము
త్యాదృతి శాస్త్రధర్మముల
నంది జగజ్జన సౌఖ్యదాయయై
త్యాదృతి శుద్ధుణ ప్రచుర
తన్ నలుగొందు న నాది నుండి యే
తా దృఢ కీర్తి మీకు నగు
తన్, భువి వర్షి రాజ్యలక్ష్మీయున్

కుమారులు భగవానులను తమకడ తేరినది
మొదలు మాకన్నియు సుఖ పరంపర లే యగుచున్నవి
ఇందు సంశయము లేదు ఇప్పుడు నగర బహిర్భాగ
మున కేగి మేము వేర్చిన రీతి ధన్యస్వద విద్యా
భ్యాసము చేయ గుతూహల పడుచున్నాము తా
మనుజు యొసగుచో యశస్సము పాధన చేయుదుము

వసి వేకు పాద్యమి కాన, అనధ్యాయము
మీ యిష్టము వచ్చిన చోటి కేళుడు వేనవధ్యాయ
కరణీయముల నిర్వర్తింతును (విష్కృషించును)

రాము వత్సలారా! మనము పురమునకు దక్షిణ
ముగా బోయి ధనుర్నస్తలాభుతము వేర్చిన రీతి జాపు
కొందుము

భర పార్శ్వమధులను విలువనంపనా?

రాము వలదు

నలుపుర మున్నవారము, వనంబున
కేగగ భీతి కెంద వి

వ్విలమును గాము, దూరగమనంబును
జేయము, చేతులందు తె

క్కులు శరములో చెలంగుగద! గుప్తముగా
భుజవీర్య విక్రమం

బులు పరికించు కొంట తగు, పామ్యము
పార్శ్వచరా నిష్పత్తి

శ్రీకు (తెరకంక చాచి) మనము చెప్పక
పోయినను మనగమన పెట్టి పార్శ్వమధులను మన
వంట వంట వచ్చుచున్నాడు

లక్ష్మ (తెరకదురై) ఓ పార్శ్వమధు చరు
లారా! మేము ధనుర్నాభుత మభ్యసించుటకై వర్ష
చున్నాము మీరు శ్రమపడి రానక్కఱ లేదు మీరు
వచ్చిన దారికే వెనకకు బొండు

(అందఱు నడితురు)

రాము (వసు దిరిగి చాచి) వీరు వెనుక
కేగుట లేదు

లక్ష్మ మీరు వెనుకకు బోనిచో వేరు బాణ
ములు వేసి విముక్తి చెనుకట బంపుదును (విల్లు ఎక్కు
పెట్టును)

రాము వత్సా! కాంతింపుము వీరు స్నిగ్ధ
హృదయులగు నాత్మీయులే దండనాథులు కారు.
(తెరకదురై) అమడరులార! మీరు వచ్చినచో నాపై
నొళ్ళే మరలి పొండు

భర : అందఱు వెనుదిరిగి పోయినారు.

(అందఱు మరల నడతురు.)

రాము ఇంకను నడచి యేమి లాభము? ఇక్క
డనే మనభానుష్కృత నభ్యసించుము. (అందఱు
మార్పుండురు)

శ్రీకు (లేచి)

అదిగో విప్పలవృక్ష మందు

గల పత్తాళికా సమస్తంబు నా

పాదిలో మన్ననివంగ మొక్కటి

యిదే పాల్పారగా వేగి ఛి

ద్రదళిన్ బొందగతేసి తత్కణమె

చేరన్ వచ్చు స్వస్థాన ము

య్యది మీ రందఱు కన్గొనుండు

పరమాప్లాదంబు లేకత్తగక

(బాణము విడచును)

రాము భరతలక్ష్మణులు సెలవాన్ వత్సా
సెలవాన్

భర దీర్ఘాయుష్కుడు శిస్త్రవిదుడు వసు శ్రీకు
ఘ్నుడు చేసినట్లే వే వింకొక వృక్షము నాకుల
నట్లే చేసెదను (బాణము విడచును)

రాము సెలవాన్ వత్సా! సెలవాన్ వీరము
ర్యద కాళిలము చాచివారము

లక్ష్మ (విల్లెక్కిడి)

“అమూలంబుగ వృక్షమున్ తెకల
 తేయంగాంచి యాచూని నె
 నోముక్కల్ పొనరించివై చి దిశలందున్
 జిమ్మ వాయమ్మ మీ
 రా మార్గంబున జూచుచుండు దిద
 వాయస్త్రమ్మ జెన్వెంటనే
 ఛమ్రపొధి నొనర్చి యాపని
 “మీపించుకొ నిజస్థానముకొ”
 మఱియు, నింకొక బాణంబున—
 “జలియించుచున్న మోదుగు
 నిలుపు దు స్తబ్ధంబు గాక, నెళి నున్నతమా
 శిలచే నావృక్షంబును
 జలియింప నొనర్తు దృఢము సమమది కాగన్”
 (బాణములు విడిచుచు) ఆహా! చూచితిరా?
 “వనమున ఒరియించెను పా
 గణములు పక్షులును ఫలి గని గోచిత్రలన్
 ఘనలాలువ కెరచిర్చన
 మన బాటెడు జాడు వేగముగ నరిగివిగో”
 భరతశత్రుఘ్నులు ఆహా! మహాభూమి బాణ
 క్షేప కాళిల మద్వితీయము
 రాము నెచాన్ వత్సా నెచాన్
 “పార్థకమయ్యె నీ ధనువు
 సర్వ కుం సురమానవా ?
 త్యర్థము ఫలిగూర్చి
 నహా! య మియ్యది యల్పమాన నే
 వ్యర్థిడ వైవ వ న్నహరమును
 కీడినివా పి వోట ర
 యర్థము, మృత్యువే ?
 భయంబది లే దిక నాకు నెన్నడుకొ”
 లక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులు (బద్ధాంబులై)
 గుణాకరత్వమునను నీవు క్రోధుడవే
 “అమూలచేత విద్య ను
 కూలత మావ్యత శ్రేష్ఠులైన స
 త్తనయులలోన చెద్దవయి
 ధవ్యత గాంచితి నీవు చూడగా”
 రాము :
 “గుణము నులింకు రెల్లరును
 గొల్వరు వృద్ధియనంత మాత్రచే

మిణుగురు బుర్రు వృద్ధియన
 పెత్తురు కాంతిని బాలభాషనిన్”
 భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు :
 “వయమున నీతిని అణమున
 వయసున దలపోయె నీవ వరణీయుడైన
 ప్రియ మొనరింతువు మాలో
 రాము
 ప్రియబంధువు లెపుడు నుణమి పెదకుదురుగదా!”
 భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు ఆర్యా! మాధ
 నుర్యద కాళిలమున జూచి మమ్ముస్థులించితిని నీనిపు
 ణతిను మేము కనగోరుదుము
 రాము
 “జన్మసంస్కార విద్యల సములమైన
 మనకు నెట్టి ల నుణగేద మెనయు జూడ ?
 భర
 జన్మచేత దలంప సమపి యైన
 ముత్యముల నత్తకుల్లులు పోలునొక్కొ?”
 రాము సరే మీరు విమోగింప నేను జూప
 ననుపెట్లు? (తనలో) కల్పలప్రయోగ నైపుణ్యము
 జూచియున్నాను నేను వారికంటె నెక్కువ
 నైపుణ్యము చూపిన వారు చిన్నబుచ్చుకొనవచ్చును
 (ప్రకాశముగా) వత్సా! శత్రుఘ్నా! నీవు చూపిన
 ధనుర్యదకాళిలము నేను జూప యత్నింతును
 (విల్లెక్కిడును)
 విశ్వామిత్ర రావణులు (దూరమున బ్రవేశించి
 ఎరికివారే తినులో) ఇంతే రాముడు
 “పరమవిశాలమున్ దృఢము
 వక్షము, నున్నత మంసభౌగమలో,
 గురుచిర మా ముఖాంబుజము
 శోభిత మా నయనద్వయంబు, భీ
 కర మరిశోటి కన్న విలు
 కాని తనంబది, దేవదేవుడొ
 మారి యవతర మీత డని
 యంటకు సంశయమున్న చూడగన్”
 నే నీ నిగూఢదేహముతోడనే నా బాణ
 ములతో రామబాణములు లక్ష్మ్యమును తేరుటకు
 బూర్వకు నడుమ ఖండించెదను ఆతడు శోభియై
 యేమిచేయునో చూతును. ఆతని పరాక్రమమంతయు
 నపుడు పొడకట్టును.

“అతని యస్త్రము వారింప నగును గోపి
యపుడు తెలియును నతని వీర్యవశతీ
క్రీడయందున్న కాయించి నీడనున్న
సింహకార్యంబు తెలియునే నీశుగతిని ?
(నిష్క్రమింతురు)

రాము వత్సలారా ! చూడుడు ఆ వృక్ష
పత్రియై లన్నిటి తొక్కమాలుగా బిల్లులు పుచ్చె
దను (బాణము విడిచి యాశ్చర్యముతో) ఏమి !
గుణితప్పి వాబాణము మార్గమగ్నమున కెండుమళ్ళలై
పడిపోయినది !

శత్రు అది ప్రాతబాణ మేమో ?
లక్ష్మ అది విరిగిన బాణమేమో ?
భర చారిలో గుడిగాలి కలదేమో ?

రాము కానిండు మరల బాణము విడుచును
(శరము సంధించును)

విశ్వా రావ (దూరమున బ్రవేశించి) ఏమి !
ఈ రాముడు

“అమృత శంపరా, జని
తామిల చండరుమనకాత్ముడై
కమల దళోపమంబు లగు
కన్నుల నగ్నికణాళి రాల్చుచున్
కమము చొరంగి ఢీకర ద
శిన్ గనుపట్టెడు సింహమట్లు లో
కములకు ఫితిగొల్పు నధి
కంబుగ, వీని కసాగ్రి మున్న జేరి”

రాము (మరల బాణము విడుచును)
అందఱు మరల వట్లే యైనట్లే

రాము అస్త్రరాజుమగు వాయువ్యాస్త్రమును
సమంత్రకముగా విడిచి యా వృక్షమును వేళ్ళతో
తెకలించి దూరముగా వారవైతును

విశ్వా రావ (దూరముగా బ్రవేశించి) దీనిని
గూడ భగ్నము చేయుదును

రాము (బాణము విడుచును)

అందఱు : ఏమి ? ఆ చెట్టు అక్షయము గదలలేదే ?
రాము :

“అరయ బాణప్రయోగ రహస్యములను
నికషమగును వాయువ్యాస్త్ర నిరుపమాన

నిపుణసంప్రయోగం విడి వీరసింహె;
నన్యదీయ పరాక్రమ మరయు దింక ”
(కోపముతో)

“అమితంచైన స్రవకాశముం గలుగు నీ
యాశ్చర్య దివ్యాస్త్రము
త్రుకు భంగిన్ దరుసంతరిన్ క్షణములో
ద్యంబుగా జేయుతన్
విమలాస్త్రం బటు చేయలేనియెల్లన్
విన్యేంటనే నాడు జే
మాము భస్మంబొనరించి వైచిత్ర ! నమా
ఘోస్త్రంబు సార్థంబుగన్ ”

రావ (దూరముగా బ్రవేశించి, తనలో)
ఆహా !

“ఒంటి జరించు సింహ శిం
పు గ్రమ్మగాడికి ఫితి హేతువౌ,
నొంటి చినాక పాణియు మి
హోగ్రుగు మూర్ఖుడు తేలిమాపిసి
కుంట జగత్పొనిద, మటు
గొప్పగ నీతడు నాక ఫితియా,
దింట తనంబునన్ గనువు
తా విటు నజ్జయుచేయుమండగన్ ”

ఆశ్చర్యూస్త్ర సంహారమునైతము నాకు తెలిసి
నటయైనను నా కుత్సాహముపోయి యేలలో ఫితి
జనించుచున్నది కావున, నే నిటమండి వేగముగా
బోవుదును ఆహా ! రావణుడు భయపడుట కిది
మొదటిసారికదా ! (నిష్క్రమించును)

విశ్వా : (దూరముగా బ్రవేశించి తనలో)
ఆహా !

“పరబల మెంతయైన నను
బాయదు సాహస మెన్నడున్ , మహా
గృరత సమంత్రలూత మగు
తూణము తీయగ ఫితియాను దా
శరణి , కలంచె మన్యనము
సౌమ్యుడు మూర్ఖతమూర్తి యైన స
చ్చరికుడు రామచంద్రు డని
శం బు నద్భుతమూర్తి చూడగన్ ”

“అతి విఘాతుకములు పరశ్మరము లగుచు
గలవు వనముల మృగములు , కాని యందు

సింహ మొక్కటియే వనపీఠమున
గలది ప్రచునుగాద! విక్రమత మెఱయ "

అహ! నిఖిల దేవాసురబలకులికుడు, అవిగత
నిఖిలభవన విచారణముడు, మహాకైల విరుద మహా
శక్తి ప్రభావుడు, విదితసర్వాస్త్రప్రపంచోరుడు నగు
రావణుడే కుపితు డగు రాముని జూచి భయకంపితుడై
మృగంద్రుడర్చన మాత్రమన మృత్యుశంక వారిపోవు
లేడివలె వారిపోయెనుగాదా! ఈ దురాత్ముడు రథ
మెక్కి లంకాపురి కేగువరకు నేను వీని ననుస
రింతును లేవిచో నీట డెక్కడే యనిష్టము చేయునో
(విష్కరించును)

రాము (కొంతసేపు ధ్యానించి బాణము విడవ
జూచును)

భరత ఆర్యా! శాంతింపుము ఈ వృక్షములు
దగ్ధమాటవలన బక్షిగణములు నిరావాసములై బాధపడ
గలవు

"నిలునిలు బాణమేయకుము
నీ విద! పక్షిగణంబు లెల్ల వి
ప్పలవట మాశ్రయించితమ
భార్యల విడ్డల గూడియుండు, 20
చలమాలు లాఘవంబు లగు
సత్యము పక్షులదేహముల్, భవ
ద్బల నితాస్త్రమూ నశని
పాతిమ వానిక మీదు మిక్కిన్ "

"శరణాగతరక్షణమును
పరవాళిము క్షుద్ధిధర్మపరమలు నా, ఘ
కరవాళిము వారింపుము
శరమును మపహరింపు చయ్యన శార్య!"

రాము: ఈ యస్త్రము సాపరాధము

భరత: (ముందు చూచి) ఆర్యా!

"అపరాధాస్త్రం బదియోని
రపరాధం బగు సమంత్రనైనంతనె, నీ
కపగతమా స్త్రీవధ వో
షపరంపర, విడువకయ్య! శరము మహాత్మా!"

రాము (చూచి) ఔనాను వారు మన
ప్రాణదచేటికలు ఓహో! మంథర కూడ (అంత
చేటికలు మంథర ప్రవేశింతురు)

మంథర ఓసీ! దాస్య పరకసులు వాగులే

యగుదురు మీరు మీ పనులు విడిచి యిట నిటు
లాడుదురేల! మీరు వచ్చిన దారిగి బొందు.

మధురిక మా పనులనుండి మమ్ము మరలింతు
నేమే? మా చేటికలునున్నారు నేన చటశగదను
పనియైన పిదప బోవుదుము

మంథర ఏమే! ఏ పని కోస మెక్కడికి
బోదువు? ఇది యుచ్చము ఇది నీచము వనక మీ
రాణులు మీ స్వగృహ పనులే చెప్పుదురా?

చతురిక నీవును దాసివే మేము మా రాణుల
పనులెట్లు చేయుదుమో కైకేయి పనులు నీవు నట్లు
చేయుదువు

మంథర నేను కైకేయి! పుత్రికా సఖి సమా
నను నేను సేవ చేయును సాయము చేయుదును
మీరు గర్భదాసు లిది యెఱుగురు

చతు ఏమే దాసి దాసి యని యన్ని మాటలు
లందునేమే?

మంథర చౌనే మీరు సేవకురాంజ్ఞే నన్ను
మా రాణి తల్లిగా పరమ దైవతముగా జూచును

మధు నీవు దాసి పని చేయుచున్నను నిన్ను
నీ రాణి తల్లిగా పరమ దైవతముగా జూచు చున్నచో
మేము మా రాణులకు దర్శితో గమ నలమే

మంథర నేను సంస్కృతిము మాటాడుదును

చతు నీవు సంస్కృతిము మాటాడినను నీయ
వినయము, అత్యున్నతి నీదాసీత్వమును కెప్పక చెప్ప
చున్నవి గొప్పవా రెప్పుడును దమ్ము దాము పొగడు
కొనరు

మంథర మీ రిక్కడ మండి లేచి పొందు
మిమ్ము నే వాళ్ళాపించుచున్నాను

అందలు (నవ్వి) ఏమి దాసికి గూడ వాళ్ళా
పింప నధికారమే?

మంథర (తనలో) ఈ గర్భదాసులు నన్ను
మానించివారు వా యావమానము కైకేయి యావమా
నమే భరతుడు దగ్ధులలోనే యున్నాడు ఏమి
లాభము? అతిదెప్పుడు రామునే యనుసరించుచు
తేలికావి వాడుగుచున్నాడు ఇట్టివాని నెక్కడను
జూడలేదు. (ప్రకాశముగా) నేను చెల్లి మీ యావన
యము మా దేవితో కెప్పి యేమి చేయుంతునో
చూడుదు (విష్కరించును)

చతు మరూపమునకు దగినట్లు కుటిల భావము కల మంథర పోయినది ఆమె మరూపిణియని యామె యనుకొనదు ఈమె నిజముగా నందకత్తెయై యైన నేమి చేయుదు! మనురికా! గారి మంథపము కడ నున్న పిప్పల వృక్షముల యాకులను గోసి కొండము రా!

పుష్పలలిక (పైకి చూచి) దీని యాకులన్నియు జిల్లులు పడినవే! ఎందుచేతనో (అందఱు నాశ్చర్యముతో జూకుదు)

చతు (భూమిపై జూచి) ఇక్కడ జాల గారి పురులు కలవు గుట్టపుడెక్కల పురులు గభ-క్రముల పురులు కలవు

మగు రథములో ఎవరూ లిటకు వచ్చి ర కొందును

చతు ఈ పురులే కాని రథము వచ్చివల్లిన జూపి లేదే!

మగు (భయముతో) ఏదో భూతము వచ్చినట్లన్నది బాబో! పోదము రంకు (విప్లవింపుదు)

భర భయపడి చేటికలు పరుగునడుస్తూ కేలనో?

శిశు అక్కడే గూర్చునియ్యిస్త్రము ముక్కి పోయినది

రాము ఎవడో మఱుగుపడి యట నుండియుండ వచ్చు యోగప్రభావముచే మాయాశక్తివలన నదృశ్యముగా మండవచ్చునని వింటిని మోసలు మోస కారులు కారు మఱి నాయస్త్ర మిట నెట్లు అదృశ్యమై నది? ఎవడో మాయచేసి నాడు సకల నాయస్త్ర కాళిల మారినీ దరియగలదు. ఆదృశ్యమై యున్నాడేల? ఓ యదృశ్యుడా?

“కనబడకుండగ బాణము

గొనియుంటివి శూణములోన గొనిలే కేనిన్

అనుమాన మేల? క్రిక్కిం

కుమ రత్తము పాలు కొడు దుష్టాత్మకుడా!

(బాణము సంధించును) (దూరమున వసియును ప్రవేశించును)

భర (చూచి) అయ్యో! ప్రమాదము భగవానులు ఆర్యగురుపాదులే నీ బాణమునకు లక్ష్యముగా వచ్చినారు. బాణ ముపసంహరింపు.

రాము (బాణ ముపసంహరించి) ఏరీ గురువులు? యోగప్రభావ విహితదేహులై నా చికిత్స జూచియుందురు వీరివలననే నాయస్త్రము ముక్క పోయి యుండును చూచాద్దులగు వీరు నా బాణము నకు లక్ష్యమైరి ఇది తెలియక నేను దోష మొనర్చితిని

“శరముల నిస్సృజె పగ్గురు

చరణంబు నిలిపి పరమ సంభావ్యముగా

శరణంచు శ్రీమాభిక్షుము

త్వరగా గోరువము పరమగమ్యుల గురులన్ ”

అందఱు రంకు (వసియుని పాదములపై బడి)

“పలలుడనో నిగ్గులుడనో

భగవానుడ గతు చేయు బాహు మమ్మున్

అగణితము నీ కృప కే

ముగదా భాషితుల మాదుము జగద్వంద్యా!”

“నుగులు శిష్యులు నపర స శత్రుము చేయ

నుగులు శ్రీమియింగ్రు వాత్సల్య పరవశులయి

బాహుము మేము తెలియక పాలువదిన

దోషమును విస్మరింపు యతోష మొదల

వని ఇదియేమి? మీదోషము లేగు నాకు గోపమేల? దీర్ఘాయుష్కులారా! రంకు

రాము మహాశిలనైన విండిరిండి చేయగల నా బాణము తెలియక వృద్ధులకు తమపై నేయి జూచితిని తప్ప శ్రమింపుకు

వని వీవు శిస్త్రాస్త్రజ్ఞులలో బాహువే యై యుండవచ్చును గాని,

“నేను వీయంత బాలుడ నైనయపుడు

నింతకంటెను దీప్తవాస్త్రమే నె దొర్లి

కాళికుండు మహాశ్రోధకారణమున

గాని యది నాకు నెట్టివికార మీదు ”

“కవదం బాచు శమంచె బ్రాహ్మణునకున్

గాపాదు జక్రకాళిని

ప్ర వి ఘోరంబులవారినుండి, భయమా

వంచెన లేదందుచే

భవదీయాస్త్రమునన్, దలంప యముకున్

బ్రహ్మాత్మయోగీంద్రు నే

ర విషాదంబున బారిపోవు నన శ

స్త్రం నేను చేయంగనున్ ?”

అందుచే నన్ను లక్షించి నీవు బాణము విడిచి
యున్నను నాకు దగిలియుండదు కలసిన శేనీ
చూడుము నీ కేధయమును లేదు

రాము (నమస్కరించి)
“సరువులు భగవానులు ఋషి

వరులును ద్రవ్యమును గరుణ బారంగతులన
స్మరణార్థము నిత్యము నే
శరమున మిమువేయ నెపుడు సంభవమగునే?”

భర భగవానులు మాకే మంగళ మొసంగగోరి
యిటు లనుగ్రహించి విచ్చేసినారో గదా

వసి : నేను ననసంచార కుకూడలకున
నిటకు వచ్చి యీ ప్రాంతమున నొకకమంఠం
పుండుట చూచి యట గూర్చుంటిని నీదప నది విశ్వా
మిత్రుని దని తెలిసికొంటిని

రాము ఏమి! విశ్వామిత్రులు కూడ ను
నున్నారా?

వసి ఆయన రావణునితో వచ్చియుండును

రాము విశ్వామిత్రులను జూచుటవలన మేము
గమ్యుల ముగ్ధులము ఎలన, నింతవఱకు మేమాయన
యాశీర్వచనముకొని యభినందనములను గాని యంద
లేదు రావణుడు వచ్చి నని వింటిమి అతడు చూచి
బలు పనియు సురాసుర జయవర్చస్వి, సర్వవిద్యా
పారదృశ్య దనియు వింటిమి కాని, కేవలమగ్ర
లోపకుండ

వసి రావణుడు వర్ష లగుగా కవిష్టము
చేయుటకే వచ్చినాడు అతని రక్షణతో నాతడు
తిరస్కరణవిద్యవలన నిగూఢముగా మందెను విశ్వా
మిత్రుడు కూడ మీ ప్రభావము విని మాడవచ్చెను
అతడును రావణుడవలె వెలుండుటకు యోగప్రభావ
ముచే విగూఢుడయియే వచ్చెను

రాము తరువాత? తరువాత?

వసి : రావణుడు మిమ్ము జూచి వచ్చినదానికే
నెవరితోను ఆ పాపి దారిలో నేనైన బాపకృత్య
మొనరించు నేమోయని తపో వనాంతము దాక విశ్వా
మిత్రుడాతని నమసరించెను ఈ సంగతి మీకు
కెప్పుటకే తెలియ వచ్చితిని

రాము ఐన విశ్వామిత్రులను మేము చూచెద
మన్న మాట

వసి ఆ. నేను మీకు తెప్పినట్లు వివరము
మములతో నాతని మనస్సున కెక్కునట్లు ఋషి పాద
స్పర్శ పురస్కరముగా నమస్కరింపుడు

రాము ఆయన క్షత్రియుడని వింటిమి

వసి ఐన నేమి?

రాము బ్రాహ్మణ చరణములనువలె క్షత్రియు
చరణములను ఈ శరములకు దగుల నిస్తుకా?

వసి : అతడు తపో నుమాత్తత్తుడ

రాము తప మే బ్రాహ్మణత్వ హేతువా?

తపము క్షత్రియును గులము నీత్రయును గూడి
యగును బ్రాహ్మణ కారణ మందు రట్టి
అయ్యును నాతడే బ్రాహ్మణత్వము పొందు
బలికి గుంజిరి కాక పెద్దలు తలంచి

వసి ఆ మాట సామాన్య తపో విషయమున
మహాతప ఘనులొక సామాన్య మన్నది విశేష-విష
యము

రాము ఐన

వసి : తప ప్రభావ మెక్కుటే కాదు
విశ్వామిత్రుడు తండ్రి తాతలు ఋషిత్వము బ్రహ్మ
త్వము కూడ నందిన

భర అతడు బ్రాహ్మణుడో బ్రాహ్మణుడో
మనకేల? సురువుల చూడకే మనకు శిరోధార్యము
అతడు క్షత్రియుడా? వసుకునే విద్యచే తపముచే
మన కర్హుడా యనగ్గుడా? యన్న విచారము మనకేల?

రాము నేను గురుగాక్యామ సరణమే మన
కర్తవ్యము

అందలు సురువులకేది యిష్టమో మరకునదియే
(నిష్క్రమింతురు)

మంగళ : (ప్రవేశించి) కవల పండితుడగు
వసిష్ఠుని సంగతి కంటిని వింటిని అతడెప్పుడు
రామునితోడనే మాటాడును గాని భరతుని లక్ష్య
పెట్టకు పరిజనులు, దాసులు, సందలు రామా మర
త్తులే రావణుడు వచ్చినట్లు చెప్పుచున్నారు. వారి
పనులు చాల వశార్య జాతివట అతడెవరి రగుడట
వృద్ధుడగు రాజా రామునికే రాజ్యమియ్య దలయుటయు
వింటిని రావణుడు రామునితో యాతినిని జంపి
నేయుతో నిక భరతుడే నిష్క్రమింకముగా రాజ్య
మేల గలడు.

అహ! నా భర్తృహరిక యు కైకయి!
నైతము రాము దన్ను నే యిష్టము భరతుని కా
రాజ్యము రానిచో నాపేరు మంథర కాదు అనా
ర్యులు, ఆసురులు, పికాదములు—నీరిని రామునికి
శత్రువులుగా జేసి నేను భరతునే మహారాజును
జేయుదును వృద్ధవసిష్ఠుడుకాని కపట సుమంతుడు
గాని యేమిచేయగలఁజో చూడెదను అమ్మా!
సుమంతుడు వచ్చుచున్నాడు (నిష్క్రమించును)

సుమం (ప్రవేశించి) ఇప్పుడు విశ్వామిత్ర
మహర్షి వచ్చెను మరల వచ్చును, రావణుడు వచ్చి
పోయినాడు తన యాతిభ్యముల గైకొనకే యేల
రావణుడు పరిపాదెనో యని మహారాజు భేదపడు
చున్నాడు క్షత్రియ నైతి యాతకు వచ్చుటేమి?
అతిభ్య మిచ్చుటేమి?

“తరుమాలంబన వాడి గొడ్డలిని నీ
తన్ నైచి సుంపింపగా
దొంగొన్నట్టి విరోధిన్ బరకు నం
తోపంబుతో నీపని
చ్చి రుచిన్ మించెడి పండ్లొంగి మనోయన్
శ్వాసరు పుచ్చుం బున్
గరుణామయతి నిచ్చు వృక్షము గలిన్
ప్పట్టు నీ తం డ్రెటన్
(తెరలన్)

ఇప్పుడు రావణు శివటికి నేనుజం
వన్న సంఘతి విని రాణు లనెలు చుండ్రి
రాత్రులందు యరం బ సంరక్షణంబు
నప్రమత్తత రక్షకు లరయ వలయు

సుమం (విని) పరే నేను రక్షకులకిది తెలుప
వేగదను, (నిష్క్రమించును)

(గంధర్వులు ప్రవేశింతురు)

గంధ

రాముం దప్రతి కీరుకంచు చెలికన్
రామాస్త్ర బాలంబులన్
క్రీడామృగండున కాళకర్షి, దప
క్రీకుంచితం నెన్న సు
త్రామండున్ భయమందు, వాతని శర
వ్రాతంబుచే రాముడే
దో మార్గంబున రావణున్ దునుము నిం
ద్రుండింక దోషింపగన్.

6

రాముడె బలుపగు నీరుడు
రాముడు సర్వాస్త్ర శస్త్ర రాజీవధరుం
డా మహనీయుడె చంపును
రాముడనున రావణాది దనుజుల స్వేన్
(నిష్క్రమింతురు)
ఇది తృతీయాంకము

ప్రవేశిక!

(ప్రవేశము నలువరు నైకాళిదులు ప్రాసా
దమునై)

మొదటివాడు ఓరీ! భవకా! కటుకంకా!
నే నీగీతము నాగీతము చాలసాల్లుచిన్నాను నీవు విను
నీగీతము విన్నవేలు శబ్దమురా

రెండవవాడు ఓరీ! మాళవకా! విను నీ
స్వరము గార్వభస్వరమురా

మూడవవాడ మీ యిరువురకు గీతమున్న
నేమియైనా తెలియదు వాద్యములతో గూడిన నాగీతము
మీరు వినుండు

నాలుగవవాడు నేను సంస్కృత గీతము
పాడుదును మీకు సంస్కృతము రాదు అది చాల
బాగుగా నుండును ఒక్కపారి నాగీతము విన్న
రాగా మరల మీగీతము వినకు అదే నా గీతజ్ఞత.

మాళవకుడు: భావ! గోపిలుడు సంస్కృత
మున జరుపువట అది యెవరికి గావలయు? మహా
రాజు నాగీతము వివేచనా యిక మీగీతము వినకు

భవకుడు: నే నిపుడు ప్రత్యూషకాల మగు
టచే మహారాజును లేపుట కేరుదును గోపిలుడు
పాడుట కనుమతి లేదు

మాళ ఓరీ! నీగీతము విన్న మహారాజునకు
విద్ర పాటిపోవుమరా. అంతే కాదు. భృగువు
లండలు కూడ భయపడి పరుగెత్తుదురు

దంతిలుడు భావ! గోపిలుని వాద్యము లేక.
నీగీతము మహారా జెల్లు వినును? నేను నావాద్య
మును వాయింతును

గోపి నా వాద్యము లేకయో? సమయము
వచ్చినపుడు చెప్పెదనులే

విదూషకుడు: (ప్రవేశించి) మీ రిక్క నేను
చేయుచున్నాను?

గోపి : సుందరకా! స్వాగతము విశ్వామిత్ర
మహర్షి వచ్చినాడు. మన మారని జాడవలయు

విదూ : ఇప్పుడు

గోపి ప్రతిదివము మహారాజా ప్రాసాదమునకు
ఋషులు వచ్చుచు నే యుందురుగదా! మఱి విశ్వా
మిత్రునిపై రాజాన కింత పక్షపాత మేల?

విదూ ఆయనకు గెండుగురుములు, నాలుగు
చేతులు, ఏపు లేదు గెండుప్రక్కల ముఖమే కన
బడును

గోపి ఐన గెండు కింత గౌరవము?

విదూ : ఓరీ! ఆయన బ్రాహ్మణుడు శ్రీశ్రీ
యగు రాజఋషి అక్షమాలాధారి భనుర్భరుడు
ముందువెనుకలు చూడగలడు ఉభయతోముఖ
ఉగుటకన్న నేమికొవలయునురా?

గోపి ఆ గెండు ముఖములతో నాయన యేమి
చేయును?

విదూ ఒకచారితో వేదము పఠించును
గెండువదానితో కాపగు లిచ్చును

గోపి : నాలుగుచేతులతో నేమి చేయును?

విదూ గెండుటితో బ్రహ్మకర్మ గెండుటితో
యుద్ధకర్మ

గోపి కేవల నారాయణునికే నాలుగుచేతు
లుండు నని చెప్పుదురు.

విదూ భగవంతు డగు నారాయణునకు
నాలుగుచేతులు ఒకముఖము ఈయనకు గెండు
ముఖములు గెండుప్రక్కల గెండుగెండు చేతులు

గోపి ఆయనను నీవు చూచితివా?

విదూ : ఓరీ మూర్ఖా! నేనే చూడవలెనటరా?
విన్నాను ఎప్పుడు చూచినదానికంటె విన్నదే
యెక్కువ ప్రమాణము

గోపి ప్రత్యక్షముగా చూచినవారే చూచి
నట్లు లెక్క.

విదూ : ఓరీ! మూర్ఖా! కన్నులకు బొగ
క్రమ్యక జాడ కక్యము గాదు చెవులకు బొగ
క్రమ్యదు కదా?

గోపి : సరే నీవు విశ్వామిత్రులగుర్చి
విన్నావు. నే నీవుచే చూచెదను.

విదూ : నీవు జాగ్రత్తగా చూచి చూచినది
చూచినట్లు వాతో చెప్పు

గోపి నీ విక్కడ నే గూర్చుండుము ఆయనయే
స్వయముగా నిన్ను జూచును లేదా! రమ్మ
స్వయముగా జూతువుగాని.

విదూ అబ్బో! నే నాయనను జూడలేను
ఆయనకు గోపమెక్కువట ఏమో! ఆయన దిండి
కావ్యములతో నాలుగ్గొట్టలగు దూరమున
నుండియే చూచెదను (తెరలో)

“మును శస్త్రంబులచే జగంబు గలిచెన్ ,

బూర్జుండు సత్త్వింబులో

నను, నిర్ణయంబు భయంబు గెండు నితం

డన్నన్ మహేంద్రుండు, నే

కొనె బ్రహ్మత్వము త్తత్త్రియత్వము నా

కోరాని లేజంబు, ని

మ్మని మూర్ఖస్యకు, గౌరవింపు డితనిన్

బూర్జుండు లోకాకిన్ ”

అందఱు విశ్వామిత్రులు వచ్చినారు గెండు
పోదము

(నిష్క్రమింతురు)

(ఇది ప్రవేశక)

చతుర్థాంకము

(అనన్తరము విశ్వామిత్రుడు ప్రవేశించును)

విశ్వా

క్రతురక్షణ మనియెడుసొక

కృతికపుహేతువున రాము నిమ్మని రాజాన్

బలిమాలెద నాయస్త్రము

లలిపాత్రున కిది కిచ్చి యానందింతున్

సుమంత్రుడు (ప్రవేశించి) భగవానులకు
నమస్కారములు

విశ్వా యశోవంతుడ వాడువుగాక!

సుమం భగవానుడా! నీయాశీర్వదనమున
కృతకృత్యుడైన మహారాజుడే యిటకు విచ్చేయు
చున్నాడు.

విశ్వా : సరే మహారాజాగమనము పొందింతును.

(మహారాజా, వశిష్ఠుడు, కుమారులు, విదూషకుడు, ఇతరులు ప్రతీతి)

రాజా సావిత్రిస్థలు, తపోధనులు, మహామహాలు నగు విశ్వామిత్రులకు దళిరగు దీదే నమస్కరించుచున్నాడు (నమస్కరించును)

విశ్వా (లేచి) ఆవామయ మగు యశస్సు లభించుగాక!

రాజా భగవానుడా! కూర్చుండియే యాశీర్వర్షము కురిపింపుడు

విశ్వా
పరగుడై తత్వపాలకత్వములు నీకు
వలలు నిత్యము రాజ్యత్వ వ్రనంబు,
ఏల నిలుచుండరాదు నీపాల నేను
నీసభావిజయముగోర నెఱసఖండ!

రాజా
తాము నిలుచుంట మా కుచితంబు గాను
ప్రభులు తాము కాసింపగా వలకులు మను,
తాము నిలుచున్న జగములు తీర్థముగను
నిలిచియే యుండున స్వకర్మనిష్ఠ లుడిగి

కూర్చుండును
విశ్వా (వశిష్ఠులతో) మహర్షీ! నకు నే
వసి

తపమున బ్రహ్మత్వము గొ
న్న పరమముషిని లభించె ననంతమహత్త్వం
బపుత నీ కిద చెయుదు

గృహగౌన ప్రతివందనంబు గృతకృత్యుడనై
కూర్చుండము (కూర్చుందురు)

కుమారులు సావిత్రిలు భగవానులు నగు తమ
కిదే వందనము చేయుచున్నాము

(పాదములు ముట్టి విశ్వామిత్రులకు నమస్కరిం
కురు)

విశ్వా: అప్రతిరగులు, దీర్ఘాయుష్కులు, లోక
ప్రణయభాజులు వాడురుగాక! అందఱకు భద్రమగు
గాక! కూర్చుండును

(అందఱు కూర్చుందురు)

రాజా తమ తపఃక్రియ రేయాశంకములు తేక
జరుగుచున్నవికదా!

విశ్వా

ధర్మపరు లాచు జారులు తపరుచుండ
నెటులు సుఖవంతు లాదురో వృత్తులు నటులె
విఘ్నములు మాకు పొడమనివిధము కలుగ
క్షేమ మగు మాకు మతపఃక్రియలు సాగు

వసి

పరమవృత్తులు స్వధర్మంబు చాటిసేయ
సౌఖ్యమబ్బుట ఋషుల, కాశ్మర్యమున ?
చమురు కలుగుట గాలి వీసము లేమి
దీప మారక జలుగదే దీప్తముగను ?

విశ్వా (సగర్వముగా)

కరుణ వహించి రాజ్యము ల
కంటక మానటు మాచుచుండు జూ
గురపతి మమ్ముగా గలుగు
కూరులైనను, రాజచంద్రులన్
బరమహాయసంపద ను
పాయముచేతను బ్రోచుచుండు; మీ
కరణి నొసర్చుకున్న ఫల
కారిగ వాడము సత్తపఃక్రియన్.

(అలాచించి తనలా) ఇది వాణిరికకు విశిష్ట
మగుమాటకదా! ఇట్లందును

(ప్రకాశముగా)

అభిలమగు తపోవిఘ్నము లవల ద్రోలు
నిన్ను నొక్కటి యాచించు నేను నేడు.

రాజా

అజ్ఞసేయుడు మీయాజ్ఞ అవగరింతు
బరమమానుల పాదసేవకుడ గాన.

విశ్వా (వశిష్ఠులతో) భగవానుడా! అనంత
బ్రహ్మకు! ఈ దాళిరగులు వలపురు యథావిధి
నీచే జూపనీకులైరా?

వసి ఆఁ

విశ్వా నీ రయే కాస్త్ర శస్త్రముల సభ్యనిం
చి ?

వసి: కాస్త్రము లన్నియు

విశ్వా ఏయే కాస్త్రములు?

వసి: మంత్రద్రవ్యత్వము తక్కు నన్నివిధి
లలో వీరు విష్ణుకులు.

విశ్వా! ఈవయసు వచ్చునరేకే నీ రిన్నివిద్యలు
శేర్చుట లోక సామాన్యవిషయము ఇది మీ మహి-
మయే కాని నేనుకాదు.

నసి

దీనశిఖితలె గుణముల దీధితు లయి
స్నిగ్ధహృదయులు పరమ విశిష్టమణులు
నగుచు గుణ, బుద్ధి, మిత్రత ననవరతము
మెలగి కనినారు సర్వవిద్యలను మీరు

విశ్వా హాయిగా మేడిలోనుండి యనుభవ
జ్ఞానము లేక నీ శక్రమమున నన్నివిద్యలు శేర్చ కలి-
గిరి ?

నసి

విమలహృదితో నురుజోధనముల వినుట
శ్రద్ధతో మననంబును జరిపి యెఱుఁగు
టాదియైన క్రమంబున నఖిలకాస్త్ర
సమదయంబును శేర్చిరి దతురభణితి

విశ్వా ఎప్పుడైన నెవరైన కిరిని బరీక్షిం-
చిరా ? ఎవర ?

ఎన్నడు గురుండు సుస్నిగ్ధహృదయు నుట
శిష్యు దలపోయు జ్ఞానవిశిష్టునిగన,
సర్వమున సంతరింబు విసర్గమైన
ప్రణయ మిరయు గుణాధిక్తియు నిజము

నసి మీరిని బరీక్షింపగల నమర్థులే యింత
కలకు గానరాలేదు (కుమారులతో) రిద్దాయుష్మంతు-
లారా! విశ్వామిత్రభగవానులు మిమ్ము ప్రశ్నిం-
చురు మీరు సమాధాన మిండు

కుమారులు చిత్తము

విశ్వా కుమారులారా! ఆప్రతిమానకాస్త్ర
విదులు, గురువులు, భ వంతులు నగు వసిష్ఠులవారు
మీ శేషు శేర్చిరి ?

రాము (లేచి, నమస్కరించి) అన్నిటికంటె
మీరు గురువులయొడ విషయము, స్నేహితులయొడ
ప్రణయము, దీనిలయెడ దయ, శత్రువులయెడ నిర్భ-
యత్వము మాకు గురువులు శేర్చిరి పిదప భగవానులు
నాలుగు వేదములు సమాత్మార్థసంప్రదముగా వ్యాకర-
ణము, అర్థపద నిర్వచనము, గ్రహచారము, పరింజలి
యోగకాస్త్రము, మానవాచారకాస్త్రము, చతుర్విం-
శతివ్యవహారినిర్ణయము, వాసిష్ఠరాజకాస్త్రము,

మేధాతిథివ్యాయకాస్త్రము, కాళకృత్సరి
మిహంసాకాస్త్రము, విశ్వాశ్శోశోపయోగకాస్త్ర-
ములు, గణాశ్వరత్నపరీక్ష, శకువజ్ఞానము, కావ్యకళ
మున్నగునవి శేర్చిరి వత్సల కన్నియు బాగుగా యె-
యును నేను గొన్ని విన్నాను కొన్ని జ్ఞాపక-
మున్నవి

భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు

అహ! ఆరుణి మహానుభావత్వము!

నట్లనుం జన్మగుణము లేకంబునైన
గాంచు నుత్కర్షిభరితంబు గాన నటలే
స్వీయగుఁ ము లత్యుత్తమశ్రేణి వయ్యు
స్వల్పములు గా నెపుడు చెప్పం, పంపు.

విశ్వా సంతుష్టుడైతిని ఇక శస్త్రాగ్రము
పెట్లు శేర్చిలో చెప్పుడు?

లక్ష్మ (రామునితో) ఆర్య! నా బాల్య
చాపలము క్షమింపుడు దీనికి సమాధానము నేను
చెప్పుదును

రాము సరే

లక్ష్మ (విశ్వామిత్రునితో) భ వానదా!

అన్న యెఱుఁగును వేదంబు లన్ని జూచి
క్షేణమును శ్రేణుడును నా విశిష్టశాస్త్ర
కాస్త్రముల, మాకు నెదియె లేకంబు తెలియు,
గాని యెట్లులు నతనికి గాము సాటి

మణియు

జనక పాదారవింప ప్రసాదము నను
ఆస్త్రశస్త్రాదివిద్యల నాణిలేరి
వార, మయ్యచి విషయనే నాపతిక-
నిత్యమును సాధనముచేసి నె వినాము

విశ్వా

కాస్త్రశాస్త్రంబు లెఱుం జాలినట్టి
నన్యగోపియ యగు లలకాలి మాకు
కుంభజాడు వార్ధిజలమెల్ల గ్రోలగంట
మరల నింపుట యుత్కృష్టమహిమకలిమి.

వత్స! మీకు గల రామభక్తికి ని స్సంతయు
సభినందింతును ఎద్దుట ప్నేహము, భక్తి ప్రకాశం
మనో యెదట గుణము మండును మీ శస్త్రాస్త్రాగ్రము
భవము నెట్లెదట బ్రదర్శించితిరి ? ఎవర

మథన మొనరించినన్ గాని దధివి గాదు
శ్రేష్ఠమైనట్టి నవనీతసిద్ధి, యటులె
ప్రత మనుభవము లేనిచో వితయె యగును
నదియు వృథులకు గాదు సహాయకారి

విదూ : నాకు మరల దధి కొవలయును దధి
తిన్న ఘృతము తిన్నట్లే కదా !

ర ము

వస్తువున కెత్త ద్రవ్యరూపములు గలుగు,
వాక్యపవములకు లక్షమ భావములగు,
గురులతో మైత్రి వాచింబు నెరవడకును
అటులనే శాస్త్రము ప్రకాశ మంద గాంచు
మతీయు

చెట్టునాకుల ఒలియింప కేయగలము
కలల ముక్కల బొడిపాడి కేయగలము,
అస్త్రశస్త్రములన్ వృక్షము ను దద్ద,
మిది యొనర్పంగ సనుభవ మెసగు మాకు

విశ్వా

విషయ విస్పృహ తే ధిక విలసితములు
మీరు పలికిన పలుకులు మిమ్ము జూ
తెలియు మీకున్న శస్త్రాస్త్ర దివ్యశక్తి
సంకీర్తనము లేదు వాకయ్యె సంతోషము

ఈ యభ్యాసపద్ధతి యెచ్చును లేదు అస్త్ర
ముల కెట్లు గదిల్చగల మిగిలిన విషయముగా ఒకంపా
తీతము

విదూ చెట్టుఆకులు కదలిన కేమి లాభము?
ఎండిపోయిన చెట్టు కొమ్మలు విడిగినను ప్రయ్యో
లోనికైన వచ్చున వంటచెఱుకునకు చాల జిక్కుగా
నున్నది కూడ

రాజా విశ్వామిత్ర ధ? వానల కిది చెప్పలేదు
నేను వీరి నభ్యుపేక్షించు కేటకు గూడ గొనిపోవు
చుందును

విశ్వా వనములందలి కేసరి, గజ, మహిషాదు
లగు మృగములు రాజుల కేమి యపకారముచేయును?

రాజా అవి యావులను సన్ధిములను హింసించు
చును

విశ్వా అవి బలిష్ఠములై ధర్మ ప్రజాపీడ కల్గిం
చిన దండింపదగినవే కాని, శస్త్రాస్త్రములతో
జంపదగినది కావు ప్రకృతి జనులను వీడించుచు

ధర్మలోపమును గల్గించు మహాబలవంతులగు రాక్షసు
లనే శస్త్రాస్త్రములతో జంపవలయును. నీతో గూడ
వీరి నా వి! దీసికొనిపోవుటవలన వీరికి యుద్ధ క్రియ
రెట్లు తెలియును?

రాజా ఒలవంలేము లగు మృగములను దగ్గరకు
రప్పించి వానిని వీరిచే జంపించి వీరి నిభూత వరయు
చుందును

విశ్వా సరేకాని, పాపాన్ని లు ర తి గుల
జూచి యనారకుంట త దు

రాజా గ్రామవాసులు కృషీవలులు, గోపా
లురు, వణిజాలు, సార్థవాహులు నెవ్వరును రాక్షస
పీడనుండి కాపాడ నన్ను గోరలేదు

విశ్వా అనురులు ధనలుబ్ధులు కారు అందుచే
కృషీవలులతోలికి వణిజాలతోలికి రారు తపోవనము
లందు యజ్ఞములుచేయు తాపసులకు విఘ్నములు కలి
గింతురు

రాజా ఋషులు కాని తపస్వులు కాని న
నీ సాహాయ్యము కీయు మని కోరనే లేదు

విశ్వా ఋషులు తపస్వులు స్వతపోరక్షణకై
క్షత్రియ సాహాయ్యమును యాచింపరు.

రాజా నన్నెవరును గోరకుండగనే నాకు
తెలియని శత్రువుల నెట్లు యావుమాలగును ?

విశ్వా

“ఎవ్వరు కోరగా దమము
నెప్పుడు బాటగద్రోలు నూర్యుని
నైవ్యరు కోర వాయు వది
యెల్లడ వీచు జగంబులోన ? త
న్నెవ్వరు కోర శేషుడు మహిళ
దలపై నిలువుకొ ! దలంపగా
నవ్విధి రాజా పామల వయాచిత
ధంగి నణంపగా దగున్ ”

రాజా పావులను శాపముచే ఋషు లేల వివా
రించుకొనరాదు ?

విశ్వా కపించుటవలన ఋణ్యము కీడించును
అందుచే శాపము తెల్లప్పుడును కపింపరు

“శాప మసహ్యపాపజన సం
తత వాకక కోగ్రదండయా ;

తాపసవృత్తిలో మెలగు

ధన్యుల కయ్యది సర్వమున్, జనా
రోపితకోప మయ్యది, యె

ఋంగ, ఫలం చెది తాపకీనసు

స్థాపితోత్తి కార్యగుణసంపద

ఐంక ! నెఱుంగ జెప్పమా !

రాజు సంతోషము నాకర్తవ్యమేమో తామే
సెలవీయుడు

విశ్వా సరే ! ఒకేసారి రెండు చెప్పచున్నాను

రాజు ఏ వది ?

విశ్వా గుణపారుషవయోజ్యేష్ఠుడు నీ కుమా
రుడునగు రామునకు దివ్యాస్త్రములనుపదేశించితివా ?

రాజు నానేర్చిన దివ్యాస్త్రము లన్నియు
గుమాయల కొ సంగితిని రాముడని యన్నియు
జక్కగా బ్రయోగింపగలడు నాకు రంభాస్త్రములే
తెలియనివి

విశ్వా ఏవది ?

రాజు జృంభకాస్త్రము, బ్రహ్మాస్త్రము

విశ్వా బ్రహ్మాస్త్రునిదు లొక్క వసిష్ఠ భగ
వానులే

వసి నేను బ్రహ్మాస్త్రసంహారము చేయగలను
గాని యేయలేను

విశ్వా అది రెండు నెఱిగియే నేను బ్రహ్మాత్వ
మందినాను

రాజు జృంభకాస్త్రములుకూడ దమకు ది
యునా ?

విశ్వా చక్కగా

రాజు అగుచో గొంతకాలము తా మిటనుండి
కుమారుల కది సేర్ప నర్థించుచున్నాను

విశ్వా అది యర్థములేని మాట

రాజు ఏల ?

విశ్వా

“అర్థి యరుదంచ దాత గృహంబునకును
దాత యరుడడు కంట నాతనిని గోర,
దప్పి చెందినవాడె కదకును పరము
సరము నదకడు తృప్తికుడొ నరుని మరల.

రాజు నా గృహమంతయు దమదే తమకు
నేను నమస్కరించినపుడే నా యీ సర్వస్వము తమ
యధీన మయ్యెను తా మిటనే యుండి మమ్యనుగ్ర
హింప గోరుదును

విశ్వా రాజగృహంబు నానా వ్యవహారా
కులము సౌభాగ్యములను విడిచి వన్యఫలాశయము,
వ్రతపరంపరావీతులము, బ్రహ్మవిచారనిహిత మన
స్కలము ను మూవంటివారికి మరల నిటనుండి నేల
తలంపు కలుగును ? గృహస్థుని యావాసము వివిధ
గ్యాపారనిలయును బ్రహ్మపరులక్రియలకు నేకాంత
వాసమునకు యోగ్యముకొడు పర్వకాలలయందే నిర్వ
నముగా వసించు తాపసులకడ గృహస్థులు వచ్చి
యుండుగలరా ? తాపసులు రాజసంపదలను ముట్ట
నొల్లరు

రాజు తమ చిత్తియు నేను పరిహాసమున కన
లేదు

“నేను ఎపుత్తి భృత్య పరి

నిష్ఠిత మంత్రిబలంబుగా నుఖా

నూన నుసౌహవాన మ

హోత్రిమ కోత, నాదికంబుతో

మావిత మామకీన మణి

మంజన కేళి వనాదికంబుతో

మీ నుత పాదపద్మముల

మెప్పుగ చేసెద దావక్కాలన్ ”

విశ్వా రుద్రస్వేదిము, మునిమనము, వీర
పాణి, రామారుచి, బలవిక్రాది సంపదలు వన్ను
బంధింపజాలవు

వసి యుక్తిపరుల కిది యేవియు బంధము
నొసంగజాలవు విలన, గంభాకృము, రుద్రస్వేదము
నకు విలుగుడు భక్తిచే మునిమనస్సునా రంజింప
జేయవచ్చును నమస్కారముచే వీరపాణి సంతసం
చును దాక్షిణ్యము చూపినచో రమణీసాందర్యము
కాధింపజాలదు

విశ్వా ప్రాకృతు లగుజనులు ప్రాసాదవాసు
లలో గుణము గుణింపదు ఇంకను దేశకాలపాత్ర
ములే వస్తుగుణవికాస హేతువులు ఎట్లన,

“సరమున సరోజితతి వికాసంబు గాంచు

కులయ సర్వతమందున కలయఁ జంత

వంటు , వస్తువు లట్లు స్థానమునుబట్టి
వర్తించునుండు , నశించి వ్యర్థమగున "

మతేయ

"నెట్లు చిగిరించు మనుషునిదితోడ
నమిలి నర్తించు వర్ణరసం గడంగి
మాంస తిరదాగమును గూయందోడంగ
గాలమున సర్వమున్ గుణకలితము లగు

రాజు కుమారుల కీరండస్త్రములు తెలియపు
కాన, వారు నాకంటె నధికులు కావలయును
అంచుచే నవి తామిటనుంకి వారికి నేర్పవలయును

విశ్వా నీ వట్లడుగమాడదు

రాజు నిల ?

విశ్వా నాయాచన మోఘమున పక్షమున
ని నేమియు నకుగన

రాజు

"సకలచరాచరింబును వ

కిం బొనరింతును విశు నంగు నా

కిక వలదేమియున్ మరల

నెన్నకు దిమ్మకున్ య శచ్చమై
సుకృతులు కై కొనండును ,

జాడ భవాద్యు లుత్తమోత్తమల్
సకరుణ నేది కోరినను

స్వామి ! యొంగక యుంప గాంతునే !

విశ్వా నేను ని నేమికోరునునో యది తీసి
కొని వెంటనే వనమున కేళును

రాము అజ్ఞాపింపుడు

విశ్వా రాముని యాచింతును

రాజు ఎందు కొఱకు ?

విశ్వా ఈయదలచినవా రిచ్చెడుదానిఫలము
పుచ్చుకొనువారి నడుగరాదు

రాజు చెప్పకు, ధనాదులకా ?

విశ్వా మాదృకు లగు ఋషులు ధనాదులు
కోతరు.

రాజు . రాముడు నా ప్రాణముకదా ?

విశ్వా వివశమి ? మహాత్ము లడిగినవారికి
ప్రాణ మియరా ?

రాజు రామునితో నేనును వచ్చెదను

విశ్వా నీ విచ్చివడి మరల నిట్లు విషేధింప
జాకువా ?

రాజు

"కారణము లేకయే రాము గాననమున
కంపి తిరుతోడ నే నెట్లు లకట ! స్పృహము
నందు వివసింతు మునలినై యక్కటకట !
జీవితము నెట్లు నిల్పును శిష్యము ప్రభు ?

విశ్వా కారణములేకయే యని యనుట పొడి
గాదు.

రాజు కారణమేదో చెప్పుడు

విశ్వా పదిదినములలో ఖూర్తియగు యజ్ఞ
మొకటి నేను జేయుచున్నాను

ననీ ఈకాలమున యజ్ఞ మేమి ?

విశ్వా

"యజ్ఞదాన తపంబుల నవవరతము

చేయుటయే సర్వ పెల్లరు శీఘ్రగతి,

ఎపుడు చేయగ దలపకు, నెసగు శాంతి,

యపుడె తలపోయినకు, యజ్ఞావసరము

అ నాయజ్ఞము శీఘ్రజ్ఞాపాహాయ్యము లేనిది విజయ
వంతముకాదు సర్వశీఘ్రునిడునగు రాముడే యజ్ఞము
విర్విఘ్నము గావింపగలడు

రాజు విఘ్నము లెట్లు కలుగును ?

విశ్వా మారీచ గుణాహు ప్రముఖులగు రాక్ష
సులొంపి.

రాజు నేను నైవ్యసహితుడనై వచ్చి వారిని
సంహరింతున

విశ్వా రాముడు తక్కు నొరు లందులకు సమ
ర్థులు కాదు

రాజు

"రాక్షసులు నిర్దయులు బలరాజులును

రాముని పదంబు లేద మృదురమృదుము లగు

నెటులు తక్షించు యజ్ఞంబు నిం కిరండు

వనజము వనాగ్ని వార్పిగా వలరియె ప్రభు ?"

విశ్వా .

"కాలాద్యుండు త్రిలోక సంవృతతమో

భంగంబు గావింపగా

జాలుంగాదె; వనిన్ మృగావలికి దా

పంరీయదే పింహుత్రం

శాలినన్, మణి యల్లె రాముడిటు ర
క్షావారకుండై భువిన్
బాలించన్, వయసెన్న నేల తొపన్
శారద్రప్రభా రాగన్ "

మణియు
"తొలకె న్నెవ నిన్యాస్త్రములను కంటి
రామునకు నల్పదను నేను గ్రహ సమాప్తి
నైనదిదప డ్రొలుంటున, నందులన
మత్తగోత్రసత్తల ఓవపు, వమ్ము"

రాజు అశ్వన గురువు లు వసిష్ఠభగవానుల
నడుగుదును (వసిష్ఠానందో)

"జేత ! లవిమ్ము నే నేములెఱు జేమి
తావత్కాను బాలించు తస్యగను
ధర్మహావియు సుతపరిత్యాగ మదియు
కెండు దుస్సహాయు నాడు నిందుమది!"

విశ్వా రాజసింహ ! ప్రతిజ్ఞాహాని మహాపాత
కము వాతో రాముని బంపుట పుత్రత్యాగము
కాదు నిలన

"ఎంతప్రియుడో రామును నీకు వంతకం
నెక్కుడు ప్రయుండు వాకును నింత కతకు
నూతివాస్త్రమహావిద్య క్రితి గాంచి
సత్వరంబు వచ్చు నీ నిధికిని

నని విశ్వామిత్రునింట రాము నిరీవచో
నెట్టియవిష్టము కలుగ దని వాకు చోచుచున్నది నీకు
బ్రతిజ్ఞాధంబు కాకుండు రాముని బంపుము నంగ
హింపకుము

రాజు అట్లెచేయుదును (రామనినో గద్దద
మాగా) వత్సా! గాన ! భగవానునితో గోయిరమ్ము

రాము (సమస్కరించి) తగునెలపు
లక్ష్మి (లేచి) మహారాజా! గురునామా!
భగవానుడా! నే నాద్య నమఃమింకున

"ననీ సత్యము లానవేలను
దత్తాన్నిగ్రహించి ప్రియం
బాన గోగతులకై కలంబు
నెవలక యాతాస్త్రవిద్యాదికం
బుగ నేర్వంబువేరే వానిషములకై
బొల్పొండువేళకై పదా
యనువర్తించితి నాద్య నిం
కదనిలో నట్లేను వర్తించెదన్

విశ్వా

"క్షణము మా రాముని వీడి మనపు నీవు
గమ్ము రామునితోడ వనమ్మునకును
భరతశత్రుఘ్నులు
"మమ్ము వికవాడి మీరు వనమ్మునకును
బోవ మేము వత్తు మాపూతవనికి "

రాజు (కన్నీటితో) ఏమి? అందఱు పుత్రు
ల నెల్లదరా?

వసి విశ్వామిత్రునితో రాములక్ష్మణు లేరు
దురు మీ రిరువురు వృష్ణుల కంక్రికి నేతచేయుదు
నిటనే యుండ క

రాజు (కన్నులు మాసి) అట్లగుగాక లక్ష్మి
గాన నీ బోయివచ్చును

రామ, లక్ష్మి మీ మిపుడే భగవానునితో
గోవలయువా?

విచూ (సహరించి రామతో) ఈ దీర్ఘ
మాధ్వు కిందే పోగలక నే నిట మన్నచో రాజు
లను గాని నమ్ముగాని కొనిపోగలకు రాములను
కొనిపోవుచో నాకు గావకత్పై చేతురగు నమ్ము
కొనిపోవుచో నేను రాములనే గ్రహించెదను

విశ్వా

"తల్లలగ విశ్రులగ నాజిల్ల నీవి
యపుడు ప్రస్తావమంగళ మాచరింప
నేయుడి మీగు మనముల స్త్రీ శాంతి
యుదయమున వని నేలేర నందుగయ్య!"

రామ, లక్ష్మి చిత్తము

రాజు అమాత్యా! కీరందళను విశ్రమింప
జేయుము నేను పర్యాకులమరు వంతఃపురమున నేగు
గును వియగా! దారి చూపుము

ప్రతిహరి ఇటు ఇటు (విశ్వామిత్రుడు తక్కు
నందఱు నిష్క్రమింతురు)

విశ్వా కోరినకోరిక నిద్దించుటచే మనకు
మదుటబడినది

"చేయుదును రామునే నద్వితీయుగాగ
వస్త్రవిద్యల ననుయల వాగవొట్ట,
రావణుని శక్తి మందమానేత గంటి
క్రితి గల్గె నిద్దించు నభిప్పిలములు "

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది చతుర్థాంకము.

“మహా ప్రస్థానము”

శ్రీ పొట్లవల్లి సీతారామరావు

“కీరకవహి బాహుళ్యే కవీ కావ్యపరిశ్రమమ్”
అన్నాడొక యారంకారికుడు కవి కావ్య పరిశ్రమములోని చిక్కులు కవికే తెలియునట అందుకే విమర్శకుని బుద్ధి కవిప్రతిభనెంటు ప్రసరించి తద్గత మైవ శిల్పమును విప్పిచెప్పవలెను అంతేగాని మూల నూత్రమునకే యె సదుపేట్టవూడదు కవి యదభిముఖ ముగా కావ్యము నిర్మించునో రచభిముఖముగా విమర్శకుడు కావ్యమును జూడవలెను తాను భావించిన వండులేవని విమర్శ విమర్శయే గాదు కవివిద్వాంతులకు తో మన మేకేధినించకపోవచ్చును కాని కవి శక్తి గలవాడైవో నా శక్తిని యొప్పుకొనియే తీరవలెను కవికాలమునాటి సాంఘికజీవనము, — కవికిగల తాత్త్వికదృష్టి, — కవికిగల పాండిత్యము వీనిని చూచించి వ్రాసినంతమాత్రమున విమర్శ సంపూర్ణము గాదు అది *Comparative Criticism, Historical Criticism* అను పాశ్చాత్య విమర్శల ప్రతినిధి ములుమాత్రమే కాని నిజమైన విమర్శకుడు తన బుద్ధిని కవిప్రతిభనెంటు ప్రసరింపజేయును ఆప్రతిభను పట్టుకొని చెప్పటమే విమర్శలోని ముఖ్యంశము లోకములో నన్ని భావములు రసములు ములుగా నుండివు రసానుగుణములైన భావములు కొన్ని మాత్రమే యుండును ఆ భావములన్నియు పూర్వ కథలచే నవంతముగా ముంచియులది చెప్పబడినది పూర్వకథల సందర్భములన్నియు నా భావములను వ్యక్తముజేయుట కేర్పడినవే అట్లు రసాభిముఖ ముగాలేవి భావములకొన్నిటికి సందర్భముకల్పించి యా భావము నొక చతుర్మూర్తిగా వ్రాసిపోవిన కవి శ్రీశ్రీ “వివస్తువులైన కవి తన ప్రతిభనుబట్టి రసవంతము చేసికొగలడు” అన్న ఆలంకారిక వాక్యము వస్తువిస్తుత్యమేమనామాత్రమే అయిన శ్రీశ్రీ భావములు రసవంతములుగావా? అది ప్రశ్నించ వచ్చును రసవంతమునగా విభావాదిక కల్పనచే భావించుటయేకదా! అట్లేకదా ప్రతివాక్యమునకు

చేదోవిధముగ విభావాదికకల్పన జేయవచ్చును “మృగో, భావతి” అన్న వాక్యముగూడ రసవంతమే కావలసివచ్చును శ్రీశ్రీ భావములు రసవంతములు—చర్యణ—ఆస్వాదన—వీనిచే సాధింపదగినవికావని నా యభిప్రాయము వార్తీకి, సన్నయ్య పూర్వపు సందర్భముల సృష్టించుటలో నెట్టిస్థానములు పొందినో వేడును ఈ సందర్భముల సృష్టించుటలో శ్రీశ్రీ అట్టి స్థానమును పొందనమట యతికియోక్తి కానేరదు

శ్రీశ్రీ చదువుటతోడనే ప్రప్రథమమున స్ఫురించునది యతని శబ్దముల పొందిక ఒక విధముగా శిష్టతలనివచ్చిన యా కవి విలక్షణతయంతయు నా శబ్దముల సంఘటనలోనే యున్నది. ఏ శబ్దమును ముట్టుకొన్నను గింపుదుమరి మ్రోగున కొన్ని కొన్నిచోట్ల శబ్దముల కర్థమే యుండదు కాని యా శబ్దసంఘటనచేత ప్రధాన భావమునకు దీర్చితచ్చును ఇతని సంఘటనలోని యొక లక్షణము తిచ్చారణ విచ్చిత్తి సామ్యముగల శబ్దముల నొకేచోట పొదిగి భావము నుద్వేజితము జేయుట

“ఇరవై కోరల, అరవై కొమ్ముల,
మూరఘోరకక్కోటమలో?
కోరకి కన్ను, కొమ్ముకికన్ను,
కర్కాటక కక్కోటమలో?”

ఈ కర్కాటక శబ్దమున కర్థపుష్టిలేదు కక్కోటకత్యముయొక్క అనవధిక వ్యమును నూచించుటకు కవిచే వాడబడినది ఇట్టి వనంతమున్నది

“దారుణమారణ వానవభాషలు!
ఫేరవడైరవ భీరఘోషలు
ఘోషల, భాషల,
ఘంటల మంటల
కంటక కంఠపు గగగగలో?
చిటికెల మెటికెల చిటపటలో?”

ఈ శబ్దజాలముంతయు కవి మద్రేకములో వ్రతంబునుగా దొరలును. అది లోకములైన భావ

ములకు చమత్కారము గల్గించును. రహస్యములు
తైవ భావములు కేవలము శబ్దాశ్రితములుగానే భాసిం
చవు చాని! నూహలో దిరుగజలవిన కల్పనము
లనేకములు గావలెను అందుకే యాలంకారికులు
“ప్రాయోగోయమకే చిత్రే రసపుష్టిర్న దృశ్యకే”
అన్నారు ఈ భావములు రసవంతములు గావు
కావున నేదో శబ్దముల యింద్రజాలముచే మెరిసి
పోయి చమత్కార హేతువులగును చిన్నప్పి లాట
లాడునపుడు “ఉరుములు మెరుములు ఉటారు
తీగలు” ఈ శ్రేణిలోనివే అక్కడ శబ్దములకు
దింపుకన్న ప్రాముఖ్యము అర్థమునకు లేదు ఈ కవికి
సభిమానకవి ద్వీప్ చర్చ ఆయనకూడ క్రొత్తక్రొత్త
కందస్సులు వృద్ధించినకవి *Diction* లో సరికొండ
వేసినదేయి అందుకే ఆ కవిని

“కవి! నీకళగళవ్యంగళ
కళా కాహళహళాహళిలో
కలసిపోతివి! కరగిపోతివి!
కానరాక కదలిపోతివి!”

అని కీర్తించినాడు ఇవంతయు శబ్దముల
యింద్రజాలమే

ఈ కవి శబ్దములపోతయే భావమును స్ఫురింప
జేయును ఎంత తీవ్రభావమునైనను శబ్దచ్ఛాయల
యాశ్రయముచే పరువెత్తించగలడు ఆ శబ్దములను
గిలుకరించి గిలుకరించి కరుకెక్కించును ఆ కరుకు
భావోద్వేగస్ఫూర్తము అంతేకాని ప్రతిశబ్దమును—
అర్థమున—విడచి నూచినచో సర్థము సరిపో
వచ్చును కాని భావోద్వేగము స్ఫురింపదు పదము
లను వ్యత్యయముగా వాడి ఈ కవి అనేక చమత్కా
రములు జేయును

“వటహూర్దటి
నిటాలాక్షి పగిలందట!
నిటాలాగ్ని రగిలందట!
నిటాలాగ్ని!
నిటాలార్పి!
నిటాలాక్షి పటాలుమరి
ప్రపంచాన్ని భయపెట్టింక!”
“అదె ఝాఁ! ఝాఁ!
ఝటక్, ఘటక్

హింసనదగ
ధ్వంసరచన!
ధ్వంసనదగ
హింసరచన!
విషవాయువు,
మరఫీరంగి,
టార్పిడో, టార్పిడో!”

ఇట్టి శబ్దసంఘటన కుదుగుట కష్టము ఈ కవికి
లోని ప్రాణమంతయు నా శబ్దసంఘటనవినాదనే
యన్నది శ్రీశ్రీ యనుయాయులు శ్రీశ్రీవరె ప్రశస్తి
లోనికీ రాకుండుటకు ముఖ్యకారణము వారియందీ
శబ్దశక్తిలో పించుచున్న ఆ కందస్సునకు— ఆ భావ
మునకు—ఆ శబ్దసంఘటనయే ప్రాణము అది లేనిచో
నా కవిత్వమే లేదు అసలూ శబ్దవివ్యాసముగలవాడే
యీ కవిత్వమునకు ప్రయత్నించవలెన

ఇతని యువము క్రొత్తది “అకాశపు బెడ
రిలో కాళ్లు తెగిన యుంటరి యుంటెలా వుండి
జాడిల్లి,” “కరిక శేఖరమున కదలదు కొంప” ఈ
యువములు రచన రసమునకు సన్నిహితముగా పోవు
చున్నదేమో యిన్ని భ్రమ కల్పించుచున్నది
చంద్రుడు శృంగారమునందే యుద్ధీపనవిభావనగా
వాడుట మనమెఱుగుదుము ఇక్కడ చంద్రుని
ఒంటితో పోల్చిన సైఖరి కవి మనస్థితిలోని శోకము
నుద్ధీప్తికి దెచ్చుచున్నది “కూర్చున్న ముసలిది యారివ
కుంపటివలెనున్న” దనుట, “రాత్రి నల్లనిరాతివలె”
నున్నదనుట కవి ప్రతిభాధీనమయిన విచిత్ర మనః
ప్రకృతిని బోధించుచున్నది అన్ని యలంకారము
లకు ముపమయే మూలము ఈ యువమాలంకారముచే
భావము తేలికగా స్ఫురించును ఉత్పేక్షాదులు
భావమును మిక్కిలి క్లిష్టము జేయును ఈ కవిలో
భావము మాటిగా తేలికగా స్ఫురించునదీ యలం
కారము పట్టులలోమాత్రమే మిగిలినదంతయు అక్ష
ణయా యర్థముజెప్పకొనకలసినదియే అలంకారములు
వానివి కవి యుండడు కొందఱేకవుల యలంకార
విర్యాణశక్తియే వారి కావ్యవిమర్శిలోని ప్రాణమగు
చున్నది కవివాసుని యువకు, కృష్ణరాయల
స్వభావోక్తియు నీ శ్రేణిలోనివే. ఈ కవి మాపక
క్రమాలంకారములు వాడును కాని యవి యంత కను

తక్కురముగా నుండవు. కొన్నిచోట్లు క్రమాలంకారములో వరుసగూడ తప్పియుండును.

“స్వర్గ, నరకముల, వాయుదేహి
తెలి, నలి, తలుపులు తెఱచి మూసికొనె
సర్గ, విలయ, హేమంత, వసంత,
ధ్యాంతకాంతి విక్రాంతి వేళలో”

సర్గ విలయములకు క్రమముగా వసంత హేమంతములని యుండుటలెను కాని యిందు తద్విన్నగుగా నున్నవి

ఉక్తివైచిత్ర్యముచేత భావగుసకు పుష్టి రాక పోయిననూ చమత్కారము జరగును ఆ చమత్కారము కవిమనస్సులోని చురుకుదనమును బెల్లడించును శ్రీశ్రీ మనస్సు చమత్కారము తిరిగిన వన్నముద్దవంటిది ఆ చమత్కారములో మరల నొక వైశిష్ట్యమున్నది హిరణ్యాక్షుని హిరణ్యవేత్రుడగుట—హిరణ్యాక్షుడు యా యమై న శబ్దము అందుండి హిరణ్యవేత్రుడని విరుపు హిరణ్యమనగా బంగారము డబ్బుగలవాడను నర్థము స్ఫురించుట కొక కట్టు చమత్కరించుట అట్లే ప్రుద్ధవృత్తిగలడు—దాని వ్యుత్పత్తిర్థముచే భర్తృకులగుట ఇదియన్నియు శ్రీశ్రీ కవిత్వమునకు పెరుగుపెట్టుకొనుట కేరుకున్న యుక్తులు ఆ యుక్తిచేత జరిగిన యుద్ధితిస్ఫురణ—ఆ స్ఫురణలో నొక విచిత్రమైన యనుభూతి—ఆయనుభూతిని పొందీపెడి శబ్దముల పోత విలక్షణాతి విలక్షణముగా నుండును పంకజ మనగా కమలమని యర్థము ఇది యాధము ఆ శబ్దమును తీసికొని కవి చిత్రముగా సాముజేయును “పాపపంకమునుండి పద్మాలు పుట్టించి” ఈ విరుపులే ఈ కవిత్వమునకు శోభాహేతువులు ఈ మాట విరుపులన్నీ చమత్కారముకొనుట పూర్వకపులు చేసినవారే అందులో ప్రబంధకపులలో నిది మొదలమిరిపోయిన గుణము విజయవిలాసకర్త “అమృత చెల్ల! నా హృదయ మమృతచెల్లదు నీవి కయ్యెడన్” అను పద్యభాగము ఈ శ్రేణిలోని యొక చమత్కార భావమే ఇదంతయు చిత్రకవిత్వములోని భాగము ఆ భావములను—ఆ ఛందస్సునకు—అది యొక్కడ పుష్టినియ్యుత ఈ భావములను—ఈ ఛందస్సున కిది యొక్కడ పుద్ధనివ్వకపోవు, అసరిక్కడ రసదర్శక కాత్మరేడు. శేవలము బుద్ధిచమత్కారముకొనుట

మాత్రమే యది వ్రాయబడినది. ఈ రచనకలన కలుగు ఫలమే యది

ఈ గ్రంథములోకల్ల శారీరీపూసలవంటి రెండు ఖండములున్నవి అవి “బాటసారి” “భిక్షు వర్షియిసి” ఇందు కవిప్రతిభ కొల మిరిపోవు చున్నది ఒక పేదవిడ్డ పట్టణములో మూలి తేనీకొని బ్రతుకుటకై తల్లిమాట లెక్క పెట్టక బయలుదేరును. దారిలో నశేక కష్ట పరంపర నెదుర్కొని మరణించును దీనిని కవి నిర్వహించుట హృదయ గ్రాహిగా నున్నది. ఈ ఖండమంతయు మూడు ప్రయత్నములచే జెప్పబడినది అసలు కథకునికి కథాగమనము మలుపు తిరుగవలసి వచ్చినప్పుడెల్ల పట్టు తివ్వకుండ జేయుట కష్టము వేటిచాల కథలలో నీలోపమే కనుపించును కథకుని మొదటి ప్రయత్నమునకు రెండవ ప్రయత్నమునకు సంబంధమే యుండదు ఈ కవి బాటసారి కష్టపరంపరలన్నియు తల్లి భావము మీదుగా వడపును కథ మలుపు తిరిగి రెండవ ప్రయత్నమునకు మరలునపుడు రెండింటికీ Link గా “పల్లెటూల్లో తల్లి ఏమని పలకరిస్తోందో” అని నిడిచి పెట్టును ఇది హృదయములో చురుక్కునునును పతికహృదయము నింతగా వాగర్చించు యర్గముండదు మూడవ ప్రయత్నములో బాటసారి మరణమును జెప్పినాడు ఆ మరణము వివిధ వివిధములుగా స్ఫురించునట్లు జేసినాడు “వేసుచుక్క చెక్కిరించినదట”,—“కోడికూత వేగుజామును దెలియజేసినదట” “బాటసారి కశేవరంతో శీతవాయువు అడు కొంటుండట” “పల్లెటూల్లో తల్లికేదో పాడు కలలో వేగు కడిలింది” అనుదానితో నంతయు జేయుటలో శిల్పమున్నది ఈ కావ్య ఖండము తల్లితోనే యారంభింపబడి తల్లితోనే యంతమైనది కథకు కావలసిన వీణ నిర్వహణముల సమైక్య మిందు సూచితమైనది ముద్రా రాక్షసకారుడు మాత్రధారునితో “మీకవి కావ్యములోవలె వీణములో నొకటి నిర్వహణములో మరొకటి” అని అనిపించినాడు ఇది మకవులకు గురించి మూక్షేపణ అట్టి వాని కళంకము నొందని కథా శిల్ప మితిని సాము

రెండవది ‘భిక్షువర్షియిసి’ డిక్కురేని ముసలి దాని కథ ఇది కథగాదు ఒక పరిస్థితి మాత్రమే. కాని కవి యుద్ధీతన నిభావముల మారకే పోతిపోక

కథవలె భ్రమ గల్పించినాడు భీష్మవర్షియని చుట్టూ నూరకే యుద్ధీపన విభావములను గుప్పించుచు పోయినాడు. చిట్టచివర కాయుద్ధీపనవిభావములే నిర్వహణయోగ్యములై ముసలిదానికి నంజగా నించి నవి “రాసున్నది చరికాలం” ‘అకుక్కునే కత్తి లేదు’ ఇవి యన్నియును యుద్ధీపన విభావములే ఇందులో నుద్ధీపనవిభావముల కంటె మించి పోయినందుకొని చతుర్థారము—కథవలె నున్నది

ఆధునికకవులలో నవ్యజాతీయము వాడుట యొకటి సంప్రదాయముగ నున్నది అట్లనవ్యజాతీయము వాడుటలో నేమి విశిష్టత యున్నదో తెలియదు మీరు మిక్కిలి పతితకు అర్హక్షిప్తతాపాదన కలుగును సంప్రదాయ సిద్ధమైన పలుకుబడితో శ్రోతను గచ్చగొట్టునట్లుగా నవ్య - తీయముచే సావ్యముకాదు ఇతర భాషాపాండిత్యము కేవలము తత్త్వవ్యగతమైన నిల్పము వలనరచుకొనుటకే ఆకావ్యములలో శ్రోతను పట్టుకొనుటకు కవులు పయోగించిన మార్గము లేవో తెలిసికొని కానినీ తన కావ్యమునం దిమిడించుకొనవలెను అంతేగాని సంప్రదాయభిన్నమైన పలుకుబడిని ప్రవేశ పెట్టరాదు “యముని మహిషపులోహాఘంటలు మబ్బుచాటున ఖజేలో మన్నాయ్” అన్నప్పుడు పతిత హృదయము పొంగివట్టుగా “నరకలోకపు జాగిలములు గొలుకు తెంచుక పరువులెత్తెయ్” అన్నప్పుడు పొంగదు. దీనిలో పతిత తాత్పర్యార్థమునే గ్రహించును గాని గ్రీకుసంప్రదాయములోని హెల్ లోని “దిర్నా” స్ఫురణకు రాదు యముని మహిషపులోహాఘంటలన్న అడుగుబాటతో నేర్చిన సంప్రదాయములోని చాటు మనస్సు విమితముగా రెచ్చగొట్టును ఈ 20వ ములో మిగిలిన వన్నియు మరల సంప్రదాయము కైపునకే ముగ్గుజూపును “కనకదుర్గవీంశా మాపులిం చుట—” “ఇంద్రుని మదలై నేను సుఖంకరించుట” — “ఉదయ నూర్చుని హయము నురుగు గ్రట్టుట” ఇవి యన్నియు పాఠకుని నుట్టుక లాగించును

“ఎగిరిన ఇనుపతేగ—” “ఎగిరే లోహశ్యేతం” — “అగ్ని నిరక్కున వికసించిన వజ్రం” — ఇవి తల పగులకొట్టుకున్న మ వర్ణముకావు ఇట్లుబడిత స్వ సంప్రదాయ ప్రయోగము లీకది వాడమని కాదు, సంప్రదాయ సిద్ధమైన జాతీయముగాని మాట

విరుపుగాని వాడినపుడెల్ల హృదయస్పందనము జరుగుచునే యున్నది

ఓంఘోజ్ ఖాన్, తామర్రేను,
వాదిర్ షా, ఘజనీ, ఘోరీ
సికందరో ఎవడైతే నేం ?
అక్కొక్కడు మహాహంతకుడు”

ఇందులో ఎవడైతే నేం ? అన్న విరుపు తెలుగు ఎ.ఎ.బి.సి.లోనిదే అనూట యా పద్యమున కంటైన యందము దెచ్చినది ఆ పలుకుబడికే కవి పాటు బడినచో కావ్యమైందేని రమ్యముగా నుండెడిది

తిరువారెండొప్పు ఈ ధందొప్పు మొదట వైదికముగా ఒయలునెడలివది అక్కడ దాని ప్రయోజనము కేలు మంత్రములలోని శక్తి నధికము చేయుటచే దాని ప్రయోజనము గాయత్రిమంత్ర మున్నది అది యా ధందొప్పులో జెప్పిన గాన యా జీవిత ప్రసన్నముగా ఆందుకే ఋషులను మంత్ర ద్రష్ట లందుకు భారతములోని గరుడోపాఖ్యాన మంతయు నీ వైదిక ధందొప్పుల ప్రాబల్యమును నూచించుటకు వ్రాయబడినదే లోకకమైన వాచ్యయమునకు సరిపోవునట్లుగా దీనిని గూర్చినవాడు వాల్మీకి సాధారణముగా నున్న భావములనన్నియు, ననుష్ఠు ప్పలలోనే చెప్పి విశేష భావములకు ధందొప్పు మార్చి చెప్పిన కాని ధందొప్పును మార్చి భావము నుద్ధీపింప చేయుట కాలిదాస భవధూతుల చేతులలో గాని నిశ్చరలేదు కాలిదాసు కుమారసంభవము లోని రతిలిలాపమంతయు వియోగినీవృత్తముచే జెప్ప బడినది అదియునుగాక సంస్కృతిభాష నాటక యోగ్యమైన భాష అందుచేతనే సంస్కృత నాటకములవంటి నాటకములు సృష్టిలో లేవు దానిని కావ్యమునకు యోగ్యముగా ద్రిప్పిన వారు కాలిదాసాదులు నన్ని యభిప్రాయాని సామాన్యముగా పద్యములు వ్రాయుచు విశేషముల నుద్ధీపింప చేయవలసి వచ్చినపుడు వివిధములైన వృత్తములు వాడును అందుచేతనే యే కారణముచేత వాల్మీకి మహాకవియో నన్నయగూడ నా కారణముచేతనే మహాకవి యగు చున్నాడు

అనలు ధందొప్పులోనే వ్రాయవలెనను నియమ మేల కావలసి వచ్చినది? గద్యలో వ్రాయవచ్చును గదా యన్నచో భావము గద్యలోకంటె ధంద

మృలో మొలుగుదలుటయే ప్రమాణము చిన్నయ నూరి—“వికవాక్యంబునం దొకాకాళ్ళంకు తక్కు సర్వ పదంబులు క్రమనిరపేక్షకంబుగం బ్రయోగిం పంబను,” నన్న వాక్యము కేవలము పద్య రచయితను మనసులో నుంచుకొని వ్రాసినది మాత్రమే కాని ధ్వనితే త్తలు దీనిని గుణాపాదిగా జెప్పదురు. వాడు వచ్చెను—అన్న వాక్యముకంటే వచ్చె వాడు— అన్న వాక్యములో రానే వచ్చెనను భావము వ్యంగ్యమున వంతురు నన్నయభట్టు వదనములు పద్య ములవలె నుండును దీనిని పద్యగంధివచనము లందురు అయిన వదనములు కొన్ని లేటగీతులగనో, కందములగనో ప్రస్తరింపవచ్చును ఇవన్నియు ప్రయోజనముకొఱకే చేయునాయన్న విషయము శిల్ప సంబంధమైనది మనకు ప్రస్తతము కావలసినది ఛందస్సునకు సంబంధించినంతవఱకు మాత్రమే దీనినిబట్టి యొక భావము—ఒక పద్ధతి గల భావలో పద్యముగా వోతవోసినపుడు మన కాహ్లాదము కల్గించుచున్నదని లేలుచున్నది అనగా భావమునకు భావకును ఛందస్సునకును పరస్పర సంబంధ ముండియే తీరినదన్నమాట వేమన పద్యము లంత ప్రాచుర్యము నందుటకు గారణము భావము భావ ఛందస్సు తగిన పాశ్చ్యలో కలియుటయే లోకములో కొన్ని పద్యములే మిక్కిలి ప్రాచుర్యము నందుటకు గూడ విడే కారణము భావము భావ ఛందస్సుల సమైక్యము జరుగుటయే యాహ్లాదమునకు హేతువు అది మానవప్రకృతిలో నన్నది ఈ మూడు భావ ములను తూచినట్లుగ నర్వత వాదిన కవి సృష్టిలో నుండగ మహాకవియైన వానియం జక్కవ భాగ మీ మాదిటి యొక్క సమైక్యము గోచరించు చుండును కనుక భావమును ఛందస్సుచేత నుద్దీపింప జేసిన రచన యందు మనస్సు రమించినట్లుగా భావమును నూటిగా చెప్పిన వాని రచనయందు రవింపదు

అయితే గద్య వ్రాసిన దండి బాణుల విషయ మేమిటి? పాశ్చాత్యభాష సంప్రదాయము ప్రకారము కేవలము పద్య కవి త వ్రాసిన మిల్టన్, షేక్స్పియర్ మొదలైనవారే కవులు కాదేలే మెకారే మొదలైన వారు రచయితలు మాత్రమే లేలుగులో గూడ పద్య రచయితలే కవులుగా బరిగణింపబడుచువచ్చిరి. కాని సంస్కృత భాషా సంప్రదాయము దీనికి నిన్నుమైనది. దాని

యందు కాలిదాసాదులవలె గద్య వ్రాసిన దండి బాణాదులు గూడ కవులే “గద్యం కవిశాఖ నిక షమ్ వదన్తి” అన్నవానుడి కూడ నున్నది. అయితే కాలిదాసాదులను కవులన్న యుద్దేశ్యమునకును దండి బాణులను కవులన్న యుద్దేశ్యమునకును భేదమున్నది. దండి బాణుడు—వి పాత్రపోషణయో జర్ణవయో చతుత్కారముగా వ్రాయబట్టి కవులైరి కాలిదాసా దులవలె ఛందస్సును వ్రాయుటచే కవులుగా బరిగణింపబడ లేదు

వార్మికి కాలిదాస నన్నగూడులు ప్రసిద్ధ వస్తు మాత్రమైన యుద్ధార్థ భావము నుద్దీపింపజేయుటకే యా ఛందస్సును సృష్టించిరి ఆ భావము లా ఛంద స్సుల నేనే గాక వేరొక ఛందస్సులచే జెప్పిన రమ్యముగావని వారి యూహ తరువాత వది క్రిమ ముగా సల్లిపో జొచ్చెన పద్యముల పోకడల మీద దృష్టి విలచెను “క్రీతకావ్యముగా పామగానములు చెడినది సకముల చదువు పగిలి వినుచుండు కరులును” అని యొక ప్రయోజనము కొఱకు నిర్మించబడి సమక పాసిన సీమ తరువారి కవుల చేతిలోననేక దర్బాలు వోయి “గగన కల్లోలినీ కల్లోల కూలికా హల్లీ సకము లతో నవళుించి” “లలనాజనాపాంగ వలనా వస దనంగ తులనాభికాథంగ దో, ప్రసంగ” యిట్లు వారి పోయినది

సంఘము సతము ఆచారము మఱివెట్లే కవి త్వము మాటనది పాశ్చాత్యులు శ్రీ శ్రీ మార్గములు కవిపెట్టిరి కమ్యానిజం బ్యాపించి జేదలు వర్గపారాటములో పాల్గొనిరి లోకములో నర్వసామ్య సిద్ధాంతము పొంగి పొరలేను. రాజుల కళలే వ్రాయుట యేమి? జేపల కళలు వ్రాయవలెనను సిద్ధాంతము బయలుదేసెను పూర్వము జేపల కళలు వ్రాయక పోలేదు అవి యంగులుగాగాక కేవల మంగములుగ నన్నవి ఆ కళ లంగులుగా వ్రాయవలెనని నవీను లూహించిరి ఇట్లు వ్రాయుటకు ననుకటి ఛందస్సును పనికిరావు. నూతనముగా ఛందస్సు నిర్మించవలెను శ్రీ శ్రీ దాని నిర్మాణములో కృతకృత్యుడైనవాడు

పూర్వకవులలో భావన క్రమముగా మనస్ఫులన మగును ముహుర్ముహుర ను సంధాన ముచేతిగాని భావము పడునక్కడు ఈ భావ మట్టిది కాదు. ఏదో కిందిగత పాతమువలె బుద్ధిని తాదితము చేయును ఆ

కాదితమే య భావన యొక్క పరాకాష్ఠ దళ,
అట్లు భావము యుడితిగా తగులుటకు విడుపు చాలని
ఘండస్సు కావలెను పూర్వపు ఘండస్సులలో
భావము వివిధ వివిధముగా పొగుటకు చాలినంత స్థల
మున్నది అందుచే శ్రీ శ్రీ తన భావన కనువుగా ఘండ
స్సులకు సృష్టించు కొన్నాడు కొన్ని యుద్రేక
పూరితములైన భావములు జెప్పవలసివచ్చినపుడు
శ్రీ శ్రీ మొదటి యశ్వరము లఘువుగా మండి రెండవ
యశ్వరము గురువుగానున్న రదనలు పెక్కు చేయును.
ఆ రెండవ యశ్వరము విశగినపుడు భావము కూడ
సుద్రేకమునైపునకు విలుగును

“పదండి మందుకు
పదండి ప్రోసుకు
పదండి పోదాం
పైపై!”

“పాలాలనన్నీ
మాలాల దున్నీ
ఇలాతలంలో
హేమం సిందీ”

ఇవన్నీ దీని భదాచారణములు

శ్రీ శ్రీ ఘండస్సులయొక్క లయోక్తియు మాత్రము
తెక్కపెట్టినతో కొన్ని కొన్ని చరణములకు తిట్ట
వగుచుండును కావున లయోక్తియుగా జూడవలసి
వడే కాని మాత్రల ప్రకారము మాడదగదు పూర్వ
లైన నన్నయారులు ఘండస్సును ప్రార్థించి యే
ఘండస్సు ఏ భావము నిమిద్దుకొనునో యాహించి
రచన చేసిరి శ్రీ శ్రీ యట్లు చేయలేదు తనలోనే
యుద్రేకము పొగినదానినే త్రాసి యది యొక
ఘండస్సుగా జూపినాడు కావున వైన జెప్పిన
మార్గమునకు దీనికి భేదమున్నది లయోక్తిమైన
ఘండస్సులో భావము వ్యక్తమగునీ కాని తిట్ట
యాదీకము వ్యక్తము గాదు పూర్వ కవులలోని
భావము రసవ—చర్యణ — అస్వాదనలద్వారా
భాసించును ఈ కవిలో భావముట్లు భాసించదు
పూర్వ ఘండస్సులు భావము సంస్కరించును. ఈ
కవిలో భావమే ఘండస్సుగా మారును గాన దాని
కాస్తార ముండదు

లయ తప్పినచో వికలి కవిత్వమే లేదు.

“ఆ అన్యే మరణిస్తే
ఆ పాపం ఎవ్వరిదని
వెరిగాలి ప్రశ్నిస్తూ
జెలిపోయింది!”

ఇందులో నాల్గవ పాదము మాత్రము తక్కువై
నను లయకు సరిపడును వెనుకటి జానపదగీతము
లన్నియు నీ లయ నాశ్రయించి వ్రాయబడినవే కని
యుద్రేకము కొలది ప్రతిభనుబట్టి యనేక భావములు
ఘండస్సులుగా తిరుగును ఇవి పూర్వకవులలోని
వానివలె సంస్కృతములు గావు అట్లు సంస్కృతము
గావలసి యగత్యమును దీనికి లేదు ఉదాత్తమైన
భావము సంస్కరింపబడి యంత భాసించునో అను
దాత్తమైన భావము సంస్కారాభావముచే నంతగా
భాసించును ఏ సుగమో—వృత్తియో—రీతియో
దీని నుద్దీపనము చేయుటకు సాధించిన జాలును ఈ
పరమగత్యము తెలిసికొని శ్రాంత మార్గము దొక్కిన
కవి శ్రీ శ్రీ

ఈ కవిలోని ప్రధాన వస్తువు పిడిత ప్రజ ధని
కుల పన్నాగములకు జిక్కి వికల్పమైపోవుచున్న
శ్రేణ ప్రజల జీవితమంతయు వ్యక్తము చేయబడినది

“అంతేలే, పేదల బ్రతుకులు!
తిరిపెమునకు పిడికకు మెతుకులు!
తెరువరాగని దీర్ఘరాత్రిలో
తల పగిలెడి తలపుల గతుకులు!”

ఇట్టివి హృదయము నెంతేని కదలించును
ఎన్నేని యుదాహరణములు మాపవచ్చును కాని
దానిని పాకుగా దీసికొని సంస్కృతిని విమర్శింప
బూనును ఆ విమర్శనలో నుదాత్తత యుండును.
హేతువులేని వ్యర్థవినిగమునములతో వికలి సిద్ధాం
తము భాసించును కవికి నచ్చని ప్రతిదానిని విమ
ర్శింపవచ్చును కాని యా విమర్శ పరిశుద్ధముగా
మండవలెను గాలిమాటల ప్రోవువలె నుండగూడదు
అది కాక మతము, — సంస్కృతి, — పినివిషయ
ములో నజేమియో తెలిసికొనకుండు విమర్శించు!
సుతరామో పనికరాడు ఒకతర విమర్శించినచో
సిద్ధాంతము తిర్కడహముగా నుండవలెను

“జువించారు కోల్చుకారు
మాయంటావు? బాబూ
నిమంటావు?”

ఇదిమిథ్యావాది యను ఖండములోనిది వేదాంతములు సత్యమును లేండు విధములుగా జెప్పుదురు (1) పారమార్థికమైనది (2) వ్యావహారికమైనది. పారమార్థికమైన సత్యముగానిది మిథ్యయని వారి సిద్ధాంతము అది వ్యావహారికమైన సత్యమని వారే యుప్పుకొందురు జమీందారులోల్పకారు మామయన్నవోనది పారమార్థికమైన సత్యముగాదని వారి భావము మిథ్యావాదిని విమర్శించు మార్గమే యిది కాదు మేధాపటువులు కాని పాశకులకు మిథ్యావాదమున్నచో నిజముగా నిదియే యని స్ఫురించును ఇట్టివానిని ప్రత్యాభ్యాసము లందురు ఈ ప్రత్యాభ్యాసములలో నిజమేనని భ్రమగొల్పు లక్షణమున్నది మనుచరిత్రలో “ఆనందో బ్రహ్మయటన్న ప్రాజగువు సంతకృష్టి నూహింపుమా” యని యున్నది అసరిది యుపనిషత్తులలోనిది అక్కడ యానంద మనశ్శెట్టికో నిర్వచించి యది బ్రహ్మయని చెప్పబడినది వరూధిని తన కమహులముగా వానందమునకు లాక్షికమైన యానందమును భ్రమ ల్పించినది ఇట్టిది సంస్కర్త యొక్క గొప్ప లక్షణములను కించపఱచును మిథ్యావాదమును పరిపుష్టముగా తర్కపరముగా విమర్శించినచో నీ చిక్కులండును

ఇక నీ కవి కవితాసిద్ధాంతములు కొన్ని యా విధములుగ నే యుండును

“కదలేదీ కదలించేదీ
మారేదీ మార్పించేదీ
పాడేదీ పాడించేదీ

కావాలయ్ నవకవనానికీ ”

దీని నందరు నొప్పుకొందురు ఎవ్వరును కాదనరు ఈకవి “కవితా! ఒకకవితా!” యను కీర్తికలో కొన్ని సిద్ధాంతములుచేసినాడు పూర్వకవిత్వ మంతయు చటులాలంకారపు పటవలలో జిక్కుకొని రూపమే కానరాకపోవుటచే నీయన దీక్ష పట్టగా క్రొత్తమార్గము స్ఫురించినదట అది కృతానముల లాంటి విఘంటువులవాటి, ఛందస్సుల సర్వపరిష్కారము వదిలించుకొనిన మార్గము పూర్వకపు లనగా బహుశః ప్రబంధకవులని యితిని యుద్దేశ్యము వారెవ్వరు నీ కవికంటె యెక్కువగా చటులాలంకారములలో భావమును బంధించలేదు వ్యర్థపదము

లందటే కవిత్వములో నుండును. ఒక్కని కవిత్వమేమిటి—కృష్ణము ప్రధానముగా వ్రాయు ప్రతి కవిలో వన్నది శ్రీశ్రీ లోగూడ నున్నది శ్రీశ్రీ వాడిన కల్పాలంకారములలో నున్న సాత్త్వికము ప్రబంధకవులలో లేక పోలేదు కేవలము పద్యరచనవిషయములో వారి కవిత్వ మందఱికిని శిరోధార్యము అంత మధురముగా పద్యరచన చేయువా రితిర భాషలలో నైన చాలతక్కువ శ్రీశ్రీ “ఐ” యను ఖండములో

“లోకాలు,

భవగూడి శ్లోకాలు,

పరమేష్టి నాకాలు నామహోద్రకాలు!”

అంత్యప్రాసకొఱచు కవి ప్రయత్నము చేసిన ట్లగుపించుటలేదా! నాకాలు పాధానముగా స్త్రీలు ధరించు కొందురు కాని యిక్కడ ప్రాసవియముమొఱచు పరమేష్టి ధరించుకొన్నాడు అంతయాత్రముచేత వైద్య తిప్పని నా భావము కాదు కృష్ణముపై మమకారము లోకములో సహజము

ఇక విఘంటువులు కృతానము లనుట యేమి? ఈయన విఘంటువులలో లేని పదములు వాడునా! ఒక వేళ యీయన పాహసించి వాడినను—అది యెవరి కర్తవ్యమను? అది యొక క్రొత్తిభాష యగువేనా ఈ కవిభావము క్రొత్త క్రొత్త మార్గములను నిర్మించుట యని యేనా లక్షణ యా గ్రహించుటయో— ఏగో విధముగ సరిపుచ్చుకొనుటయో చేయనిదీ యీ కవిత్వ ముత్తమే కాదు మళ్ళీ “ఛందస్సుల సర్వపరిష్కారం వదిలి” అని వ్రాసినాడు ఛందస్సుల ప్రయోజనమిదికవి! తెలియక యిట్లు వ్రాసినాడా! ఛందస్సు భావమును సంస్కరించును గాని బంధించదు

శ్రీశ్రీ కవిత్వములో వద్దనుకొన్నను కొన్ని వేదాంతభావములు వడును. కాను క్రుష్ణవర్ణిత వసుకొన్న ప్రేతాన్నులు—వారోంహరహరలు—వాదబ్రహ్మలే తనకు కావలసివచ్చినది “అకాశ దీపం” అను ఖండమంతయు వేదాంతము వాసన కొట్టుచున్నది. చచ్చిపోయిన మహా పురుషులు ఆకాశముందు నక్షత్రము లగుదురని లోకములో వ్యక్తము గలదు ఆ వ్యక్తము యీ ఖండములోని భావమున కాధారము.

“ఒక దురదృష్టవశి

ఉదయం అరున్నరవి

ఆ గదిలోనే ఆరిపోయాడు
అతని దీపం ఆ గదిలో
వూలనక్కి మూలుగుతున్నది

దీపం ఆరిపోయింది
తారగా మారిపోయింది "

ఈ భావము వేదాంతమునకు సంబంధించినదే
తరువాతి "గంటలు" అను గ్రంథము శ్రేష్ఠమైనది
దీనినది ఈ గ్రంథము వివిధ విధములైన న్యాయములను
వివిధముగా చెప్పను సృష్టియంతయు న్యాయము
మని ఓరిభావము లోకమంతయు శబ్దమయమును వాద
నలో దీని! మూలమునుకొందున అందుచేతనే—

"ప్రాణము మోక్ష ప్రతిష్ఠలములో,
నీహృదయములో, వాహ్యతయములో
గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!"

అని కవి చెప్పినాడు గణ గణ గణ గణ యని
పునరుద్గతములచే నాశిబ్బముయొక్క యనంతత్వము
మూలంపబడుచున్నది

"నరకతల నీరింగిన
చెరువుపక్క, చెట్టునీడ -
గోవెలతో, కుండలతో,
ఎటుదూరీ అటు నీకటి"

చీకటి గోవెలతో కుండలతో మన్నదల ఇట్టి
రచనలు కొన్ని యీ కవిత్వము నా కావ్యపథమున
కత్తుచున్నది కవిని రచనా గౌరవమునుబట్టి మెచ్చు
కొన వలయును తన వ్యక్తిగత భావములకు గోహవ
మిచ్చు సిద్ధాంతమునా కవి? మన్ననని మహా కవి
యవరాదు సిద్ధాంతములందరికి మంతుడు అని వ్యక్తము
చేయు రచనాశిల్పమే కవిని సామాన్యమానవుని
కంటే క్షిన్నుడుగా పరిగణింప జేయును కాబట్టి
కవినిగుఱించి చెప్పట యన్న యా రచనాశక్తిని
గుఱించి చెప్పటయే రచనాశక్తి తెలియక సిద్ధాంత
ములనుబట్టి చెప్పుకొన వారికంటే రచనాశక్తినిపరా
మర్శించి వ్రాతగలవారివల్లనే కవి కావ్యమునకే
కొంతైనను లాభముగల్గినది నా భావము

శ్రీ శ్రీ కవిత్వమండలము నర్థమగునని కొందరి
యూహ, శ్రీ శ్రీ అన్నిపదములు లక్షణయూ చెప్పి

కొనవలసినదే కాని వాని వాక్యార్థముల కాస్కార
ముండిదు శ్రీ శ్రీ కవిత్వముకంటే పూర్వకవిత్వమే
చిప్పన స్ఫురించును అందభగతికి సాంకేతికములైన
పదములు ప్రసిద్ధములు, సంప్రదాయబద్ధములైయున్నవి
అయితే శ్రీ శ్రీ లో ప్రతిపదము తెలియకపోయినను
మొత్తముమీది తాత్పర్యము తెలియు ననవచ్చును
ఆ తాత్పర్య మున్ని కవిత్వములలోను తెలియుచునే
యందును ఈ క్రింది పద్యము నాచన సోముని
యుత్తర హరివంశములోనిది

"హరివంశద్వీప దంతకుంతి భారా
సంకార నిర్మింతి
గర్జరాహిత వజ్రాక్షరితి ని
చ్చాచైక రోమగ్ధుర
స్థిరవిద్యుత్ప్రతిపక్షవక్షిపయి వ
చ్చైక సైవ లేయుండు భా
గ్యచరింబ ప్రతింబ మంబరము మ్రెం
గ స్వయ్య చందంబునన్ "

ఈ పద్యములో మత్సరమును వచ్చెనను భావ
మందలి తెలియుచున్నదికదా ఆ సమాసమున
కర్ణము తెలియకపోవచ్చును

"సింఘారం, రక్తచందనం,
బంఘాకం, సంఘాతాకం

గుర్రచారినయ బ్యారిక
కలకత్తా కారికవారిక
కావలోయ నవ కవనాక్షి"

"కవి! నీ గళగళనృంభ
కళాకాహళ హా హరిలో
కలసిపోతిని! కరగిపోతిని!
కానిరాకే కదలిపోతిని!"

ఇది తెలివినంతమాత్రముగా వైపద్యము తెలి
యకపోయి ఏ కవిత్వమైనను తాత్పర్యమాత్రముగానే
పామరులకు తెలియును దానియందలి విశిష్టలక్షణము
లన్నియు విజ్ఞులకు తెలియవలసినదే శ్రీ శ్రీ చెప్పి
నట్లుగా పుష్కిన్, గోగర్, దాడుదిక్కి ప్రసిద్ధ
శిల్పవిర్యగదకులు వారు కథలు చెప్పి లక్షణములే
విశిష్టములు వారి కథలు గూడ పామరులకు తాత్పర్య
మాత్రముగానే తెలియును. తద్రచనాశిల్పము తెలి

యడు వారినిగురించి వ్రాసేది నేటి ప్రతి విమర్శకుడు వారు ప్రజాజీవితమును వాస్తవికముగ చీత్రించి రని చెప్పిన కవి వారి ప్రతిభలోని విశేషములు వివరించు శిల్పము వారిచేతిలో విస్ఫులీకపడి, ఆడెక్, ఇలియట్ మొదలైన కవులలోని శిల్పసంస్కారమీ కవి కవిత్వములో గమనించదు ఎంతసేపటికి ఛందస్సుల వైఖరి మాత్రమే పోలికగా భాసించుచుండును

సంఘములో మానసికముగా జబ్బతిన్న విచారము శ్రీశ్రీ లో పలుచోట్ల గోచరించును అందుకే

“అలజడి మా శీతం

ఆంధ్రాన మా స్నాన

తిరుగుబాటు మా వేదాంతం”

“ఒక వ్యక్తిని మరొక్క వ్యక్తి

ఒక బాతిని వేరొక బాతి,

కీడించే సాంఘికగర్భం

ఇంకానా? ఇకపై సాగదు”

అన్నాడు ఇవన్నియు వినువారు లేరు వారందరదిష్టవంతులు ఈ సృష్టిలో మోసమే ప్రధానాంశము “గారిల్ కనరాని గళ గుడయ్యాలు గూనివంబుల మగ్గయ్యాడుచున్నాయిట”

“మానవుడా” అన్న గీతింశో మానవుని య నేక విధములుగా సంబోధించును అది మానవతానైవిస్యము నూచించుట కేర్పణచుకొన్న పద్ధతి

ఈ కవిలో Surrealism (అధివాస్తవికకవిత్వ) యొక్క Influence చాల తక్కువ దానిమీద మమకార మన్నదే కాని దానిని కావ్యమునం దిముడించలేదు

ఈ కవి సంస్కృతము శుక్తువగా వాడినను తప్పులు రావు “వస్తుకాథములు—“ప్రాంతిరాలు” —ఇవి పాధువులు కావు వాస్తుకాథములు—

ప్రాంతములు--అనవరత వసుకొందును ఇట్లే “పొదిగిట” యని యాపదిభక్తికముగా వాడినాడు ఇట్లు వాడనూడదు ఈ గ్రంథముపేరు మహాప్రస్థానము ఇక్కడ దీర్ఘప్రయాణ మనగా మరణముని యర్థము వచ్చును గొప్ప బాట యని యర్థము వచ్చుట కంతగా వాస్తవ ముండదు ఇవన్నియు కవి ప్రతిభను కింకించుటలనీన దోషములు కావు

“అంతయు యంతయూ తెలిసినట్టి

విమర్శకులైన కావ్యసి

ద్ధాంతుల యుత్తిడించె మహాకవి

నాగటిచాలు దీక్షగా

లాంతరక్షి ర్తి వృష్టిగతిమై చను

లాభము నెంచుచుకొలలా

ఎంతసయాశ్చ చింతినవట

స్వగుభారతి స్యధారణిన్”

ఇది విశ్వవాద సత్యచారాయణగారి రామాయణావతారికలోని పద్యము ఏ కొంచెమూ తెలిసిన కావ్యసిద్ధాంతి యుత్తిడించే మహాకవి నాగటిచాలు తీర్చిపెట్టుచు కావ్యసిద్ధాంతుల చే బరామృష్టము గానిచే కావ్యము భాసించు కవి యిట్లు కష్టించి సాధించుటవలన బ్రయోజన మేమి? తిరువార జనులు తిన్న కీర్తింతురను నాశచేత మాత్రమే అందుకే కాలిదాసుమాడ “బలవదవి శిక్షితా నా మార్త్య న్యప్రత్యయమ్ చేతి” అన్నాడ లోకములో నేడో పేరుకొఱకు ప్రాకులాడువారి కి నేమియు నవసరము లేదు వారు కవులే కావనవసరములేదు కొన్ని పట్టుబడి పదములు చాలును

క్రి శ్రీ మహాకవి కాకపోయినను నొక పద్ధతి మార్గదర్శియైన కవి ఆ కవిత్వము బహు విమర్శలచేత గాని భాసించు మేధాపటువులైన విమర్శకులు కవి ప్రతిభలో నిమిరిన విశేషములను బైటపెట్టలేదు పూర్వకవులందఱు వట్లే నిలచిరి

భారతనారి

★

శ్రీమతి వట్టికొండ వికాలాక్షి

(గత సంచిక తరువాయి)

ఏమిటా? అంటూ అట్టరిప్పివున్న ప్రకం నాముఖం ముందు పెట్టారు సత్యం, చేదుకింద అదే చేదు ఏదెనిమిదిసార్లు పెన్సియతో వ్రాసిఉన్నది అది చూసేటప్పటికీ నాకు అయోమయమైపోయింది అది ఆ విధంగా ఎవరు వ్రాశారో ఎలా వ్రాశారో ఎందుకు వ్రాశారో కూడా నాకు బోధపడలేదు ఏమి సమాధానం చెప్పటానికి ఏమీతోచలేదు మాన్యు నిలబడ్డాను

ఏం చెప్పవేం? అంటూ కాలిచెప్పు విడిచారు

‘మోక్షం నమస్కారం నన్ను చంపబోతోంది, మీకు ఇష్టం లేకపోతే వదిలై నాచెయ్యండి ఇదిమాత్రం నేను వ్రాయలేదు నా దిమ్మరీ అవునో కాదో కావలిస్తే పరీక్ష చేసుకోండి అంతేకాని అవసరంగా నన్ను అవకూనించకండి ఇతన్ని నామీద ఎందుకు ఇలా పెట్టుకొస్తున్నావో నాకేం అర్థం కావట్లేదు అన్నాను నేనుమాట్లాడిన మాట ఒక్కటికూడా వారిచెవిలో దూరిఉండదు ఆ పరిస్థితుల్లో మానవ త్యాన్ని కోల్పోయిన వ్యక్తి ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో అదే మోస్తరుగా ప్రవర్తించారు నీరమరునిమహానితే ప్రయాణం కట్టకలసిందేనని చెప్పారు అంతలో మా ఆత్మగారు వచ్చారు మొగుడు కొట్టినందుకుగాదు తోడికోడలు తొంగిచూచినందుకని ఒక సామెతన్నది చూడండి అలాగే ఆమెక్కడ తెలిసి పోతుందోనని చాటుచాటుగా కళ్లుకుడుచుకొని గదిలోనుంచి బయటకువచ్చాను

వాడు వచ్చాడటండేం? అన్నదామె నాతో, ఊ, అన్నాను

‘అప్పుడే వచ్చావేం? ఇంకావినున్నా ఉన్న య్యోహా గారించుకు పోదామని వచ్చావా? మరీ వరసన పూర్లవీడ తిరుగుకుంటే నీ యింటికి నీ పెళ్లాది కావలసుకున్నావా ఇక్కడ నేను? నువ్వు

పూర్లంబడి తిరుగుకుంటే నామాట వింటారా పెద్దారా?

నీకేం తెలుస్తుంది? ఎట్లాకొట్టా ఆ ముసలే చస్తది లెమ్మనుకుంటావు ఇప్పటికీ అరవై ఏళ్లు వచ్చినైనాకు ఇంత పసిపిల్లల్ని దగ్గరకూర్చోపెట్టుకుని ప్రాద్దువుచ్చుకొనే కోణాల్లో ఆ గీతలేకపోగా అది లేదని ఇదిలేదని ఇంట్లోవాటికోసమే దేవుళ్లాడా లొచ్చేవా బతుకంతా ఇంకెప్పుడు నన్ను నువ్వు గుకపెట్టేది? ఆ గొలుసెందుకురా నువ్వు తీసుకు పోయింది? ఈ తి నేమద్దకూడా పదిపోటానికా? నీనుచ్చుమాయ అని అంటున్నదామె

‘అహ, ఇక చాల్లే ఆ ఉపన్యాసం కట్టిపెట్టు అంతటితో నువ్వు నాయిల్లుమాడద్దు, ఎవర్నీ మాడద్దులే - అంటూ వాకిట్లోకి లేచిపోయారు కావేప్పో వాకిటముందు బండి నిలబడిఉన్నది

మల్లీ బండెక్కడికిరా అన్నదామె వారు నా వైపు చూచిపెట్టే గిట్టా సర్దుకున్నావా అన్నారు.

పెట్టెక్కడికి అన్నదామె రాగంతీస్తూ

అదుగో బండివాడు వస్తున్నాడు నీ పెట్టె ఇచ్చేసెయ్యి - అన్నారు

ఎక్కడికే అన్నదామె మల్లీ నాతో ఇంటి కన్నాను

ఇంటికా? ఏమిరా? మొన్నటిదాకా నువ్వు తిరిగొచ్చావు మల్లీ దాన్ని తిప్పబోకున్నావా? నేను చెయ్యలేనయ్య మొయిద్దం నాకెందుకు నేను పోతా ఎటోఅంటూ అన్నదామె నేనలాగే నిలబడు న్నాను ద్వారబంధాని కానుకొని

‘మల్లీ తగలాలా? ఎన్నిసార్లు చెప్పాల బండె క్కనుని? అన్నారవారు. నాకళ్ళంబడి నీళ్లు పోట పోట కారుకున్నవి. పెట్టె బండివాని కివ్వటానికే సర్దుకున్నాను.

ఏమిటా ఏమిటి! అన్నదామె అదుర్దాగా

ఏమిలేదు. దీన్నసలు మనింట్లో ఒక్క నిమిషంకూడా ఉండనివ్వకూడదు. అని అంటున్నాను నాకు నాకు ఇష్టంలేని పనే చేయవలసి వస్తున్నందుకు దుఃఖం పొట్టొచ్చి ఆపురుకున్నాను

ఒక ఒక్కదాన్నే పంపిస్తే మనల్ని మాత్రం నవ్వరటా? ఏదన్నా తప్పంటే వాళ్లనాన్నమ పిలవనంపిస్తే వాళ్లే చూచుకుంటారు నేనుంటిని గాయ్య పెద్దమండ అదన్నా చెప్పకూడదా అనుకుంటారు ఇదిచేసేది లోకానికిం తెలుస్తుందంటా? అని అంటూ వున్నదామె పెట్టె సర్ది గదివాళ్లలో నిలబడ్డాను నేను నాకు పెట్టె ఒందివాడిచేతికిస్తున్నాను నేనొకపారి మా అత్తగారి ముఖంవైపు చూచాను బారిగా

నన్నేం చెయ్యకుంటావమ్మా? చూస్తూనే వుంటివిగా నా మాట వాడువింటాడు గనకనా పెద్దాడు గనకనా? మీలోమీరు ఏమనుకొంటున్నాలో ఏంజేసుకొంటున్నాలో నాకేం తెలుసమ్మా? వాజేసంటే వాడికంటే మూడాకులు నువ్వు ఎక్కువ బిటోలిని ఇవాలనుకుంటారు తప్పుబాగుంటారు ఎటుతిరిగి మీరుమీరు ఒకటేసమ్మా, నేనేలేదా అవుతాగాని? అన్నదామె ఎక్కడేంబండి - అని ఒక్కతేకనేకారు ఇకనాకు ఎక్కడలేని ధైర్యం వచ్చింది ఛీ అక్కరలేని వాళ్లతో ఎంచాకా అకుకు పెట్టుకుంటాం? ఏదైతేమాత్రమేమి? ఏ సమయానికి ఏది చేయవలసివస్తే అదల్లా ధైర్యంతోనే చేపితింలనుకొంటూ బండి ఎక్కాను పరిష్కారంచేయలేని కొన్ని కొన్ని సమస్యలనుగురించి తీవ్రంగా ఆలోచించుతామేకాని తెలియక, వాటంతటనేపరిష్కార మాలనికావోలు ననుకొన్నానప్పుడు అంతటితో నా వివాద తీవ్రతలోని ఒకభాగం సమాప్తమైంది

నేను మా వుట్టింటికి వచ్చినతిరువాత ఎన్నడు మాయంటికి రానివాళ్లుకూడా ఏదో ఒక వంకపెట్టుకుని మాయంటికి వస్తూండేవాళ్లు అట్లాచిక్కిపోయానేం? ఏమన్నా జబ్బుచేసిందా? అనీ, మీఅన్నయ్య అత్తగారింటిదగ్గర ఉన్నాడు కావాల, ఎవరు తీసుకొచ్చారని, ఒక నెలవుంటావా, తొందరగానే వెళ్లాలా? అనీ ఇలా ప్రశ్నలమీద ప్రశ్నలు మరిపించేవాళ్లు అసలు విషయం వాళ్ళకు తెలియక

కాదు కేసు విధంగా చెప్తామనని. మా వోటి మీదగా చెప్పించి వివారనీ, అలాంటి ప్రశ్నలతో మమ్మల్ని అస్తమానమూ బాధిస్తూండేవాళ్లు ఇక్కడకు వచ్చిన కొత్తలోకాల్లో మొగుడుకొట్టి వెళ్ళగొట్టాడట, అనీ, దీనివ్యవహారం మొగుడుకొట్టి తెలిసే అట్లాచేకాడట అనీ చాటుచాటుగా ప్రచారం చేస్తూనే వుండేవాళ్లు—అలాంటి వ్యవహారాలలో ఆరితేరినవాళ్లు కొంతమంది నన్ను బాగా ఎరిగిన్నవాళ్లు ఇప్పుడేకాదు అప్పుడుకూడా నావివాదమాట పడినిచ్చేవాళ్లు కాదు

నేనసలు ఇల్లువదలి పడిపంచలు చేరవలసి రావటం సత్యం నెపంతోనేకదా తన కారణంవల్ల నేనీ విధంగా కావటాన సత్యం ఎంత బాధపడుతుంటాడు బాధపడుతుంటే? సత్యానికి నాకువున్న పరిచయం తెలిస్తే సత్యమేకాదు హృదయంవున్న వాళ్లవల్ల నాబాధపడి తీరవలసిందే.

సత్యము నేను చిన్నప్పటినుండి ఒకేమాట్లాట చదువుకుంటుండేవాళ్లం నాతోపాటు ఇంకాకొంతమంది ఆడపిల్లలుకూడా వుండేవాళ్లు ఆ స్కూల్లో ఏకారణాల వల్లనోకాని సత్యం మా అందరికంటే పెద్దవాడైనప్పటికీ చేరీచేరటమే మా క్లాసులోనే చేరాడు మాఅందరిలో సత్యం ఇమలేకపోయాడు. మాకు ఆలస్యంగాను సత్యానికీర్త్యరగాను పాఠాలు వస్తుండేవి చివరకు ఆయనకు వేరక్లాసుపెట్టి చదువు చెప్పవలసివచ్చేది మిగిలిన మా అందరిలోకి మల్లీనాకు త్వరగా పాఠాలు వస్తుండేవి ఎప్పుడైనా మేధురుగారు మాక్లాసుకి సత్యాన్ని పాఠాలు చెప్పమనేవారు వాళ్లందరికీ చెప్పబోయి వాళ్లకు త్వరగా గాకపోవటాన విసుక్కుంటుండేవాడు నాకు చెప్పటం అంటే సరీ చాలా సరదాగా చెప్పేవాడు చదువుకు నేటప్పుడు ఎక్కువగా మేమిద్దరమే జంటగా తిరుగుతుండే వాళ్లం మాయిల్లు వారియిల్లు దగ్గరగానేవుండేవి పైగా ఎక్కడో ఏదోకొంచెం బంధుత్వంకూడా కలిసివున్నదని పెద్దవాళ్లు చెబుతుంటారు ఈ కారణాలవల్ల సత్యానికి ఫలానా వారత్తయినియిచ్చిచేస్తారట అనిజనం అనవసరంగా నాకుకలు వుట్టించారు అప్పటికి నాకంతగా ఏమీ తెలియదు సత్యానికిమాత్రం బాగా ఏమీకాని కొంతవరకైనా తెలిసే వుండవచ్చు నాకుతెలిసిం

దల్లా సత్యనికాగా పాతాలు వస్తవనీ, నాకంటే సరదాగా పాతాలుచెప్తాడనీ, ఏదైనా తెచ్చిపెట్టానంటేసరి నాకోసం ఎంతకష్టపడైనాసరే తప్పకుండా తెచ్చిపెడతాడనీ, అంతవరకుమాత్రం తెలుసుకున్నాల్లో తిరిమ్య పిల్లలంతా అబద్ధాలాడుతుండేవాళ్లేకాని సత్యమాత్రం అబద్ధం అడవనీ, సత్యం సత్యమేననీ ఇదొక వాడుకమాట

అప్పుడు సత్యంఅంటే నాకుచాలాఇష్టంగానే వుండేది తరువాత నేనుకొంచెం ఎదుగుతున్నకొలదీ సత్యం సమావాసానికి మావాళ్లు నన్ను పోనిచ్చేవాళ్లు కాదు మాపెద్దవాళ్లు వాళ్ల పెద్దవాళ్లుకూడా బాగానే వుంటుండేవాళ్లు ధూనావారమ్యాయినీ సత్యనికే ఇచ్చి పెళ్లిచేస్తారట అని జనం చెప్పుకుంటూనే వుండేవాళ్లు జనం ఆ విధంగా చెప్పుకోగా చెప్పుకోగాచివరకు మా పెద్దవాళ్ళకుకూడా ఆ ఉద్దేశారే కలిగినవి అంతలోనే నేను పెద్దదాన్నయ్యాను

అంతకుముందే సత్యం చెబుకుండేవాడు ఇంకా కొద్దికాలానికి నిన్ను మీవాళ్లు చదువు మాన్పించటానికి ప్రయత్నించయదచ్చు నీవు మాత్రం చదువుకోవలసివడేనని పట్టు పట్టుమని ఆయన చెప్పినట్లే ఇకస్కూలుకు పోవద్దన్నారు మావాళ్లు నేను పట్టు పట్టాను కాని లాభం లేకపోయింది నేను పుస్తకానైన తిరువారతకూడా సత్యం ఏదైనా పరిమిది మా యింటికి వనూనేవుండేవాడి మొదట మొదట సత్యనికే చాటుకు పోవాలో ఎదుట వుండాలో తెలిసేదికాదు నాలో ఏదొక కొత్త దివం రావటాన ఎదుటవుండటానికి సిగ్గుగానే వుండేది నిన్ను మున్నటివరకు కలసిమెలసి తిరుగుతూ ఒక్కసారి చాటుకు పోపోయినా ఏమనుకొంటాడో నరీ వుండేది నాకు తెలియకుండానే రండుపనులు చెప్తూనే వుండేదాన్ని సత్యంవచ్చినా మా అమ్మతోనో మా నాన్నతోనో మాట్లాడి పోయేవాడుకాని నాతో ఏమంత ఎక్కువగా మాట్లాడేవాడేకాదు

ఒక్కనాడుమాత్రం చేతిరుమాలమీద పన్నుని మురిక కుట్టుకుడుతున్నాను నా ఎగ్గర పరీగా ఇలాంటిదే ఒకటిఉన్నది కాని సాదాగావుంటుంది, అదినీవు తీసుకుని ఇదినాకు ఇస్తావా అన్నాడు. అలాగే ఇస్తానన్నాను, ఒకసారి తనేమో కథ వ్రాశానని, ఆకథ ఫెయిర్ చేసి పెట్టమని అడిగాడు.

అలాగేచేసి పెట్టాను అలాఅయిన నాకేవైవా చిన్న చిన్న పనులు చెపుతుండటం నేను చేసిపెడుతుండటం అలవాటైపోయి ఎప్పుడుఏది చెప్పినా సరేతమ్మంటుండే దాన్ని, ఒక్కసారి కాబోలు అన్నాడు నేను ఇప్పుడు ఏది చెప్పినా ఒక్కసారైన చెయ్యనంటావేమో అంటే అనవేమి? అని చెయ్యనని ఎందుకనాలి అన్నాను

కాదు పాధారంగా ఇతరుల ఎప్పుడు ఏదో ఒకపని చెపుతూవుంటే విసుగ్గాఉండదుమరి? అనే వారు నాకు అలావుండదని చెప్పేదాన్ని నిజంగా నాకు ఇంట్లో పనులకంటే సత్యమేదైనా పని చెప్తే ఎంతో సరదాగా చేసిపెట్ట బుద్ధయేది నా కలా వుండటానికి ఆకలి ఆయనలోనే ఏదోవున్నది నేను అలాగే ఆయన విబక్షీకన్నా ఎక్కువైనది తెలిస్తే సరి గాజలరీ, రిబ్బన్లనీ, ఏకేవోపనులు పురమాయించేదాన్ని ఆయన ఒక్కటికూడా మరచి పోకుండా తెచ్చిపెట్టేవాడు అలా ఇద్దరం లూర్యం లాగానే స్నేహంగా వుంటుండేవాళ్లం తరువాత సత్యనికే వున్నఆస్తీ కాస్తా వాజ్యంలో చిక్కుకు పోయింది అది అప్పుట్లో లేలేటట్లుగాకూడాలేదు అందువల్ల నన్ను ఎక్కడైనా వేరెచ్చి వివాహం చేస్తే బాగుండునని మావాళ్లు ఆలోచించటం మొదలు పెట్టారు అప్పటినుండీ, ఎప్పుడో ఏమోకాని సత్యం మా యింటికిరావటం వానిజేకాదు నాకు వేరే సంబంధాలు రావటం ప్రారంభించాయి నిజంగా నాకీ సంబంధం ఎంతమాత్రం ఇష్టంలేదు. అయినా మానాన్నముందు మూడేళ్ళ పనిపిల్లకూడా ఎదురుచెప్పే వీలులేదు నాకువచ్చిన సంబంధాల్లో ఇంత నిక్కేపంలాంటి సంబంధాన్నే మావాళ్లు ఖాయం చేశారు

తరువాత గండమూడు రోజులకే నన్ను పెళ్లి కూతుర్ని చేశారు. నాకు పెళ్లికళరాలేదనీ, నాకీసంబంధంఇష్టంలేకపోవటానికి కారణం సత్యనికే నాకు ఏదో ఉండిఉంటుందనీ, అమ్మలక్కలంతా అప్పుడే చెప్పుకోవడం ప్రారంభించారట అదే అలాఅల్లుకుని అలా అల్లుకుని మా అత్తగారు మా వారివరకు కూడా పోకింది అదుగోపురి అంటే ఇదుగోతోక అనేవాళ్లేకాని అసలక్కడ పురివున్నదో లేదో కాస్త ఆలోచించి తెల్పుకోగల విజ్ఞానం మనలో

ఎంతమందికున్నది? వాళ్లందరి మూలముననున్నావాడు, ఎలాగైనా వీళ్ల జన్మ కలిగేటట్లుగాలేదు, మైగా సామ్యమాదా రాలేదని దీన్ని నిశ్చయించి ఇంకొక దాన్ని తెచ్చుకుంటే బాగా కట్టుకొస్తుందని మా అత్తగారూ, ఇద్దరు ఏకమై వన్నీ విధంగా చేశారు. ఎవరైనా అడవుని అడిగితే ఒక్కపసన్నా ఒట్టువంచి చేసేదేకాదనీ, చెప్పినట్లుగా విసేదేకాదనీ, ఎదురు తిరిగి ఏది పడితే అది అంటుందనీ, అలాంటి దానితో మేమెట్లా కాపురం చేయించుకుంటామని చెప్పుకుంటే వాళ్లు నేను ఇక్కడకు వచ్చిన కొత్తవో ఆ మాటలు పట్టుకొని మా అమ్మమాదా మీము ఇక్కడ వున్నాంకదా అని పరుగెత్తుకొచ్చావా? రేపు వాల్లింక జన్నవా కట్టుకుంటే నిన్ను కూడా మానెత్తిన ఎక్కడ ఎక్కించు కుంటామనుకున్నా అయిన తరువాత వాళ్లు చెప్పినట్లుగా విసకపోతే ఎట్లాగనీ, వాళ్లు గిట్టినాపదాలి తొట్టినా పదాలి, తప్పుకుందామరి? ఈరోజు నేను పడేది నేను పడటాల్సి? అనీ, చాటు చాటున కోప పడుతూ ఉండేది నా బాధ, తమమీద పడితే ఎట్లాగా, అనే భయంవల్లను తమకూతురు కాలరం చేయటం లేదని లోకం నిందిస్తుందనీ జంతువల్లను ఆవేదనంతా భరింపలేకనో ఏమో, ఇలాంటి విషాదపరిస్థితుల్లో వున్న నన్ను ఆదరించుకొనికే బదులు ఒకొకసారి ఎంత ఉక్రోశమైనా చెల్లదోసేది అలాంటి పరిస్థితుల్లో నా స్థితిమరీ అధ్యాత్మమైపోయేది నాకు కాంతి అనేది ఎక్కడ? ఎవరైనా ఒకచోట దబ్బతగిలితే ఇంకొకచోట విక్రాంతిఉందాలి ఆ మాత్రంకూడా స్థానంలేనప్పుడు మనమింకా ఈ బ్రతుకు బదులును మోయగలిగేదట్లా? వుట్టబాల్తు తిన్నినట్లుగా ఇటువస్తే వీళ్లొకరినూ అటుపోతే వాళ్లొకరినూ తన్నుతూవుంటే మనగలేంకాను? ఈ కష్టాలన్నీ ఎవరికి చెప్పే? ఎవరి హృదయంలో దాచుకోగలుగుతారు? ఈ అంతులేని కష్టపరంపర ఎప్పటికైనా దానంతట అది విరమించవలసినదేకాని ఎవరికి చెప్పలేమాత్రం ఎవరు తీర్చగలుగుతారు?

సత్యం వ్యాజ్యం జయించి తనకుతగిన ఇంకొక జన్మయిని వివాహం చేసుకొని వ్యాజ్యంతోపాటు తీవ్రతన్నీ కూడా జయించాడు ఎంత అద్భుతమగుతుంది అని నేననుకుంటుంటానేకాని ఆయనకుమాత్రం ఆ

విశ్వాసంలేదు అంటే తమ వ్యాజ్యం జయించ లేదనీకాదు, తగిన అమ్మయిని, వివాహం చేసుకోలేదనీకాదు. తీవ్రతన్నీ జయించాననీ విశ్వాసంమాత్రంలేదు నా వివాహమైన తరువాత ఆయన నేను రెండుమూడు సంవత్సరాలు మాట్లాడటమే సంభవించలేదు వారింట్లో వారెవ్వరూ మాయింటికి వచ్చేవారుకారు మేమెవ్వరమూ వారింటికి వెళ్లేవాళ్లంకాదు అందువల్ల ఎప్పుడైనా బహిష్టం అలా కలుగకూతుంటే దూరాన్నుంచి చూడటమేకాని, దగ్గిలో కలుసుకోవటంగానీ, మాట్లాడటంగాని జరిగేదికాదు తరువాత వారిఅమ్మకు చాలా జబ్బుచేసింది దాదాపు బ్రతకదన్న పరిస్థితుల్లో మేము వారింటికి వెళ్లటం, తరువాత తరువాత వారుకూడా మాయింటికిరావటం జరుగుతూ ఉన్నది సత్యము నేనుకూడా మమూలుగానే మాట్లాడుకుంటుండేవాళ్లం మా పెళ్లిళ్లు కాకముందులాగా అంతదనువుగా మాట్లాడుకునేవాళ్లం కాదు ఎక్కువగా నేను నా కష్టాలను గురించే చెప్పుతుండేదాన్ని ఆయన చాలా బాధపడుతుండేవాడు నాకష్టాలు అలా చెప్పి చెప్పి ఆయన మనస్సుకు పాడుచేయటం నా కంటే ఇష్టం ఉండేదికాదు అందుకని నేను మా అత్తగారింటి దగ్గరనుండి వచ్చిన కొత్తరోజుల్లో ఏమిటి సంగతులు? అని ఆయన అడిగినా ఏమీలేవు సంగతులు అనేదాన్ని ఒకొకసారి నేను అలా అన్నప్పుడు నా పరిస్థితులు తనకు తెలియకేయటం లేదని ఆయనకు ఎంతో కష్టంగావుండేది నేనేమైనా ఆయన్ను అడిగితే ఆయనకూడా చెప్పేవారుకాదు నేను నా కష్టాలనుగురించి చెప్పకపోతే ఆయన బాధ పడ్డాడనిగానీ, నేనే చెప్పకుండా దాచుకోలేక పోవటం వల్లగాని ఎక్కువగా చెబుతూనేవుండేదాన్ని నేను మావారి మనస్తత్వాన్ని గురించి చెబుతూవుంటే ఒకొకసారి ఆయనముఖం కోపంతో ఎఱ్ఱబారి, విచారంతో కమిలిపోయేది మీరుమాత్రం తగిన ఆమెను వివాహం చేసుకొని వ్యాజ్యంతోపాటు తీవ్రతన్నీ కూడా జయించారు అన్నా నొకసారి ఆయన్ను విచారాన్నుంచి మరల్చటానికి నీటిలాంటి బాధలనుభవిస్తున్నంతవరకు నేను నా తీవ్రతన్నీ జయించాననుకోలేదు అన్నాడు. ఆయనకు నామీద వున్న ఇలాంటి కరుణవల్లను, నన్నుతూర్తిగా ఆర్థం

చేసుకున్నందువల్లను, నాకు ఆయనవినా ఎంతైనా అభిమానము, గౌరవము ఆదరము ఉంటుందని అంత కన్నా ఇంకావలెను. ఇదంతా ఇతరులు అర్థంచేసుకోవాలంటే సామాన్యమా? ఆలోచనలతో విమర్శించేటంతా ఎవరిద్వంద్వనట్లు వారు చెప్పకుంటారు.

నేను కూయింటికి వచ్చినతరువాత అప్పటికింకా మంచిచీర కట్టుకోనిగానీ, తలలో పూలు పెట్టుకోనిగానీ ఎరుగను ఎందుకో ఒకసారి దామాకు వెళ్లాలనిపించింది అందరునెక్తా నన్ను కూడ రమ్మంటే, సరేనని ఆలోచించి ఇస్త్రీచీరకట్టుకోని ఇస్త్రీజాకెట్ తొడుక్కుని ఒకసారి అద్దంలో చూచుకునేటప్పటికి తల్లోపూలుకూడా పెట్టుకుంటే బాగుండుననిపించింది నాకు తెలియకుండానే నేను వెళ్లే దారిలోనే ఖుబ్బమ్మగారి ఇల్లండి ఏకాలంలో నైవాసరే వారింట్లో ఏదో ఒకపూలు పూస్తూవుంటది. మా పొరుగింటామేకదా అని పూలు కోసుకోవాలని వారింటికి వెళ్లాను అంతా ప్రారోపింపబడిన ఆమె ఒక్క ఆమె వున్నది ఆ ఇంట్లో ఆమె నాకు ఎదురు వచ్చి ఎక్కడికి? ఏమిటి? అని అడిగిందాళ్ళరగ్ధంగా దామాకు వెళ్తున్నామన్నాను.

దామాకు వెళ్లే ఇస్త్రీ చీర కట్టుకోవాలా? అన్నది మళ్ళీ

పదిమందిలోకీ వెళ్లేటప్పుడు మామూలు చీరలే విరి బాగుంటుందని కట్టుకున్నాను పూలున్నవిగా మించెట్టున - అంటూనే చెట్టుదగ్గరకు పోతున్నాను.

ఎవరెవరు వెళ్తున్నారో దామాకు? వెళ్లే పూలెందుకు? అని ప్రశ్నలమీద ప్రశ్నలుకురిపిస్తూనే వున్నదామె నేనామె ప్రశ్నల్లో కొటిలాగ్నిని గ్రహించక పోలేదు నాఅంతటనాకు ఎన్నాళ్ళకో పూలు పెట్టుకోవాలనే కోరిక కలగటంవల్ల ఆమె మాటలను లక్ష్యపెట్టకుండా అలాగే పూలుకోకాను కాని ఆమెమాత్రం ఏవిధంగానైవాసరే నా ఉత్సాహాన్ని చంపేయాలనే ధోరణిలోనే వున్నది. గయ్యునిదబ్బాల్పుని పూలు ముందువేసుకొని తల్లో పెట్టుకోవాలని నీలుగా మడుస్తున్నాను.

భర్తదగ్గర లేకపోతే పతివ్రతలు పూలుపెట్టుకోరు అన్నదామె వుటిక్కున ఆ మాట కొంచెం మందగించిన నా ఉత్సాహపు వుటంలో ఒకపిడుగు వడికట్టేసింది. అయినప్పటికీ సమాధానం చెప్పకుండా

వుండటం ఏమంత బాగుండక చివరకటిరో నాల్లో ఎవరో చేకారని ఇవ్వకలా ఎవరు చేస్తున్నారో? అన్నాను ప్రంగిపోతున్న ఉత్సాహంలోనుంచి కొంచెం తెప్పరించుకుని

'చెనకెమిటి? ఇప్పుడైనా భర్తదగ్గరలేనివాళ్లు భర్తమీద ప్రేమగలవాళ్లేలే పూలుపెట్టుకోలే, ఎక్కడదాకానో ఎందుకు? మాచెల్లిది భర్త కైల్లో వుండగా మా చెల్లెలు ఒక్కవాడైనా తల్లోపువ్వ పెట్టుకోలేదునా? భర్తమీద ప్రేమగలవాళ్లేవరేనా అంటే అసలదిపతివ్రత లక్షణంకూడా.' అన్నదామె మళ్ళీకొంచెం ఉద్రేకంతో వాళ్ళచెల్లెలు పూలు పెట్టుకోలేదో లేదో బాగాజ్ఞాపకం లేదుగాని బారానికీ రెండుసార్లయినా నీవిమాలకనీ వాటికనీ, ఓటికనీ ఎక్కడికో ఒక చోటికి పోతూనేవుండేది ఆమె భర్త కైల్లోవున్నాడని ఆమె మంచి మంచి చీరలు కట్టుకోకపోవడంగానీ, సరదాగా వుండక పోవడంగానీ ఏమీ వుండేదికాదు అంతాచూచూలు గానే వుండేది అన్ని విషయాల్లోను మామూలు గానే వుంటూ పూలెందుకు పెట్టుకునేదికాదో మరి నాకర్థంకాలేదు ఒహుళి! ఏ కాస్తానో పట్టుకుని అలావుంటేగాని పతివ్రతలెము కామేమోనడకొని అలా చేపివుండవచ్చు.

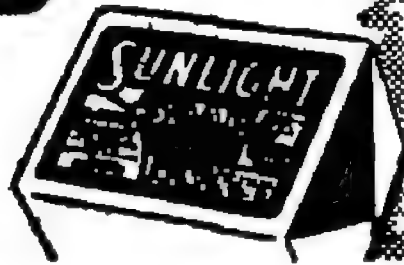
నిజమే ఆమెఅన్నట్లు ఆమె కైల్లోకి భర్తమీద ప్రేమ ఎక్కువగా వుండటానే పూలుపెట్టుకోలేక పోయేదేమో వాళ్ళు భాంగ్యురిర్రలు ఒకరికొకరు తగినవాని కావటాన బాగా మనస్సులు కలసిపోయే వుండవచ్చు వాళ్ళకు అన్నీ కలసివచ్చినవి వాళ్ళు సుధసమయాల్లోనైవా కష్టసమయాల్లోనైవా మంచికే సంపాదించుకోవాలని ఆవకాశములున్నై కాని నేనో, నాకు నిజంగా వారిమీద అంత ఎక్కువగా ప్రేమలేనిమాట వాస్తవమే అది నాతిప్పా? నాకు తగినంతలోనేను కాంక్షించినవేనీ వారిలోలేకపోవటం తప్ప ఉన్నదేదో ఉన్నది తెమ్మని కొంత సానుభూతితో ఆలోచించుకుని ఆత్మసంకృప్తి అయినా చెందుకుంటేదాన్ని ఇదివరకు నన్నవిధంగా చేసిన తరువాత అదికాస్తా పోయిందిమరి. దానికీ నేనేం చేయగలను? ప్రేమవుండడం లేకపోవటం మాట అలావుంచి జీవితంలో యువతలకే అప్పుడైతే పోతనో సాధారణంగా అప్పుడే ప్రతివస్తువుమీద

తెల్లగా
దేరుకబడినవి

ప్రకాశవంతముగా
దేరుకబడినవి

బ్రందుకు
సన్ లైట్
సబ్బు
కారణము

వాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశవంతముగాను ఉతుకును.

మీ శరీర పరిష్కారము

ఇది రక్తవృద్ధిని చేయు నిలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది. కేసారులు, విక్లాక
నిస్సక్తుల, బిల్ల వద్దము, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖాదించి, మంచిబలమును నిర్వహింప
మాను కలిగించుటగా అద్భుతమయినది అనేక
పరీక్షలు గలవు 2 పబ్లిక చాజను

20 తులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. సి. వి. ఆండ్ కంపెని

ఆయుర్వేదసమాజం
చెరి జే పి, (నెల్లూరు జిల్లా)

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మహామచ్చలు, సెగ.
నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి ఆండ్ కో

(రిజిస్టర్డ్)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురి, తూ. గో. జిల్లా

ఆర్థర సాయన సాల
ముక్త్యాల, కృష్ణా

ఫౌండేషన్ 1925.

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధములకు
నిలయము. ఏమందుకావల
సినను మాకు వ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవి అధింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ
వేటూరి శంకరాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

విరక్తి కలగటం సహజం. నా వరకు నాకు ఇక్కడకు వచ్చిన తరువాత అలంకరణమీదనే ఆధిలాభ వశించింది. అదేమిటోగాని ఆ ఆలంకారానికీ సంబంధించిన ఏ వస్తువు కనపడినా అదినాకు సంబంధించిదిగానే వుంటుంది ఎవరైనా సహృదయులు ముత్యముదాచుకొనుటకు పూలు వద్దంటావేమని తల్లి పెడుకూపుంటే గట్టిగా వారించలేను గట్టిగా వారించటానికి మాచేవాళ్ళు ఇవ్వకవేమం అనుకొంటారనికూడా భయమే భర్త దగ్గర తనంతమాత్రం పూలు పెట్టుకుంటే పతివ్రతలంకాకుండాపోతామనే భయం నాకు లేకపోవడం అంతగట్టిగా వారించవలసిన అవసరంకూడా రాలేదు ఆలోచనా అంతట నాకే పూలు పెట్టుకోవాలనే కోర్కె అంత ఎక్కువగా ఎందుకు కలిగిందో నాకే అశ్చర్యమాగుంది ఆలోచనా మనోనైరాగ్యధామాన్ని తెరలు తెరలుగా ఆవరిస్తన్న పూర్వ సాస్కృతులను ఆ సుబ్రహ్మణ్యగారి ప్రశ్నపరంపర ఎక్కడికక్కడ పటాపంచలు చేసింది అంటే ఆ ఆలోచనకీ ఈ ఆలోచనకీకూడా నాకు మళ్ళీ తల్లి ఘవ్యలు పెట్టకోవాలనే కోరిక కలగలేదు

ఏమిటోలే, మొదట ముందా అంటే ముష్టి కొచ్చినవాడూకూడా ముందా అన్నాడట అట్లా ఇప్పుడు నేనందరికీ ఆయన ఎప్పుడైనా సాయంత్ర మప్పుడు ఏమిటోలేక నేనూ వాళ్ళింకీ తై ఆ కృష్ణమృగాదుకూడా అలాగే నేను ఎప్పుడో ఒకపారి వస్తాలెమ్మన్నా వినిపించుకోకుండా, ఆ మాంతం పైబియెరకు మెలనేనుకొని వాళ్ళ ఇంట్లోకి లాక్కెళ్లి కూర్చోపెట్టుకొని ఇక ప్రారంభిస్తుంది పవంతా అయిందా? అంటుంది ముందు ఇంకా వంటకాలేదు మా అమ్మమాస్తున్నది వంటపని అంటాను

మీ అమ్మ మాచికపోలే మీ వది నేంచేస్తున్నది అంటుంది మళ్ళీ మాఅమ్మకు కావలసిన వన్నీ అందిస్తున్నది అని నేననగానే ఇక తనకేమీ సందు దొరక్క, ఈ లేక ఏమిటిలేనీ పనే బాగున్నది హాయిగా విజంగా నాకీ పిల్లలుండవట్టిగాని లేక పోలేనా? అంటుంది వ్యంగ్యంగా ఆ మాటేను గ్రహించి - అంతహాయిగా ఉంటుందనుకుని పెళ్లి పోవాలంటే పిల్లలుమాత్రం అడ్డంకవుతారటలే, అనే దాన్ని, నేనెప్పుడు కనిపించినా సరే ఏదో రకంగా

ఎత్తిపొడుస్తూ నేఉంటుందామె బయట చూస్తే ఈ విధంగా వున్నదా ఇక ఇంట్లోమాడండి వివిధంగా వుంటుందో

నేను ఇక్కడకు వచ్చినతరువాత నాకు మళ్ళీ పెళ్లి చేసుకోవకముందు అయిదారు మాసాలవరకు మా అమ్మ ఎప్పుడూ నా మీద కోపంగానే వుండేది తన కెవరినల్ల కన్యకరిగినా ఆలోపకుండా కూడా నా మీదనే మాపిస్తూవుండేది ఆమె అలాచేస్తూ వుంటే, నేనీవిధంగా కాబట్టికదా వన్నెవరేవిధంగా బాధించినా అది నాలో లోలోపల మరుగుతున్న గుఱుం 2 క్కపారి పాలపొంగులాగా వచ్చేది ఆ పొంగును ఆర్చటానికి నేను తనకే క్రింది తెచ్చుకో వలసినచ్చేది

నేనెంత మర్మంవిడిచి చెప్పినాకాని మా అమ్మ కిసలు నేనేనో ఎగురు మాట్లాడివుంటానో, పనులని సరిగ్గా చేయలేదనో అనుమానంగానే ఉండేది ఆమె అవిధంగా నన్ను అనుమానిస్తూవుంటే ఆమె చూడ యంగా ఎక్కువభాగం చీకటితెరలు ఆక్రమించినవేమో నన్నంత బాధపడేదాన్ని తల్లిని విడదగ్గ అర్థంచేసుకో లేకపోవటం ఎక్కడైనా సంభవం, సహజంకూడా కావచ్చునేమో కాని దిద్దన తల్లి అర్థంచేసుకోలేక పోవటమంత అన్యాయం ఎక్కడా లేదేమో తనను తల్లి అర్థంచేసుకోకపోవటంకంటే పైగా ఆపదలూ కూడా ఉన్నప్పుడు మనుష్యుల కంతకంటే వేరే బాధ అనేది ఎక్కడ వుంటుంది?

నాకు పెళ్లిచేయకున్నదాకా అంటే ఇక నన్ను అక్కడకు పంపించే ఆకారాలు అంతరించేవరకు మా అమ్మ నన్ను ఆ విధంగానే ఒత్తిడిచేసింది ఆ పరిస్థితుల్లో మా అమ్మతప్ప నన్ను ఆదరించటంకో మా వదినగానీ, ఇంకే ఇరుగుపొరుగువాళ్ళయినా కొంత నయమనిపించింది నాకు మళ్ళీ పెళ్లిచేసు కున్నారు మా అమ్మ మనస్సు విచిత్రంగా కూరి పోయింది ఆమె కందుకో నా మీద బారి ఎవరం కలిగినది ఆమె చూడయంలోని చీకటితెరలు చించుకుపోయినవి ఆమె చూడయంలోని పెన్నెల కాంతులు నామీద ప్రసరించసాగినవి కాని అప్పటి నుంచీ అంటే ఇక నేనా యింట్లోనే వుండటం భాషామని తేలివచ్చటినుంచీ నా కష్టాలు ఇంకొక రకమైన తీవ్రస్వరూపం దాల్చినవి. మా అమ్మయ్య

వదిలను చూచు పూర్తిగా వ్యతిరేకమైనారు ఆఖరికి మా అక్కచెల్లెళ్లదగ్గరనుంచి కూడా వ్యతిరేకత ప్రారంభమైనది అయినప్పటికీ ఈ భారాన్ని కాకంటే మా అమ్మ ఎక్కువగా మోస్తూ వుంటాన నాకు కొంత కుంభిమేలయింది కాని నే నెంత పనిచేస్తున్నా ఇంకా పనిచెయ్యటంలేదని, నాకు అంత ఖరీదుగల చీరలు జాకెట్లు ఎందు కొక్కనాలనీ ఏకాదశకంగా మా వదిల, అక్కచెల్లెళ్లు అందరు పేచీలుపెడుతూ నేవుంటేవాళ్లు అంటే దానికీ కాపురమా కాలిపోయిందా? ఏ గుడ్డలిస్తే మాత్రం ఏం కట్టుకు నింట్లో పడుంటేదానికీ? అనే భోరణిలో మాట్లాడుతూవుంటేవాళ్లు వాళ్ళంతా అయినా వీటిని నే నేమంత లక్ష్యపెట్టలేదు నేనింకా ఎక్కువ విచారంలో మునిగిపోతానీ వేరే కారణం వున్నది

మా నాన్నగారు నా పెండ్లికొకమందు, అయిన తరువాతకూడా కొంతకాలంవరకూ, మునిషిని చూస్తేనే భయంగాను, ఎంతో హుందాగాను వుండేవారు అలాంటివారల్లా ఒక్కనానొక్క కొడుకైతే మా అన్నయ్య కూడా తనమాట వివకపోవటం, కేరలం భార్యను వాళ్ళవైపు వాళ్ళను వెనకవేసుకుని ప్రతి దానికీ కయ్యానికీ కౌలుదువ్వటం, ఒక్కడుగదా వివిధంగానైనా చదువు చెప్పించి అభివృద్ధిలోకి తీసుకురావాలంటే చదువుకోకపోగా ఎక్కడ అప్పులు వుడితే అక్కడల్లా నోట్లువ్రాసి అప్పులు చేయటం, ఇవన్నీ మొదలుపెట్టేసరికి అదొక విచిత్రంగా మారిపోయారు అంతకుపూర్వం వున్న గంభీరత, ఇంట్లోవాళ్ళను గడగడలాడించటం అదంతా మారిపోయింది మరీ మా సంసారం అట్లా అయిన తరువాత ఆయన కనలు మలేపోయింది ఆయన మన స్సుతోపాటు ఆరోగ్యం కూడా పూర్తిగా చెడి పోయింది నే నిక్కడకు రావటాన్ని సరించి మే మంతా అనేకవిధాలుగా కిందా మోదా పడుతూ వుండేవాళ్లమా? ఆయన ఒక్కనాడైనా నాతో ఏమిటిది అనిగాని, నీవు చెళ్లు, చెళ్ళవద్దు అనిగాని ఒక్కసారికూడా నోటా పల్లపట్టి అడిగిన పాపాన పోలేదు మానవుడు కాని మా అమ్మ ఇలా మొదల కుండా వూరుకుంటే ఎట్లామరీ? అసలు సంగతేమిటో కనుక్కుకొనిరాక అని అనగా అనగా ఒకపారి కాబోలు కయలుచేరి చెల్లారు మా అత్తగారి వూరికి,

చెళ్ళటం కూడా వారింటికీ చెల్లారు. ఎందుకలా పంపించాలిసాచ్చింది? ఎన్నడు మాచోటివాళ్ళకన్నా ఎదురు చెప్పే పిల్లకాదే మా పిల్ల లందిల్లో? ఈ అమ్మాయి ఇంకా నిదానమైనది ఏమిటిదంతా? అని అడిగారట వారిని

మీ పిల్ల మీకు ఎదురు చెప్పకపోతే అందరికీ ఎదురు చెప్పదని నమ్మక చేసితి? అని ఎన్నెన్ని చిత్రాలు చేశో? మీకోం తెలుస్తుంది మేం చెప్తే మాత్రం మీరు నమ్ముతారా? అని మా అత్తగారు అందుకున్నదట

మీ కుంభంకి మిమ్మల్నికాదు నే నడిగింది ఆయన్ని సమాధానం చెప్పకవ్వండి అన్నారట మా నాన్నగారు

ఇంకా ఇంతమంది చెప్పటాని కేమన్న దక్కడ? ఎవరుచెప్పినా అదే—అన్నారట వారు సరే మీ అల్లాడిచేతనే చెప్పించుకోండి నేనొద్ద న్నానా అని మా అత్తగారు అన్నదట

ఒక రడికే దేమిటి ఒకరు చెప్పేసేమిటి నా తోలి ఒకరి కెంతుకు? నా యిష్టం వచ్చివెళ్లు నేను చేసుకుంటాను ఒక రెవరు నన్నడటాని కనలు— అని వారు కోపంగా మాట్లాడారట

ఇట్లా తొందరపడి మాట్లాడినంత లేలికగా పోతుందా అల్పాయి చేసుకున్న రియాలి అని మా నాన్నగారు అనేటప్పటికీ

పోకపోతే చేతివైందమైనా వుంటే చేసుకో పోయి ఇదిమొదలు చేసుకుని నా వాకిలిచాయలకు రావోకండి ఎవరైనాసరే—అని లేచివెళ్లారట అంతే అప్పటినుంచీ ఇక నా విషయంలో ఆయనకు పెద్ద విచారం ఏర్పడిపోయింది మనస్సులో ఆయన వ్యాధి కూడా ఇంకా ఎక్కువ కావటం మొదలు పెట్టింది వారు మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకున్న తరువాత ఆయన వ్యాధి ఇంకా ప్రబలమై చివరకు ప్రాణాలు కూడా విడువవలసి వచ్చింది మా నాన్న ప్రాణం పోయేటప్పుడు ఆ బాధ చూడలేక నేను చాటుకు పోయి కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటన్నప్పటికీ ఆయన ప్రాణం పోయేటప్పుడు కూడా నన్నే తలుస్తూ వుండటం నాకు కూడా వివచకుతూనే వున్నది తమ పోతున్నానే అనీ, నేను కష్టంలో వున్నాననీ, నాకు కాగా ఇరుగుకుండా జరగదోననీ, ఆయన

భయం. అందువల్లనే ఆయన వన్నెంతగా తలుస్తూ ప్రాణాలు వదిలారు.

అప్పటినుంచీ ఇక కాకష్టాలు అదుగుతారు. అంతకుముందు నే ననుకుంటుండేదాన్ని—జరిగిందేదో జరిగింది మా అమ్మా నాన్న బాగుండగానే నా నేను చనిపోతే బాగుండునని కాని నేను జీవితంలో వేటి! భయపడ్డానో అవల్లా నాకే జరుగుతూ వచ్చినది అక్కడినుంచీ ఇక్కడి! రావటం ఇంటి! దూరమై చెట్టునీడకు వచ్చినట్లయింది దివ్యకు నాపని మా అమ్మ కివ్వకు నామీద ఎంత ప్రేమవుంటే మాత్రం ఏంచేయగలుగుతుంది? మా నాన్న వున్నప్పుడే అంతంత మాత్రమాయే మా నాన్న పోయిన తరువాత మా అమ్మ నోరెత్తటానికే వీలులేకుండా పోయింది దా యింట్లో ఆమె మా అన్నయ్యదగ్గర మనోవర్తి వుచ్చుకోవలసిన పరిస్థితుల్లో ఇంకా వన్నేం పోషించ గలుగుతుంది? ఈ పరిస్థితుల్లో నా పొరుషం కోపమని నా భారాన్ని కూడా ఆమె మీద మోపి ఆమెను బాధించేకన్నా ఎన్నికష్టాలైనా రానీ, నా భారాన్ని నేనే మోయాలి ఈ పని చేయాలంటే మళ్ళీ అక్కడికే వెళ్ళక తప్పదు ముహూటికే తప్పదు. కాని నిజంగా అలా చేయగలవా? ఏమి? నిరాశమాలాన కలిగే నిస్తబ్ధతవల్ల అలా అనుకోవటమే కాని చెయ్యక ఏంచేస్తాను? జీవితంలోని ఈ నిస్తబ్ధత సర్వనాశానికి దారితీసేదిగా కనబడుతూ వుంది ఈ నిస్తబ్ధతనంచీ బయటపడాలి అంటే తప్పకుండా మళ్ళీ అక్కడికే వెళ్లాలి ఇప్పుడు

అక్కడి పరిస్థితులు పెనుకటి పరిస్థితులు కావు. అలాటి అత్తగారు లేదు. వారిలో కూడా వయస్సుకు బట్టి అయితే ఏం, అనుభవాలనుబట్టి అయితే ఏం, ఆ నాటి దుందుడుమితనమూలేదు. నిజంగా అంత దుందుడుమితనమే ఉంటే మళ్ళీ రమ్మంటారా? పరిస్థితులు మార్పు మానసికమైన మార్పుకు కూడా తోడ్పడవచ్చు. ఈ అనకాకాన్ని పురస్కరించుకుని వారిలో మార్పు తీసుకురావటాని! ప్రయత్నించేయాలి ఈమాత్రం నేను చేయలేకపోతే నా బాధలు నాకే కాకుండా ఇతరుల కష్టాలను ఇనుముడింపచేయటాని! కూడా తోడ్పడతని నా క్షేమంకోసం కాకపోయినా కనీసం నా సంబంధీకుల క్షేమంకోసమైనా మళ్ళీ అక్కడకు బల్లితీరాలికాని అప్పుబ్బ నా జీవితాన్ని నేనే ఒకసారి పునరాలోకనం చేసుకునేటప్పటికీ ఆ సంఘటనలన్నీ కళ్ళలో కదలు త్రొక్కుతూ మౌనయిపోతా! దూకుకుపోతున్నా, ఈ ఆలోచనలతో నా మెదడు చుట్టలు తిరిగిపోతూ వున్నది ఈ బాధలతో నా మౌనయం రక్తాన్ని చిమ్ముతూ వున్నది నా తెలివితేటలు ప్రతిభ, యవ్వనము అన్న మిళితమైన మనై ఈ చుట్టలు తిరిగిన రక్తపు తేరులలో కలసిపోయినవి ఇంకా నాకు స్వతంత్ర తేమిటి? ఆలోచి నేమిటి? నిర్ణయమేమిటి? ఈ సమాజంలో ఇదేనా నా స్థానం? ఇదేనా భారతనారీ మణుల పోకీల్యసంప్రదాయం? ఇదే కావాలి భారత నారీమణులు గవర్నరుగా వుండటం, మంత్రులుగా వుండటం, విదేశాంగ రాయబారులుగా వుండటమూను!

నీతారామ లక్ష్మణులు.

దెందుకూరి శిథిల శిల్పసంపద

శ్రీ కొ. రాఘవాచారి

నైతారామమండలములోని మధిర తాలూకాకు చెందిన దెందుకూరు గ్రామములో ఆంజనేయ స్వామి దేవాలయము ఒకటి కలదు ఈ ఆలయ ప్రాంగణములో ఒక సత్రమును నిర్మించు నుద్దేశ్యముతో శ్రీమతి కపిలవాయి పీఠయ్యగారు ఆలయపు దక్షిణభాగములో శ్రువాదులు త్రివిధమమంజగా రెండున్నరగజముల లోతున, ఒకదానిపై శోకటి పేర్చియున్న విగ్రహములు ఇరువదిఒక్కటి టైట పడినది ఇక్కడి బొమ్మలో వాటిని చూడవచ్చును

క్రింది వరుసలో పద్యాసపక్కులైనవారు ఏడుగురున్ను, ఐదుక నిలచియున్నవా టైదుగురున్ను చేరి పనిద్ద రాశ్వాదు ఇరుప్రక్కల తిథంగిని, నిలచియున్నవారు ద్వారపాలకులు. మధ్యభాగములో

నీతారామలక్ష్మణులు లక్ష్మణునికి కుడివైపున గరుడాశ్వాదు పై కటములో నీతారామలక్ష్మణుల మూర్తులు పెద్దవిగా చూపవచ్చును

వారి పీఠములు ప్రత్యేకముగా పద్మములుగా మలచుటకు వీలులేకపోవుటచేత కావోలు, వాదముల దిగుత పద్మములను అర్ధశిల్పముగా మలచివారవి యూహించవచ్చును. విగ్రహములకు దిగువునవున్న వాల్చుపలకల రాతి మేకులనుబట్టియు, విగ్రహముల చిన్నపొడవునుబట్టియు (కూడన్నర అడుగులు) ఈ విగ్రహములు ఏదేనిక పెద్దదేవాలయ ప్రాంగణములో నిర్మించిన చిన్న కోదండరామస్వామి ఆలయములో ప్రతిష్ఠ చేయబడియుండునని వూహించ వీలగుచున్నది

ఈ అంజనేయ ఆలయప్రాంగణములోనే ఈ విగ్రహములు దొరుకుటకు రెండు శతాబ్దములుగా, కాల్లాన్నర అడుగులు ఎత్తుగల ముఖమంటప శిల యొక్కటి లభించినది దీనిపై, ప్రాచీనాంధ్ర లిపిలో ఎనిమిది పంక్తుల దానకాసనముపకటి ఉన్నది అది ఇది

“స్వస్తి శ్రీ కుశ్యమహా మండలేశ్వర మన్య రా
గి గణపయ రాజ లు కాళిలని శేఖర

దేవరకు రెండు మట్టులు చేసవి నా

న కొలాలు అద్వైతార్క స్థాయిగా నిర్మితి ”

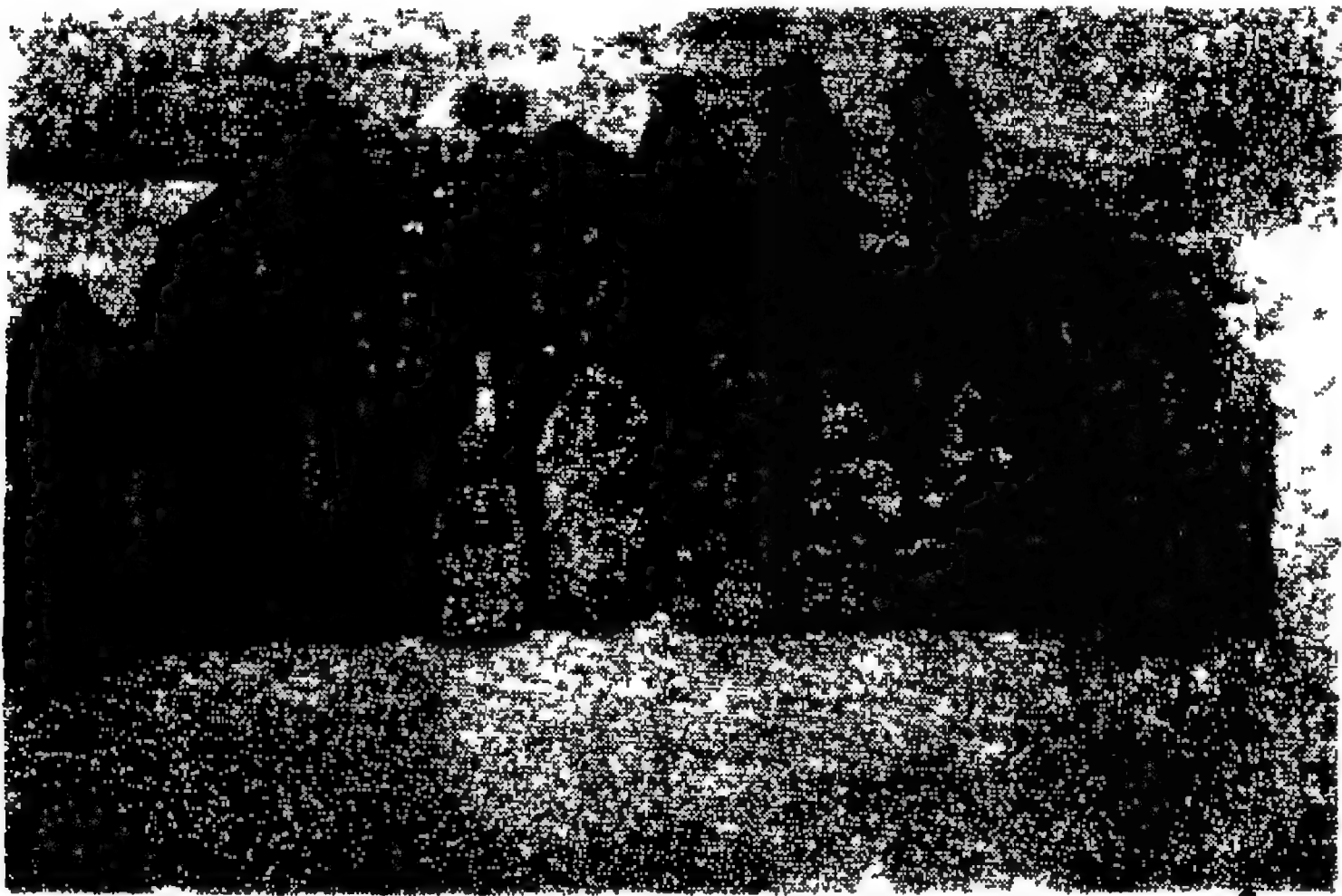
దీనినిబట్టి ఈ ఈప్రాంతములోనే శేఖరస్వామి ఆలయము ఒకటి పెద్దది వుండియుండుననియు, వైన చూపిన గోదండిరామస్వామి ఇత్యాది విగ్రహములు ఆశేఖరస్వామి ఆలయములో నుండిన చిన్న దేవము లోనినైయుండుని పూహించుచున్నామ

వైన చెప్పిన (అంజనేయస్వామి) ఆలయ ములో ఇంతకు పూర్వము, ఈరీతిగనే అంజనేయ విగ్రహము, రెండు శతాబ్దములు, పూర్వపు దేవాల యమునకు సంబంధించిన పునాదులు, కైటవశివవట

గ్రామాణులలో పెద్దలైన శ్రీకపిలవాయి కృష్ణయ్య గారు అంజనేయ విగ్రహమును మాత్రము శేటి ఆల యములో ప్రతిష్ఠించి, శతాబ్దములు భిన్న మైనందున ఆలయప్రాకారములోనే పూడ్చించిరట శేటికిని, ఆలయప్రాంగణములో రెండు పాత పానకట్టములు, విజాయకుని విగ్రహము, దేవీ విగ్రహములు విడిగా కనబడుచున్నవి

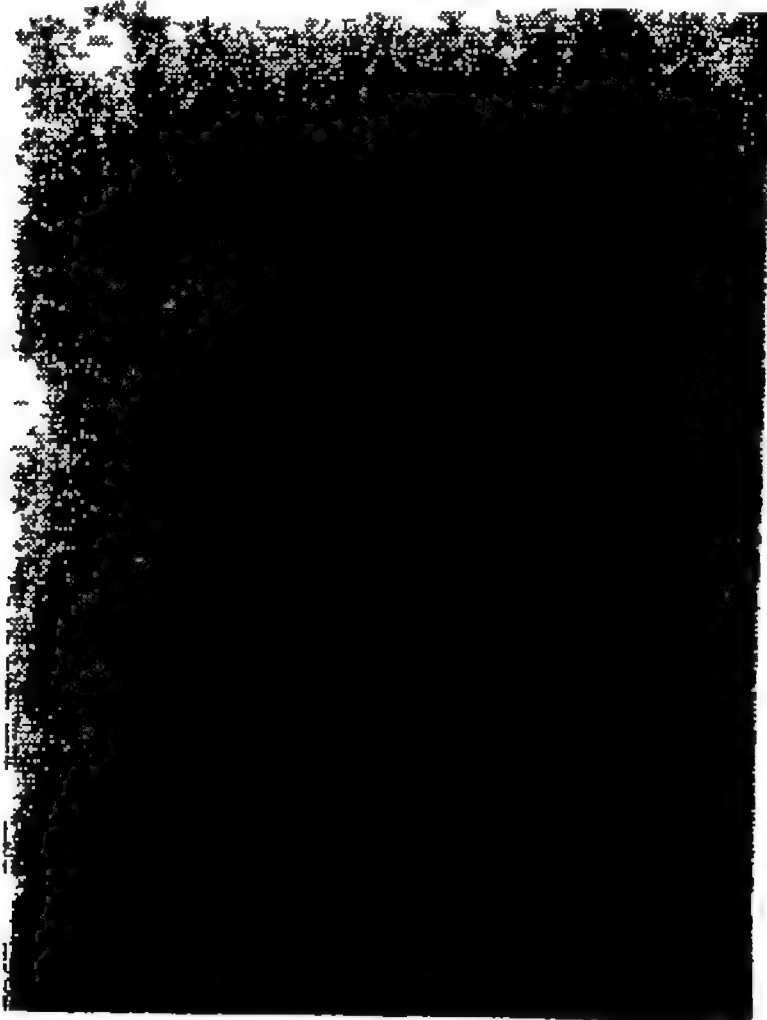
ఈ చెందుకూరుగ్రామము నూరు, నూట చూపు సంవత్సరముల పూర్వము ఏర్పడినదని, అంతటిముందు ఈ ప్రదేశములో పారంగపట్టణమును పేర ఒక పట్టణము వుండెడిదని ఒనకూరి ఈ పట్టణము అనేక శైవ, వైష్ణవ దేవాలయములకు ఆటపట్టని ప్రసిద్ధి

దొరికిన విగ్రహములు విరివిగా శైవ, వైష్ణవ సాంప్రదాయములకు చెందియుండుటనుబట్టి, ఈ ఒనకూరి సత్యమే యైయుండునని మనవిచేయు చున్నామ కాననపు రిపి కాళతీయ యుగమునకు అనంతరపు రిపికలె గోదరించుచున్నది. కాళ తీయులు పరమశైవులు వీరి పరినానంతరము, తెనుగు దేశము నేరిన రెడ్డిరాజులు శైవులే అయినను,

పన్నిద్దరాశ్వాసు

శ్రీరంగమనుండి, ఉత్తరాదికి వచ్చిన నైవేద్యపాత్రముల
తోధకల్ల నైవేద్యపాత్రములుకూడ కట్టించినట్లు కోయి
కొండవంటి నైవేద్య క్షేత్రములు సాక్ష్యమిచ్చు
చున్నవి. పన్నిద్దరాభ్యాస్త, గయత్యంతుడు, (బహుశా
అంజనేయస్వామికూడ భుంజియేయించును) ద్వార
పాలకులు చేరిన విండోలగముతో నీతారామలక్ష్మణు
లుండిన పూర్వనైవేద్య సాంప్రదాయము కడపటి రెడ్డి

దానకొననము.

రాజాకొనములో గాని కడతీరియొండవనియూహిం
చుచు, ఈ విగ్రహములు పదునైదవ శతాబ్దము వాటిని
యొందునని యూహించుచున్నాడు. (నైకాపన
మును, ఈవిగ్రహములును ఒకే కాలమునకు చెంది
యొందునను యూహా సర్వదూరము కాకపోయినను,
నిర్ధారించి చెప్పటకు వీలులేనిది) శిల్పమైనను మాత్ర
మైవేద్యముతో సాంప్రదాయ విజ్ఞానభగను వాండి రూప
ముగు సాంకేతిక సాంప్రదాయము ననుసరించినట్లు
న్నది గాని, దీక్షమునందు స్థాయిగానుండి, పూర్వ
వికాసము చెందిన శిల్పసంపదకు చెందినట్లు లేదు
విశ్వాసములో కాకతీయ సాంప్రదాయమునకు
చెందిన లాఠిర్యము గోచరించుటలేదు అట్లని విషయ
నగరకాలపు పూర్వవికాసముకూడ కనబడదు ఈకార
ణములచే, ఈ విగ్రహములు కాకతీయ, విజయనగర
కాలములకు నడిమికాలమునకు చెందినవని పూనాచేసి
నాను విగ్రహములన్నియు ఒక దానిపై వోకటి
జేర్చి, భూస్థాపితము చేయ బడియుండుటను బట్టి
ఏభూమిదీక్షలైన కాలములోనో ఇది నాకనముచేయ
బడునను భయమువలన, భక్తులు కీటివి భూగర్భమున
దాచి, ప్రాణరక్షణకు దీక్షగా దీక్షితరలియుండు
రేచెయని పూహించకద్దును కనుక ఈప్రాంతము
నందు విరివిగా భూగర్భపరిశోధన చేసినచో వైన
చెప్పిన సంధికాలపు సంఘచరిత్ర నిల్వగమునకు
సాయపడగల శిలాకానన విగ్రహసంపద విరివిగా లభిం
చునని మనవి చేయుచున్నాను.

పోయిన పుటలు

శ్రీ అంగర వెంకటకృష్ణారావు

నేను అదవపుడల్లా మేజిస్ట్రేటువద్ద క్యాంఫ్ నుమాస్తాగా వున్న రోజులలో జరిగిన వొక సంఘటన, న న్నమాంతంగా వొక దశాబ్దానికి పైగా వెనక్కు నెట్టింది

ఆ రోజులలో నాకు రోజు వొక అరగంట సంక్షిప్తలేఖనం, సుమారుగా గంట టైపువని వుండేది మా ఆఫీసరుగారు న్యాయమైన ప్రభుత్వాధికారి, నిజమైన ప్రజాపితకుడు ఇంటికి రావొద్దని చెప్పిన గజెడ్డ్ ఉద్యోగి నా యొక్క అత నొకటి

కాని నే నక్కడ అట్టే కాలం మనలేక పోయాను. అక్కడ నా సరిరం నిర్మానుష్య ద్వీపంలో 'కృపా' బ్రతుకు వుండేది మోసం ఉచ్చాస విశ్వాసాలుగా జీవిస్తూన్న ఆ ఆఫీసు కుడ్యాల మధ్య నాకు పూపిరికింది కాదు నిర్వాసికంగా వున్న విముఖుల్లో, సంఘానికి, జీవితానికి, నాకు గల సామరస్య నైషమ్యాలు పూనా కందక, కూనయ్యంలో మనకు కలిగి కలిసిపోవడం పరిపాటిగా వుండేది

అట్లాంటి సమాధిపరిస్థితిలోనే వున్న వొక నాటి మధ్యాహ్నం బంజ్రోకు వచ్చి 'బాబూ— నీన్న పిరిసను టైపు నెయ్యండి' అని బ్రతిమా లేడు. సమాధిలో వుండే, ఆ కాగితం అందుకుని, అప్రయత్నంగా చివరవరకు దదివేసు

'ఎవరిదోయ్ యీ పిటిషను?'

'ఒక దీద న్యాయుడిదండి'

'అతనిది పిలు' బంజ్రోకు వెళ్ళేడు

పిటిషను వ్రాసిన ఆ సామి వచ్చేవరకు నా మనసు దట్టమైన పొగమంచు క్రమిస్తూ పోయింది చంద్రకారాత్రికలె వుంది అతడు వచ్చి నామందు నిలబడ్డాడు—లోకుకు పోయిన బుగ్గలు—చెడు కాలపు జలగ నెక్కులు యావత్తు పిల్చినయగా మిగిలిన బొమికలలోను! జరిగిపోయిన రోజులను కనిపించిన

విస్మృతి అనే చీకటిని చీల్చి ప్రయత్నిస్తూంది నా జ్ఞాపకశక్తి విస్మృతిరాచువు దవడలు వగులు తూంటే, క్రమేపీ జ్ఞాపకంలోకి వువయిస్తున్నాడా వ్యక్తి—అదంతా వొక నెట్ట ఆపలేవమలా వుంది అతని ఫాలభాగం వెడలై, కాంతి తేరి, బాలాదులు నింబంబంటి కుంకుమరేవు విరాజిల్లింది తరుణ రక్తం పూరించి బుగ్గలు మిసమిసలాడేయి అస్యయిన ప్రభావం వల్ల లేజన్ను కలిగిన ఆ శీత్రాలు తిరిగి తిగుమలు కురికేయి ఇరటంగా చాటి లేచింది దండ లలో కంపలు కమ్మెచ్చులు తిరిగేయి పదిపాళ్ళ క్రిందటి విగ్రహం నామదిలో పాడయింది

'వరంజరికాస్త్రీగాయా! నేను జ్ఞాపకం వున్నానా!' గట్టాత్తుగా అరకి కమ్మ శీత్రాలలో నుట్లు మరీ లోతుకు కుంచుకపోయేయి

'లేండి!' చిరిగిపోయిన డప్పులా ఆ గొంతు భయపెట్టింది అతడు యింటికోసం వ్రాసిన అర్జీ కాగితం నా చేతులోంచి బారి క్రింద పడిపోయింది ఒక ధర్మాక్కుకు తన యిల్లలో వొకటి సద్భావ్యాణ కుటుంబానికి నివాసంగా యిచ్చేనిమిత్తం కేటా యించి, ఆ అధికారం జ్ఞా కలెక్టరుకిచ్చి చనిపో యేడు—ఆ యిల్లు తన కిమ్మని అర్జీ దాఖలు చెయ్యి పోకున్నాడీ సద్భావ్యాణుడు!

'కాస్త్రీగాయా, మీరు పీఠనగరంలో కొన్నా క్లున్నానుకదా?'

'అవునండి' అతడు తడబడ్డాడు 'కాని మీ రెవరో నాకు తెలీదు నేను మీ రెవరున్న మని పిని కాను—మనిషిని పోలిన మనిషుంటాడు' ఆ మాటలలో జారి, దొంగతనం, రిడియం, యెస్కీ పిజం, కుస్తీలు పడుకున్నాయి

నా మానసావనికమీద గతించిన రోజులు, ఆటలు, నవ్వులు, యెన్నోనో దృశ్యాలుగా మహా ద్వీపికో విరిసి, కలిగి, మాయమౌతున్నాయి.

'మీరు అంజనేయస్వామిమఠంలో నువ్వు

నైజేలుండి 'ఘన' పరీక్షకు చదువుకున్నార కదూ?' అరిగి కుదించి అప్రమత్తంగా ముఖాన్ని కప్పింది. గదిలోకి జొరబడిన తటిత్కాంటి మెరుసై పోగానే మాయమైవట్టు, వెనుదిరిగి ఆతడు ఎసి పోయేడు. అప్రమత్తమైన వున్న నా గున పింకా గూస్యంగానే వుండి బంజ్రోలు కేమీ అర్థంకాక జోరల్లచెట్టి 'మితకు బాబీ పంసు' అన్నాడు నా దృష్టి భూపతనమైన 'పఠంజరి కాస్త్రీ' సంతకంవూద పడింది.

* * * * *
ఉదయం ఆరుగంటల వేళ పడమటికేసి నీడలు పొడిపుగా వ్యాపింపజేస్తూన్న సీతం లో పొగ మంచు కరిగి తుమర వర్షాన్ని ధ్రువింపజేస్తూంది. లెక్కలు చెయ్యడానికి చాచేసి కూచోగానే వొక యెట్ట గేలు అంటబోడిచింది మెట్లో అని కేక పెట్టి గంటేను పండు మాకు నిమిషాలు గడిచేక మకం లోంచి వచ్చిన ఆ వ్యక్తి వొక మంత్రం చెయ్యగానే బాధ పటాపంచలైంది. ఆ తరువాత మా యింట్లో పెద్దవాళ్లు కనుక్కుగా తెలిసింది ఆతడు చదువు కోడానికి ఆ గోరినాడే వచ్చేవాని—ఆతని పేరు పఠంజరికాస్త్రీ—పద్దెనిమిదల్లగాడు.

అంజనేయస్వామి మకం లోక జమిందారుని దావిలో చేప పాతకాల వుండి పండితులకు నైదీకం, వకులకు బ్రాహ్మణీకం హెచ్చు కావటంచేత అన్యాయనం సన్నగిల్లింది—బడి కూడినవాడు గురు శిష్యులు ఒంపులు గుంపులుగా చేరి, వర్గాకాలపు కప్పలవలె సహక వమకాలు ఆగే పవిగా వర్ణించే వారు ఎగవేస్తే పది పదిహేను దినాల వరకూ ఫీక రుంతేవారు కాదు కాని ఆ ముం నావంటి కుట్ల కాదుకు చాలా నెపయోగపడేది—మీం దాని మండపంవూద గొంగాట లాకుతూ, పొగడ చెట్టెక్కి పట్టుతింటూ—నెవకప్రక్క చెరువు నంటివున్న పెరటిలో నాదం చెప్పివూద కోరి పిల్లన గట్టు ఆడు కుంటూ హాయిగా వుంటే వాల్లం అందరికన్న పెద్ద అటలలో 'రీడరు' నేనే—నాకు అంజనేయులనే 'అనీష్టంట్లు' వుండేవాడు వాకు పేరుకు తగ్గట్టూ మహా అల్లరి చేసేవాడు నేనూ అల్లరి చేసేవాడిని, కాని తెలివిగా పెసిలేవాడిని అంజనేయర్ని పాధారణంగా పెద్దవాళ్లు మేదర మంచం చేస్తూనే వారు.

పఠంజరికాస్త్రీ వచ్చిన రెండోనా మదయం నేను మా వీధి చావడిలో చదువుకుంటూంటే గంభీర స్వరంతో అరిగి గదిలోంచి వివవస్తూంది,—'కీరీ టినం గదినం చక్రిణంఠ రేఖోరాశిం సర్వతో దీప్తి మస్తవ పశ్యాదిత్వాం మర్మీరీక్ష్యం సమస్తా ద్దీప్తాన లార్కదుర్గతి నిప్రమేయమ్ ' నాకా నాక్యాల కద్దం తెలియనప్పటికీ, ఆ గీతా వాక్యంలోని శక్తి, శంఖారసంవలె సరసేవి కాస్త్రీ కంఠగాంధీర్యం కన్నటు ఆకర్షించేయి మకం చెట్టెక్కి కాస్త్రీ గది బేపు చెట్లను తలుపు పిరోకలిగా వుండి లోనికి జొర దానికి జంకు కలిగింది కాని ఆ గీతాసవంతి యువగ యువగలై, మరగలు క్రక్కుతూ, తుర కొక మహా యుర్మరిగా ప్రవహిస్తూంది 'దండ్లు' కరాలాని చ లే ముఖాని దృష్ట్యవ కాలానల సన్నిభాని, నికో వజానే నలనే చ శర్క ప్రోడ జీవేళ! జగన్ని వాస ' తమని తోసేను నీలిగ్ధం పట్టుపంద ఫరించి, విఘాతి త్రిపుండ్రాం కితములైన ఫాల భాగసు దింపలు కలిగి, గాయత్ర్యుపాసవాలబ్ధమైన పిజ్జస్సుతో రెండవ కూడ్యుడిలా ప్రకాశిస్తూన్న కాస్త్రీ, పూచొస్తులు కలిగింది శంకయిడి పటానికి తగిలిస్తున్నాడు.

'రా ఆబ్బాయ్' నేను లోన ప్రవేశించా వికాల శీత్రాలు నేజువుంాయి ప్రసరిస్తున్నాయి 'నీ కేకేవిటమ్మా'

'గోపాలం—కాస్త్రీగామా మీరిందాకా నగుచున్నానింకా చెవవండి '

'బాసుందా చదువుతాడు 'యధా ప్రదీప్తం జ్వలనం పఠన్ విశిర్తి నాకాయ సమృద్ధ నేగా: తిదైవ న కాయ విశిర్తి లోకాస్తవాపి వక్త్రాణి సమృద్ధనేగా: ' ఇది యిలా యెంత చది వినా, విన్నా బాసుంటుంది కాని మత్వం చదువు కుంటున్నావు ?'

'చిడోఫారం' 'ఇంత చిన్నవాడివిలావున్నావే అప్పుడే చిడో ఫారం కొచ్చావా?'

'మరి మీరింత చిన్నవాళ్లు కదా మీ కాస్త్రీ చ్చామో!' కాస్త్రీ మందహాసం చేసేడు

ఈ లోగా నోటి కద్దంగా చెయ్యి పెట్టుకుని గైలులా కూకెడుకూ అంజనేయులు మళ్ళం

మొట్టొక్క నా కోసం అటూ యటూ పరికించి, నన్నా గదిలో చూసి, వొక్క గంతుల లోన ప్రవేశించేడు. వాడికి కొత్త లేడు—నా కంటే వొక్క యేదాడే చిన్నైనప్పటికీ మూడు క్లాసులు తక్కువ. ఒక్కానే గది అంతా కలయ చూసేడు కాస్త్రీ వేపు చూసి 'నా కోక్క వూదొత్తి యివ్వండి' అని అడిగేడు.

'ఏడు నా స్నేహితుడు—అంజనేయులు', పరింజలికాస్త్రీ నవ్వేడు— 'వేరు చెప్పక్కర లేకుండానే తెలుస్తోంది.'

అంజనేయులు కాస్త్రీ వేపు తీవ్రంగా చూసి, పల్లిగిరించి నవ్వి, గంతు కట్టా యెగరేసి 'అక్క భాన్ కృభాన్ కాగా పార్వీసేవే లబ్ధులవా, లబ్ధులవా, లబ్ధులవా' అని గంతులు వేసి, తిరిగి 'హేళనగా నవ్వుతూ పరుచుతీసేడు కాస్త్రీ వేపు నేను ఉదాసీనంగా చూసి 'పెంక నగ్గత' అన్నా వాడి తిర్రువన కును వేడుకుంటూన్నట్టు కాస్త్రీ 'కాదు వాడు నుంచివాడే' అని బంతి పువ్వురంకు కాలవపై మీద కప్పుకున్నాడు 'మాగ్రతగా వుండవలసిన వాడివి నువ్వే నువ్వు బాపపడతావు' నే నప్రయత్నింగా అన్నా 'ఉంటారా యిక్కడ కొన్నాళ్లు?'

'ఉండాను నేనచ్చా' అంటూ అతడు నా కళ్ల లోకి తీవ్రంగా చూసేడు.

మఠంలో ఆరాధన తక్కువగా వుండేది పూజార్లు ఆ అవరణలోనే వివసిస్తూండేవారు పిల్లల మందరం కూడి ప్రతి సాయంత్రం 'భజన' పేరిట గోనో పాటలు పాడే వాళ్లం అంజనేయుని కన్నడ పాటలు అపశృతిలో నట్టే కేకలులా పాడే వాడు అక్కడ వోక బొక్కి హాస్యానీ కూడా వుండేది.

ఆవేళ సాయంత్రం నేను శృతిలాగుకున్నాను అంజనేయులు 'తిప్పుగళమ్మనే నొప్పి కొట్టో మమ్మప్పకాయ నేకో తిమ్మప్ప నీవు' అని భయంకరంగా అరుస్తున్నాడు మిగిలిన మఠకారంతా యెవరికి తోచిన లక్షలో వాళ్లు చప్పట్లు చిరుస్తున్నాడు. అప్పుడు కాస్త్రీ నెయ్యిదిగా వచ్చి అంజనేయులు మెడమీద చెయ్యి ఆదించి కూచున్నాడు అంజనేయులు చుంచులా మెడ వంచి చిరునవ్వుతో పాట నాగిచ్చేడు.

'అంజనేయులూ, కాగా పాడతావే!' మెడ మీది నేళ్లు దిగించేడు.

'ఉండంతే, కొతలూ మీరూను'

'ఏం కొతలు?'

'వంకాయలు, సుమ్మిడికాయలు . యిహా హీహా—' అంతా గొల్లన నవ్వేం

'అలాక్రాడోయ్ చూడు ఆ హాస్యానీ కబ్బం యెలా వుంది అది శృతి అంటారు'

'నెప్పక్కర్లేదు'

'ఆ శృతిలో నీగంతు కలపారి—మట స్వచ్ఛంగా పలకారి అలా పాడితే స్వామికి ఆనందం కలుగుతుంది'

'లేకపోతే' అని కొంటే ప్రశ్న వేసేడు

'మట్టుప్రక్కలవాళ్లకి బాధగా వుంటుంది. చూడు యీ పాడారి'

కాస్త్రీ హాస్యానీ శృతిలో గంతు 'ఆ' అని కలిపి ఆ పాట తిరిగి మృదువుగా, హాయిగా, భక్తిగా పాడి వినిపించేడు మళందరికి ఒళ్లు పులక రించింది పూజార్ల యింట్లో పనిచేసే 'నైసీ' వచ్చి మండపంక్రింద బొమ్మలా నిలబడి పాట వింటూంది దానిలో కూడా భక్తి వికసించింది కావోలు.

'అబ్బాయిలూ, మనం అంతా కలిసి వోక బాలభక్త సమాజంగా తయారవుదాం నెల కొకసారి రావిచెట్టుక్రింద వున్న ధర్మసుండిలివారి భజన పార్టీవిజూడా పిలిచి, చక్కగా భజన చేస్తే, అంతా వచ్చి ఆనందిస్తారు అప్పుడు మనం భజన యింకా సక్రమంగా చెయ్యొచ్చు ఏమంటారు?'

కూతు చాలా సరదా వేసింది అలాగే అన్నాం కాని అంజనేయులే చిన్న సమస్య లేవదీసేడు 'ఆ డబ్బు డవాలంత చేత వరకూ మనకేదైనా ప్రసాదాల యేర్పాటుందా లేక మన భజన మిరియాల దండుగకేనా?'

'ప్రసాదాలు కావలసివన్నీ ఆవన్నీ నేను చేయిస్తాను' ఆ మాట వినిగానే అంజనేయులు అంజనేయస్వామిలా పొంగిపోయి, గళమని లేచి గుండె లకు మోకాళ్లు తగిలేలా మద్ది గంతులు వేసి 'అక్క భాన్ కృభాన్ కాగా నెప్పేన్—లబ్ధులవా లబ్ధులవా' అని బట్టి కాంక్షనం చేసేడు. మంగళహారతి

మరియగానే అంతా బడిపోయారు—నేనూ కాస్త్రీ
బడుతూంటే పెడిమండపం చాటుకు మెల్లగా తప్పు
కుంది.

పరంజలికాస్త్రీ మీద చుట్టుప్రక్కల పెద్ద
లందరికీ గౌరవభావం యేర్పడింది ఆ కారణంవల్ల
అతినివాద వాకున్న గురుభావంవల్ల నేవరితో అను
విత్తం వుండడం మా వాళ్లు మార్చించేరు కాస్త్రీ
మాదా నన్ను శిష్యవాత్సల్యంతో చూస్తూ, నీ
నెప్పుడూ సక్రమ మార్గంలో ఎడిచేటట్లు చెయ్యడా
నికీప్రయత్నించేవాడు నేనూ వసుళం వంటిదిగా
వున్న సమయాల్లో యేదో పని కలిపించి నన్నెక్క
డికో పంపుతూండడంవల్ల వసుళానికి నా మీద
కొంత అసహ్యం కలిగింది వసుళం మా పాగుగింటి
పీడలు గారి మాకురు—చురుకైనది—మంచి నెమ్మది
కలిగినది—ఆ పిల్ల నాకు ప్రాణంకంటే యెక్కువ

వసుళం అంజనేయులకు దూరపు బంధువు
వాడేవల్ల నాకాపిల్లతో పరిచయం కలిగింది

ఆనెళ్ల పాయంత్రం ఎదు వాటివ వరమా మనం
దాదామీద కాస్త్రీ నేను మామని యేదో
కబుర్లు చెప్పకున్నాం తిరవార కాస్త్రీ
సంధ్యా వందవానికి వెడిపోయేడు పిల్లలా చప్పుకు
చెయ్యకుండా వసుళ వచ్చి నా వెనక నుంచుంది

‘ఏమిటా చిన్నవాళ్ళు?’ పరధ్యావంగా
వున్న నేను కుక్కుళ్లుపడ్డాను ఎదుదిరి ఆమెను
చూడగానే నా కాళ్ళర్యం వేసింది ఆమెలో
యేదో గొప్ప మార్పుకుపించింది అప్పటికి గుమారు
వారం రోజులనుంచి వసుళం నా కంట పడలేదు.
అంజనేయులు వడిగితే, ‘వసుళ మాన్నాళ్ళపాటు
యెడంగా మామందిరా యేదో—పెద్దమని
మైందను కంటువ్వురు’ అన్నాడు వాకేమి అర్థం
కాలేదు పెళ్లికాకుండా పెద్దమనిషిలా అయిందిగా
అంటే వాడికి బోధపడలేదు.

‘ఏం వసుళా! వారంరోజులై యెక్కడా వాడ
లేదు!’

‘వారం రోజులై నేను వాడలేదుగాని,
మచ్చెన్నాళ్ళయి వాడలేదో గుర్తుందా? కాస్త్రీ
దగ్గం బైడికం నేర్చుకుంటున్నావా?’

‘బైడికం నేర్చుకోదానికి మాకర్హత లేదు!’

‘అయితే మంత్రాలు నేర్చుకుంటున్నావా?’
వాకేం జవాబు చెప్పాలో బోధలేదు ఆమెను
చూస్తూన్నకొద్దీ ఆమెలో యేదో తీవ్రమయిన
మామ్రు గోచరిస్తూంది నిజంగా పెద్దమనిషయిందా?
అంటే యేమిటి? నే నెప్పుడు పెద్దమనిషవుతాను?
వాడండలు, మౌనయభాగం చూసుకున్నా ఇలా
ఆలోచిస్తూంటే పడమటి దిక్కునుంచి అరుణాదళ
కాంతుర్ని కబలిస్తూ వొక కాగుమేళుం పగుగత్తి
వస్తూంది రివటగారి పెనుగారిగా మారి వుభేక్తుగా
టపటప చినుకలు పడపాకేయి దాదామీద దక్షిణ
దిక్కున దగ్గరగా వున్న గదిలోకి పరుగెత్తేం
వెంటనే ఆవాస పెద్దదై వుత్తరగదిలోకి ముమ్మర్ని
బల్లవివ్వలేదు దక్షిణగది పెట్టు మారీపోయివుండడం
చేత అక్కడ మేం ఖైదయిపోయేం ఎదుగుగా కిటికీ
లోంచి వసుళయిల్లనుపిస్తూంది ఆమె కిటికీ చూసింది

‘కిటికీ చూసేవేం?’

‘దరిగారి పిస్తోంది’ ఆమె మందహాసం చేసింది

‘వసుళా! నీలో యేదో మార్పు కలిగింది అది
నాకర్థం అవడంలేదు వాకు చెప్పవూ?’ ఆమె నుదీ
ర్భమైన కనుకప్పులు బగువుగా వారేయి ఎందుకో
వాటిని చుంబించాలనిపించింది హోరని వర్షపు
శబ్దాన్ని చీల్చుకుని క్రింద మండపంమించి అంజ
నేయులు ‘లబ్బులవా’ వినిపిస్తూంది నెమ్మదిగా
వసుళాన్ని సమీపించి దగ్గరకు తీసుకున్నా తిటా
లున ఆ పిల్ల నా మౌనయంమీద రెండు చేతులూ
అదిమి పెక్కునెట్టి, ధారాపాతం గా మరుస్తూన్న
ఆ వర్షంలో, దాదాపాకులవా పరుగత్తి ఉత్తర
గదిలోంచి అదృశ్యం అయింది ఆమె వెడిపోయిన
విగునిమహాల తిరవార ‘గోపాలం’ అని పరంజలి
కాస్త్రీ పిలుపు వివలడింది

అతడు గంటపేపు నమ్మి పృచ్చించిపృచ్చించి
విషయం అంతా గ్రహించేడు అమాంకంగా నా
ఆరాటం అంతా ఆతే. చెప్పేడు కాస్త్రీ వుగ్ర
రూపం ధరించేడు భగవద్గీత చేతిలో పట్టుకుని
‘దీనిమీద చెయ్యివేసి ప్రమాణం చెయ్యి మల్లీ
అలాంటి పాఠశాలలు చెయ్యవని’ అని గసాయం
చేడు—తైల వర్షం పడుతూన్నట్టు నాకళ్లంట అగ్ర
వులు జలజల రారేయి. ప్రమాణం చేసేడు.
గీత చేతిలో వుంది. అది అతని చేతిలో

జూదా వుంది ప్రమాణవాక్యం నానోటిలో ధ్వనించింది అతని శృంగారంలోనో!

ఆ నిమగ్నమనస్థి కొంతకాలం నా మనసు బాధపడింది. అనుభవహీనుడిని అజ్ఞానం నన్నలా తప్పుత్రోవలోకి నెట్టివేస్తూంది తరవాత నాలుగైదు రోజులవరకూ వకుళంతో మాట్లాడలేకపోయాను. ఆమెజూదా నాతో మాట్లాడాలన్న అభిలాష అంతగా చూపలేదు.

ఒకనాడు పాపయంత్రం మనక వెన్నెలలో నే నొంటరిగా పొగడవెక్కువైందనూ మని, వర్తంనాటి పాపయంత్రం జరిగిన సంఘటన నెమరువేసుకుంటున్నా ఆంజనేయులు నెనకచాటునే వచ్చి కళ్లు మూసేసు నేను విడిచించుకున్నా.

‘ఏమలోదిక్కున్నావురా?’

‘ఏం లేదు’

‘నాకు తెలుసు’

‘ఏమిటి?’

‘వకుళం—’

‘ఎవరన్నాడు?’

‘నాకు తెలుసు వకుళం అందంగా వుంటుందిరా కాని నన్ను చూస్తే దానికి వెక్కిరించాలని వుంటుంది నవ్వంటే దానికి చాసరదా’

‘ఎప్పుడు వెప్పింది’

‘ఇంచాకా—నాళ్ళనాన్నగారి కెవరో పూతలేకు లిచ్చారట—నీ కిమ్మనియిచ్చింది’ తేలులోంచి ఆకునువక తీసేడు దానిలో రెండు పూతలేకులున్నాయి

‘నీకిచ్చిందా?’

‘లేదు దొంగ కాని బ్రాతగోయ్ నాళ్ల నాన్నకి తెలిస్తే ఏమియిస్త్రీ అయిపోకుం దిద్దరికీ’

‘ఏమిటి తెలిస్తే—పూతలేకు ఇచ్చిందా?’

‘నాకుచే యెరగవ కాని వారెయ్ నాకు రోజూయేదైనా నైవేద్యంపెడితే నీకు మంచి పాపం చేస్తా’ నా మనస్సు వికసించింది. ఒక పూతలేకు వాడి కిస్తూ అన్నా ‘పోనీరా—నవ్వంతా యెరగాలి చేస్తావు నాకలాంటి వుడ్డకేమే లేదు’

‘దాని కుంటేనో’

‘అక్కో’

‘అలాక్కాడు’

‘నిజం!’

‘అక్కభావ్ క్కభావ్—యేమీ యెరగవు—లమ్మలవా, లమ్మలవా’ రెండో పూతలేకు జూదా వాడి కిచ్చేను అప్రయత్నంగా నాట్యంచేస్తూ పరుగెత్తేడు మళ్లీ నిక్కబ్బం—ఒంటెచాటు వకుళం పెద్ద మనిషైంది నేనింకా కాలేదు—అయేవరకూ నేని వుండాలి కామోగు ఈ అగమ్యగోచరపు లోకంలో తేన్న నన్ను ‘బాబూ’ అన్న పిలుపు కేలుకొలికింది వెనుదిరిగి చూసేను పైకి/ అది నన్ను రమ్మం లోంచి ఎవరో పిలిచేరట యంత్రంగా దానివెంట వెళుకున్నా

చుట్టు తిరిగి మకంవెనక వున్న నెరువుగట్టు మీంచి కుమారు మకం పెరటివరకూ వచ్చే పైకి ముందు దారితీస్తూంది నెరువు నానుకొని దిబ్బ—అదిబ్బ యెక్కులే పొడైన మెట్లవరక అక్కడితెలుపు రెప్పదూ మూసీవుంటాయి కాని అప్పుడవి తెరచి వున్నాయి కూక్కునుంచి వుడయేందుకెరకాలు నూటిగా గదిలో పడుకున్నాయి

ఆ మెట్లు నే నెన్నడూ యెక్కులేగు వాటి కిరుప్కల్లా గడ్డి మురిచి వుంటుంది నెరువుగట్టు మీంచి అక్కడకు చేరడానికి సరైనమార్గం లేదు. పైగా ఆ పెరటింటికెగురుగా నెరువుగట్టుగోడ నానుకొని వొక పెద్ద రావివెట్టుంది మకంలో విర్యాగ్య యైన వొక వికంకువు నీగు ఖరించలేక అక్కచాత్తి చేసుకోవడంచేత దయ్యమై ఆ వెట్టుకు పట్టివుంది పుకారు అంచేత ఆ వెంపు వెళ్ళేవార్లం కాము పెట్లమీద పొకుకు జూదా వుంది

మీద మెట్లెక్కి వెనక్కి తిరిగి చూసేసరికి పైకి తిరోగమిస్తూంది కారణం ఆలోచిస్తూండగా మేడ బొక్కి గదిగోంచి ఖజేలుమని గాజులదప్పకు వివపడింది కుమారులనుంచి మాటాక్తుగా వొక కోమలాంగి వచ్చి, నావేపుచూసి ‘ఒరలో తచ్చానా’ అన్నట్టు మందహాసం చేసింది ఆమెను చాలాసార్లు చూసేను కాని ఆ లాభగ్గాంతో యెన్నడూ చూడలేదు వెన్నెల చుంబించిన ఆమె పలువరసనుంచి ప్రచారితిలైన కాకులు నా కళ్లకు మిరుమిట్లు గొల్పాయి. ఆమె చాక్కులు అయ్యింగారి జూకుడు—నానిదితింకువు—నేను అరిమేలు.

‘నీ చేరమిటి?’ నేను చెప్పెను.

‘గోపాల కృష్ణుడివా?’ తమాషగా నవ్వించి, అది కొంటేగానే వుంది కాని దానిలో వొకవిధ మైన జారి వుంది దానిలోనే యేదో కాంతిని మూచించే ద్వనివుంది అది జారిగొలిపే యేదో విజ్ఞానపరమత్రంలో నుండు ప్రాస విషయమాత్ముల వుంది

బూజులు పట్టి, గోడపెళ్లలు రారీపోయిన ఆ పాడుగదిలో, చెన్నలదెలుగులో, ఆమె యేదో ప్రశ్నలు చేస్తూంది కాని, ఆమె మాటలు నాకు వినిపించడంలేదు నేనెవో జవాబులు చెప్తుంటే ఆమె మనీషునీ నవ్వులు నవ్వుకుంటూంది తెలుగు పలుకులమగ్న ఆమె ఆరవయాస వింతైన కమ్యుదనం కలిగివుంది

ఆమెను—నీతో తిరుగుతూంటారు, ఎట్లాగా— ఆయన చేరమిటి?

ఈప్రశ్నతో నాకు తెలివితప్పింది ఆ ప్రయత్నంగా ‘పఠంజలిశాస్త్రీ’ అన్న ఎంటనే ఆమె మాటలు నేర్చుకుంటూన్న చిరుక శ్రోతమాట వినగానే దానిని లోలోపలే నాలుకతెప్పకూ పురశ్చరించినట్లు ‘పఠంజలిశాస్త్రీ’ అని గంతుకూడ వార్లు గొణిగింది

‘అయినకు యీ చీటియిస్తావా?’

హరరామ్! నా గుండెలలో కళ్లు గుడ్డుకున్నాయి

‘పఠంజలి శాస్త్రీ అంటే యెవరనుకున్నారు? అజ్ఞాన మహాగ్నివా?’

‘ఈ చీటిలో అరిచిని రిప్పికూ ప్రాయశః!’ ఆమె బెట్టుగా అంది—కాని నవ్వుతూనే

‘పాగుకుకూ వ్రాసినా, వ్రాసిన మిమ్మల్ని, అందిచ్చిన నమ్మమనీ చేస్తాను’

‘ఘరవారేదు ఇవ్వకూడదా’ చీటి అందిస్తూ జారిగా పలికిన యీ వాక్యంలో పుత్రోపం అనుపించింది చీటి తీసుకువెళ్లి యివ్వడానికి ధైర్యంకలగ లేదుగాని, ఆమెకు ఆ వాక్యం గంకరించడంలో హింసగోచరించింది. సరే యిప్పున్నా చీటియిచ్చి నా యెయ్యి పట్టుకుని ‘ఎవ్వరికీ చూపించకూ—’అంది.

చెరువుగట్టుకు దిగి నదుతిరిగి చూసేడు. ఆమె గది గుమ్మంనుండు నుంచుని చూస్తూంది నావెంపు. చందమామ ఆమె పొందర్యాన్ని త్రోగేస్తున్నాడు ఆ తోగేత్సాన్ని వికాసంలో ఆమె అరబ్బిరాక్రమ కథలలో యే దేశకవ్యలో అనిపిస్తూంది

చీటి పట్టుకకుతున్నానన్న మాటేగాని అది అందివ్వడానికిగుండెలు లేవు కుండెనకాదుడికుంజే సాహసం నాలో మృగ్యం నందు మలుపు దిగ్గర అయ్యింగారి మేడనుండు పెద్దనీడ నేర్పడింది ఆ నీడ చేరగానే పైడి నన్నని అవరుద్ద కంఠం వినిపించింది ‘ఏటన్నాను బాబూ’ నేను సంగతి చెప్పేను ‘నా నిచ్చేస్తాను బాబూ, తెండి’ ఆ కీ నీడలో దాని ముత్తిలోచనాలు పెరిసేయి నా కలమించి పర్యతిం దింపిట్టయింది

నేను పిల్లిలా నా గుమ్మంనుండు నిలబడి పైడి శాస్త్రీగదిలోకి వెళ్లడం, ఐదు నిమిషాల తరవాత తిరిగి రావడం చూశా అది తిరిగి అయ్యింగారింటికి ప్రదక్షిణం చెయ్యడానికి గామీను బయల్దేరింది నేను దిక్కుదిక్కుగా దానిని సమాపించి అడిగా—

‘ఏమయింది?’

‘నీ టిచ్చేరు’

‘నే నిస్తానే’

‘నెదు బాబూ నేనే యిస్తా’

‘అక్కరేదు—నేనే యిస్తా’

‘మీ నాన్నగోరితే నెవ్వవా?’

నా గొంతుక తడి ఆరిపోయింది దాని కండు కంఠ కోపం! అది దూరం అవుతూన్న కొద్దీ దాని తెల్లచీర వొక మచ్చలా మారుతూం దా చెన్నలలో. అది అయ్యింగారింటి పెరిటినేపు వెళ్లడం లేదు— మలుపుదగ్గరున్న పెద్ద రావివెట్టు నీడలో కొంచెం ఆగి తిరిగి బయల్దేరింది నాకు అనుమానం వేసింది, అది తిన్నగా పలిపోతూంటే నన్ను నేను మరిచి పోయి అలా నిలబడ్డపోకంగా, అంజనేయులు నా కెదురుగా వచ్చేకు వాడి నోసట విభూతిరేఖలు ననుమ నీందూరం మెరుస్తూంది

‘ఏమిగోయ! అలా నిలబడి నిద్రపోకున్నావు!’

‘అలాగేరా ఎక్కడనుంచి వస్తున్నావు?’

‘నా కోరికలకుంచి . యింద ప్రసాదం.’

కాని నువ్వలా వస్తున్నప్పుడు ఆ రానిచెట్టు
క్రింద యెక బున్నారా?’

‘ఏం? నువ్వైతి’

‘ఏం చెప్తుంది’

‘ఏదో కాగితం చింపివట్టుంది’

‘వడ చూచాం’

నల్లి అక్కడ కిరిలే నాలుగు చిన్న కాగితం
ముక్కలు కొరికియి ఎదురుగుండా వున్న కిరికొట్టు
దీపంవద్ద అది దగ్గరచేసి చూసేం అది అరిమేలు
కాస్త్రీకి వ్రాసిన లేఖ నా కత్యాశ్చివ్యం కలిగింది
అంజనేయులు పల్లిగిరించి 708 నారంభించేద,
‘లమ్మలరా’

ఆరాత్రి నాకు నిద్రపట్టలేదు పరింజలికాస్త్రీ
మండిపడిపోయి వుంటాడు కొంపతీసి నా ప్రమేయం
తెచ్చిందేమో పైకి లేపు కాస్త్రీముఖం యెలా
చూపడం ఈ ఆలోచనలతో మూడుగూములు
దాటినవరకు కుదురురాలేదు ఎప్పుడు నిద్రపట్టింకో
తెలిదు కాని హఠాత్తుగా మృత్యుమందు ప్రవేశించి
భాంకారాలతో తెలివినచ్చింది

ఉడిపినుంచి మధ్యస్వామిలవారు శిష్య
గణంతో, వాయంపటానోపతోవచ్చి తెల్లవారు
గూముననే ముగంజీ దిగారు ఆ విషయమంచి
మతం వచ్చిపోయే జనంతో, చూచావిధానాలతో,
పండితగోష్ఠితో వాగు మోగింది ముఖ్యంగా పిల్లలకు
రెండు విశేషాలు ఆహ్లాదం కలిగించేయి ఒకటి
స్వామిలవారి సాన్నిధ్యమేళం, వగారా—రంకు
రూపయాతన అపాసనాధూనులుదైన స్వామి—ఆ
మహాపండితుడు పిల్లలమధ్య యిట్టే పనిపిల్లవాడిగా
మారిపోయేవాడు

ఈకోలాహలంలో పరింజలికాస్త్రీ దృష్టి
నుండి తప్పించుకోవడం నాకు సుగుప్తం అతికు
మారంపండి నావేపు చూచినప్పుట్లా నాకుందెలు
టువుటువువుననేవి కాని అతని ముఖంలో నావేమీ
మాన్యు అగునీందనేదు పైకివొకవేర నాప్రమేయం
లేలేదికా!

చాయంత్రం విడుగుంటలకు మతంవనక మూర్ఖ
తరంజామీద పిల్లలంతా చేరి గోలపెడుతున్నారు.
ఎదురుగుండా అరుగుమీద వకుళ అమాయకంగా నిల

బడి పిల్లల ఆట చూస్తుంది. ఒక్కొక్కప్పుడా పిల్లను
తల్లిచేసుకొని దొంగటాడుతున్నారు. నేనూ అంజ
నేయులు అటువేపు వెళ్ళేం వచ్చు చూడగానే
వకుళం చిరువపువర్వంది ఆమె కనురెప్పలమీద
పూర్వకోప చిహ్నం లేమైనా వున్నాయేమో అని
అనుమానంవేసింది ఆమె మందహాసంలో ‘పోగిరి
వాడా’ అని నన్ను రూలనాడే భువనాంకం మనక
మనకగా గోచరించింది అంజనేయులు ‘చెల్లరా’
అని నన్ను పొడిచేసు వాడికి మాయిద్దరినీ బాగా
తెలుసు—వాడికి వకుళం నాన్నంటే కూడలు

కాని నేనూ వకుళం యొక్కదుంటే స్వీలంతా
అక్కడే చేరుతున్నాను. గోల చేస్తున్నాను ఒకటి
రంకుపాట్లు పెరటిలోకి వల్లదానికి ప్రయత్నిం
చేం—కాని ఆ వానరమూక అంతా అంటపడ
జొచ్చింది

ఇంతలో, అంజనేయులు కల్లంతలు చేసి,
చేతులు త్రిప్పతూ—సౌంస్థ్యం పోలిన యేవో
నోటికదాకాలు వాగుతూ, ‘నేను ముద్రధారణ
స్వామిలవారిని—రండి—మీ కందరికి మద్దతు
చేస్తాను’ అని వొట్టొక్కరినీ పిలిచి జబ్బగిల్లులు ప్రసా
దించసాగేడు గిల్లు తిన్నవాడు మొట్టో అంటే మిగి
లినవాళ్లంతా గొల్లన నవ్వుతున్నారు నే మద్దరం
బాదంచెట్టు పెరటిలోకి దారితీసేం

ఎండిన బాదమాకులుమా కాళ్లకిందపడి పకపక
వేళ్లెత్తున్నాయి వడమటి నూరుగిడి రక్తకిరణాలు
లూర్యాకాళిమీద పొద్దుతున్నాయి పెరువునరు
చర్చలా మెరుస్తూంది

మంచిబ్బయెక్కగ నేర్పరుచెట్లనడుమ బొద్దుగా
చేరిన యెండు పండుబాదమాకుల దిండుమీద
కూచున్నాం మారంగా మకంలోంచి అంజనేయుల
ప్రతాపం వినిపిస్తూంది మేమున్నుభలం రహస్యంగా
వుంది చెట్టమీద, చెరువులోను, పట్టల ఆరువులు,
తొగరువూల గమగమలు, కల దిమ్మెక్కి తున్నాయి

‘వకుళం! కోపం వచ్చిందా?’

‘ఎందుకా?’ ఆమె నావేపు నాలిగాచూసింది.

‘అవక’ ఆమె కోపం లేదన్నట్లు కవిగన
విధానం చూస్తే, అవక తిడుస్తూ తర్లకలోమీది

పోవడానికీ విశేషమయిన కారణంలేదని, శేషం గాధరాపడ్డమేనని తెలుసుకోగలిగెను.

అపిల్ల కోరికలు, దిగులైన పెదవులు, చిమ్మడు కొయ్యలవంటి కళ్లు, పండు తమల పాకులవంటి పొదాలు, నాలో పాపాపాన్ని శత్రుత్వేయి స్వర్ణకు ఆమె కనిపించింది కళ్లంట జలజల ముత్యాలు రాలిపోయాయి నా నోటిలోంచి వెలువడ్డ నిట్టూర్పుల నేడీ కల్లడిలిపోయింది కామీసు, కాదమాకుల దిండుమీద చాలిపోయింది పవరుటికేసి అన్నతే వుదయించిన వోకతార తెగి మహావేగంతో రాలి పోయింది.

వకుళం యేడుస్తూ ఎడిపోపోయింది. నేనా పిల్లనిసాధ్యమైనంతవరకూ, పంజీలహృదయానికీ కలిగే తెడుకుపాటవల్ల హద్దకంటంతో వోదా ర్పదానికీ ప్రయత్నించేను కాని అది కళ్లు కానీపోయేలా యేడిచింది ఆ పిల్ల వెడిపోయింది ఎంత పాపం చేసేను! అజ్ఞానంవల్ల చేసిన యాకృత్యంతోనా జీవితాన్ని కళంకితం చేసుకుని, వకుళహృదయంలో చిచ్చురగిల్చేను అది నన్ను క్షమిస్తుందా? అగ్ని హోత్రం వంటి పతింజలి కాస్త్రీచేతిలో వెయ్యి నేపి చేసిన ఘోరప్రమాదాన్ని భంగపరచి, సత్యాన్ని, వ్రతాన్ని, ఆ మహనీయుడి వద్దకి పుణ్య జీతాన్ని నవ్వులపాలుచేసేను నేను క్షుణ్ణుడినా! వికల హృదయంతో మండపం యెక్కుకూంటే నావేపు చూపి అంజనేయులు కొంటేగా నవ్వుతూ యెగిరి 'లబ్బులదా' నృత్యం చేసేను ఈ అత్యాచారానికీ అవకాశం కల్పించిన వాడి మీద నులిపి-య్యాలని పించింది.

ఆరాత్రి పండితగోష్టి జరుగుతూంది నేనొక స్తంభంచాటున నక్కిటూచున్నాను జగన్మోహన్ తత్వాన్ని, అత్యవరమాత్మల అవిశాభావవాదాన్ని ఖండిస్తూ ప్యామి సంస్కృతిలో వురస్థానించేను ఎవరో పండితుడు వారి వాక్యాల్ని తెలుగులో చెప్పేను. పతింజలికాస్త్రీ మెరుపుతీగలా రంగం లోకి చూడేడు అవరకంకరుడివలె మెరిసిపోతూన్న అతని మూర్తి ప్రభువు, ధురీప్రతిచ్ఛన్నమైన ఆ దేవ భామైదగ్ధానికీ అంతా మంత్రముగ్ధులయ్యారు. కాని అతనిమీద ప్రత్యేకంగా రెండుకళ్లు నిలబడిపోయి, అతడిని త్రాగేస్తూన్నట్టు కనిపిస్తేను. అది అది

మేలుని ఆమె అప్పుడప్పుడు నాకేసికూడా చూసి మునీమునీనవులు నవ్వించి. అక్కడిను రావడాని కామీసున్న ధైర్యానికీ, ఆ భగభగ మెరిసి కుంకురు ధరించిన సావాసానికీ నే నాకృత్యపోయేను.

సభముగియగానే అంతా కోలాహలంగా వెడి పోతున్నారు. అలిమేలు నాప్రక్కగావచ్చి చెవిలో 'శత్రుదయం పదిగంటలకు—అక్కడికే' అని వ్రూదింది.

మర్నాడుదయం నిర్దేశమయూని కా కిల పైనగది చేరేను కాని అలిమేలింకా రాలేదు నా మనస్తత్వంలో వోక విధమైన పరివర్తన ఆ తొలిసారికి సాయంత్రంనుండీ కలిగింది అంచేతే కామీసు, తర వాత అలిమేలు తీగ కదలివట్టు వస్తుంటే, యిలాటి దిశ్యవిగ్రహం వలచినస్త్రీ కాదనే ప్రవరాఖ్యుకుం బాదా అనిపించింది ఆమె వస్తూనే చిరునవ్వుతో 'చిట్టియిచ్చేవా' అంది నేను వెనీగేను ఆమె కళ్లు కొంచెం కేవురించేయి నాకు ధయమేసింది.

'ఇవ్వలేదా?'

'నే నివ్వలేదు'

'మరి ఆజేంచేసేవు?' ఎవరికైనా చూడేవా? జీవితంలో మధుర రహస్యం గుర్తొగినన్నామె తన (ఒక నేత్రపుంటే) అయిదేళ్ళ తమ్ముడిగా భావిస్తుంది.

'నేను స్వయంగా యివ్వలేకపోయేను పైడి చ్చారా పంపేను'

'పైడిచ్చారా ! చెడ్డపని చేసేవు!!' తీవ్ర రూపం ధరించింది కాని మరునిమిషంలో ఆమె మందహాసం చేసి అంది, 'పోనీ! ధియాలేదు, ఇది . యీవు త్రరం యిస్తావా?'

హారరాం! నన్నీ కామినీకాచి వదిలేలా లేదు కాని ఆమెమాటలోని నయ్యలేకపోయేను ఈ త్రరం అందిస్తూ ఆమె నాయెడమచేతి నేళ్ళన్నీ తన రెండుచేతులతో అనిమి, 'చూడు! నేను కాస్త్రీ గారిని యెంతో ప్రేమిస్తున్నాను ఆయనకోసం నా హృదయం దహించుకుపోతూంది నువ్వాయనతో యెప్పుడూ తిరుగుకుంటావు. అంచేత నవ్వునపోయం చెయ్యాలి. చేస్తావుకదా—నేను తిరిగి నీకేమీ వ్రుప

“లక్ష్మీ టాయలెట్ పబ్లిష్

నాచర్య
సౌందర్యమునకు
దివ్యమైనది”
బి.ఎస్.సరోజా
చెప్పుచున్నది

మనోహరమైన నువాసవతోగూడిన

ఈ తెల్లటి కుద్ధ సబ్బుతో మీ చర్మమాను

మనోహరముగా నుంచుకొనండి!

సినీమా తారలకు సౌందర్యము నిచ్చు సబ్బు

245, 246-247 72

హిందుస్తాన్ కో-ఆపరేటివ్

ఇన్స్యూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హైదరాబాద్ కలెక్టరేట్)

సమృద్ధి కనుగొనుటకు, స్నేహపూర్వకమైన లావాదేవీలకు చేరువైన కంపెనీ. గత 44 సం॥ ల ప్రజాసేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప ప్రజాదరణకు యీ అంకెలే ప్రబల తార్కాణము.

1950 లో పూర్తి చేసిన
వ్యాపారం— రు. 13,75,00,000
1949 లో ఆములులో వున్న
మొత్తం ధనము రు. 69,73,23,218

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజంట్లుగా పనిచేయడలచి సమర్థిత గౌరవముగలవారు విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయగోరడము.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు, ★

ఐ. కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజరు

పో. బా. నెం 12, చికింగ్ హాంపెట పోస్టు,

విజయవాడ

ప్రాణ సుధ

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెంపొందించును సరములకు పటుత్వమును, కండ పుష్టి నిచ్చును.

మెదడుతోపని చేయువారికి అత్యుచితము.

పక్షి సాతమునకు అమోఘమయిన ఔషధము.

క్రీరబల (101 సార్లు ఆవర్తితము)

అయవీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తిచెందుడు.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక స్టోర్సు

నెం 107-108, బాజీర్, మదరాసు

జీవాత్మదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే

తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసం ఎంతని దిచారీస్తుండందో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇస్తుండన్న అభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

హైదరాబాద్

కారం చెయ్యలేదు కాని ప్రతిఃసంతకాలం నీకు
మిక్కిలి కృతజ్ఞతతో వుంటాను, అంది

అమెవాక్యాల నాలో కరుణ రసాన్ని తరగ
లేలేయి చీటి రీసకుని బయలుదేరా కాని వీధి
లోకి రాగానే మాటాడుగా భయం చేసింది నేనే
కాస్త్రీ! యిది యివ్వడమే అసంభవం! తిరిగి
నామెదకు గాదులో నేను కు గ ఉవలె పరిగిపో
బోచింది

ఎగురుగా అంజనేయులు వస్తున్నాడు గుంబ
చీటి పంట్లాంటేబులో దాచేను. కాని వాడి కళ్లుతేగ
కళ్లు!

‘విద్మద్రా జేబులో నాచుకుంటున్నావు?
పూతిరేకులావుంది!’ వాడి కన్నులూ తిండి గోత

‘కాదురా—ఇక్కడో చిక్కు పచ్చింది చాలా
రహస్యంగా వుంచా రీ సంగతి—’ విషయం అంతా
చెప్పేను వాడు నెవులు రిక్కించి, పల్లెలింది
విన్నాడు—

‘అరికేరే! వారేనా—మనకాస్త్రీనే! గోడల
మీద ప్రాసేదాంరా వీళ్ళేనా?’ వాడిని కొట్టి
చెంపకాయకి వానెయ్యి కందిపోయింది కానివాడు
తడుముకుని చుట్టివేసేడు

‘నువ్వెస్తావా కాస్త్రీ!’

రెండో చెంప తిగుతుకుని, ‘ఏం—యిది
భారీగావుందేబోయిందివా?’ అన్నాడు

‘మరెలాగా?’

ఒక్క చిటికే వేసేడు, ‘పోస్తుచేద్దాం’

‘దేనాంతకునిరా అంటే!’

‘ఆ కృభాన్ కృభాన్, లబ్ధులరా’

‘అగరా—అగరా—ఈచీసేమిని అరికేలు
తన యెడకు వ్రాయలేదు మరి కాస్త్రీ అమెకెలా
జవాబు వ్రాయగలడు, పోకేళ వ్రాయాలనే
వుంటే?’

‘కట్టిదిక్కే నువ్వు వ్రాసేయరాదూ!’

‘వాచాత కాస్త్రీ పోలేళ్ళకురా - నువ్వు
వ్రాయ!’

‘దికరంతే!’

అంతవరే జరిగింది. పరంజరికాస్త్రీ ఆ చీటి
లోని అంజనేయులు లాటిపిట వ్రాతపోలేకు—
వాడిని తనగదిలోకి తీసుకెళ్లి వాలుగుచెంప కాయలు
లాగి, కజ్జుపుచ్చుకునేసరికి వాడు సంగతి అంతా
కుద తప్పకుండా చెప్పివేసేడు. కాస్త్రీ వస్తుపిర్చి
పడచివాట్లు వేసేగా, ‘నెడిపోవడానికి యిద్దంగా
వుందా? మీ వాళ్లతో నెవ్వనా? తెలివైనవాడిని,
వాసుపడతావని, నీ మీద యంత శ్రద్ధతీసుకుం
టున్నా—నువ్వెలా సంచరిస్తే, నాతో తిరుగు
కుండవడం చేతి నాకు అవభాగితి వస్తుంది ఈ అరి
కేలు మేచ్చురాలు—దానివ్వు ను న్నెంగుకు
నెళ్ళేవా? ఇక ఎన్నడూ వెళ్ళకద్దు—తెలిసిందా?
పియ అంజనేయులూ, మర్రి యిలాంటి సలహా
యిచ్చేనా, నీ తోక తెగగోస్తూ అంజనేయులు
లేచి వెళ్ళిరిస్తూ పారిపోయేడు నేనుమాత్రం బరు
వుగా కార్చిక్కుకుంటూ వెలిపోయేను

నేను వారంగోళలవరకు ఎవరితోనూ
మాట్లాడలేదు మరంగో కాల పెట్టలేదు వరు
కాన్ని కెండుకూడునాదు దూరం నుంచే తప్పించు
కొన్నా అపిల్ల పిల్చింది కూడా నేను రెక్క
నెయ్యలేదు

కాని ఆవళ నేనొంటరిగా పొగడనెట్టుప్రక్క
అనుకుమిది కూచున్నాన ఎండ తీక్షణంగా వుంది
నకుళం నెవకలాటుగా వచ్చి నామెదమీద వూదంది
నేను నెనక్కు తిరిగేను అమె నవ్వింది

నేను దిగులుగా అడిగేను ‘నామీద కోపం
వచ్చిందా?’

ఇది ప్రేమకుడు అను నిత్యం యెన్నో సంది
ర్బాలలో వేసే నల్లప్రక్క లేదని జవాబు రానాని
కోరివేసే ప్రక్క యిద్దోక్కటే ప్రేమ విపణిలో
ఈప్రక్కే నెనిదివరకామె కెన్నికాగ్లో వేసేను
అప్పుడామెదానిని గ్రహించే పరిస్థితిలో నడు—
వేడో—సంగతి తరమాగైంది అమె నెరనెరవేసింది.
మేడ మెక్కుకుకూ సంగలో నగి, నెలగొడ మీద
గడ్డం అనించి, మెసివే నేత్రాలతో, బంగమూతితో
‘రా’అంది అది నూ ద్వితీయ సమాగమం—అద్వై
తీయ సమాగమం

తరవాత గారికోసం చీటి తలుపులు తెరిచి
నేను నొంపెన నేనానెన నొంపెన—

‘క్షుణ్ణిక్షుణ్ణి యీ పాల్కలంబోసం పరిత్రేక్షుణ్ణి
కీలాన్ని స్వంసం చెక్షుణ్ణి అక్షుణ్ణి’

‘క్షుణ్ణిక్షుణ్ణి నా ఆనందం, ఆనందం కావా ?
అతనిరించగాదా ? ఓహో-కాష్ట్రీగారి వేదాంతం
కాస్త నీకు కూడా సత్తం ?’ అమెను చూస్తూంటే
నా కాళ్ళర్యం వేసింది ‘సర్వరిత ర్తన కీ చాలావ్యవధి
కావాలి సుష్కరిత ర్తన యిట్టే కలుసుకుంది’

‘అదిగో తిరిగి వేదాంతమే చెప్పుకున్నావు ఈ
ఆచారాలు, కలుబాట్లు ప్రచారం చేసే పెద్దమను
షులే చివరకు యెంతో అనాచారాలకి దిగి
పోతారు’

‘వివ్వకు చెప్పట్లాచు కాని కాష్ట్రీగారు
మహాగ్ని బ్యాం తెలుసా’

అదే సమయంలో కాష్ట్రీ అక్కడ ప్రత్యక్ష
మయేకు వకుళం గబగబ న్నకుని, తిలవందుకుని
చెడిపోయింది వాకు తిలకొట్టి నేలమీద పడవేసి
వట్టయింది. అతనికి కళ్ళలోకి చూడలేకపోయేను
అతిని పోదాలమీద పడి క్షమించుచు ప్రార్థిస్తామను
కున్నా కాని చెప్పలేనా కదపడానికి శక్తిలేక
పోయింది అది క్షమించే సందర్భంకాదని, నా
నేరం క్షమించరానిదని నాకే తోచింది కాని నా
అభిప్రాయం తప్పని ఎంటనే అతడు రుణపు
చేపీకు ‘మవ్వు వున్న తిప్పిరివస్తావని, సాధార
ణంగా నీయీకు నాల్గిందరికన్నా శతాధికంగా తెలివి
గలవాడివని, విన్నింత కనిపెకురున్నా కాని గుర
చుప్తవకాత్తూ నువ్వే నీటిచిత్తాన్ని స్వంసం చేసుకుం
టున్నావు అన్నతపదవి అలంకరించే కలుసు నీ
హస్తంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి ప్రకాశావళు
కాగ్ని నీవనక త్రివిధంకావే లక్షణం నీ
వున్నాయి కాని పరిపావడానికి దోహదంచేసే
దుష్టతలకూడా పగలన్నతమూ బులలకొకు
తూంది దాని కొలుసుంచి నిమ్మ తిప్పించిదానికే
నా తపత్రయం అంత మవ్వు పెద్దయేకా సర్వ
సామాన్యతేదిగా వుండడం నేను చూడలేను ఇప్పుటి
కై నా తెలివి తెచ్చుకుని సన్మార్గంలోరా!’

అది వాళ్ళవంతి నీకుదరిన నాదీకలమనో
భూమిమించి ప్రవహించి, దానిని పరిత్రేకరించి
సావనంకిం చేస్తుందనిపించింది అతినివుపదీ
నీకాలు దానిమీదపడి ములకైతి మహావృక్షంగా

పెరిగి, కపటంతమైన భగవద్దాస్త్వట్టయింది అతేత
వదనంతో, నీగ్నచేతి కృంగిపోయిన మనస్సుతో—
పశ్చాత్తాపంతో కుతికురిలాకుతూన్న చూడయంతో,
ఎడిపోయేను

కుమారు చారంగోజాల తగువారే వోకనాకు
వైశినాథద్దకు వచ్చి రాత్రిపగంటికి ఆగది దగ్గరకు
రమ్మని అలిమేలు చెప్పిందని చెప్పింది నాకు పెల్లా
లని లేకు కాని ఆమెకే కలుగూ చెప్పకపోవడం
నాగ్నంకాదనిపించింది పదింటలకు జగ్గేసరి
కామె అక్కజేవుంది నేను పెకుతూనే క్షుదార్ప
గతో ఆరంభించేను తన పుత్రింగురించి అడిగింది
అంతా పూసగుచ్చినట్టు చెప్పేను ఆమె నవ్వింది

‘మవ్వుంత పిరికివకుళోలేను’

‘పిరికినే—అతిని విషయంలో యెవ్వరూ
అంత అతివనకో నీకు తెలియనక’—

‘మకమహారాజీ’

‘అంగే’

‘పిచ్చివాడా—నీక ను భీ వంతేదు—క్షైర్యం
లేదు—నీవంతాలన్నీ వోక చెంపకొడిలే పాలు,
వోకచెంప కొడిగే నీకు కార వకుళం దగ్గరే! నా
కాళ్ళర్యం కలిగింది ‘నీకు వకుళాన్ని తెలుసా?’

‘హరికల్పగారి కూకుల వకుళాన్నీ తెలుసు-
నిన్ను తెలుసు—కాదం చెట్టు పెరడూ తెలుసు’
వాకు నీగ్నవేసింది

‘అలామాకు’ నావెనక నే వుంది కిటి—దాని
లోంచి నూటిగా మణం కాదం చెట్టు పెరడూ
పిగ్నాంది గన్నేరుచెట్టు, వాటివకుమ కాదకాకుల
దిండ్లు—అంత నన్నా మయేవో చిక్కుప్రశ్నలు,
తిక్కప్రశ్నలు వేస్తూన్నట్టు, నేను వాటికి జవాబు
చెప్పలేక తిక్కులాటూన్నట్టు, గెంతు విమిషాలు
నాలో పూసించుకొని అతిలాకుతలం అయిపోయేను

‘క్షమించు, ఏమైనా నేనా విషయంలో వట్టి
పిరికిపందనే’

‘పరవారేదు నీవంటి పిరికినాళ్లు చాలా
మంది వున్నారు. కాని, యిది—యాపుత్తరం
అందరెయ్యి’ అమె నమ్మ అయ్యవారిలా గదికూ
యిస్తూంది నాచాతికాని తినక వల్ల విచారం,
కాష్ట్రీని తలకుని భయం, అలిమేలు దిక్కుపొంద

రాగిని వరకం కరిగి నేను నవ్వులోకంలో
లేనివాకూన్నాను నామందు ఆమె చెయ్యివోక
కాలసర్పిణివలె, ఆ చేతిలో చీటి ఆసర్పిణి నాలుక
వలె ఆచుకున్నాయి నేను మాట్లాడలేదుకాని
వారిగా కళ్లు ఆమె వేపు త్రిశ్చేను

‘మవ్వు నవ్వుగా యి వ్యక్త ర లేదోయ్
ఆయనగదిలో దోరికట్టు పడేయి, చాల్చు’ నేనా
చీకెపాలును ఒడిపోయిన నువ్వుడిలా బెటపడ్డాను
‘చాచా’ అలిమి లంత చూసింది పోడినీపని
అనకొంటూ - చీటిచూడగానే నా నుండె నుభేలు
మంది ఆమర్నాడు రాత్రి పన్నెండు గంటలకు
రినుగడికి వస్తున్నానని, అతినిపాదాలకు తన
యావన సౌందర్యాల అంతరిం చేసేనని, ఒదరించివా
కులదన్ని నా తనభాగ్యమేనని, ఎక్కడికీ ఇది
పోకుండా గదిలో వుండమని ప్రార్థిస్తూ కాస్త్రీకి
వ్రాసింది దేవాంతకురాలు !!

మర్నాడు అర్ధరాత్రి బెటికినచ్చా విధి నిర్మా
మవ్వంగా వుండి గాథాంధకారంగా వుండి
కాస్త్రీగదిలో లెటు వెలుగుతూంది తిలుపు ఒక
కరిగవుండి కాస్త్రీ నేనే అచీటి పడవేవానను
కుంటాను లేపు నాకు పెళ్ళిచేస్తాడు, అనకుం
టన్నా పునుకు గురుగు నుకొలించింది నలని
ఆకారం నాకేదీ చూస్తూ(నవ్వుకూకూడాకామీసు)
మకం మెట్లెక్కి కుడిపక్కగది వేపు వెళ్ళింది
ఒకోకలిగా వున్న తిలుపుతో నుకుని లోపలికి
వెళ్ళింది తిలుపు తిరిగి మూసుకుంది చీటి చెయ్యి
కుండా నే- యివరిల నిలబడి చూస్తున్నా, తిలుపు
కన్నంలోంచి

అలిమేలు మొగలాయి సౌధాంతరాలలో నివ
సించే తార్తాకు నుందరిలా గోచరించింది తప్తకాం
చనం వంటికిరెంమిద నీలంబం పట్టుచీర, నొమ్మ
అంచుల జంపరు, రవ్వదుడ్డలు, తిక్క తిక్క అనే
నే-రి, కళ్ళుమిరుమిట్లు గొల్పుతున్నాయి ఆనానా
కురాలు చివర కుంకుమ చొట్టు తిర్చి దిద్దింది
దానిలోని తిగుకు నుఖం కదిలిపప్పుడల్లా కిరణ
వాలాల ప్రసరిస్తుంది

వళ్ళగానే ఆమె కాస్త్రీకి వకుస్కరించింది
అతిదా నిమిషాన్ని వాకులవంటి చూపులతో
సక్కిరించేడు వారిద్దరి మధ్య జరిగిన సంభాషణలో
చాలాభాగం నాకు వినపడలేదు కాని విముగ్ధ
నిముసువి అతిగు తర్కమాన ఉండిరణుడివలె వేడి

క్లిపామేడు ఆమె కవనీతంలా కరిగిపోయింది.
చివరకాక మొకరిల్లి అతిని పాదాలమీద వాటి
గాద్దకతో గోదించింది అతిడు నవ్వు జరిగి,
పెదవులు విరించి ఆమెవేపు త్రిశ్చేకారంగా
చూసేడు తక్షణం వెడిపోమ్యని అజ్ఞాపించేడు. నేనిక
అక్కడ నిలవలేకపోయేను

మరికొన్ని నెలల తరువాత వకుళం పెళ్ళయి
ఆ త్రవారింటికి వెడిపోయింది ఆ నిల్లకి నాకు మధ్య
యేనినైనా వాటిలు లేవు అలిమేలు చాక్కరి చివరి
దానికి విశాఖపట్నం వెడిపోయింది మూడేళ్ళతరు
వాతి నేను కాలావసరంగా దేశం నాలుగు మూలలా
పరిభ్రమించేను యుద్ధవిమానాల గోల చలాచలా
నేనా కనుబొమలపై వెండ్రకలవంటి ప్రభుత్వ
ద్యోగంలో పడ్డాను

ఆపరింజలి కాస్త్రీ ఆ వేళయింటికోసం అర్ధ
సప్తకు వచ్చేకు తరవాత కొన్నాళ్ళకి వోకనాడు
నా గదిలో కూచుని యేదో వ్రాసుకుంటూండగా—
మాయుంటిగలదు పెళ్ళిలో వంటనిమిత్తం వోక
ప్రాహ్లాదితో మాట్లాడుతున్నాడు అతడు లాదూ
లూసకడతానని, వుండునెయ్యినని, వంటలుచేస్తా
నని, వడ్డించనని యేదోదరకులు చెపుతున్నాడు—
నేను తిలుపు కొంకం తీసిచూడేను ఆ పరింజలి
కాస్త్రీ!

మరికొన్నాళ్ళకు గాజుదాల తలుపులుంటే
బండి తోసుకుని, పకోడీ, కారపుత్రాపా అమ్మ
కునే వోక ప్రాహ్లాదిని చూసేను—ఆ పరింజలి
కాస్త్రీ!

ఇంకొక సంవత్సరంలో వోక ప్రాహ్లాదిని అడి
నేను, ‘ఫలానా’ మనిషిగురించి తెలుసా అని అత
డన్నాడు—

‘నాడి పూర్వ చరిత్ర యెవ్వరికీ తెలిసినట్లు
లేదు బాబూ! ఇక్కడివాళ్ళకు తెలిసినంతమాత్రా
వాదోకధిష్ఠుడ ఎక్కడినుంచో వోక హీనమంజరి
లేవదీసుకు వచ్చేకు పెండ్లిభార్య నిల్లలను, నుగూ
రుగా విడిచిపెట్టినట్లే అపలంఠేని దానింట్లోనే
వుంటాడు దానివంటే తింటాడు—వాచాకత్వ
ని! చాల్చుని పూరుకున్నాం మేమంత’

‘ఆ అపదానిపేరు తెలుసా?’

అతిడు పాగుంటిల్పతోయి, అగి ‘ఎవరైతే యేం
బాబూ, చెడినె, అంటారు, దానిపేరు ‘పైడి’
అన్నాడు

విజ్ఞానవికేతనము :

నాళరహిత గ్రంథులు

(Ductless Glands)

శ్రీ వి. వి. వి. యన్. మూర్తి

ప్రకృతి, పెదకు పరిగా పని చేయుటలే నాటికి సంబంధించిన వివిధ మండలములు ఒక దాని కొకటి పరిగా అమర్చబడి వుండాలి. ఉదాహరణకి మానవ శరీరానికి పెంజుడు, పది, పదిహేను సంవత్సరాల వయస్సుల మధ్యనే జగముతుంది ఆ తరువాత జాగ్రత్తయ్యే అభివృద్ధిలోపాలు శరీరపు పెంజుడులకూప తగ్గుట మొదలగుతుంది

ఈపై గంతు పనులు ఆనగా జాగ్రత్తయ్యే మల పెంజుడుల వడిగా పని పెరుగుదుల తగ్గివాపుట గాని లేక పెగగుటగాని పాచ్చి జాగ్రత్తయ్యేముల అభివృద్ధిని నిరోధించుటగాని అసమానంగా జరగకుండా మన శరీరములో నాళరహిత గ్రంథుల సమైక్యతతో 'ఎండో క్రైన్' మండలము తయారయినది.

మానవులు, జంతువులు ఔలిఫోనులా పనిచేసి నాడి మండలము వలననే అంతి పొందికగా జీవించ గలుగుతున్నాగా అలాగే శరీరములో రక్త ప్రవాహము గండో వార్తావాహినిలా పనిచేస్తుంది రక్త నాళికలు చాలెండులో కాల్యల మల్లే శరీరములో మూలమూలకు ప్రవహిస్తున్నాయి ప్రకృతి మిరి వ్యయి అందుచేతనే అంతి చాకచక్యముగా గంతు పనులను నిర్వర్తించుతుంది రక్తముద్వార వార్తలను శరీర భాగాలకందచేస్తూ నాడి మండలానికి సహాయకారిగా పనిచేస్తుంది ఈ వెలువడిన వార్తలు రసాయన వార్తమును ఏ ఏ పనులను నియమింప బడ్డాయో ఆయా స్నాయువులపై వివిధ అంశాలమీద పనిచేసి వాని పనులకు నిర్వర్తిస్తాయి వీనినే "హార్మోన్స్" అన్నారు.

తమ ప్రాణములను నాళములద్వార ఏ ప్రత్యేక ఇంద్రియములలోకి ప్రవహింప చేయుటకు బదులు ఏకంగా రక్తములో పోయటయే వీని విచిత్ర లక్ష

ణము ఈ కారణమువల్లనే వీనికి నాళరహిత గ్రంథులని పేగువచ్చినది

వీనిలో ముఖ్యమైనవి "థైరాయిడ్" "పీరా థైరాయిడు" "ఎడ్రినల్స్" "పాలెట్సు ఆఫ్ లేంగ్వాస్" "పిట్యూటరీ" గోగోళ్ళు అనునవి

"థైరాయిడ్" అంటారు నాళరహిత గ్రంథిలోడి స్రుక్తు ఆకారములో నుండును దీనిబాపు ఇంచు వించు 2 క బొమ్మ కంతమణికి ఇరుస్తపుల చెరోటి వుంటాయి

"పీరా థైరాయిడ్"—ఇది నాడుకు బటాణి గింజలముల్లే వుంటాయి ఇది థైరాయిడ్ చుట్టుపట్లా వుంటాయి

ఎడ్రినల్స్—ఇది మాత్రపింజులకు కొంచెము పైగా పెన్ను చిన్న గ్రంథులు. వీని బరువు థైరాయిడ్ లో 1/7 వంతు వుంటుంది

వృక్కము చుట్టునున్న నాళరహిత గ్రంథులనే "పాలెట్సు ఆఫ్ లేంగ్వాస్" అంటారు

వీనిలో ఏక దాని ప్రాణకమైన "హార్మోను" అనే పదార్థాన్ని కలిగుంటుంది ఇంద్రియాన్ని ప్రేరేపించుటకు దీనిపని.

నాళరహిత గ్రంథ మండలమును గూర్చి యిప్పుడిప్పుడే పరిశోధనా ఫలితాలు గోచరిస్తున్నాయి. అనవసర గ్రంథులను శరీరమునుండి తీసి వేస్తే అనుకోని ఫలిత లేర్పడతాయి పూర్తిగా గండ మాలని కుదర్చడానికని థైరాయిడ్ ని పూర్తిగా తీసివేస్తే క్రమంగా ఆ వ్యక్తి చోడిగాను, మందముగాను, శబ్ద చర్మము గలవాడిగాను, కుండ పొట్టతోను, తయారయేడు అయోడిన్, థైరాయిడ్ ఎక్స్ ట్రాక్టు తగుమాత్రంగా యిచ్చినట్లయిన మల్లీ మామూలుగా తయారయేడు దీనినిబట్టి యీ నాళరహిత గ్రంథియొక్క ప్రాముఖ్యత తెలియచున్నది

'క్రైస్టియాన్' మానవుని ఆరోగ్యాభివృద్ధి కోసం ముఖ్యమని తెలియచున్నది. మానవరక్త స్వీకృతంకు మొదలగు దేశములలోని భూములలో 'అదివము' పాలు తక్కువగా ఉండటంతో 'గంజి మాల' అనే రోగము విస్తారము ఈ భారతదేశ తీర్చి దానికై ఉప్పులో అదివము కలిపి వుపయోగిస్తున్నారు స్వీకృతంకులో

క్రైరాయడో హెచ్చుగా పనిచేయుట మాలముగా పిండి పదార్థములు మండుట అతి త్వరగా జరుగును దానివలన ఆ మనిషి యొక్క బరువు హెచ్చి పోయి ఆ గ్రంథి అలసటచే ప్రాణహాని సంభవించును

క్రైరాయడో శస్త్రచికిత్స సమయములో ఆకస్మాత్తుగా కాని కేర్రా క్రైరాయడో గ్రంథిని తీసివేయుటకంటె నీటి, రే లేక రే సంకల్పిరముల తయారై ఆరోగికి 'Tetanus' గుట్టలు వాతమునకు మరింతయు దునిపోతాడు అప్పుడు—రక్తమును పరిశీలించగా 'కాల్షియము' అను పదార్థము దాని 'తక్కువయి పోవుటవలన గుట్టలు వాతము బయలుదేరినది ముజురైనది

'ఎడ్రినల్' మన శరీరములో చెయ్యవలసిన విధాలు చాల వున్నాయి అందు మొదటిది రక్తపు పాలునుచక్క చేట్టట దీక్షవలన శరీరానికి, 'గ్లాకోజ్', అనే పదార్థమును సరిగా అందిచ్చుట, ఆకలి కలిగించుట, జాత్యభివృద్ధికి తోడ్పడట జరుగుతాయి 'ఎడ్రినల్' గ్రంథిలో తయారయిన హార్మోన్ 'ఎడ్రినలిన్' ఇది శరీరానికిలపై చిరస్థిర రక్తపు పాలుని క్రమపరుస్తుంది కానిని కుదించుకునేటట్లు చేస్తూంది దీనివల్ల శరీరోష్ణమును క్రమ పరుస్తూందన్న మాట ఎడ్రినలిన్ కారణములోని 'గ్లాకోజ్' అనే పదార్థముపై చిరస్థిరవల్ల 'గ్లాకోజ్' 'గ్లాకోజ్' క్రింది మార్పులకును 'ఎడ్రినలిన్' ఎక్స్ ప్రెక్టును మూలము మనిషిలోనికి పంపిస్తే ఆకలి వుపొకుంది

ఇది జాత్యభివృద్ధి కంతవరకు తోడ్పడితాయో ఇంకా ఇప్పటిదాకా నియమింప బడలేదు కాని అది పిట్ట్యుటరీ పనితో పనికే సంబంధము ఉందని శాస్త్రజ్ఞుల ఆలోచన

నలేట్సు ఆఫ్ లాంగ్రహమ్మ తయారు చేసిన ఇన్సులిన్ అనే పదార్థాన్ని కారణములో తయారు

రైస గ్లాకోజ్ ఎడ్రినలిన్ గ్రంథుల ప్రోత్సాహంతో ప్లాస్మాపులు తీసుకొంటాయి ఎవరిరక్తములో యీ 'ఇన్సులిన్' తక్కువగా వుంటుందో వారు 'గ్లాకోజ్'ని ఉపయోగించుకోలేదు అందు మూలంగా రక్తములో 'సుగర్' భాగము ఎక్కువై పోయి అతియాత్రవ్యాధి (Diabetes Mellitus) సంభవిస్తుంది ప్లాస్మాపులు గ్లాకోజ్ లేని మాలముగా తేరుకొన లేక పోవడతక్కువయి పగిగా పని చేయవు రోజురోజు రోగి బలహీనుడౌతాడు 'ఇన్సులిన్'ని శాస్త్ర పరిశోధనలద్వారా కనిపెట్టడం మూలముగా అతియాత్రవ్యాధిని 'ఇన్జెక్షన్' ద్వారా కుదర్చడము శీలకయింది

పిట్ట్యుటరీ రండు భాగములు ఒక్కొక్కటి మూడు ప్రత్యేక కార్యములను నిర్వహిస్తాయి విశుక భాగము మూత్రినిద్రును క్రమపరచి శాస్త్ర యముకు అందించేలా చేసి రక్తోక్రమక్రమంలో కొంత పాత్రవహిస్తుంది ఎడటిభాగము పెరుగుటను క్రమ పరచుట, జాత్యభివృద్ధిని హద్దులోనంపడము, పాల తయారీ తన మూత్రింగాను ప్రోత్సహిస్తుంది ఈ ప్రావాన్ని క్రైస్టియాన్ లో పోల్చిచప్పటికిని ఇది ప్రోటిక్ లాంటి పదార్థమై యుంటుందన్నాడు పిట్ట్యుటరీ ఎక్కువభాగమును క్రమ పరచుటలో చాల సహాయము చేస్తూంది ఇది కాని సరిగా పనిచేయని యేవల మలుగుజ్జర్వీసు, శిశుత్వము (Infantile) (అంటే జాత్యంగలభివృద్ధిలేనివిగా మండుట) సంభవించును ఎక్కువగా కనక పనిచేస్తే యశ్వవము రాక్షా శక్తియులోనికి వారి తీస్తుంది

Case—11 సంకల్పిరముల బాలుకు 250 పౌనుల బరువు, 9 అడుగుల పొడవు ఉన్నాడు మరుగుజ్జత్వో దిని నిదర్శనంగా 9½ సం॥ ల బాలిక 35½ అం॥ పొడవు 37½ పౌ॥ ల బరువు కలిగివుంది

ఇది హెచ్చు లేక తక్కుగా పని చేసేవయ్యెడల జాత్యభివృద్ధికి నిరోధకము కలుగుతుంది ఈదొచ్చిన తిడుతరీ దీనిలోని ముందు భాగము ఎక్కువగా పని చేస్తూంది దీన్నే acromegaly అంటారు ఆటవంటప్పుడు అభివృద్ధి కరకాలం వున్న భాగాలు అనగా చేతులు, కాళ్ళు, యఖం ముఖంగా గడ్డము ముక్కు ఇంకాంటిని ఘోరంగా పెరిగి మృదుత్వం పోయి ఓవిధమైన గరుకుతనం యేర్పడుతుంది.

పిట్ట్యుటరీ ఎడటి భాగములో 'Hormone' కాని చాలిచాలకుండా ప్రసరిస్తే ఓ విధమైన అస్థుల త్వము ఏర్పడుతుంది. ఈ విషయము Pickwickian phase లోని కుంభికర్తునిద్వారా అర్థం చేసుకోవచ్చును

దీని మిగతా కార్యాలు ధైర్యముతో చేయవలెనని, ఎండిన నీటిలో, గోనాదేనిలో చేయవలెనని చెప్పినది. ఇందు మించు దీనిపని పెంచుకూ నరాలకు వున్న సంబంధంలాంటిది; ఎండిన నీటిలో చేయవలెనని అతి ముఖ్యమైనది.

గోనాదేని (టెస్టిస్, టెస్టిస్) ద్వితీయ జాత్యంగుల అభివృద్ధిలో సహాయపడడం దీని పని. స్త్రీలో "అస్టిన్" అనే హార్మోన్ యొక్క కార్యాన్ని ఓపుటలేమకాన్ని క్రమపరుస్తుంది. పక్కమైన "టెస్టిస్" *fertilize* అయితిగ్యాతి విసర్జించిన 'గ్రాఫీయక ఫాలి'లో 'కార్పస్ ల్యూటియం' క్రింద పెరగకుండా ఇదప్పుడు 'ల్యూటిన్' అనే హార్మోనును తయారుచేసి, 'మెన్స్ట్రువేషన్' ఓపుటలేమకాన్ని అధికం కాకుండా చేస్తుంది. అంటే ముట్టు అవకుండా చేస్తుంది. పాలగ్రంథుల్ని బలపరిచి ఇది పాలతయారీనికూ ప్రోత్సహిస్తుంది. గర్భవతులలో అలాంటి హార్మోన్ పట్టుటలే ఎదిటి భాగంలో ప్రసరించే 'అస్టిన్' లాంటి హార్మోను, "అస్టిన్" యీ గెండు అస్ట్రో మూత్రంలో విసర్జించబడతాయి. వీటిని పట్టుట గర్భవతులలో కాన్సర్ వలె ఉంటుంది. ఇక్కడ పట్టుటలే విసర్జించిన పరీక్ష, మిగతా వన్నీ అనుమానాలే.

ప్రాబల్యం *Influence* వాతరహితగ్రంథుల హార్మోన్స్ కిరీరంమీద ప్రాబల్యత కలిగినవలె చేయవలెనని స్వభావం (*Temperament*) మీద కూడా ఓది ప్రాబల్యత కలిగిస్తుంది. ఉదాహరణంగా ధైర్యము కోరిక ఎక్కువగా పనిచేస్తే ముక్కు దివం, తక్కువగా పనిచేస్తే మందత్యం వుండతాయి.

ఒక్కప్పుడు 'Vornaffs' అనే ఆయన 'టెస్టిస్'ని మారుస్తే ముసలితనం పోతుందన్నాడు. కానీ ఈ రోజు వా పద్ధతి అనుమానాస్పదంగావుంది. శస్త్రచికిత్స తర్వాత ఫలితం వచ్చింది. కానీ శాస్త్రచికిత్స వీలయ్యలేదు. అనేక విధాలుగా అనేక మంది విషయములలో పనిచేసిన 'Steinach's' అనే ఆయన అనేక విధాలుగా శస్త్రచికిత్స చేసి పరీక్షించగా 'వార్నెఫ్' చికిత్స ఫలితాలే ఎక్కువ. 'ఎండిన నీటిలో' పెద్ద జ్యోతి విరిగిందనుకున్నాడు మానవ పుష్టిలో.

ఎండిన నీటిలో హార్మోన్ సుజాన్ని యీ క్రింది విధంగా పరిశీలించాలి.

1. ఏ గ్రంథములే హార్మోన్స్ తయారు చేస్తున్నదో దాన్ని జంతువునుంచి తీసి, సుజాన్ని పరిశీలించాలి.

2. మామూలు జంతువులే 'హార్మోన్' యిచ్చు చూడాలి (అవుడా జంతువులో యిది ఎక్కువ వుంటుంది).

3. అవుడా గ్రంథముక్కో రోగముకాల్సి పరిశీలించాలి. 'థైరాయిడ్'ని యీ విధంగానీ పరిశీలించేరు. తలకప్పు (*Tadpole*) లో 'థైరాయిడ్'ని తీసిస్తే అది పెద్ద కప్ప క్రిందతయారవలేక పోయింది. మళ్ళా 'థైరాయిడ్' ఎక్స్ట్రాక్టు'ని కాని అది నివసించే నీటికి కలిపితే అది తిరిగి కప్ప క్రింద పెరగడం ఆరంభించింది. మామూలు తలకప్పులంతే నీటికి అధికంగా కాని 'థైరాయిడ్' ఎక్స్ట్రాక్టు' కలిపితే అది పెద్ద కప్పక పెద్ద కప్పగా తయారయింది. ఈ ప్రయోగాల్ని బట్టి థైరాయిడ్ యొక్క, సుజాన్ని మానవుల్లో కూడా తలుసుకున్నారు.

అవుడాపై పిల్లల థైరాయిడ్ గ్రంథుల తీకుండాగాని, పనిచేయనిదిగా కాని శుష్కంబారు వీళ్ళని 'Cretins' అంటారు. పిల్లలు పుట్టిన ఆరుమాసములవరకూ కిరీరం ఆరోగ్యంగానే ఆ వృద్ధి చెందుతూన్నట్లు కనిపిస్తారు. కాని తరువాతి వార్షికో యీ 'కెటినిజం' వృద్ధిచెందుతుంది. ఇది ఆలా 6-7 సంవత్సరాల వరకూ వానికీగల కారణం విశదంగా లేదు. ఆ పిల్లలు పుట్టిన తర్వాత రక్త ప్రవాహంలోని థైరాయిడ్ నీ, తిరవాతి తిల్లిపాల ద్వారా తీసుకోన్నది ఆ పిల్లలో 6 సంవత్సరాల వరకూ 'కెటినిజం' రాకుండా కాగజాలై యుండునన్ను థైరాయిడ్ కొరత సాధారణంగా పిల్లల మొదటిసంవత్సరపు కొనభాగంలో వాయలుచూపుతుంది. అప్పుడు కాని సరైనవృద్ధి లేకపోతే, అజీవిక వీరికంగానూ మానసికంగానూ అభివృద్ధి చెప్పరానిదిగా అడేస్తుంది. అలాంటివాడు బొద్దుగా, మందంగా, నీరసంగా తయారవుతాడు. వాని కంఠముల ఎముకల్ని వాని క్రమస్థానముల్లో ఉంచుకోవలసి వచ్చుటచే వంగిపోయి అవాకారంగా తయారవుతాయి. వాడి వారిక వాడి నోరుకీ చాలవంత అయి ముందు కొచ్చేస్తుంది. పంది ముక్కులా తయారవుతుంది. వాడి కళ్ళు తక్కువై పోయి ముట్టుకుంటే పాతూన్నట్లుంటాయి. కను తెప్పలు పెద్దవిగా ఉబ్బుతాయి, భుజాలమీద ముద్ద ముద్దలా కొవ్వు పెరుగుతుంది. కిరీరంమీద చిర్రము ఎండిపోయి గరుకుగా ఉంటుంది.

ఇంగ్లండులో ప్రస్తుతం ఈ 'కెటినిజం' చాలా తక్కువ. దాకట్ల, పిల్లల విమాత్రం మానసికంగానూ, భౌతికంగానూ బలహీనంగా కలిపి 'థైరాయిడ్' *Extract* ఇచ్చే కెటినిజం రాకుండా కాపాడుకున్నారు.

పెద్దవారిలో యీ గ్రంథి పనిచేయుట మానేస్తే 'మిస్సెడెమా' అనే వ్యాధి వస్తుంది. నుండి గానూ, మానసికంగానూ వృద్ధిలేని బాతుగనూ, దర్మము వాడిపోవడం, బోడితల, భుజాలమీద ముద్ద, ముద్దలాంటి కొవ్వుపెరి, అసహ్యంగా కళ్ళుమటు ఉబ్బడం, దీని లక్షణాలు దీన్ని ధైరాయడ్ *Extract* ఇచ్చిపోగొట్టవచ్చును అలా ఇస్తే మళ్ళామరిషి మామూలుగా తిరుగుతుంది.

ధైరాయ్స్ ముఖ్యమైన హార్మోన్, ఇది మామూలుగా పెరుగుదలకాక, మానసిక, శారీరకాభివృద్ధికి మూలధారలు అదివము (*Iodine*) దీనిలో విస్తారంగా వుంటుంది కొన్నిచోట భూసారంలో ఇది తక్కువై 'గండిమాల' అనే సోగం వస్తుంది. హిమాలయలోనూ, ఆల్ప్స్ పర్వతాల్లోనూ ఇలా తక్కువై యుంటుంది ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ 'గ్లాండ్' పెద్దదై సుండెల చాకా ప్రేక్షానుభూవుంటుంది అటువంటప్పుడు దీని పెరుగుదల కొరతగా పనిచేయుట మానిపోవవచ్చును.

ధైరాయ్డ్ హెచ్చుగా పనిచేయుటకు కలిగిన శక్తులు తన దీనివలన బాధపడే సోగులకట్లు కుతూహలంగా వుంటాయి కొరతగా వార్షికమగిప్పులు మునుమునుపోయి కళ్ళ కనిపిస్తారు కోపం కొద్దిగా వచ్చినప్పటికీ ధైర్యహీనంగా, చిరాకుగా *Erectile* అయిపోతాడు వి సరించుకొన్న ధైరాయ్డ్ గ్లాండ్ వుంటే మెడమీద ఉబ్బుకాయ మొలవడం, గుండెలు వేగంగా కొట్టుకోవడం, మొరలయినవి ఒయలుదేరు తాయ్ అంటున్నవని హెచ్చుగా పనిచేసున్న ఆ ధైరాయ్డ్ *Extract* లో కొంతభాగం తీసిస్తే ఆ రోగాన్ని బాగుచేయవచ్చు—

పెరాధైరాయ్డ్స్ కాని జంతువులోంచి తీసే నీ దాని వాడీయడం, కంపరాలూ, హెచ్చుగా ప్రేరేపించబడి 'ఫిట్స్' వచ్చేయ. ఈ న్యూరో మ్యూల్టల్ ఓర్థియిటి (*Irritability*) అవస్థని *Tetany* అంటారు పెరాధైరాయ్డ్ హార్మోన్ లేకపోతే ఆ జంతువాడే కాలం బ్రతికదు.

దీని పని రక్తంలోని కార్బియాన్ని బలపరచడం కుర్రాళ్ళలో ఒక్కొక్కప్పుడు *Tetany* రావచ్చు అప్పుడు పెరాధైరాయ్డ్ గ్లాండ్ కాదు, వాళ్ళలో రక్తము లేకపోవడమే కారణం పై రెండు రోగాల్ని కార్బియాం *Inject* చేస్తే నయం చెయ్యవచ్చును.

పెరాధైరాయ్డ్ హెచ్చుగా పని చేస్తే రక్తంలో కార్బియాం మామూలుకన్న ఎక్కువై ఎముకల్లో ప్రవించి వాటిని పెత్తగా చేస్తాయి వాళ్ళి

కొంచెము చెబుతగిరితే ఎముకలు వంగిపోతాయ్ హెచ్చుగా పనిచేస్తున్నపుడు *Tumour* క్రింద వస్తాయ్ వాటినితీసివేస్తే మామూలుగా వుంటాడు *Suprarenals* — ఒక్కొక్క మూత్ర పింపం మీద మచ్చుంటే — వుంటాయ్ ఇది ఒక్కొక్కటి రెండు భాగాలు పైభాగాన్ని కార్టెక్స్, మధ్య భాగాన్ని మెడ్యుల్లా అని అంటారు.

మెడ్యుల్లా ఎక్సిలెన్ అనే (*Harmones*) హార్మోన్స్ తిరుగు చేస్తుంది ఈ మెడ్యుల్లా (*Medulla*) వరముల్లోంచే జనించింది.

అలా కాకుండా కార్టెక్స్ *Embryonic cells* లో నుండి ఉత్పత్తి అయి *Glands* ని జనింప చేస్తుంది.

కార్టెక్స్ సంతతి ముఖ్యంకా వూర్తిగా తలెత్తు తన కాని అది ఒక జంతువునుండి తీసిస్తే ఒకరి పోవడం, కీరీరపు బువు పోవడం, నీరసించి కుదకు చరిపోవుట సంభవించింది *cortex* ని వాకినం చేసే సోగం కాని మనిషిలో ప్రవేశిస్తే అతిత పైల్యుజాతే మాపుతాడు దీనికీ కుప్రారీవల్ మయ కారణం దీనివే 'Addison's disease' అన్నారు ఈ సోగం కుదర్చడానికై పరిశోధనలుగిరి *cortin* అనే హార్మోన్ కనిపెట్టారు ఇది యిస్తే సోగం తుగుతుంది.

ద్వితీయ జాత్య సర్పం గరిగిన ఈ *cortex* భాగం కాని పిల్లలలో హెచ్చుగా పనిచేస్తే నాలుగేళ్ల కుర్రాడిలో జాత్యంగాలు వయసు మనిషిలో జాత్యంగాలులా పెగుసుతాయ్ స్త్రీలలో హెచ్చుగా పనిచేస్తే పురుషుల్లా తియారపుతారు మినాలు, గడ్డం, బొంపురు గొంతుక దీని లక్షణాలు ఈ మాన్యు వాళ్ళ తత్వాన్ని మాడా మార్చి పురుషుల్లా ప్రవర్తించే వస్తుంది.

పిట్టులరీ చాలా ముఖ్యమైనది నాళరహిత గ్రంథుల్లో ఇది మెదకుకకుడు భాగమున చారి హెచ్చుకోకదానికి అంటుకొని చిన్న ఎముకలపెట్టిలో అమర్చబడి యుంటుంది ఇది రెండు భాగములుగ వుండి వానిచే వేర్వేరు పనులు నిర్వర్తించే వస్తుంది దీన్ని గూర్చి తెలుసుకొన్న కొద్దీ దీని పనులు మన కార్మిర్యాన్ని కలిగింప జేస్తాయ్ ఇది బటాణీ గింజ కన్నా చిన్నదైనా పెక్కు హార్మోనులను తయారు చేస్తుంది తితిమా గ్రంథులను కంప్లెట్ చేసి అది కొట్కుల్లా సరిగా పనిచేసేటట్లు మాస్తుంది.

పిట్టులరీ కనక కీరీరంలోంచి తీసిస్తే జాత్య గ్రంథులు వృద్ధి చెందివు మామూలు ఎముకల్లోకి

పిట్ట్యుటర్ Extract ని గాని పంకితే అది పండి కాక్కునా రియారవుతాయి

పిట్ట్యుటర్ అభివృద్ధికరముల హార్మోనుల రియారవుతాయి కాక, ఇంకా యితర హార్మోనులని రియార చేస్తుంది వీనిలో గండు ధైరాయడ్ వినాద Suprarenal cortex వినాద పని చేస్తాయ్ ఇవే Thyrotropic hormone, Adrenotropic hormone అని పిలువబడుతాయి పిట్ట్యుటర్ గండు gorabotropic hormones ద్వారా జాత్యగ్రంథుల వినాద పని చేస్తుంది దీని నుంచి రియారైన prolactin అనే హార్మోన్, షీర గ్రంథుల్నుంచి పాలని హార్మోన్ (రియారు) రియారును, parathyrotropic hormone, పిర ధైరాయడ్ గ్రంథుల్ని వికసరమిలో గండు పని చేస్తాయ్ Diabetogenic hormone రక్తంలోని Sugar పెగార్ని హెచ్చు చేస్తుంది

పైన చెప్పిన hormones అన్ని ఈ gland ఎదిటి భాగం రియారు చేస్తుంది ఇది ఈ గ్రంథి పరికోధించబడాయ్ ఈ గ్రంథి నమక గా ము వైద్యంలో పెన్నటిదాకా చాలా ఉపయోగకారిగా వుంది నమక భాగం లేకపోతే Diabetes Insipidus అనే గ్రాధితి వస్తుంది దీని లో జల ఎత్తువదానం, అతి పల్పటి గూత్ర విడదన అనిరిం నమక భాగం Extract యిచ్చి దీన్ని కడగ్గువచ్చు జాత్య గ్రంథులు కాని రంధ్రుల పల్లల్నుంచి తీసేస్తే వాని గోస్థిత్వత్తి కారణ భూతులయ్యే అంగాల అభివృద్ధి అగిపోతుంది క్రొవ్వు అనగనంగా పండిబడుతుంది పెగురుదల అగిపోతుంది

ఓవరీ (Ovary) ఆస్ట్రీన్ (Oestrin), ప్రోజెస్టిన్ (progestin) అనే గండు హార్మోనుల రియారు చేస్తుంది ఓవరీలో చుక్కలు, చుక్కలుగా నుండటం కణములంటాయి దీనినే గ్రాఫీయన్ follicles అంటారు ప్రతి ఒక యింగ్లో ఒక follicle పెరిగి పెద్దై పక్వమైన అంశము (Ovum) కల్గి నుండ్రని రంధ్రము (cavity) కలదిగా రియారవుతుంది ఈ 'కేవిటీ'కుడా ద్రవాన్ని కల్గియుంటుంది ఈ అవ్వగ్గ్ ovary నుంబన్ న్న కణాల 'ఆస్ట్రీన్' అనే హార్మోన్ని రియారు చేస్తాయి

ఓవరీలోని 'గ్రాఫీయన్ ఫోలిల్' పగిలి అందులోని అంశము 'థెలోటయన్ ట్యూబ్స్' ద్వారా గర్భాశయములోని పోవును ఈ సమయంలో తన చుట్టూ వున్న లాక్షన పగులు పచ్చని కణాలతో నింపిపెద్ద గ్రాఫీయన్ ఫోలిల్ corpus luteum అని పిలువబడుతుంది ఈ Corpus luteum 'progestin' అనే హార్మోన్ని ఉత్పత్తి

చేస్తుంది ఇది గర్భాశయములోని రక్త ప్రవాహం ద్వారా తీసుకోబానికి అందాన్ని అహ్వరించేందుకు తరు సన్నాహార్ని చేస్తుంది

అంశము రేతిస్సు (spermatonoon) తో కలియక పోయినట్లయితే (fertilise), ముట్టుకోజాలో ఇది బయటకు నెట్టబడుతుంది అలా అయినట్లయితే corpus luteum నుంబన్ ovary నించి మాయమవుతుంది అలా కాక అంశము కలిస్తే (fertilise) అయితే ఈ corpus luteum గర్భధారణ సమయం పొతుకునా పెద్దదౌతుంది ఇది రక్త ప్రవాహంలో కలిపే progestin అనే హార్మోన్ (placenta) నుంచి పెగురుదనీ, దాని అవ్వతి చ్చాకీ కారణం నుంచి ఒక వాగరహింబ గ్రంథి ఇది గండు హార్మోనులని ఉత్పత్తి చేస్తుంది ఇందులో ఒకటి oestrin గానే పని చేస్తుంది రెండోది corpus luteum పెరుగు దుని పోషిస్తుంది

జాత్యభివృద్ధి — ర్నినే కోజులో మారి గోంచి వచ్చిన ఆస్ట్రీన్ మూత్రంలో హెచ్చుగా కనిపిస్తుంది ఇది స్త్రీ గర్భిణి డేన్ కాకా తెలియజేసే పరీక్ష దీన్ని 'Ascheim', 'Zonde' అనే యిష్టము జర్మన్ కౌన్స్ట్రుక్టులు కనుగొన్నారు వీరు స్త్రీగా యున్న స్త్రీ మూత్రాన్ని జాత్యంగాలు వృద్ధి కాని ఆప ఎలకలో పంపి, కొన్ని దినాలయేక ఎలుకని చంపి మాస్తే జాత్యంగాలు అభివృద్ధి మాచేయి అనగా కొన్ని గ్రాఫీయన్ follicles పక్వమై 'corpora Lutea' ఏర్పడింది ఈ పరీక్ష ద్త్యులకు గర్భ చిహ్నాన్ని ఋణాత్మకం

గ్రాఫీయన్ follicle ఉత్పత్తి చేసిన 'ఆస్ట్రీన్' స్త్రీలో ద్వితీయ జాత్య గర్భాల అభివృద్ధి అనడానికీ బాధ్యత వహించింది

తిరువారి రియారత్ పురుష జాత్య గ్రంథిలోని హార్మోను అతినిలోని 'ఇన్ బగ్ స్టీషి' అలో కణాలను రియారు చేస్తుంది ఇదే పురుషునిలో తరువాతి spermatogonia క్రింద రియారవుతాయ్ దీని పేరు Testosterone ఇది పురుషునిలో గొంతుమాట్టు, గడ్డం మొదలైన ద్వితీయ జాత్యులకార్ని కలిగిస్తుంది పది, పదికొంతు ఎండు వచ్చే దాకా పిల్లల మూత్రంలో కనపడదు ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే ఈ పురుష హార్మోన్ మాయాలు స్త్రీ మూత్రంలో కనిపిస్తుంది ఇది వాక్ కేరీం లో ఎక్కడ యేర్పడ్డదో, ఎందుకొరకు ఏర్పడదో ప్రస్తుతం మనకింకా తెలియలేదు.

ఈ రోజుల్లో కూడా ఇంకా దీని వినాద పరికోధనలు చురుకుగా జరుగుతున్నాయ్ భరిష్యక్షులో మనకింకా క్రొత్త క్రొత్త సంగతు లందివ్వవచ్చు.

కలగూతంప

భారతీయ ప్రాచీన క్రీడలు

సంస్కృతి, సభ్యత, యీ గంతు కబ్బి ముఖ విక్రీతి సంస్కృతిరములు ఇవి ఎరస్పరమును ఆశేద్య - అచ్చేద్య సంబంధం గలవి సంస్కృతి అర్థ యగుచో సభ్యత కీరీరం సద్గణములన ఆర్థ్యలో ఆహిత మునర్చుకొనుట సంస్కృతి కీరీ రము అతయవములవలన ఆ సద్గణములను ఆభివృద్ధి జేయుటయే సభ్యత వానముగాని మన ప్రాచీనముగాని Polo, Tennis, Foot Ball, Cricket మన్నుల క్రీడ లెరుగనే దెరుగమా కొందరి అభిప్రాయం కాని అది గది కాదు

మన ప్రాచీనక్రీడల నాల్గు విధములు 1 ఆర్థ్య మతో విరోధార్థమైనది 2 ప్రేక్షకజనుల ఆనందము కొరకు 3 భోజనమున ప్రధానములు 4 మిత్ర ములు

కృత్రిమ వృషభ క్రీడ

బాలురు ఎద్దులపై బట్టకప్పుకొని పింహమువలె చర్మము గవ్వకొని క్రీడింతురు ఇందు పశువత్తుల ధ్వనులుకూడా వలుకుదురు

విలయన క్రీడ

1 కొందరు బాలురు దాగియుండురు కొందరు వారిని నెదకుదురు కొందరు పిల్లలు దొంగలుగా కొందరు పోలీసులుగా ఆడెదరు

2. బాలురు మోతు విధములుగా విభక్తులను తును పశుపాలకుడు, పశుచోరుడు, కేసుయితుడు కేసు మయిన బాలకుని పశుచోరుడు ఎత్తుకొనిపోవుడు పశుపాలకుడు వారి నశ్వేషించును ఇది క్రీకృష్ణకు "కత్తివారము"న ఆడియుండెనని భాగవతమున కెప్పబడెను

మర్కటోత్సవ క్రీడ

బాలములు వానరులవలె చెట్లెక్కి ఆనోక వృత్తు

ములపై ఎక్కుచు దాగుచు తిరుగుచు ఆహారాదన భాగవతమున యీ ఆట కూడా పేర్కొనబడినది.

కర్కాదిమోషణ క్రీడ

ఇంక బంతివంటి దానిని వాని కంఠకుండు ఇత గులకద్దకు విడరబడును బంతి లంబాడు చూచుచు నూరకుండును అరడలసి లేన వస్తువును కోరినవ్య గారని కిచ్చివేయబడును

అశామహమికాస్పర్శ క్రీడ

చూరకుగా వన్న బాలుని ఎత్తు ముందుగా ముట్టుకొనెదనో యని పం దెముతో ఆడుట.

భ్రామణ క్రీడ

ఒక బాలకు దింకొకనిచేయి పట్టుకొని తును లేక తేచుచు నూర్చుండు ఆట

గర్వాదిలంఘన క్రీడ

ఎక రెంతిమూరము తునుకుగలనో యను పరీక్ష

దిల్వాది ప్రక్షేపణ క్రీడ

తీగ గాని బంతి గాని దారిలోనే తగిలి పుట మించునట్లు విసురుట

అస్పృశ్యత్య క్రీడ

ఒకని నొకడు ముట్టుకొన యత్నించగా రెండవ వాడు తప్పించుకొనుటకై ప్రయత్నించును

శేత్రబంధ క్రీడ

1 నడుకనుండితచ్చి కనులు మూయగా వానిని పుర్తించుట

2 కనులు బట్టతో మూయబడినప్పుడు దాగి యున్న బాలరను నిదరి పట్టుకొనుట

3. కన్నులు బట్టతో మూయబడిన వానిని నతర బాలముల తచ్చి స్పృశించుచుండెరు. బద్ధశత్రులు వారలను బట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించును.

స్వంచాందోరీకా క్రీడ

ఈగురునే రెండుకూడుయ్యలరెక్కి ఇంకను నూగుచుపోవుచుండుట

వృథ క్రీడ

ఒకనిని రాజాగా నొకనిని మంత్రిగా జేసుకొని పను లొనర్చుట

హరిణా క్రీడనకలు

లేదినలే దుముకుచు ఒకడు రెండవవానికి ముందు పోవుటకు ప్రయత్నించుట

వాహ్యావాహక క్రీడ

పరాజితుని భుజమెక్కి విడితనమొందుట

దేవ—దైత్య క్రీడ

కొందరు దేవతలై — కొందరు రాక్షసులై దుమ్ము ఎగురజమ్ముచు నాడుదురు శివాతీ ఆడుకొని పట్టు—యవనులను పరాజితి మొనర్చినట్లుగా ఆడుకొందురు.

జలక్రీడ

1. చెట్లపై రెక్కి నీటిలోని కుసుకుట ఒకరిపై నొకరు నీరు జమ్ముట

2. కాళిదాసు, భారవి, మాఘను స్వావస్థలు యీ ఆట స్త్రీ పురుషులలోనూ గలదు

కందుక క్రీడ

1. బంతి పైకెగురవేయగా గండవవాడు దానిని పట్టుకొనుట అట్లు పట్టుకొనలేకపోయినచో నరకు మొడుట బంతి విసరినవాని భుజమెక్కి మరల విసురును. అప్పుడు ఇతరులు బంతి క్రింద పడకుండానే పట్టుకొందురు

2. ఈ ఆట బాలబాలిక లందరు నాడుదురు. ఖితునిపై గాని వేలపై గాని బంతి కొట్టి అణచి పెట్టుట ఇదే వేటి Volley Ball ఆందురు

వనభోజన క్రీడ

అడవిలోని కేగి ఆడుట, ఆచ్చటనే వంటలు చేసుకొని భుజించుట దీనినే వేడు Picnic అందురు.

రాసక్రీడ — ఇసుక మైదానములలో శ్రీకృష్ణ లీలాను కరణము. ఉత్తర హిందూస్థానమున రామ లీల, ఇట్టిదే. నుజరాత్ దేశమున “గరభాస్పత్రి” మించుమించుగ నిట్టిదే

భారీకృ క్రీడ — ఇంకను ఆతేవారలు మనించి హూరీ నోజులలో వలె పాడుదురు నాద్యములు ప్రహరింతురు ఇట్టి ఆట పురాణములలో గూడ వర్ణించబడియున్నది

నియుద్ధ క్రీడ — స్రుగులు గుర్గురు లేక కుష్టీ దెబ్బలాడుచు ఆడుదురు సరాసంగ ధీముల మధ్య ఈ ఆటవలెనే జరిగెను

వృత్తి క్రీడ — కొందరు నాట్యము చేయుదురు కొందరు దప్పులు కొట్టుదురు బాలబాలికలు కలిసి గాని విడివిడిగా గాని యీ ఆట ఆడుదురు

ఆశు క్రీడ — మహాభారత కృతు ఆధారభూత మైనది యీ ఆటయే ఋష్యదములో దీనికి విశేషము శాస్త్రబడినది

మృగఘాత క్రీడ — వేట జేరుతో మధ్యముగ రాజులలో విడి ప్రసిద్ధమైనది

పక్షి క్రీడ — శ్వేతమువలె బతుల బట్టుట జేర్చు బడెడి గూట

సత్వ క్రీడ — నావలపై నెక్కి గాజ పుత్రులు చేపల బట్టుట సేగ్పడి ఆట

చతురంగ క్రీడ — వేటి చతురంగము కావగు వంటి ఆట

కాలభంజికా క్రీడ — కర్ర బొమ్మలతో లేక బట్టలబొమ్మలతో ఆడెడి ఆట

లతోద్వాహ క్రీడ — చెట్టును తీగను పెంచి యీ గొండింటికి చెండ్లి చేపెడి ఆట శకుంతల ఇట్లే చేయుచుండెడిది కులసీబృందా వివాహము ధార్మిక కృత్యమని విశ్వాసము

వీటాక్రీడ — చిత్రస్థులును నొక ఆట దీని వర్ణనము మహాభారతములో ఆదిపర్వమున గలదు

కనక కృంగకోణ క్రీడ — పిదకారీతో ఆడుట

వివాహ క్రీడ — వరుడు వివాహమునకై వచ్చిన తర్వాత స్త్రీలు—వర-వధూ వేషములలో ఆడుదురు.

హల్లీక క్రీడ — ఒక బాలుడు ఒక బాలిక-బాలుడు బాలిక ఇట్లు హుక్కొని మంషలాకారముగ తిరుగుచు ఆడెడి ఆట

గావహర్షణ క్రీడ — కొందరు పాడుచు కొందరు దుముకుచు నాడెదిది.

నాకాక్రీడ — పదీరనివాసులు నాకలున్వయముగ నడుపుచు నాడుదురు ఇది కాకిపట్టణమున నివ్వకును జరుగుచున్నది

జలక్రీడ — జల మగ్గింపులై భోజనాదులు గావించుట దుర్యోగసుడు జలస్తంభ విద్య నేర్చి యుండెనని మహాభారత పాఠకు లెరుగుదురు

వనవిహార క్రీడ — పూవు లేకుట, కూలలు కట్టుట, సామగ్రిలేవీదే భోజనము తయారుచేయుట దీని గంభీరతేరు పుష్పపచయ క్రీడ

అమలక ముష్ఠ్యాని క్రీడ — పిడికిలి దిగించి అగులుట శ్యామిలో లేక తిప్పు చెప్పినచో విజిత వానిని ముష్టిప్రహారముతో బరాజితునిగా జేయును

దగ్ధరసావ క్రీడ — మందూకగుఠలె చుము టుచుపోయెడి ఆట

నాట్యక్రీడ — నాటక మాడుట

అలాతి చక్రక్రీడ — కొఱుది పెరిగించి

త్రివ్యుట దానితో ఆకాశమున కై ఆశ్రయము వ్రాయుట

గదా క్రీడ — కృత్రిమగదాయుధముచేయుట, ఇట్లే ధనుఃక్రీడ మున్నగునవి

అశోక పాదప్రహార క్రీడ — ఒక చెట్టు వలం కరించి నీరు పోసి పెంచుట నా చెప్పదెబ్బలు తిని ఇది పెరిగిన దని చెప్పచుందురు. దీనిని కాళిదాసు వర్ణించెను

చిత్ర క్రీడ — విరహ ద్యుతస్థలలో యతునికల చిత్రములు వ్రాయుట *Painting, Drawing*

కాశ్యపిసోద క్రీడ — ఇందు 'విందుయ్యిత కము- మాత్రాచ్యుతకము- సమశ్లోకూర్తి, ప్రహేళిక, భిక్షబంధము, పద్మబంధము మున్నగు కాశ్యపిరీతులు వచ్చును నేటి *Puzzles* కూడా ఇందు చేరును

వాజనావ్యా క్రీడ — అశ్వము లెక్కి బంతి యాడుట గీతావళిలో కులసీదాసు దీనిని వర్ణించి వాడ

కరివాహ్య క్రీడ — గజము లెక్కి బంతి యాడుట

స్త్రీల సమస్త వ్యాధులకు

మద్రాసు ఆఫీసు, నం 10, గణపతిమొదలివీధి, రాయపేట, మద్రాసు. 14.

మృగవాహ్య క్రిడ - లేడి-దువ్వల రథమునై
నల్కి పడుగత్తుచున్న వర్ణ క్రిని తాకుట

గోప క్రిడ - ఇది రాసక్రిడలోనిదే

ఘటక్రిడ - నల్లిన ఎన్నో పండ్ల లంచుకొని
నకుచుట, వివ్వలపై నడిచుట, గడలు తీసుకొని నడ-
చుట ఒక త్రాకునై నడచుట ఇతన్నియు ఘట
క్రిడత

ఇది ప్రాచీనభారతీయుల ఆటల పేరిదటి విధము
సంక్షేపముగ జెప్పబడెను (కళ్యాణ)

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ.

భారతీయాధ్యాత్మిక భావాలు

పాశ్చాత్యుల నడలలు

19వ శతాబ్దమునకు మునుపటి పాశ్చాత్య
ప్రపంచం భవిష్యత్తును సరించి ఉత్సాహంగా
కలలుకంటూ ఉండేది కాని ఇరవయ్యో శతాబ్ద
ప్రారంభానికి పాశ్చాత్యులలో ఆ ఆకాభావం
కాస్తా అడగండి గారికి ప్రపంచభారం అంత
అయోమయంగా తయారయింది పాశ్చాత్యుల కళా
స్వరూపం తరుమైనై, అనవసరమైన అర్థియ విష-
యాలకు ప్రాధాన్యం పెచ్చింది పాశ్చాత్యాత్మ్యంలో
రీతులు పాపమాపటం వల్లనే కళలలో ఇలాటి ఫలి-
తలు కలిగాయని ప్రాథమిక లోయనడ అన్నాడు

ఇది ఇలాగ ఉండగా కాస్త్ర విజ్ఞానం అటు
గర్వం భేదించి వరమాణుకైని ప్రపంచం మీదకి
వదిలిపెట్టింది అయితే మానవునికి ప్రాకృతిక శక్తుల
మీద వచ్చినంత అధికారం లభ్యమకావడంతో,
ఆత్మ విగ్రహంలోను రాలేదు యంత్రానికి వచ్చిన
ప్రాధాన్యము, మానవుని అభివృద్ధిని, దీని మూలం
గానే ప్రారంభమైనాయి ఈ దృక్పథంగా జీవి-
తోపకరణాల విషయంలో తీసుకున్నంత క్రొద్ద, అధి-
వివేకిము లక్ష్యాల విషయంలో కనబడనే లేదు ఇందు
చేత క్వాంగర్ అనే విజ్ఞానవేత్త చెప్పినట్లు ఈ
యంత్రీయుగము, ఆకాశాన్నంటే మహా నగరాదు,
ముదలైనవన్నీ తుక్కునియలై భిన్నమై పోగలవేమా-
నన్న భయం కలగదానికి గట్టి అవకాశాలున్నాయి

నేటికాలపు పాశ్చాత్య వాద్యయంత్రం సందిగ్ధ

స్థితి, జీవితం అంత ప్రయోజనరహితమైనవనే
సమృద్ధిదృక్పథము బాగా ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి
ఈ విషయాలన్నీ తేమ్స్ జాయిన్ తన రచనల్లో గొం-
తెత్తి ఉద్ఘోషించాడు ఇతని రచనలలో సమాజంలో
ఏర్పడిన అయోమయ పరిస్థితి, మానవాత్మంతరాళాల్లో
ప్రవేశించిన దుష్టస్థితి విస్తృతంగా ప్రతిఫలించాయి
ఇలాగే థామస్ మోర్, మార్షల్ ప్రాస్ అనే నవ-
లారచయిత తన రచనలలో నేటి వాగ్విక-
లాని అభివృద్ధిని సరించి, నీతినియు రాహి-
త్యాన్ని సరించి, విస్తృతంగా చిత్రించారు ఈ
యిద్దరు నేటికాలపు పాశ్చాత్యవాద్యయంత్రం
ములుజేరిన ఉత్తమాత్మను నవలారచయితలు

అపూర్వ ధూతల స్వర్గాలను సరించి కలలు
గనే నేటికాలపు నవలలో కొన్నింటిలో ఇలాంటి
భావాలు మరీ బాగా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి
అసలీరకపు నవలారచనల్లో వ్రాసిన యుగవి-
యాలో ప్రారంభమైనది ఈ రకం రచన నేటి
కాలంలో ఫీలిప్ ఆగ్వర్, జర్జన్ హార్సెల్ వరకు
అవరతంగా సాగుతూనే ఉన్నది ఆగ్వర్ వ్రాసిన
'1884' అనే వ్యంగ్యనవల చదువుకుంటే మనకు
చాలా భయం వేస్తుంది సీరియస్ మ్యూ కాలంలో కత్తి
వంతులయిన రచయితల శికులు ఈ బాతి రచనలెన్నో
సాగించారు సర్ థామస్ మోర్, ఫ్రాన్సిస్ మేకన్,
కామ్యూల్ బెల్లర్, గిలియంమూరిస్, ఎస్వర్ట్ బెల్లామీ,
మోర్ జెల్స ప్రభృతులీ వర్గానికి చెందిన వారే
అయితే ఈ బాతి 'ధూతల స్వర్గ' రచనల పరిణా-
నిరూపించడం ఈ వ్యాస లక్ష్యం కాదు ఈ బాతి
రచనలలో పాతవాటికీ, కొత్తవాటికీ మధ్య బాగా
లేడా కనిపిస్తున్నది పాతవాటిలో మానవజాతి భవి-
ష్యత్తు ఉత్సాహకరంగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది కొత్త
వాటిలో మైరాశ్యం తంపెనమాడుతున్నది ఇటీవల
వ్రాసిన ఈ బాతి నవల ఒకటి చదివితే, అదిభయపడి
పోయిన మనిషి పెట్టిన ఒక పెద్దగాపు కేకలా ఉంది
1887లో వ్రాసిన బెల్లామీ నవలలో మానవజాతి విష-
యంలో ఇంకా కొంచెం ఆకాశకం కనిపిస్తుంది
అయితే రెండు ప్రపంచ యుద్ధాలకు మధ్య,
హార్సెల్ 'ది థేవ్ న్యూ వరల్డ్' అనే నవలలో
కాస్త్ర విజ్ఞానం ధూతల స్వర్గం దృశించగలదనే అధి-
ప్రాయాన్ని పట్టుకుని బాగా అవహేళన చేశాడు.

శాస్త్రవిజ్ఞానం సృజించే ధూతల స్వర్గంలో కవిత్వము, సాంవిద్యము క్రమక్రమంగా మాయమై పోతాయనీ, ప్రతీ విషయము ఒక యంత్రంలా భయంకరంగా పాగిపోతూ ఉంటుందనీ ఇతడీ నవలలో గట్టిగా అవ హేళన చేశాడు. ఆ తరువాత మాక్స్ వ్రాసిన 'ఏప్ అండ్ ది ఎస్స్' అనే నవల గాని, ఆర్వల్ వ్రాసిన 1984 గాని చదివితే నైరాశ్యం ఇంకా బాగా పెచ్చు పెరిగిపోయినట్లు కనబడుతుంది. ఆర్వల్ 1984 అనే నవలలో మనుష్యుల ఆలోచనలు కూడా పసికట్టి క్షీంచే పోలికలుంటారనీ, పిల్లల మీద కూడా ప్రభుత్వం హఠాచారిదళం ఏర్పాటు చెయ్యగలవనీ అప్పటి ఆంధ్రదేశం ఒక పెద్దనియంతృత్వం కిందపడి నలగి గజగజబణిపోతూ ఉంటుందనీ వ్రాశాడు.

ఇదంతా చూస్తే ప్రపంచంలో భవిష్యత్తు భయంకరంగా మారిపోగలదనే నూచన బాగా కని పిస్తున్నది. అయితే సీరి నియమశాస్త్రమయిన పరి స్థితుల్లో ప్రపంచం చాలా కాలం నిలబడలేదనీ, మాన వుడు తన సాత్విక ప్రపంచావ్వేషంలోనించి బయట పడి క్రమక్రమంగా ఆధ్యాత్మికావ్వేషంలో పడక తప్పదనీ ప్రస్తుతి పరిస్థితులు ఋతువు చేస్తున్నాయి. ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానం ద్వారానే మానవుడు తన శారీరక సమస్యలు పాధించగలవనీ అవసరం కూడా నేడో రేపో రాక తప్పదని నేటి ప్రపంచ పరిస్థితి బుకావు చేస్తున్నది.

ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో ఈ విషమయిన బావా లపై తిరుగుబాటు బయలుదేరడం సహజమే. ప్రాచీన కాలంలో ప్రపంచం ఆధ్యాత్మిక విషయాలపై బాగా అభి వివేకం కన బరిచింది. అటుపిమ్మట శాస్త్రీయపరిశోధన సాత్వికవిషయాలపై బాగా ఆసక్తిదూపించడం ప్రారంభించింది. ఈ పైన మానవ మేధస్సే రెండు విషయాలు సమన్వయం చెయ్యడా నికి ప్రయత్నించవచ్చును. హెగల్ తన తాత్త్విక దృక్పథంలో ప్రపంచ పురోగతి ఈ విధంగా ఉండ గలదని నూచించాడు. అందుచేత మానవ మేధస్సిం కొక నూతన మార్గం వైపు తన దృష్టి మరలించగలదని మనం ఊహించవచ్చును.

ఈ విషయంలో ముందుగా కేర్నానదగిన నాడు తెర్నార్డ్ హె ఇతడు ఒకానొక దిక్కుభావ ప్రేరితమైన ప్రకృతి క్రమంగా దిక్కుత్వంవైపు

పురోగమిస్తున్నదని తన రూపకాల్లో వ్యంగ్యంగా నూచించాడు. ఇతని 'బాక్ టు మెథూసీలా, మేజర్ బార్బారా, మాన్ అండ్ సూపర్ మాన్' అనే రూప కాలు దీనికి ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును. వెర్నె కూడా ఈ వర్గానికే చెందినవాడే. ఆధ్యాత్మికతకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వకపోయినా క్రమక్రమంగా ప్రపంచం ఆధ్యాత్మికవైపు పురోగమిస్తున్నదని ఇతని 'హెల్త్ రైన్ ఆఫ్ హిస్టరీ' మొదలయిన గ్రంథాలనుబట్టి గ్రహింపవచ్చును. ఇతడు విజ్ఞానమే మానవవిముక్తికి పాథనమని విశ్వసించే రచయిత.

ఇటు తరువాతి పరిగణింప దగినవాడు జోసెఫ్ జోనార్డ్. ఇతడ విశాల మానవత్వానికి వ్యతిరేక్త మయిన మానవప్రకృతి చివరికి మానవత్వానికి బాధాకరంగా పరిణమింపగలదని తన నవలా వ్యక్తుల ద్వారా నూచించాడు.

ఇ ఎమ్ షె డ్వేర్ తన నవలలలో మానవవ్యక్తి త్వానికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చి గౌరవించాడు. ఈ విధంగా పాశ్చాత్య వాద్యయంలో క్రమక్రమంగా

చంటిపిల్లలు-లివర్ అండ్ స్టీను వ్యాధులను 'ఉదరాంతకి' ఆతిథీస్రముగా నివారణజేయును మరియు సమస్త అనా నలు అనగా విరేచనము బాధతోను, బద్ధ ముగాను అగుట, ఆజీర్ణము, అననమునందు పుండ్లు నివారించును.

గర్భిణీస్త్రీలు-సునాయాసముగా ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలు గుటకు 'అమృతసంతివిదీ' మాత్రలు ' ప్రఖ్యాతిగాంచినవి వేవిల్లు, వికారములు, సోమరితనము, నిస్సత్తువ తగ్గించి ఉత్సా హము కలుగజేయును.

శ్రీ భుజంగ రా డ్వైద్యశాల, ప్రొఫెయిటర్సు 'పి. పేరయ్య క్షిపణు తాళ్ళరేవు, మాచ్యుగోదావరి జిల్లా.

ఆధ్యాత్మిక దృక్పథానికి ప్రాధాన్యం ఎక్కువైంది అందుచేత కొంతమంది రచయితలు ప్రాచ్యాధ్యాత్మిక విజ్ఞానంపైపు తమ దృష్టి మరల్చుకొని పారంధిం చారు

ఈ విధంగా ప్రాచ్యాధ్యాత్మిక విజ్ఞానంపైపు తిరిగి చూచిన ఇద్దరు పాశ్చాత్య రచయితల నిక్కడ పేర్కొంటున్నాను

ఆల్ఫ్రెడ్ హక్స్లే ఈ విషయంలో ప్రప్రథ మంగా పేర్కొనదగిన రచయిత ఇతనిలో ఈ కాలపు వాస్తవాలను స్వభావం ఎక్కువగా ప్రతి ఫలిస్తున్నది ఈతనిలో కలిహృదయము, విజ్ఞానవేర్త మేళ చిక్కని సమైక్యతనం పొందాయి ఈ యుగంలో పృథ్వీయము, పేళ రెండు పరస్పరాధి పత్యంకోసం పాకుచుకున్నాయి అందుచేత ఇతడి విషయంలో సువ్యయం ప్రదర్శించడానికి అన్ని విధాలు అర్హుడైన రచయిత

ఇతడు 1921 లో మొట్టమొదటగా 'గ్రోవ్ యెల్లో' అనే నవల ప్రచురించాడు అది మొట్టమొదట 1945 లో 'గ్రోవ్ యెల్లో' అనే నవల ప్రచురించాడు ఈ నవల కాలంలో వ్రాసిన నవల లన్నిటిలోను ఇతడు అనేకమైన కామ్రూపు దృక్పథాలను సూచించి ఆధ్యాత్మిక దృక్పథాలను గురించిన వ్యవస్థించాడు

ఇతని మొట్టమొదటి నవలలో కథా నాయకుడు హక్స్లే వంటవాడేమో ననిపిస్తుంది ఇతడు తోటివారందరూ క్రైస్తవోలాలనైనా సాగా కాలక్రమం దేవుని గా తాను దైవాన్ని అరిచి తిరిగిస్తూ కూర్చోవడం తగిన పనేనా అనే భావంగా పనితాడు హక్స్లే ఈ పుస్తకం వ్రాసిన 24 ఏళ్ల తరువాత క్రైస్టు మిస్ట హాక్ ఎస్టాబ్ అనే నవలలో తన అభిప్రాయాలన్నీ స్పష్టంగా వివరించాడు ఇందులో పరమేశ్వరునిపైపు దృష్టి మురిస్తే తప్ప వ్యక్తి సమాజమునకు సాధింపబడవలసిన దక్కగా నిరూపించాడు

ఈ తరవారే ఇతని రచనలలో పేర్కొనదగినది 'ఎండ్స్ ఆండ్ మిస్స్' 'ఎలెన్ ఇన్ గాజా' అనే రెండు నవలలు. వీటిలో ఇతడు ప్రాచ్యమతముల ఆధ్యాత్మిక భావాలు విపులంగా వివరించాడు ఈ నవలలో కాలప్రవాహం మిథ్య అనీ, మన దైవం

ప్రత్యేకతలను ఆధ్యాత్మికం ద్వారా పరమాత్మలో విలీనం చెయ్యడంవల్లనే కాల సమస్య సాధింపబడ గలదనీ నిరూపించాడు హైందవేదాంతంలో అవా సత్తీయోగం ముఖ్యమైనది హక్స్లే రచనలలో ఈ అవాసత్తీయోగాభిప్రాయాలు బాగాయి, ప్రకాశం చాయి

ఈ అవాసత్తీని గురించిన ధర్మ ఇతిత వ్రాసిన 'ఇరిన్నియల్ సీసనఫీ' 'ఆఫ్టర్ డెన్ ఎ సమ్మర్' 'క్రే ఎమిజెన్స్' అనే కాలంలో బాగా ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది

ఈ సందర్భంలో సోమర్ సెట్ వాసుదేవ కూడా ప్రధానంగా పేర్కొనదగిన వాడే ఇతడు ఆంధ్రాత్మికంగా నవలలు నాటకాలు కథలు రచించాడు అయితే ఇతని రచనలలో ప్రస్తుతం మనం పేర్కొనదగిన ముఖ్య రచన 'కేజర్స్ ఎడ్జ్' -ది 1944 లో ప్రకటింపబడినది ఇంతకు ముందు 1904 లో హక్స్లే కేరింగ్ కు వచ్చి ఈ దేశం ఆంతా తిరిగిత ఇతికెక్కిన మోలన, సహాయు లను అనేక మందిని దర్శించి భారతీయ ధ్యాత్మిక దృక్పథం బాగా అవగాహన చేసుకున్నాడు ఇందులో కథా నాయకుడు హక్స్లే డాకర్ ఇతని తీవ్రత వ్యక్తం చేసి ఈ నవలలో కథా క్షుద్ర ఈ కథా నాయకుడు ఇంతకు ముందు తీవ్రత విషయంలో తనకు కలిగిన భావాలన్నీ వి ర్ణించి ఒక హాస తీవ్రత దృక్పథం అవలంబిస్తాడు చివరి కితికు తేదాంత దృక్పథం అవలంబించి, అవాసక్త భావంలో దైవం నవలలో పాల్గొంటున్నాడు

ఈ విధంగా ఆంగ్ల సాహిత్యవేత్తల నేకులు ఆధ్యాత్మిక దృక్పథం అవలంబించినది తీవ్రత పర మార్థం ప్ర పించడం దుష్టరం అని గ్రహించి తమ రచనలలో ఈ దృక్పథం కనబరుస్తున్నారు

మళ్ళీ తిరిగి ప్రాచ్యాత్మికతలో మూలనా ధ్యాత్మిక తాత ఉదయిస్తున్నది అనేక మంది సాహిత్యవేత్తల వ్యావయ దర్పణలలో ఈ తరవా కాంతులు తిరిగి వెలుస్తున్నాయి

డాక్టరు టి రామారావు
(1963 జనవరి తి నేనీ నుండి)

విమర్శనము

రాజగోపాల విలాసము

చెంగలయ కవి ప్రణీతము, తంజావూరు
సరస్వతీ మహా గ్రంథాలయ, తంజావూరు వెల
యూను రూపాయలు

ఇది శ్రీమద్రామాయ 1893 లో పబ్లికేషన్ చేసిన
విజయరాఘవ నాయకుని కంకితమైన అయినా
కావ్యపాఠ పద్యకావ్యము

దీక్షలో నిగించినట్లీది విజయ విలాసం తర
గాత కొద్ది సంవత్సరాలలో గనింపబడిన కావ్యము

తంజావూరు ఆంధ్రకావ్యాలలో విజయవిలాసం
ఉత్తమోత్తమమని విశుక్కుమంతులు అంగీకరిస్తారు
అయితే ప్రస్తుతం తంజావూరు సరస్వతీ మహామహా
ప్రకటించిన రాజగోపాల విలాసం విజయవిలాసంతో
గురుగజాదిన ఉత్తమ కావ్యము కొన్ని విష
యాలలో కాళకవి చేమకూర సంకటకవికంటే మిన్న
అని అనవచ్చును

చేమకూర సంకటకవి, తన కావ్యంలో రసో
త్పత్తికి సంకటకవిగా శ్లేషమిచ్చిన ఎక్కువగా ఆధార
పడితాడు ఇతనిలో రసదృష్టి తక్కువ కనుకనే
శబ్దకర్తాకరకాదు దీ కవిని కవులలో చతుర్థ
కర్మలో శీర్షిస్తాడు కనబడుతుంది శబ్దకర్తాకర
కాదు విమర్శకదృష్టిలో కొంత అతిశయోక్తి
ఉన్న దనిపిస్తుంది ఎంత తీసివేసినా కాత్మగీత
కవిత్వ దృక్పశాన్ని బట్టి పరిశీలిస్తే విజయవిలాసం
ఆకాలపు కావ్యాలలో ఉత్తమమైనదే అని అందరు
అంగీకరిస్తారు

కాళకవి కవితా దృక్పథం, వేరు ఇతని కవిత
రసప్రధానమయినది ఎక్కడో సకృత్తుగాగాని శ్లేషలే
కనబడవు చేమకూరకవి కవిత్వం ఎక్కువగా
శబ్దంలోని శ్లేషశక్తివ్వారా మనస్సుకు అన్వేషం
కలిగిస్తుంది కాళకవి కవితలో శబ్దార్థాలు రెండు
అప్రధానంగా ఉండి బోయిగా సహృదయులకు రస
స్ఫూర్తి కలిగిస్తాయి విజయికి కేవల రసదృష్టితో

మాచిసప్తకు కాళకవి చేమకూర కవికంటే గట్టి
వాడే శ్రీకృష్ణుని అష్ట మహిమలలో ఉద్భవించిన
అష్టవిధ నాయకాభావాలు ఈ కవి చాలా
హృద్యంగా వర్ణించాడు ఒక్క కథా ఘటనలోనే
ఇతడు చేమకూర కవికంటే కొంచెం లాచ్చని అని
పిస్తాడు

జాంబవతి విప్రలగ్నాభావం రూపించే
పద్యాలు కొన్ని మాత్రమే ఇక్కడ ఉదాహరిస్తు
న్నాను ఇంకా కాళకవి సామాన్య కవితాస్థాయి
మాత్రమే మాచిస్తాయి ఇంకా జాంబవతి తన చెలి
కత్తెతో పరికిన మాటలు

“చింతా సంతతిజక్కి
శక్తిటిపయిం దేశర్పి నింతింప నీ
ప్రాంతరామనికుండపుంజము
చాయన్ నిర్పి వామాక్షి! నీ
కాంచున్ దెచ్చాదనంచు వేపుదనకన్
గాసింబసం జేసిలే!
కాంతా! యాళులు వేయమటలకు
లో గాకుంకు వా గెవ్వరే!

తగవులు రెనువలు దిరువులు
నగవులు వైపుతలలపునయ గాంబులున్
మణునా! ఈ వగలెల్లను
దుగవానికి జెల్లుగాక ముకువకు దనుజే!”

“తల్లడమేల నీ వరుస
దప్పునటంచు న నేక నాయకా
వల్లభు డాడుమాట
నెరవంచిన యంచు దలంచవై తినో
హల్లకపాణి! యావికచ
హల్లక బాటిపరాగ బాటిముల్
దల్లని కువిపై పెకలు చల్లగ
నేగతి తాళ నేర్తు నే?”

“ఎన్నడు సమృద్ధిమయిక
నెన్నడు నన్ దయమిరజామనిం
కన్నడు పున్నె మెల్ల ఫలియించునా!
యంచుదలంచు నాగుడే
వన్నిటి చాకటేనీవను
వారికొ! యుగతి వోంకవచ్చు నే!”

ఈ విధంగా ఈ కావ్యంలోని నాలుగు శ్వాసాలలోను ఈ అష్టవిధ నాయికా శృంగార భావాలు కలిపి చొచ్చితియురచైన గురుమర శయ్యలో పడిపించుకు పోయినాడు ఒక పంచమా శ్వాసం మాత్రమే సంగ్రహ కగాత్మకంగా ఉండి పోయింది ఈ కగాభాగానికి లూర్యాశ్వాసాలకు ఏదో విధంగా ఏకమాత్రత సంఘటింపవచ్చును కాని కవి కేవల మాహాత్మ్యపరమైన ఈ ఆశ్వాసం లూర్యాశ్వాసాలతో శేర్పంచిమాత్రం సమచిరంగా లేదు

దీనికి శ్రీ నికుంఠనోలు నంకటరావు గారి కీతిక నారి నిశిల చారిత్రకదృష్టికి తాగ్దానంగా ఉన్నది

ఈ కావ్యానికి చివర శ్రీ నంకటరావుగారు బ్రహ్మం ప్రరాజాంతరతమైన సంస్కృతి దంపకా రణ్య మాహాత్మ్యం కూడా చేర్చారు ఇది పాఠకులు రాజగోపాలవిలాసంలో సంచనాశ్వాసంలోని చంప కాంక్ష మహాత్మ్యంతో రిపోర్చి చెప్పినదాని బాగా సహకరిస్తున్నది

రెండవ భాగం గ్రహస్థాయశాఖలో ప్రధాన కావ్యంగా పరిగణింపదగిన రాజగోపాలవిలాసం కీతికాదులతో ప్రకటనగా ప్రకటించించిన మద్రాసు ప్రభుత్వ ప్రాచ్యశాఖ, కీతికాకర్తలు శ్రీ గుడుడూరు నంకటరావు గారు ప్రత్యేకంగా అభిసంపాదించిన

రాజగోపాల విలాసం ప్రాచీనాంధ్ర కవితాభి మాను ఎంపిక తప్పక పరిచయం చేసిన కావ్యము

అమరుక కావ్యము

కావ్యశీర్ష, కవితావరంధ, శ్రీ గట్టి లక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రి, పాపిరీ సమితి, తెనాలి

అమరుక కావ్యాని కింతకుపూర్వం తెలుగులో ఆ నేకానవాదాలు వెలికాయి అమరుకశీరిం సం స్కృత వాగ్మయంలో ఉదాత్త ముక్తక సగున్మయ మనే గౌరవంపొందిన కావ్యము అనంద వర్ధనుడు ధ్వవ్యాలలోకంలో 'అమరుక కవీ రణ: శ్లోక: ప్రబంధ శతాయతే' అని దీని ప్రాశస్త్యం ఉగ్గడించాడు అమరుకుని ఒక్క శ్లోకము ప్రబంధ శతంతో సమానమని దీని తాత్పర్యము

గట్టి లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రిగారి అనువాదం సంస్కృతపద ప్రచురంగా పాగిపోతుంది ఒక్కొక్క పదం మూలార్థ వివరణతోసం అధికంగా వాడడం కూడా అక్కడిక్కడ కనిపిస్తుంది దీని అనువాదంలో ఒక్కొక్కచోట మూలంలోని సారశక్యము,

ధారాశ్రుద్ధి కనబడకపోలే కనబడకపోవచ్చును. కాని కవితలో అంతటా ప్రాధాన ప్రయోగము, ఉదాత్తత అనన్యూతంగా జాలవారుకుంటాయి.

ఈ క్రింది అమరుక శతక శ్లోకము సంస్కృత లంకార శాస్త్రంలో చాలా నాటోపవాదాలకు సురి అయింది జగన్నా, పంజితరాయ లీ శ్లోకార్థ విర్ణయంలో అప్పయ్యి డిక్షితునిపై తన విమర్శన తర పరంపరలు పుంఖాను పుంఖాలుగా ప్రయోగించాడు పాఠకుల పరిశీలనార్థం ఇక్కడ మూలశ్లోకం అనువాదంతో కూడా ఉదాహరిస్తున్నాను

"నిశ్చేషమ్యుత చంచనం చైవరటం

గర్భవృక్ష గాగో, గో

నేత్రేంద్ర మనంబ నే పులక

రస్య తివేయంతి న

విభావవాదిని! దూత! బాంధవజన

స్వాభావ సిదాగ మే

గీంకాను విదేగత సి!

నలనస్తస్వాగృహస్వాంతికన్ "

దీని అనుగ రం ఎది—

"కలగంబంలెము బాగిపోయ

ఒక ఎం గర్భయి దీతంబం

బు, రంహృద్ధము మృద్ధరాగం,

నరోమాంబ ఒకే, నింతయుం

చెరియంబోవు గుహృద్వ్యగౌగము

దూత! పల్కెల మృచల్

లలిష్టావర్ణము బావికేగితి విలుర

కాదా! కలం కేరగాన్ "

ఈ క్రిందిపద్యము సరళము, స్వాదువు అయిన దీని అనువాద కైలికి తార్కాణం గా తీసుకోవచ్చును

"ఉరమున చారహారముల

నొప్పుగ చాలిచివావు, వాది! బం

గిరు మొలమూలిగజ్జయలు

గల్లుని మ్రోగిద, నాత్ని రత్ననూ

పురముఖరంబు లంఘు లిటు

మ్రోతలతో నియమం నేగుచుం

బర పెదవేటికే దెసలపై

జిలేరుగముల్ వహించుతోన్ "

అమరుక కవితాభిమానులందరు ఇది తప్పక పరి చరింపవలసిన అనువాద కావ్యము

వివాద తరకలు

శ్రీ వేదాంత ప్రభాకరకావ్యము ప్రకటన :
వి శంకరకావ్యము, ముక్త్యంశు, కృష్ణాక్షరము. పరి:
2-8-0.

ఇది శ్రీ శంకరము వేదాంత ప్రభాకరకావ్యము
గా రచించిన వేదాంత ప్రభాకరకావ్యము. దీనిలో
పాతవాదములు, శివకవులు, పండితాధ్యక్షులు
త్రము, ప్రాచీనాంధ్ర వచనకావ్యములు,
మొదలైన సారస్వత విషయాలపై కావ్యము చేసిన
విశిష్ట పరిశోధనలను ఉన్నాయి. దీనిలో పాత
వాదములు అంగ్రుత్తు అన్న విషయం నిరూపించడా
నికి శ్రీ కావ్యము కొన్ని ప్రబల ప్రమాణాలు
పేర్కొన్నాయి. అయితే ఇవి పాతవాదములు అంద్ర
ప్రాంతంలో కూడా తమ పరిపాలన సాగించారనే
విషయం నిరూపించాలవు గాని ఈ చక్రవర్తి
లాంధ్రులే అని నిర్ణయించడానికి అంతగా సహాయ
కాదు కాబట్టి

ఈ వ్యాస సంపుటి చివరభాగంలో భాషలకు
సంబంధించిన రెండు వ్యాసాలున్నాయి. దీనిలో
'భాషాపరిణామము' వ్యాకరణానికి భాషా వాదానికి
సంబంధించింది. దీనిలో కావ్యము వ్యాకరణానికి
భాషలో మాత్రమే, మానవుడు మొదలైన ప్రయో
గాలు ఎవరికి తోచినట్లు వారు వ్రాసుకుపోయి
నప్పుడు భాషకు ఒక దారి తెన్ను లేకుండా పోవ
చ్చునని తమ అంశాశన ముదించారు.

అయితే వ్యాకరణానికి భాషావాదం కావ్యము
తలచినంత ఒక దారి తెన్ను లేవది కాదు. వ్యాకరణ
ానికి భాషకు వ్యాకరణాది సంస్కారా లందాలని
వ్యాకరణానికి వాదులు అంగీకరిస్తారు. అయితే ఈ
వ్యాకరణం శిష్టజన వ్యవహారా న్ననుసరించి మార్పు
చెందాలనీ, వ్యాకరణానికి భాష శిష్టప్రయోగాలమీద
ఆధారపడి ఉండాలనీ, అంగ్లాది భాషల వ్యాకరణా
లన్నీ ఈ సంద్రబాధలమీదనే రచించారనీ, ఆ
మార్గమే మనము అనుసరించాలనీ వ్యాకరణానికి వారు
లంటారు.

మహాకవి కావ్యము ఈ వ్యాసం వ్యాకరణ
ానికి వాదం ప్రారంభమైన రోజులలో వ్రాసి ఉండ
వచ్చును.

కావ్యము వ్యాసము అంద్రభాషా పరిశోధకు

లకు అమూల్యమైనది. ప్రభాకర పరిశోధక మండలి
వారు కావ్యము వ్యాసమునకు శ్రుత్యయాపంశలో
ప్రయోగించడం అత్యంతవశ్యకమైన విషయం.
ఇలాగే వీరు కావ్యము వ్రాసిన వ్యాసమునకు
క్రమక్రమంగా శ్రుత్యయాపంశలో ప్రయోగపరచి
ఆశీర్వాదము.

ఈ గ్రంథంలో సమకాలీన వ్యాసముల చివర
వ్యాసం ప్రకటించిన పత్రిక, కాలము కూడా ఉదా
హరిస్తే పాఠకుల కిది ఇంకా ఉపయోగకరంగా
ఉండేది.

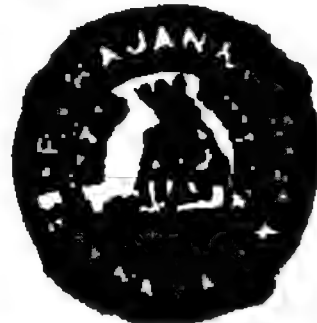
ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము

వేదాంత ప్రభాకరకావ్యము ప్రకటన :
యోగ మిత్రముపరిమళాను, కావ్యము వి శంకర
కావ్యము, ముక్త్యంశు, కృష్ణాక్షరము. పరి:
2-8-0.

ఇది శ్రీ వేదాంత ప్రభాకరకావ్యము అత్యు
త్తమ ప్రభాకరకావ్యము అని తలచి రచించినదిగా
నిర్ణయించబడును. ఒకటి వారి నిరంతర వ్యాసము

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనీ వారి

శ్రీమద్రామాయణము నామ
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి
అన్నిటిలో సాటిలేనిది.
ధర వివరములకు వ్రాయును.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెనీ,
అర్కణం, Arkonam, N. A. D.

పరిశోధన. రెండవది సహజంగా జరిగేలా అను
మూలంగా వస్తున్న అధ్యాత్మికావేశము.

కాశ్మీరీ వాక్యముపరిశోధన ఆంధ్ర పాఠ
స్వతంత్రములందరికీ కాగా తెలిసినవిషయము.

పాఠ అధ్యాత్మిక పరిణామ గురించి పాఠ
అర్థంతో సన్నిహితులైనవారి కెరికో తప్ప ఇతరుల
కంటేగా తెలియదు.

ప్రస్తుతం ప్రభాకర పరిశోధకమండలివారు
ప్రకటించిన ఈ చిన్న పుస్తకంగా ప్రకాశ్మీరీగాదు
అర్థగ్రహణమైన తమ అధ్యాత్మికావేశ భావా లెన్నో
విభజనగా వివరించారు.

కాశ్మీరీగాదు చిరకాలం గర్భవ్యాసులతో
బాధపడుచున్నారని వారికి నే ని ని అనే
మహాశక్తులతో పరిచయం కలిగిన ఉత్తరక్షణమంది
అహాగర్భం పటాపందలై అనితర సాధరమైన
దివ్యానుభవా లెన్నో కలగడం మొదలుపెట్టాయి
అప్పటినుంచీ వారి జీవితదృక్పథమే మారిపోవడం
మొదలుపెట్టింది. తమ శక్తులతో వారు అనుదినము
లోగిరికితలై బాధపడేవారి కందరకు సహాయపడి
చికిత్స చేస్తూనేవారు. చివరి కుదాలలోకూడా
కా రింపమైన పశోపకా చింతతోనే ప్రాణ
త్యాగం చేసినట్లు కనబడ కుంది.

దురదృష్టవశాత్తు కాశ్మీరీగాదు తలపెట్టిన స్వీయ
చరిత్ర పూర్తికాకుండా వారు పరమపదించడం జరి
గింది. అసంపూర్ణమైన ఈ స్వీయచరిత్ర మన
తెలుగు వాక్యములలో బయలుదేరిన స్వీయచరిత్ర
లలో ఉత్తమాత్మను కక్ష్యలో జేర్చుదగిన రచన
దీనిలో కాశ్మీరీగాదు గ్రాంథికరచన ఉదాత్త గంభీర
తైలలో కాగిపోతూ, అనుగడుగుతూ అర్చితో
వారువారుకూ ఉంటుంది.

కాశ్మీరీగాదు తమ సాహిత్య పంథాతో ఎదు
ర్కొన్న ఒడిదుడుకులను గూర్చి ఈ ప్రజా ప్రభా
కరలో అంతగా వివరంగా వ్రాయలేదు 'సాహిత్య
జీవనము—అరకుడుపు' అనే ప్రకరణంలో మాత్రమే
వారు సాహిత్య పరిశోధనలలో తమకు, విశేషించి
కవికి మగ్గు బయలుదేరిన బాహ్యవాదాలనుగూర్చి,
వాదాల పట్టుదల ఒక్కొక్కప్పుడు యధార్థ విష
యాలను అన్వేషించిన సందర్భాలను గురించి, తమ
ఉద్యోగ పరిస్థితులనుగురించి ముక్తసరిగా వ్రాసుకు
పోయారు.

కాశ్మీరీగాది జీవితచరిత్ర వారు రచించిన ఈ
క్రిందిపద్యంగా చాలావరకు ప్రతిఫలిస్తున్నది.

కవిత్వశిల్పము సర్వగా బోలుతే
జేర్చులో లేక నాకుం, గృహుల్
చివురైతే; ననమాయ మొత్తై
విక నాచే తెల్లబ కల్ల బా
ల్లి వివోదంబు లితే జరామరణముల్
చివల్ నాకంబార్చి, పు
ట్టుపు చ్చెన్నో సఫలీకరించుకొని,
యెంబుల్ గట్టిరిన మాలిన్.

ఇంతటి ఉత్తమ స్వీయచరిత్ర ప్రకటించిన
ప్రభాకర పరిశోధకమండలివారు ఆంధ్ర వాక్య
యాని కొనర్చిన సేవ అమూల్యమైనది.

ప్రభాకర ప్రవచనములు

యోగముత్రమండలి, రియపతి. వల లేదు.

ఇది ప్రభాకరకాశ్మీరీగాదు అప్పుడు చేసిన
ఇష్టాగోష్ఠి ప్రసంగాలసంపుటి వారిపై క్రిష్ణాకుపు
లయిన శిష్యులు, అభిమానులు కొంతమంది ఆయా
సందర్భాలలో వారు చేసిన ప్రసంగాలు సేకరించి
ఇప్పుడీ పుస్తకరూపంలో విజరించారు.

ఈ ప్రసంగాలలో కూడా చాలా చోట్ల వారు
అనుదినము చేసిన చికిత్సలు మొదలై వాటినిగూర్చిన
విశేషాలున్నాయి. వీటి వైద్యవిధానాలు అనుసరించే
వారికి చికిత్సవిధానం చాలా ఆశ్చర్యకరంగా కని
పిస్తుంది.

కాశ్మీరీగాది కాలిదాన కవిత కంటే భక్త
భూతికవితపై ఎక్కువగా అభిమానం ఉండేది దీని
గల కారణాలు, వారి సాహిత్య దృక్పథము, అధ్యా
త్మిక వ్యక్త్యము మొదలైనవి తెలివకోగోరే వారందరి
కీ ఈ పుస్తకం కాగా ఉపయోగిస్తుంది.

యోగముత్రమండలివారు ఈ ప్రసంగాలు
మొదలైనవన్నీ కలిపి కాశ్మీరీగాది సమగ్ర జీవితచరిత్ర
ప్రచురిస్తే, అది ఇంతకంటే ఎక్కువగా కాశ్మీరీగాది
సర్వతోముఖ చరిత్రగానానకు సహాయకారి
కాగలదని భావిస్తున్నాను.

బుద్ధానితారము

[నాటకము]

విద్యాకా బండ్ల ముద్రాకృతి కవి, నేట
పాలెము, ఎస్. ఎస్. ఎస్. రెం: 1-12-0.

కో-ఆప్టెక్స్

వస్త్రాలు

అదార గోపాలానికి

అకర్షణ్యమైనవి

మద్రాస్ స్టేట్ హౌండ్ లాంబీ వర్క్
కో-ఆప్టెక్స్ లాంబీ వర్క్

అది అప్పుడు వందలదేర్ల కథలున్నట్లుగా వీరి
కాని రచించిన 7 అంకం కావ్యము

ఈ కావ్యంలో రచయిత పాంపురాయణగా
అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంతాకర్త వీ కావ్యంలో కవి వేటికాంత
పరిమళాలతోనూ పొప్పించారని పోదామరణం
వీరూపించారు కానీ ప్రాచీన సర్వకావ్యముల
ఇలాంటి యావకంలో వేటికాంత పరిమళం
ప్రతీకల్పదం అనాదికావ్యం వారికిస్తుంది కాని
రచయిత కవిగించు

ఈ కవి రచయిత కావ్య రచనాశీల కంటే
కవ్యరచనాశీల కంటే విన్నగా ఉన్నది ఎద్యాల
కావ్యరచనాశీల కంటే కావ్యం వదిలిపోతుం
టాయ అంకంలోనూ కవిత్వం అంకంలో
రచయిత కవిత్వం కు క్రింది ఎద్యాలను బట్టి వీరి
కవిత్వ శీలం గ్రహించవచ్చును

ఇది వివాహానికి ప్రార్థన యోగం వివాహ
వీల అన్నావాటలు

అలాంటి ముగింపు వీలు చిర
కావ్యం వీల అంకం ముగింపు
అంకం అంకం ముగింపు
కావ్యం అంకం ముగింపు
ముగింపు కావ్యం గరిష్ఠ
ప్రార్థన ముగింపు అంకం చక్కగా

అప్పుడు వందలదేర్ల కథలున్నట్లుగా వీరి
కాని రచించిన 7 అంకం కావ్యము

ఈ కావ్యంలో రచయిత పాంపురాయణగా
అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

అంకం కావ్యంలో నిర్వచించిన కావ్య లక్షణా
లన్ని యాభ్యంతరంగా అనుసరించారు అంకంలో
కావ్యంలో ముదిరిగా వేసిందిగానూ పాత్రోదిత
మైన సంభాషణలు అన్నాయి అందుచేత సంస్కృత
కావ్యలక్షణం పోదామరణం గా తెలిసికోదలచిన
వారి కిది కాగా సహాయపడుతుంది

నేడు మీరు మెక్లీన్స్ వల్ల

కానుకున్నారా?

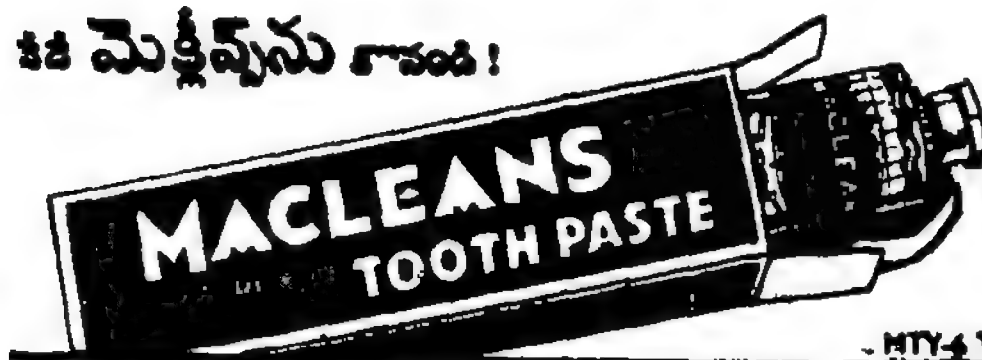

"నా పండ్లు మిక్సీ
9 అలోగ్లవంత
మైతెవని యాతా
తైయ్యడ వేళెను
మీ మిక్సీ ఘనమ
లిశోషణను చాచి
దానికి ఇతర ప్రయ
త్యనం."

మీ బాక్ లోని మీద మెక్లీన్స్ పెర్మైన్డ్ బాక్ పేజును కొంచెం
వేమటచి ఎత్తకొనుకొండి - అటుపైను మీ నోరు అత్యంత
ఎంత పరిమళవంతంగా ఉంటుందో చూడండి దంతక్షయాలకి
మూలకారణమైన వోడిరోని ప్రమాదకరమైన అమ్మలను మెక్లీన్స్
పెర్మైన్డ్ బాక్ పేజు వెంటనే విరిచివేసి అవహ్యకరమైన చర
కలను తొలగించి వల్లమ కుట్రవరదడవోపాటు మీ శ్వాసను పరి
మళరహిత మొనరుతుంది

వోడి అరోగ్యం తెల్లని అకర్మణ్యమైన దంతాల విమిక్తం నిత్యం -
రోజూకు వెంటపాడు. మెక్లీన్స్ పెర్మైన్డ్ బాక్ పేజును ఉపయో
గించండి దీని పరిశుభ్రతకు హామీకలదు

కిజి మెక్లీన్స్ ను కావండి!

- HTY-416

ఇప్పుడు పెద్ద వైజురోనా, మరిన్ని అతిక తాద
కరమైన థార్మోనా రోజుకుచున్నది

వ్యాపార వివరాలకు ఇ ఎల్ హెరివనా, వన్ అండ్ జోన్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్
కో. లా 8527 బొంబాయి 20 షో లా 387 కలకత్తా షో లా 1370, మదరాసు

అతిథి సత్కారానికి
అమోఘమైనది

హేమ—ఏమిటి దిన్నీ, నిన్ను మీ
యింటికి వచ్చిన పెద్ద మని
షిని కేవలం కూల ప్రశ్నలు చేసి పంపించావు? కాస్త మాట్లాడెట్టి
కొంచెం అలవోలం గాని పోయిం గాని ఇవ్వ లేక పోయావా?
శ్రీమ—తర్జువుల భగిని ఇలా మండి పోకుంటే ఏం అలవోరాను పెట్టగలనుమ్మా?
నైగా అతిథిని గడియ కూర్చున్నావా నైమ లేదంటూంటే ఏం పోయిం
ఇవ్వగలను?
హేమ—అదేమిటండీ, ఓగ్లాసుంది టీ తయారు చేసి ఇవ్వ వచ్చునే మీకు
తెలుసు గదా—'టీ' అతి చక్కగా అతి త్వరగా శ్రవ లేకుండా తయారు
చేయవచ్చునే!
శ్రీమ—అవును నిజమే ఎమియూనికి తోచలేదు ఎంత చంద బుద్ధి కాది!
అతిథి సత్కారానికి నిజంగా 'టీ' అమోఘమైనది

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం
"టీ" త్రాగండి

ఎల్లెడల టీ వట్టవారివల్ల ప్రచురింపబడినది

